

Daniel Defoe - Bob kapitány

TARTALOM

<u>KESERVES GYERMEKKOROM</u>
<u>A TOLVAJLÁS ÉS A HAJÓZÁS ISKOLÁJA</u>
<u>A LÁZADÁS</u>
<u>ÉLETRE-HALÁLRA EGYÜTT</u>
<u>KÉSZÜLŐDÉSEK A MENEKÜLÉSRE</u>
<u>ÚJABB KALANDOK SZÁRAZON ÉS VÍZEN</u>
<u>HARMADSZOR A TENGEREN</u>
<u>AFRIKA!</u>
<u>HOGYAN LETTEM BOB KAPITÁNY?</u>
<u>A TUDÓS TŰZÉR ÉS A FEKETE HERCEG</u>
<u>GYALOGSZERREL AZ ISMERETLENBE</u>
<u>A NAGY CSATA</u>
<u>A SIVATAGBAN</u>
<u>A FENEVADAK FÖLDJÉN</u>
<u>KINCSRE BUKKANUNK</u>
<u>TÁMADNAK AZ OROSZLÁNOK</u>
<u>ÉHHALÁL FENYEGET</u>
<u>MERRE MENJÜNK?</u>
<u>A FEHÉR EMBER CSODÁLATOS TÖRTÉNETE</u>
<u>ARANY, ARANY!</u>
<u>ÚJ BARÁTAIM</u>
<u>WILLIAM, A FURFANGOS KVÉKER</u>
<u>A KALÓZMESTERSÉG FORTÉLYAI</u>
<u>A KÍSÉRTETHAJÓ</u>
<u>HURRÁ ÉS PUNCS AZ ÚJ BAJTÁRSAGNAK</u>
<u>ARÁBIA PARTJAI FELÉ</u>
<u>WILLIAM ÁLMA</u>
<u>WILMOT KAPITÁNY TITKOS TERVEI</u>
<u>A GYÖNGYÖK ELÉNK JÖNNEK</u>
<u>PORTYÁZÁSOK A FUSZER-SZIGETEKNEÉL</u>
<u>HAJÓTÖRÖTTEK JAPÁNBAN</u>
<u>A VISSZAVONULÁS TERVEI</u>
<u>EGY FURCSA HOLLANDUS ÉS A TŰZES NYILAK</u>
<u>WILLIAM RAVASZ ÜZLETEI</u>
<u>ÉS MOST HOVÁ?</u>
<u>SZÖKÉS ÉS BUNBÁNAT</u>
<u>AZ ÖRDÖG MESTERKEDÉSEI</u>
<u>A KÉT GÖRÖG ÉS A HUSÉG CSODÁJA</u>

KESERVES GYERMEKKOROM

Ahogy a nagy embereknél, kiknek élete jelentos volt, tetteik pedig méltóak arra, hogy feljegyezzék az utókor számára, nagy súlyt szoktak helyezni származásukra, részletesen ismertetik családjukat és oseik történetét, ugyanúgy teszek most magam is, bár, mint az olvasó hamarosan megláthatja, családfámat vajmi kevéssé tudom csak visszavezetni.

Ha hihetek annak az asszonynak, akit, ahogy arra megtanítottak, anyámnak neveztem, körülbelül kétesztendos, rendkívül jól öltözött fiúcska voltam azon a szép nyári estén, amikor nevelonon kivitt Islington felé a szabadba: hadd szívjon a gyerek egy kis friss levegot. Velünk tartott a szomszédban lakó tizenkét-tizennégy éves kislány is. A nevelononek találkája lehetett egy legénnyel, vagy talán csak összeakadt valakivel, aki behívta a kocsmába, s miközben ok odabenn szórakoztak, a kislány a karjára vett, és a kertben meg az ajtó előtt játszott velem.

Éppen olyan helyen voltunk, ahová bentrol nem láthattak, amikor arra jött valaki, aki minden bizonynal üzletszeruen foglalkozott kisgyerekek elrablásával. Akkoriban nagyon dívott ez a pokoli mesterség, s foként akkor került rá sor, ha igen jól öltözött kisgyerekekre akadtak, vagy olyan nagyobbacsákra, akiket el tudtak adni az ültetvényekre.

Az asszony úgy tett, mintha csak ölbe venni, csókolgatni, játszani akarna velem, s közben jó messzire elcsalta a kislányt a háztól. Végül arra kérte, menjen vissza a nevelonohöz, és nyugtassa meg: egy nemes hölgy egészen beleszeretett a gyerekebe, az csókolgatja és játszik vele, de aggodalomra igazán semmi ok, hiszen itt vannak a közelben. A kislány valóban bement a házba, ahogyan mondták neki, az asszony pedig közben megszökött velem.

A jelek szerint ezután egy koldusasszonynak adtak el, akinek éppen egy helyes kisgyerekekre volt szüksége, hogy jobban meghassa az embereket; ezt követoen pedig egy cigányasszonynak. Az o tulajdonában maradtam körülbelül hatéves koromig. Az ország egyik szögletébol a másikba hurcolt állandóan, de sose hagyta, hogy bármiben is szukölködjek - o volt az az asszony, akit anyámnak szólítottam. A végén ugyan megmondta, hogy nem az édesanyám, hanem tizenkét shillingért vásárolt egy másik asszonytól, aki viszont elmondta neki, hogyan jutott hozzám, s azt is, hogy a nevem Bob Singleton, nem Robert, hanem csak így egyszeruen: Bob. Úgy látszik, azt soha senki sem tudta, milyen névre kereszteltek valójában.

Azon itt nem is érdemes töprengenünk, hogy milyen iszonyat lehetett a szüleim számára gyermekük elvesztése, de minthogy én magam az egész ügyrol sohasem tudtam meg többet, mint amit most elmondtam, sem azt, hogy ki is lehetett valójában az anyám és az apám, teljesen fölösleges kitérés lenne, ha errol tovább beszélénk.

Egy szép napon aztán felakasztották az én jó cigány anyámat, nem vitás, hogy valami cifra cselekedete méltó jutalmaként; a dolog azonban túl gyorsan következett be ahhoz, hogy tökéletes kiképzést kaphattam volna a csavargószakmában. Egyszerre csak ott maradtam egy parókia gondjaira bízva, de, hogy melyik parókia is volt az, arra esküszöm, nem tudok visszaemlékezni. Csak arra, hogy a parókia iskolájába jártam, és a tiszteletes mindig azt mondta nekem: legyek jó fiú, és bár szegény gyerek vagyok, azért még rendes ember lehet belolem, ha a könyveimmel törodöm, és az Istent szolgálom.

Gyakran vittek egyik városból a másikba, ahogy az egymással tanakodó parókiák igyekeztek megtalálni feltételezett igazi anyám lakhelyét. Az a város, ahová utoljára kerültem - a nevérol persze sejtelmem sincs -, nem lehetett messze a tengerparttól. Ott tetszettem meg egy hajótulajdonosnak, s o vitt engem eloször abba a Southampton közelében fekvó helységebe, amelyrol késobb tudtam meg, hogy Bussleton. Ott az ácsoknak

segédkeztem, meg másoknak is, akik mind a tulajdonos új hajójának építésén dolgoztak. Amikor a hajó elkészült, engem is magával vitt a tengeri útra, Új-Fundlandba, habár akkor még tizenkét esztendő sem múltam.

Egész jó életem volt, s a gazdám annyira megkedvelt, hogy fiának szólított; legszívesebben én is apámnak neveztem volna, de nem engedte meg, mert saját gyermekei is voltak. Három vagy négy útra is elmentem vele, és közben nagy, keménykötésű fickóvá fejlődtem. Ekkor történt, hogy Új-Fundlandból hazafelé jövet elfogott minket egy Algír partvidékén garázdálkodó gálya, vagyis kalózhajó. Naplót ugyan nem vezettem, de ha számításaim nem csalnak, ez az 1695-ös év körül lehetett.

Láttam, amint a barbár módon harcoló törökök sebet ejtettek gazdám fején, ennek ellenére engem személy szerint nem nagyon izgatott az egész, mindaddig, amíg valami szerencsétlen megjegyzést nem tettem arról, hogy milyen gyalázatos módon bántak el vele. Erre aztán engem is elkaptak, s egy léccel iszonyú kegyetlenül összeverték a talpamat, de olyannyira, hogy napokig sem állni, sem járni nem tudtam.

Jó szerencsém azonban ez alkalommal nem hagyott cserben; amint ugyanis a zsákmányolt hajónkat kötélén vontatva a Gibraltári-szoros felé haladtunk, a Cadizi-öböl közelében két nagy portugál gálya támadta meg a török kalózhajót, elfogta, és bevitte Lisszabonba.

Minthogy fogságba esésem nem nagyon izgatott, sosem fogtam, hogy milyen következményekkel járt volna, ha tovább tart, természetesen a szabadulásomat sem tudtam kelloképpen értékelni. Már csak azért sem, mert gazdám, aki egyes-egyedüli barátom volt a világon, Lisszabonban belehalt a sebeibe. Engem pedig megint a pusztaság fenyegetett, még hozzá egy idegen országban, ahol senkit sem ismertem, és egy árva szót sem tudtam a nyelvükön beszélni. Embereink mind szétszéledtek, én viszont több napig a hajón maradtam, fogalmam sem volt ugyanis, hová mehetnék. Végül meglátott az egyik tengerésztiszt, és megkérdezte: mit csinál ott az a fiatal angol kutya, miért nem rakják már ki a partra?

Szavait ugyan nem értettem, de részben azért felfogtam az értelmét, és rettenetesen megrémültem, hiszen azt sem tudtam, honnan szerezhetnék egy falat kenyeret. Akkor aztán a hajó kormányosa, egy öreg tengerész odajött hozzám, és tört angol nyelven megmondta, hogy el kell mennem.

- Hová? - kérdeztem.

- A hová akarsz - felelte. - Vissza a hazádba, ha úgy akarod.

- Hogy juthatok oda? - kérdeztem én.

- Hogyan, hát egyetlen barátod sincs?

- Nincs - mondtam -, az égvilágon senkim sincs, csak ez a kutya - s azzal a hajó kutyájára mutattam (az ugyanis éppen azelőtt lopott valahol egy húsdarabot, odahozta hozzám, én pedig elvettem tőle, és megettem) -, o az én jó barátom, o hozott nekem ebédet.

- Nahát, nahát - mondtá a kormányos -, ebédelned csak kell. Velem jössz?

- Igen - feleltem -, még hozzá szíves örömet.

Röviden: az öreg kormányos elvitt az otthonába, turhetoen bánt velem, ott éltem nála mintegy két esztendeig.

A TOLVAJLÁS ÉS A HAJÓZÁS ISKOLÁJA

Akkoriban lett az öreg első tiszt vagy kormányos egy kelet-indiai, Goába induló portugál gályán, Don Garcia de Pinentesie de Carravallas kapitány parancsnoksága alatt. Amint megkapta a kinevezését, engem is felvitt a fedélzetre, hogy rendben tartsam a kabinját, melyet bőségesen felszerelt italokkal, édességekkel, cukorral, fuszerekkel meg mindenfélével, amire csak szüksége lehet az utazás során, majd mintha csak a ruházatához tartozna, jelentős mennyiségű európai árut is becsempészett: finom csipkéket és vásznakat, posztót, gyapjúszöveteket meg mindenféle más anyagokat.

Még túl fiatal voltam ahhoz, hogy az útról naplót vezettem volna, bár a gazdám nagyon biztatott. Persze az is akadályozott, hogy még nem nagyon érttem a nyelvét. Egy idő múlva azért megiscsak kezdtem bele-belenézni a hajózás térképeibe meg a könyveibe, és minthogy elég jól tudtam írni, latinul is érttem valamicskét, sőt kezdtem már a portugál nyelvhez is konyítani egy keveset, lassacskán a hajózás mesterségében is szert tettem valamicske felületes tudásra, természetesen távolról sem annyira, amennyi elegendo lett volna ahhoz a kalandos életpályához, ami rám várt. Röviden: ezen az utamon, amit portugálok társaságában tettem meg, mindenféle gyakorlati dolgot megtanultam: a szakszerű tolvajlást és a szakszerűtlen tengerészetet.

Brazília partjai mentén utaztunk Kelet-Indiába, ott aztán a Mindenszentek-öbölben - vagy ahogy a portugálok mondják, a Rio de Todos los Santosnál - csaknem száz tonna árut raktunk partra, s tekintélyes mennyiségű aranyat vettünk fel, no meg több láda cukrot is. Aztán hetven vagy nyolcvan hatalmas dohánybálát, nyomott vagy egy fél mázsát mindegyik.

Itt nekem is partra kellett szállnom. A kapitány, aki látta ugyanis, milyen szorgalmasan végeztem a gazdámtól kapott feladatokat, azzal bízott meg, hogy most az ő üzleti ügyeit intézzem. A kapitánynak ezt a tévedésen alapuló bizalmát azzal háláltam meg, hogy az aranyból, amit a kalmárok a hajóra szállítottak, elloptam vagy húsz moidorét - ez volt az első kalandom.

Innen a Jóreménység fokáig turheto volt az utunk, s azt tartották rólam, hogy a gazdámnak rendkívül szorgalmas és nagyon huséges szolgálója vagyok. Ami azt illeti, valóban szorgalmas voltam, de becsületes aztán távolról sem, a hajón azonban azt hitték, s itt követték el roppant tévedésüket. A kapitány különösképpen megkedvelt, gyakran személyes szolgálatokkal bízott meg. Ezt pedig azzal viszonzta, hogy különböző elonyökben részesített, például amolyan raktárosfélének nevezett ki a hajó eleségtárosa mellé. Munkaköröm, ahogy a kapitány nevezte, a hajóraktárból az ő privát használatára igénybe veheto élelmiszerekre terjedt ki.

Ez mindenképpen lehetővé tette számomra, hogy jobban éljek, mint bárki más a hajón; a kapitány ugyanis ritkán igényelt csak magának valamit a hajó raktárából, én viszont le-lecsíptem magamnak, ami kellett. Körülbelül két hónap múltán érkeztünk meg Lisszabonból a kelet-indiai Goába, ahol is további nyolc hónapig időztünk.

A hajó legénységének rendszeres tevékenysége itt másból sem állott, mint tolvajlásból, káromkodásból, hitszegésből, mindezzel a legundorítóbb kicsapongások párosultak, s miközben állandóan bátorságukkal hencegtek, a leghitványabb gyáva alakok voltak, akikkel valaha is találkoztam.

Én magam is már teljesen beleillemtem a társaságukba, az erénynek szikrája sem maradt bennem, s a legjobb úton voltam, hogy olyan csirkefogó váljak belőlem, amilyen talán még nem is volt a világon.

Mint már említettem, a gazdám hozzájárult, hogy a kapitány körül ügyködjek, de - ahogy később megtudtam - a kapitány az én szolgálataimért havi fél moidorét fizetett neki, sőt még a hajónaplóba is bevezették a nevemet. Azt reméltem hát, hogy ha majd Indiába érkezünk, és ott kifizetik, ahogy szokták, a négy hónapra járó béreket, gazdám nekem is ad valamit.

De még nem ismertem jól az embereket: ilyesmi igazán eszébe sem jutott. Amikor felkarolt, akkor ugyanis végszükségben voltam, s ő arra számított, hogy majd szolgálatában tart, és amennyire csak tudja, kizsákmányolja az eromet.

De amikor Goában kifizették a béreket, és én elohozakodtam a dologgal, rettenetes dühbe gurult, angol kutyának, meg taknyos eretneknek nevezett, és azzal fenyegetett, hogy átad az inkvizíciónak. Márpedig az ábécé huszonnégy betujébol összerakható bármely szót inkább foghatta volna rám, mint az eretneket, hiszen a vallásról halvány fogalmam sem volt, sem a protestánsról, sem a pápistáról, de még a mohamedánról sem, éppen ezért nem is lehettem eretnek. Ennek ellenére kis híján múlt, hogy át nem adtak fiatal kölyök létemre az inkvizíciónak, ahol is nem vita, hogy mártírt csináltak volna belőlem, méghozzá úgy, hogy azt sem tudtam volna, miért.

Gazdám ugyanis azt bizonygatta, hogy nem egyszeruen a szolgálja, hanem a rabszolgálja vagyok, Algírban vásárolt engem, meg, hogy tulajdonképpen török vagyok, és csak azért állítom, hogy angol fiú vagyok, mert így akarok megszabadulni, és azt mondta, hogy igenis, mint törököt át fog adni az inkvizíciónak.

A réműlettol majdnem az eszemet vesztettem, hiszen senki sem volt, aki bizonyíthatta volna, hogy ki vagyok, és honnan kerültem elo. Ezért elhatároztam, hogy amint lehet, meg fogok szökni. Egyelőre azonban semmit sem tehettem, a kikötőbe ugyanis két vagy három Ormuszból származó perzsa hajón kívül az égvilágon semmi más nemzetiségu hajó nem volt; így hát hiába kíséreltem volna meg a szökést, gazdám már a parton elkapott s visszahurcoltatott volna a hajóra; nem volt más választásom: türelmesen várni kellett. De gazdám a türelmemnek is hamarosan véget vetett, ettől kezdve ugyanis rettentő rosszul bánt velem, nemcsak élelmiszeradagomat csökkentette, hanem minden csekélységért barbár módon ütött-vert és kínozott, egyszóval: életem rendkívül nyomorúságos lett.

A kegyetlen bánásmód következtében, meg aztán látva, hogy sehogy sem tudok megszökni a kezei közül, agyam lázasan dolgozni kezdett. Végiggondoltam mindenféle gázságot, s miután a menekülés minden más módját lehetetlennek találtam, végül elhatároztam, hogy meggyilkolom. Fejemben ezzel a pokoli elhatározással, éjszakákon és nappalokon át töprengtem, de semmiféle eszköz nem állt rendelkezésemre. Nem volt se pisztolyom, se kardom vagy bármi más fegyverem. A mérgen is sokat járt az eszem, de nem tudtam, honnan lehetne szerezni, és még azt sem tudtam, hogy nevezik a mérget ebben az országban, és hogyan kellene kérnem.

Ily módon százszor és százszor elvettem és elejtettem tervemet, de a gondviselés - az ő szerencséjére vagy az enyéme? - mindig keresztülhúzta számításaimat, sose tudtam megvalósítani. Kénytelen voltam hát továbbra is elviselni rabságom láncait és a fenyegető életveszélyt. Közben befejeztük a rakodást, és hajónk elindult Portugália felé.

Utazásunk mikéntjéről semmit sem tudok mondani, hiszen, mint már említettem, nem vezettem naplót; arról azonban számot adhatok, hogy amikor a Jóreménység fokának - vagy ahogy ok nevezik: a Cabo de Bona Speranzának - a magasságába értünk, heves nyugat-délnyugati vihar sodorta vissza hajónkat, hat nap és hat éjszaka vitt minket jó nagy darabon kelet felé, de aztán is még napokig szembe kellett fordulnunk a széllel, míg

végül Madagaszkár partjainál horgonyt vethettünk.

A vihar olyan heves volt, hogy hajónk komolyan megsérült, kijavításához hosszabb időre volt szükség; így aztán a kormányos, vagyis a gazdám, egy nagyon jó kikötőbe vezette a hajót.

A LÁZADÁS

Miután horgonyt vetettünk, elkeseredett lázadás ütött ki a legénység körében. A többieknek sem fizették ki ugyanis tisztességesen a zsoldjukat; a lázongás végül olyan magasra hágott, hogy a kapitányt azzal fenyegették: egyszerűen kirakják a partra, ok pedig visszamennek a hajóval Goába. Én magam tele voltam indulattal, és tiszta szívből kívántam, hogy tervük sikerüljön. Bár, ahogy társaim neveztek, még csak kölyök voltam, oly nyíltan belekeveredtem mégis a lázadásba, hogy csak kis híján múlt, hogy életem e korai, szinte csak kezdeti szakaszán fel nem akasztottak. A kapitány ugyanis rájött, hogy a társaság néhány tagja az o meggyilkolására szott terveket, s részben pénzzel és ígérettel, részben fenyegetéssel és kínzásokkal rábírt két fickót, hogy adatokat szolgáltatassanak, és megnevezzék a résztvevo személyeket, végül nem kevesebb, mint tizenhat embert letartóztattak, és vasra vertek - közöttük voltam én is.

A kapitány, akit teljesen elvakított az életét fenyegeto veszedelem, maga ítélkezett felettünk, és mindnyájunkra halálbüntetést szabott ki. A hajópénztárost és az egyik tüzért rögtön fel is akasztották; én magam is arra vártam, hogy a többiekkel együtt sorra kerüljek. Ahogy visszaemlékszem, túlságosan nem izgatott a dolog, de azért sokat sírtam, hiszen még oly kevésbé ismertem ezt a világot, a túlvilágról viszont egyáltalán semmit sem tudtam.

A kapitány azonban beírte a két ember kivégzésével. Néháynak megkegyelmezett, miután azok megalázkodtak elotte, és megígérték, hogy a jövőben jól fognak viselkedni; öt embert viszont kirakatott a sziget partjára, és otthagytott, ezek közé tartoztam én is. A kapitányt, úgy látszik, különösen dühítette, hogy én is részt vettem ebben az összeesküvésben, annak ellenére, hogy o olyan barátságos volt hozzám, és személyes szolgálatára is kiszemelt.

Most hát teljesen új és független életet kellett elkezdenem, olyasmit, amire csak nagyon hiányosan voltam felkészülve. Viselkedésem ugyanis teljesen fegyelmezetlen, arcátlan és gonosz volt mindaddig, amíg valaki parancsolt nekem, arra azonban teljesen alkalmatlan, hogy egyszerre szabadjára eressenek. Hiszen olyan fogékony voltam minden hitványságra, amilyen csak lehet egy olyan fiatal kölyök, akinek fejében még soha életében egyetlen komoly gondolat meg nem fordult.

Ebben a meggondolatlan, semmivel sem törodo magatartásomban azonban óriási szerencse is volt. Ez tett ugyanis vakmerové s minden gatzetre kaphatóvá, és távol tartotta tolem a bánatot, amit pedig éreznem kellett volna, amikor valamilyen gonoszságot követtem el; butaságom szinte a boldogságot pótolta, hiszen ez tette lehetővé, hogy gondolataim ebben a kétségbeeszo helyzetben is szabadon kutathassák a szabadulás és a megmenekülés lehetoségeit. Sorstársaim ugyanakkor a rémületnek és kilátástalannak látszó helyzetüknek annyira a hatása alá kerültek, hogy teljesen elhagyták magukat, és másra sem tudtak gondolni, mint olyasmire, hogy elpusztulnak, éhen halnak, felfalják oket a vadállatok, meggyilkolják, vagy talán megeszik oket a kannibálok.

Én azonban még fiatal fickó voltam, tizenhét vagy tizennyolc esztendos, és amikor meghallottam, hogy milyen sors vár rám, a csüggedés minden külso jele nélkül vettem tudomásul.

Gazdámától csak azt kértem, hogy a ruháimat magammal vihessem a partra. Azt mondta, arra nemigen lesz szükségem, úgysem hiszi, hogy a szigeten sokáig életben maradhatnánk, mert a sziget lakói tudomása szerint kannibálok, vagyis emberevők (bár semmi oka sem volt, hogy ilyen kijelentéssel nyugtalanítson). Azt feleltem neki: ettől kevésbé félek, mint attól, hogy eleség híján éhen halunk; ami pedig a kannibál bennszülötteket illeti, azt hiszem, inkább mi esszük meg őket, mintsem ok minket, ha egyáltalán hozzájuk tudunk jutni. Csak az okoz nekem nagy gondot, mondtam továbbá, hogy a védekezéshez nincs fegyverünk, éppen ezért most már semmi egyebet nem kértem, csak azt, hogy adjon nekem egy pisztolyt és egy kardot, meg egy kevés loport és golyókat.

Mosolygott, és azt mondta, hogy ez számunkra semmit sem jelentene, hiszen, hogy is képzelhetjük, hogy megmenthetjük életünket ezen a szigeten, ahol olyan rengeteg vadember él. Könyörgésemre végül azt mondta, nem tudja, megengedi-e a kapitány, hogy fegyvert adjon nekem, de megígérte, hogy minden befolyását latba veti. Ezt meg is tette, és a következő napon egy pisztolyt és némi puskaport meg golyót küldött nekem, de a kapitány nem engedte meg, hogy a golyókat már most odaadják nekünk, csak akkor, ha mindnyájunkat kiraktak a partra, o pedig már felvontatta a hajó horgonyát.

Két nappal ezután mindnyájunkat partra szállítottak. Amikor társaim meghallották, hogy nekem pisztolyom meg némi loporom és golyóm van, engedélyt kértek, hogy ok is magukkal hozhassanak ennyi fegyverzetet, ezt végül meg is engedték nekik.

A szigetre érve elször rettenetesen megrémültünk, amikor megpillantottuk az ottani barbár népséget. De amikor egy ideje már kapcsolatban voltunk velük, rájöttünk, hogy nem kannibálok, amivel a tengerészek rémítettek minket, sőt egyáltalán nem is olyan vadak, hogy rögtön megtámadnának és felfalnának minket. Ellenkezőleg, odajöttek hozzánk, leültek, megbámulták a ruháinkat és a fegyvereinket, aztán jelekkel még azt is tudomásunkra hozták, hogy hajlandók élelmiszereket is adni, persze csak olyasmit, ami nekik volt: gyökereket és a földből frissen kiszedett növényecseméteket, de később már boségesen elláttak szárnyassal és hússal is.

Mégis úgy határoztunk, hogy csak addig maradunk ezen a vidéken, amíg a hajó az öbölben tartózkodik, akkor aztán azt a látszatot keltjük, mintha mi is elhajóztunk volna, de közben titokban felkerekedünk, és ha lehetséges, olyan helyen telepszünk le, amerre nem látunk szigetlakókat, és ott élünk majd úgy, ahogy tudunk, és figyeljük, hátha egy szép napon hajó érkezik a partunk közelébe.

Egykori hajónk még két hétig tartózkodott a révben, a legutóbbi vihar okozta károkat kellett rajta kijavítani, aztán meg fát és vizet vettek fel; ez idő alatt a csónakkal gyakran kiveztek a partra, s a matrózok mindenféle frissítót hoztak nekünk, így hát a bennszülöttek méltán hitték, hogy mi is a hajó legénységéhez tartozunk. Mi magunk egyébként egy sátorban laktunk a parton, azaz inkább egy kunyhóféle alkotmányban, amit faágakból és gallyakból magunk eszkábáltunk össze, de éjszakánként néha a kissé távolabbi erdőben húzódtunk meg, hadd higgyék, hogy felmentünk a hajó fedélzetére. Rájöttünk ugyanis, hogy természetüknél fogva vadak, csak félelmükben viselkednek barátságosan, de ha a hajó elvitorlázik, kétségkívül egykettőre ránk teszik a kezüket.

Ez a felismerés sorstársaimat szinte az orületbe kergette. Egyikük, aki különben hajóács volt, eszeveszett rohamában éjszaka a tengerbe vetette magát, és kiúszott a hajóhoz, amely pedig három mérföldnyire volt tőlünk, és ott olyan keserves jajgatást csapott, hogy vegyék fel, hogy a kapitány végül beadta a derekát, de azért három óra hosszat hagyta még a vízben úszni, mielőtt beleegyezett, hogy felengedjék a hajóra.

Miután visszafogadták a hajóra, szünet nélkül könyörgött érdekünkben, vagyis a partra tettek érdekében, a kapitánynál és a többi tisztnél; a kapitány azonban a legutolsó napig hajthatatlan maradt. Amikor aztán az

utolsó elokészületeket is megtették az indulásra, és kiadták a parancsot a hajócsónakok felvonására, a matrózok egy tömegbe verodve a hátsó fedélzet korlátja elé vonultak - ott tartózkodott ugyanis a kapitány és néhány tisztje -, megtették szószólójuknak a vitorlamestert, aki térdre borult a kapitány előtt, és úgy kérte, hogy engedje vissza a hajóra a négy kitett embert. Azt is felajánlotta, hogy kezeskednek huségünkért, vagy orizzék oket láncra verve, amíg Lisszabonba érnek, ahol is átadhatják oket az igazságszolgáltatásnak, csak azt ne hagyják, hogy itt a vademberek kényre-kedvre legyilkolják, vagy a vadállatok falják fel oket. A kapitány hosszú ideig úgy tett, mintha észre sem vette volna az embereket, majd megfenyegette, hogy a hajócsörlohöz fogja kötöztetni, amiért a partra tettek nevében beszélni mert.

Erre az egyik tengerész, aki vakmerobb volt, mint a többiek, azzal fordult a kapitányhoz: engedje meg, hogy o és még néhányan visszamenjenek a partra, és ott társaikkal együtt haljanak meg, vagy ha lehetséges, segítségükre legyenek, hogy a vademberek támadásainak ellenállhassanak. A kapitányt ez inkább feldühösítette, mintsem megrémítette. Kijelentette, hogy nemcsak maga, hanem mindnyájuk biztonsága érdekében volt kénytelen olyan szigorúnak lenni, és hogy a lázadás a hajón pontosan ugyanolyan dolog, mint egy királyi palotában az árulás. Meg, hogy a hajótulajdonosoknak és a megrendelőknek nem felelhet a gondjaira bízott hajóért és az árukért, ha olyan emberek vannak vele, akik a legsötétebb és leggonoszabb gondolatokat forgatják a fejükben, meg, hogy tiszta szívból kívánja, bárcsak másutt kellett volna partra tenni oket, ahol kevésbé lettek volna a vadaknak, kiszolgáltatva, és ha o maga azt akarta volna, hogy elpusztuljanak, akkor éppen úgy kivégeztethette volna oket a hajó fedélzetén, mint ahogy a másik kettovel tette. De hát még mindig inkább az o életüket tette kockára, mint a magáét vagy a hajó biztonságát. Aztán, mert rájött, hogy ha gorombán beszélne az embereivel, akkor legalább kétharmaduk vagy még annál is többen otthagynák a hajót, hozzátette: ha valaki mégis ezt az utat választaná, o még abba is inkább beleegyezne, mintsem, hogy visszaengedje a hajóra azt az áruló bandát, amelyrol bebizonyosodott, hogy az o meggyilkolására szövetkezett. Nem akadályozza meg tehát senkinek sem a partraszállást, és még ezért a mostani fegyelmezetlen, eroszakos fellépésükért sem neheztel rájuk, abba azonban sohasem fog beleegyezni, hogy a bunösöket visszaengedjék a hajó fedélzetére, még akkor sem, ha mindenki elmegy, és o egyes-egyedül marad a hajón.

Ezt a beszédet olyan meggyozoen adta elo, olyan ésszeruen és annyi hévvel, na és aztán a kérés visszautasítása is olyan határozott volt, hogy az emberek nagy része, legalábbis egyelőre, tudomásul vette.

Ahogy aztán közeledett az éjszaka, a szél is gyengült, a kapitány végül úgy intézkedett, hogy reggel elott nem szedik fel a horgonyt.

Ugyanazon az éjjelen a legénység huszonhárom tagja, köztük az irányzóhelyettes, a hajóorvos segédje és két ács - felkereste az első tisztet. Elmondták neki, minthogy a kapitány megengedte, hogy bárki partra szálljon, és az otthagyt társaikhoz csatlakozzék, kéri, közölje a kapitánnyal, hogy ok ezt az utat választották.

Társaikkal maradnak, és ha kell, inkább meghalnak velük. Ebben a válságos helyzetben nem tehetnek egyebet, mert életük megmentésére kizárólag úgy nyílik egy kis remény, ha növelik létszámukat, és így elég erosek lesznek ahhoz, hogy a vadak támadásait visszaverjék addig, amíg talán egyszer mégiscsak valamilyen módot találnak a menekülésre, és visszatérhetnek hazájukba.

Az első tiszt hosszasan kifejtette nekik, hogy ezzel az üzenettel nem is mer a kapitány elé állni. De ha már megmásíthatatlan az elhatározásuk, akkor o inkább azt tanácsolná nekik: induljanak el kora hajnalban, abban a hiszemben, hogy a kapitány úgysis megengedte nekik a partraszállást. Vigyék magukkal a nagy csónakot, de hagyjanak a hajón egy udvarias levelet a kapitány részére, amelyben kéri, küldjön majd néhány embert a csónakért. O a maga részéről megígérte, hogy tervüket addig titokban tartja.

Ez a huszonhárom ember egy órával napkelte előtt valóban csónakba szállt, mindegyikük egy-egy kovás puskát és egy rövid tengerészkardot, azonkívül néhány pisztolyt, három alabárdot vagy rövid dárdát, jókora mennyiségű puskaport és golyót vitt magával, de élelmet mintegy félszáz kenyéren kívül semmit, viszont az összes ládájukat, ruhájukat, szerszámjukat, muszerüket, könyvüket, stb. Olyan csendben szálltak be és indultak el, hogy a kapitány csak akkor jött rá, amikor a partig már a fél utat megtették.

Amikor a dolog a kapitány tudomására jutott, rögtön maga elé hívatta a betegen fekvő tüzérmester helyettesét, s meg akarta parancsolni, hogy tüzeljenek a szökevényekre. Döbbenet vette tudomásul, hogy az irányzóhelyettes is egyike azoknak, akik elmentek, sőt éppen ő juttatta társait annyi fegyverhez és loszerekhez. A kapitány gyorsan belátta, hogy most már úgysem tud változtatni a dolgokon, ezért aztán úgy tett, mintha könnyen túltenné magát az egészen, összehívta az embereket, barátságosan beszélt hozzájuk, kijelentette, nagyon meg van elégedve az itt maradottak hűségével és rátermettségével, és éppen ezért további buzdításul felosztja közöttük a megszökött emberek bérét is. Meg azt is mondta, milyen megnyugtató számára, hogy a hajó megszabadult ettől a lázadó, gyülelévész népségtől, amelynek pedig igazán semmi oka sem volt az elégedetlenségre.

Az embereket ez látszólag nagyon kielégítette, különösen az az ígéret, hogy megkapják eltávozott társaik bérét is. Ezek után a kapitány inasa átadta a szökevények levelét. Ez nagyjából azt tartalmazta, amit még az éjszaka elmondtak az első tisztnek, és amit az nem mert a kapitánynak továbbítani. Csak a végéhez fűzték hozzá, hogy csak azt vittek magukkal, ami a sajátjuk, kivéve némi fegyvert és loszert, ami a parton nélkülözhetetlen számukra. Bérükből egyébként még úgyis jelentős összeg jár nekik, remélik, a kapitány hozzájárul, hogy a fegyvereket és a loszereket ezek árába beszámítsák. Ami pedig a hajó nagy csónakját illeti, amellyel partra szálltak, azt természetesen szívesen visszaszolgáltatják. A levél legvégén még arra is megkérték a lehető legudvariasabban a kapitányt, hogy életük védelmére küldjön nekik egy hordó puskaport és némi loszert, azonkívül járuljon hozzá, hogy a csónak árbocát és vitorláját megtarthassák, hogy ha majd összetákolnak maguknak valamiféle hajót, legyen mivel vitorlázniuk a tengeren.

Erre a kapitány, aki már hajlott a megbékélésre (ugyanis valóban igaz volt, hogy a leglázongóbb emberek mentek el), összehívta a legénységet, ismertette velük a levél tartalmát, és kijelentette: bár a szökevények igazán nem érdemelnek tole ennyi jót, mégsem akarja őket nagyobb veszélynek kiténni, mint amekkorába őket sodorták saját magukat, éppen ezért kívánságuknak megfelelően hajlandó nekik nem is egy, hanem két hordó puskaport, valamint golyókat vagy ólmot és megfelelő öntoformákat küldeni, hogy golyót készíthessenek maguknak. És hogy lássák mennyivel tisztességesebb hozzájuk, mint ahogyan megérdemelnék, elrendelte, vigyenek nekik egy láda rizspálinkát és egy nagy zsák kenyeret is.

A hajón maradottak megtapsolták a kapitány nagylelkuségét, és mindenki küldött még valamit nekünk. Délután körülbelül háromkor kikötött a parton a ladik, elhozta az összes holmit, aminek nagyon megörültünk, mi pedig ígéretünkhöz híven visszaszolgáltattuk a nagy csónakot.

ÉLETRE-HALÁLRA EGYÜTT

Most mi huszonheten már egész jó csapatot alkottunk, kitűnően felfegyverezve, s élelmiszerek kivételével mindenfélével jól ellátva. Volt közöttünk két ács, egy tüzér, egy sebész, pontosabban: egy hajdani sebész Goából származó segédje, akit különleges megbecsülésben részesítettünk. Az ácsok összes szerszámukat magukkal hozták, az orvos pedig a muszereit és gyógyszereit, egyszóval jó nagy poggyászunk volt. De volt énnekem még valamim, ami egyiküknek sem volt, mégpedig huszonkét arany moidoréban, amit a brazil partoknál loptam, és két nyolcasom. A két nyolcast megmutattam nekik, meg egy moidorét is, egyikük sem

gyaníttotta, hogy ezen kívül még van valami pénzem, hiszen tudták, hogy szegény fiú voltam, akit csak könyörületből szedtek fel, s rabszolgaként dolgoztattak.

Könnyen elképzelhető, milyen boldogok, sőt örömtiasak voltunk mi négyen, amikor a többiek megérkeztek, és kijelentették, hogy önként csatlakoznak hozzánk.

Mínt hogy most már létszámunk, ahogyan: elmondtam, tekintélyes lett, és olyan körülmények közé kerültünk, hogy meg tudtuk védeni magunkat, mindnyájan kezét adtuk egymásnak, és megfogadtuk, hogy soha, semmiféle helyzetben el nem hagyjuk egymást, együtt élünk és halunk, ami ételmet szerzünk, azt testvériesen elosztjuk, és mindenben a többség akarata fog dönteni. Elhatároztuk, hogy kapitányt választunk, aki kormányzónk és vezetőnk lesz, amíg csak vissza nem vonják megbízását, de amíg hivatalban van, addig halálbüntetés terhe mellett fenntartás nélkül engedelmességek neki. Bármelyikünket meg lehet választani, de jelentős dolgokban a kapitány is csak a többség tanácsa szerint dönthet.

Ezután elhatároztuk, hogy élelmiszer-ellátásunk érdekében felvesszük a kapcsolatot a sziget lakóival, vagyis a bennszülöttekkel.

Ezek addig nem nagyon zavartatták magukat, nem sokat törődtek velünk, azt sem kérdezték, hogy sokáig ott maradunk-e közöttük most, hogy a hajónk valóban elment, és minket annak rendje és módja szerint otthagytak. Az azt követő reggelen ugyanis, hogy a nagy csónakot visszaküldtük, a hajó elindult délkeleti irányba, és négy óra múlva már el is tűnt a látóhatáron.

Másnap két emberünk az egyik, másik ketto a másik irányba indult el, hogy kikémlélje, miféle országba jutottunk. Hamarosan rájöttünk, hogy a vidék nagyon kellemes és termékeny, nagyon alkalmas arra, hogy megtelepedjünk. A környék tele volt állattal és eheto növényvel, de nem tudtuk, megkockáztathatjuk-e, hogy hozzányúljunk ahhoz, ami ott volt a szemünk előtt, pedig igazán nagy szükségünk volt ételre. Attól tartottunk, hogy ezzel esetleg az ördögök egész nemzetségét zúdíjuk magunkra, azért aztán társaságunk néhány tagja elhatározta, hogy megpróbál valamilyen módon szót érteni a szigetlakókkal. Tizenegyen vállalkoztak erre a feladatra, természetesen jól felkészülve a védekezésre. Találkoztak is néhány bennszülöttel, akik nagyon udvariasnak tunket, bár fegyvereink láttán félszegen és rémülten viselkedtek. Ebből könnyen kitalálhattuk: a bennszülöttek tudták, mik ezek a fegyverek, és mire használgák őket.

Jelbeszéddel megmagyarázták a bennszülötteknek, hogy ennyivalót kérnek, mire azok elmentek, és füveket, gyökereket meg tejet hoztak, de nyilvánvaló volt, hogy nem odaajándékozni, hanem eladni akarták, mert jeleikkel azt kérdezték az embereinktől, hogy ok mit adnak érte.

Ez meglepő fordulat volt, hiszen semmiféle cseretárgy nem volt nálunk, egyikünk azonban elovette és megmutatta a kését. Ez annyira megtetszett nekik, hogy már-már egymásnak ugrottak a késért. A tengerész látva a hatást, elhatározta, hogy jó üzletet fog csinálni, hagyta őket alkudozni, veszekedni; volt, aki gyökereket ajánlott neki, mások tejet, végül az egyik egy kecskét kínált a késért. Ezt aztán társunk el is fogadta. Egy másik emberünk ezután még egy kést mutatott nekik, de a bennszülöttek semmi megfelelőt nem tudtak érte ajánlani, végül az egyikük jelbeszéddel megmagyarázta, hogy hazamegy, és hoz valamit. Három óra hosszat várakoztak embereink, míg végül visszajöttek a bennszülöttek, és egy apró termetű, nagyon kövér és jó húsos tehenet hoztak magukkal.

Egy kis idő múlva azonban rájöttünk, hogy nem kell fölöslegesen megválni késeinktől: az erdő telis-tele van állatokkal, s ezeket nyugodtan elejthetjük, anélkül, hogy a bennszülöttekkel összeütközésbe kerülnénk. Így aztán embereink naponta vadászatra indultak, és minden alkalommal lottak is valamit. Ez nagyon jól jött,

úgysem lett volna elég csereeszközünk, ami pedig a pénzt illeti, annak az értékét és használatát nem is ismerték a bennszülöttek.

Mégis összeültünk, hogy megállapítsuk, mennyi pénzünk van, s összeadjuk az egészet, hogy jobban gazdálkodhassunk vele. Amikor rám került a sor, eloszedtem a már említett egy moidorét és a két dollárt. Ennek a bevallását azért kockáztattam meg, hogy ne nézzenek le túlságosan, amiért túl keveset adok a közös kasszába, de az se jusson eszükbe, hogy megmotozzanak. Társaim végül is nagyon tisztességesen bántak velem, hiszen elhitték, hogy oszinte vagyok hozzájuk, és semmit sem akarok elrejtteni elölük.

Ezután azt kezdtük latolgatni, hogyan juthatnánk el errol az átkozott helyről, és hová menjünk. Mi sem oroszlánokat, sem tigriseket nem láttunk még az erdőben, de tudomásunkra jutott, hogy vannak a szigeten, sőt más vadállatok is, talán még amazoknál is veszedelmesebbek. Ezt egyébként később mi magunk is tapasztaltuk.

Sok kalandunk volt az erdőben, élelem után kutatva, s gyakran találkoztunk olyan vadállatokkal és szörnyetegekkel, amelyeknek a nevét sem tudtuk; de mivel azok, hozzánk hasonlóan, csak a zsákmányukra vadásztak, és számunkra különben is haszontalanok voltak, igyekeztünk minél kevésbé megzavarni őket.

KÉSZÜLŐDÉSEK A MENEKÜLÉSRE

Szinte naponta megbeszéléseket tartottunk, hogy megvitassuk, miként menekülhetnék el innen. Mivel két ács is volt köztünk, s azoknak csaknem minden szükséges szerszámuk megvolt, arra gondoltunk, hogy megpróbálunk olyan hajót építeni, amellyel tengerre szállhatunk, és talán eljuthatunk Goába vagy más olyan helyre, ahol könnyebben megmenekülhetünk.

Mesterembereink hozzá is fogtak rögtön a munkához, de közben nagy nehézségeik támadtak. Nem voltak például furészeik a palánkok felvágásához, hiányoztak a szögek, a csapok és kapcsok a fa alkatrészek összeillesztéséhez, nem volt sem kenderkóc, sem szurok, sem kátrány a rések tömítéséhez. Végül a társaság egyik tagja azt tanácsolta, hogy bárka vagy vitorlás, vagy más hasonló jellegű hajó helyett építsünk egy nagy pirogot^[1] vagy kenut, amit a legnagyobb könnyedséggel el tudunk készíteni.

Ez ellen a többiek azt hozták fel, hogy akkora kenut nem tudnánk készíteni, amilyennel a nagy óceánon átkelhetnénk, azon pedig át kell hajóznunk, hogy Malabar partjaihoz érkezzünk. Meg aztán egy kenu a terheket sem bírná el, hiszen nemcsak mi huszonheten vagyunk, hanem a rengeteg holmink is, azonkívül még nagyon sok élelmet is magunkkal kellene vinnünk.

Én ezeken a tanácskozásokon eddig sohasem álltam elő javaslataimmal, most azonban kijelentettem: úgy látom, hogy teljesen tanácstalanok, és javaslataikkal holtpontra jutottak. Ne is áltassuk magunkat azzal, hogy egy kenuval áthajózhatnánk a malabari partokra, Goába, ahová mindnyájan el szeretnénk jutni. Egy ilyen kaland csak azt jelentené, hogy a biztos pusztulásunkba rohanunk. Ennek ellenére én mégis amelletl vagyok, hogy készítsük el a kenut.

Azt válaszolták: tökéletesen megértették mindazt, amit az elején mondtam, ha azonban én is azt állítom, hogy milyen veszélyes és lehetetlen vállalkozás egy kenuban elmenekülni innen, miért tanácsoltam a végén mégis, hogy készítsük el a kenut?

Erre én azt feleltem: úgy vélem, egyelőre nem az lenne a feladatunk, hogy egy kenuban kíséreljük meg a menekülést, hanem egészen más. A tengeren más hajók is vannak, nemcsak a mi csónakunk. Nekünk a kenunkkal az eléggé nagyinak látszó sziget partja mentén kellene cirkálnunk, hogy elfoglaljuk az első olyan hajót, amelyik jobb, mint a miénk. Arról aztán a következő, míg csak hozzá nem jutunk egy olyan hajóhoz, mely alkalmas arra, hogy oda vigyen minket, ahová akarjuk.

- Nagyszerű tanács - mondta az egyikük.

- Csodálatos ötlet - mondta egy másik.

- Igen, igen - mondta a harmadik (ő volt a tüzér) -, ez az angol kutya kiváló tanácsot adott, de pontosan ez az út, melynek végén mindnyájan a bitófára kerülünk, ördögi tanácsot adott a gazfickó, de még mennyire: lopjunk, raboljunk, amíg a kis csónakról egy nagy hajóra kerülünk, így lesz belőlünk rövid úton kalóz, aminek a vége csak az lehet, hogy felakasztanak.

- Nevezz minket nyugodtan kalóznak, ha akarsz mondta egy másik -, de én már ezzel sem törődöm. Legyek inkább kalóz vagy bármi más, sőt akasszanak fel inkább kalózkodásért, mintsem, hogy itt éhen döggöljek. Éppen ezért a tanácsot nagyon is jónak tartom.

Így aztán mind kiabálni kezdtek:

- Készítsük el a kenut!

A tüzér, akit leszavaztak, alávetette magát a többség döntésének, de amikor a gyűlés után odajött hozzám, kezébe vette a kezemet, aztán előbb a tenyerembe, majd nagyon komoran az arcába nézett, és azt mondta:

- Fiacskám, te gáztettek elkövetésére születél: korán kezded el a kalózkodást, de óvakodj az akasztófától, óvakodj, fiatalember, én mondom neked!

Kinevettem, s azt feleltem neki, fogalmam sincs, hogy később mit fogok csinálni, de jelenlegi helyzetünkben igazán nem lehetnek lelkiismereti aggályaim, amikor arról van szó, hogy megkaparintsuk magunknak az utunkba vezető első hajót, amellyel a szabadulásunkat biztosíthatjuk. Csak azt kívánom, bár már látnánk és megrohanhatnánk azt a hajót.

Miközben erről beszéltünk az ács, aki távolabb, egy dombtetőn állott, kiáltozni kezdett:

- Vitorla! Vitorla!

Mind azonnal felrohantunk a dombra, s onnan valóban tisztán látszott egy hajó. De túl messze volt ahhoz, hogy bármiféle jelt adhattunk volna neki. Azért mégiscsak tüzet gyújtottunk a dombtetőn, és igyekeztünk minél nagyobb füstöt csinálni. A szél elült, csaknem mozdulatlan volt a levegő, de amint a tüzernél lévő távcsón keresztül láthattuk, a hajó vitorlái duzzadoztak, s jó iramban kelet-északkelet felé suhant, a Jóreménység foka felé, tudomásul sem véve jelzéseinket. Így hát segítséget nem várhattunk tőle.

Ezért aztán haladéktalanul hozzáláttunk mégis a kenunk elkészítéséhez. Kiválasztottunk egy - számunkra megfelelőnek látszó - óriási fát. Három jó fejszénk volt, azokkal ledöntöttük, de utána még négy napig keményen dolgoztunk rajta. Arra már nem emlékszem, milyen fa volt, sem a pontos méreteire, de azt tudom, hogy egyenesen és biztosan úszott; pontosan úgy lelkesedtünk, mint ahogy más körülmények között egy igazi,

jó gályának örültünk volna.

Olyan nagy volt, hogy mindnyájunkat könnyedén elbírta, sőt még két vagy három tonna poggyászt is berakhattunk volna. Már tanakodni kezdtünk, ne induljunk-e mégis egyenesen Goa felé. De amikor a részletkérdéseket is vizsgálni kezdtük, olyanokat például, mint az eleség hiánya meg az, hogy nem voltak tartályaink az ivóvíz számára, sem iránytunk a kormányzóhoz, sem olyan védőfalunk, ami a nyílt tengeren megvédene minket a víz betörésétől, az időjárás viszontagságaitól, akkor végül mind készségesen elfogadták az én javaslatomat: cirkáljunk csak a környéken, és majd meglátjuk, mire nyílik ott lehetőségünk.

Végül egy szép napon mindnyájan tengerre szálltunk, hogy próbatat tegyünk az új kenunkkal. De kis híján elegendő is lett belőle. Amikor ugyanis körülbelül másfél mérföldnyire voltunk a parttól, egyszerre csak hatalmas tengerár zúdult ránk, pedig alig fújt a szél. Hajónk mégis annyira táncolt a hullámokon, hogy mindnyájan azt hittük, rögtön felborul. Mind nekifeszültünk, hogy a parthoz közelebb vigyük, s ahogy nyugodtabb vízre értünk vele, megint biztosabban úszott, és további kemény munka árán végre kijutottunk vele a partra.

Most már egészen tanácstalanok voltunk. A bennszülöttek eléggé barátságosak voltak, gyakran odajöttek hozzánk, egy alkalommal pedig magukkal hoztak valakit, akivel olyan tisztelettel bántak, mintha a királyuk lenne. Magunk és maguk közé egy hosszú rudat tuztek le, a póznáról egy nagy hajcsomó csüngött, azonkívül apró láncokkal, kagylókkal, sárgarézdarabkákkal meg hasonló holmikkal díszítették. Ez, mint később megtudtuk, a jó szándék és a barátság jelképe volt. Rengeteg ételmezt hoztak oda: marhát, szárnyasokat, füveket és gyökereket, mi azonban a magunk részéről a legnagyobb zavarban voltunk, mert nem volt semmink, amivel fizethetünk volna, vagy amit cserébe adhattunk volna. Márpedig most sem adták semmi jelét annak, mintha ingyen akarnák mindezt nekünk ajándékozni. Pénzünk az o szemükben csak hitvány szemét volt, semmi értéket sem tulajdonítottak neki. Ha lett volna nálunk valami játékszer, apró csecsebecsék, rézláncok, vásári limlomok, üveggyöngyök, egyszóval a legvacakabb szemetek, azért annyi marhát és ételmezt vásárolhattunk volna, amennyi egy egész hadseregnek vagy hajóhadnak is elegendő lett volna. Aranyért és ezüstért azonban semmit sem kaphattunk.

Ezen mi rendkívül meglepodtunk. Én még fiatal fickó voltam, s úgy véltem, az lenne a legjobb, ha lofegyvereinkkel megtámadnánk őket, elszednénk az összes marhájukat, hiszen így megint az éhhalál fenyeget minket. Arra azonban nem gondoltam, hogy ez már a következő napon a bennszülöttek tízezreit zúdítaná a nyakunkra, és előbb vagy utóbb biztosan elpusztítanának minket.

Tanácskozásaink közben az egyik emberünk, aki valamiféle késkészítő kovács vagy vasmunkás volt, egyszerre csak felpattant, és megkérdezte az ácsától, nincs-e a szerszámai közt egy reszeloje.

- De igen - mondta az ács.

Ezzel a kovács munkához látott, elször egy ócska, törött vésőt hevített fel a tuzben, és a reszelo segítségével különféle szerszámokat készített magának. Azután fogott három vagy négy ezüstpénzt, egy kore tette, és kalapáccsal addig verte, amíg egészen nagygyá és vékonygyá nyúltak, akkor azután állat- és madáralakokra formálta őket. Ezekből karkötöket és nyakba való apró láncokat készített, de olyan sokfajta és ötleteset, hogy el sem lehet mondani.

Vagy két hét múltán újra összejöttünk a bennszülöttekkel, s magunk is meglepodtunk, mert egy madárformára kivágott kis ezüstdarabkáért például két tehenet kaptunk. De még ennél is jobban járhattunk volna - rájöttünk ugyanis, hogy ha mindez rézből készülné, még sokkal értékesebb lenne. Az egyik karkötőért például annyi mindenféle élelmiszert kaptunk, ami Angliában legalább tizenöt vagy tizenhat fontot ért volna. Így hát az a

pénzdarab, ami hat pennyt sem ért nekünk, csecsebecsékké és játékszerekké alakítva igazi értékének százszorosára emelkedett.

Ilyen körülmények közt éltünk ott csaknem egy esztendeig. De addigra mind nagyon belefáradtunk, és elhatároztuk, lesz ami lesz, megpróbálunk elmenekülni onnan. Közben már nem kevesebb, mint három kituno kenut készítettünk magunknak; és mivel az errefelé rendszeres monszunok és passzátszelek az év egyik hat hónapjában az egyik, a másik hat hónapjában a másik irányba fújnak, úgy véltük, nyugodtan vállalkozhatunk a tengeri útra. De amikor alaposabban átgondoltuk a dolgot, mindig az ivóvíz hiánya volt az, ami végül is távol tartott minket az ilyen kalandos vállalkozástól.

Ezek után csak két dolog között választhattunk. Vagy ellenkező irányba indulunk el a tengeren, azaz nyugat felé, a Jóreménység foka irányába, ahol előbb vagy utóbb csak összetalálkozunk honfitársaink valamelyik hajójával. Vagy pedig elindulunk az afrikai kontinens felé, s ott vagy szárazföldön vagy a part mentén hajózva közeledünk a Vörös-tengerhez.

Ezt az utat a mi tehetséges kovácsunk javasolta; a tüzér azonban azt mondta, o már járt a Vörös-tengeren egy malabari vitorlással, és tudja, hogy ha odamerészkednénk, vagy a vad arabok gyilkolnának le, vagy a törökök vetnének rabszolgasorsra.

Erre aztán én újra latba vettem érveimet.

- Miért kell csak olyasmire gondolnunk - kérdeztem -, hogy az arabok lemészárolnak, vagy a törökök rabszolgasorsra vetnek minket? Nem lennénk talán mi magunk is képesek arra, hogy megtámadjuk bármelyik hajót? És ahelyett, hogy ok fognának el minket, miért ne foghatnánk el mi oket?

- Helyes beszéd, te kalóz - mondta a tüzér (az, aki a tenyeremből olvasott, és azt mondta nekem, hogy az akasztófán fogom végezni) -, és most is csak azt mondhatom, hogy semmit sem változtál. De hitemre mondom, most már én is azt hiszem, hogy ez az egyetlen kiutunk.

- Ne nevezz kalóznak - feleltem neki -, egyébként váljunk inkább mindnyájan kalózzokká vagy bármivé, csak eljussunk errol az átkozott helyrol.

Röviden: tanácsomra mindnyájan elhatározták: nem tehetünk egyebet, mint, hogy cirkálóútra induljunk.

- Az az első feladatunk - mondtam nekik -, hogy meggyozodjunk, hajóznak-e egyáltalán ennek a szigetnek a lakosai, és milyen hajókat használnak. Ha nagyobbak és jobbak, mint a mieink, akkor egyszeruen elveszük tőlük.

Az első célunk mindenekelőtt az volt, hogy olyan hajóhoz jussunk, amelyiknek fedélzete és vitorlája van. Akkor ugyanis meg tudjuk óvni az élelmiszerünket, amire egyébként nincs módunk.

Nagy szerencsénkre volt köztünk egy tengerész, aki valamikor a szakács segédje volt, és tudta, hogyan lehet a húst hordók és páclé nélkül is tartósítani. A napon kiszáritotta a húst, ehhez salétromot használt, ami pedig boségesen volt a szigeten. Így hát még mielőtt útra keltünk volna, kiszáritottuk hat vagy hét tehén és ökör, valamint tíz vagy tizenkét kecske húsát. Ez olyan ízletes volt, hogy ettől kezdve sose töltöttük fozéssel az idot; vagy roston megsütöttük, vagy egyszeruen szárítva ettük meg. A fő nehézségünk az ivóvízzel kapcsolatban azonban még mindig fennállott, nem volt ugyanis olyan tartályunk, amiben csak megközelítőleg is annyi vizet tárolhattunk volna, amennyi a tengeri útra kellett volna.

De miután első utunkat kísérletképpen csak a sziget partja mentén terveztük, ácsunk az ivóvíz tárolására egy fenéknát készített, haránt elhelyezve az egyik kenünkben, ezt a csónak többi részétől elkülönítette, úgy, hogy rá is léphettünk. Akkor volt ez a tartály, hogy csaknem ötven gallon^[2] víz is jól belefért. Úgy hiszem, ez volt az első ilyesfajta célt szolgáló találmány - de hát a szükség a tehetség sarkantyúja és a feltalálás szülőanyja.

Az volt az elgondolásunk, hogy csak a part mentén haladva, körülhajózzuk a szigetet, egyrészt, hogy lássuk, tudunk-e a mostaninál jobb hajót zsákmányolni, másrészt, hogy megpróbáljunk kijutni a nyílt tengerre. Ezért úgy határoztunk, hogy a sziget belső, vagyis - nyugati partja mentén indulunk el. Ott a szárazföld ugyanis messze, északnyugat felé nyúlt be, s kellett lenni arra legalábbis egy pontnak, ahonnan az afrikai partokig a távolság már nem lehetett túlságosan nagy.

ÚJABB KALANDOK SZÁRAZON ÉS VÍZEN

Hajózás szempontjából kétségtelenül a sziget legrosszabbik oldalát választottuk, arra is ott volt a legkevesebb remény, hogy ott más hajókkal találkozassunk, ez ugyanis teljesen kiesett a rendes hajózási útvonalakból. Mi azonban mégis tengerre szálltunk, beraktuk az összes élelmiszerünket és fegyverünket, a zsákokat és a ládákat; a két nagyobb csónakhoz árbcot és vitorlát készítettünk, a harmadikban csak eveztünk, de ha erős szél kerekedett, akkor vontatókötélre kötöttük.

Vidáman hajóztunk napokon át, többször láttunk bennszülötteket, akik apró csónakokból halásztak, de félénkek voltak, mindig megrémültek tőlünk, amint közeledtünk hozzájuk, rögtön kimenekültek a partra. Végül egyik társunknak eszébe jutott, hogyan jelezték a sziget déli részén a bennszülöttek egy hosszú pózna felállítással barátságos szándékukat. Így hát elhatároztuk, hogy kipróbáljuk, és amikor legközelebb megláttuk a tengeren az egyik halászbárkájukat, a vitorla nélküli csónakunkban felállítottunk egy rudat, és feljűk eveztünk. Amint meglátták a rudat, rögtön megálltak, s amikor közelebb értünk, ok maguk - eveztek felénk, nagyon barátságosak voltak, adtak nekünk néhány nagy halat, a nevüket nem is tudjuk, de nagyon jók voltak. Sajnos, semmink sem volt, amit cserébe adhattunk volna nekik. A művészünk azonban, akirol az elöb már beszéltem, adott nekik két vékony, pénzbol kivert, rombusz alakúra vágott ezüstlapocskát. Ennek olyan rettenetesen megörültek, hogy megmagyarázták, várjuk meg, amíg újra kivetik a horgaikat és a hálóiakat, s utána annyi halat adnak nekünk, amennyit csak akarunk.

Eközben mi állandóan a csónakjaikon tartottuk a szemünket, tüzetesen vizsgálgattuk, nem lenne-e valamelyikük jó nekünk, de nagyon nyomorúságos, hitvány alkotmányok voltak: a vitorlájukat gyékényfonatból készítették, az egyiken volt csak egy darab ócska gyapotszövet, a köteleiket hánocsból sodorták, látszott, hogy milyen gyengék; így aztán végül úgy határoztunk, hogy jobb ha maradunk, ahol vagyunk, s békén hagyjuk őket. Tovább haladtunk észak felé, összesen tizenkét napig, ügyelve, hogy a part közelében maradjunk. Keleti és délkeleti szelűnk lévén, nagyon kellemes utunk volt. A parton nem láttunk városokat, de a sziklákon, a folyók torkolatánál gyakran kunyhókat pillantottunk meg, körülöttük mindig rengeteg ember nyüzsgött, láthatóan azért verodtek össze, hogy megbámuljanak minket.

Különös volt ez az utazás, olyan különös, amilyen ember talán még soha nem vett részt. Három hajóból álló kis flotta volt a miénk, seregűnk létszáma húsz és harminc között, de veszedelmes, elszánt fickók valamennyien.

Másrészlrol viszont végtelenül nyomorultak voltunk, olyan utazáson vettünk részt, ami nem is volt igazi utazás,

elindultunk valamerre, ami semerre sem vezetett. Mert ha tudtuk is, mi az, amit tenni akarunk, valójában nem tudtuk, hogy mi az, amit teszünk. Csak mentünk és mentünk előre, észak felé, és ahogy elöbbré haladtunk, egyre nagyobb lett a hoség, kezdett már-már elviselhetetlen lenni. Mellékesen szólva, október hónapban vagy annak táján járhattunk, méghozzá a déli féltekén. És mivel öt vagy hat nappal azelőtt áthaladtunk a baktérítón, néhány napon belül a napnak, pont a fejünk fölött a zenitjére kellett emelkednie.

Mindezt figyelembe véve, úgy határoztunk, hogy megfelelő helyet keresünk, ahol ismét partra szállhatunk, és felállíthatjuk sátrainkat, amíg a nagy hoség alábbhagy. Meg aztán kezdtek kimerülni az élelmiszerkészleteink is.

A szigetnek, becslésünk szerint, mintegy a felét végigjártuk már, és most már ahhoz a részhez kellett elérkeznünk, ahol a part északnyugati irányba benyúlik a tengerbe, lehetővé téve számunkra, hogy minél rövidebb úton átkelhessünk az afrikai kontinensre. Úgy számoltuk, hogy mindezek ellenére mintegy 360 mérföldes utat kell még megtennünk.

Kora hajnalban partra szálltunk, de a hely nem nyerte meg tetszésünket, és úgy határoztunk, hogy még néhány napig tovább utazunk.

Mintegy hat napig északnyugati és északi irányba vitorláztunk a friss délkeleti széllel, amikor is nagy távolságra tolunk egy, mélyen a tengerbe nyúló hegyfokot vagy földnyúlványt pillantottunk meg. Rendkívül izgatottak lettünk, hogy meglássuk, mi van a fokon túl; elhatároztuk tehát, hogy megkerüljük, és csak azután kötünk ki. Folytattuk tehát utunkat, a szél is tovább tartott, de mégis négy napunkba tellett, amíg elértük a fokot. El sem lehet mondani, mekkora volt a csalódásunk és kétségbeesésünk, amikor odaértünk; meglepetten láttuk ugyanis, hogy a part a másik oldalon még sokkal inkább hajlik visszafelé, mint amennyire ezen az oldalon elorenyúlt. Ez röviden azt jelentette, hogy ha át akarunk kelni Afrika partjaihoz, akkor innen kell elindulnunk, mert ha továbbmegyünk, akkor a tenger szélessége csak fokozódik, s hogy meddig, azt még csak nem is sejtettük.

Közben meglepetésszerűen ránk tört a rossz idő, rendkívül heves esők, rettenetes villámlással és mennydörgéssel. Hanyatt-homlok siettünk a part felé, s a foknak szélvédett oldalára érve, egy kis öbölbe kormányoztuk hajóinkat, amerre úgy láttuk, hogy surun nottek a fák, s igyekeztünk a lehető leggyorsabban kijutni a partra, borig ázva és teljesen elcsigázva a hoségtól, dörgéstől, villámlástól és a zuhogó esőtől.

Rögtön munkához láttunk, hogy kunyhókat építsünk magunknak, és megszársítsuk a ruháinkat, s habár akkor még fiatal voltam, és még nem nagyon értettem az ilyesmihez, mégsem fogom soha elfelejteni azt a kis várost, amit ott felépítettünk. Mert az igenis város volt, s annak megfelelően meg is erosítottuk. Emléke olyan elevenen él bennem, hogy muszáj röviden leírnom.

Táborhelyünk a kis tengeröböl déli oldalán volt, egy meredek hegyoldal védelme alatt; ez a hegy ugyan az öböl másik oldalán volt, de a nap második felében rendkívül szerencsés módon felfogta a hoséget. Egy friss vizu csermely vagy patakocská ömlött éppen mellettünk az öbölbe, és jóval távolabb, keletre és délre, lenn a síkságon legelésző marhákat is láttunk.

Tizenkét kis kunyhót állítottunk fel, olyanokat, mint a katonák sátrai, de földbe tuzótt gallyakból készültek, a tetejükre fuzfavesszofonatot kötöttünk. Északról az öböl védett minket, nyugatról a kis patak, délről és keletről egy földgát, ami teljesen eltakarta a kunyhóinkat. Lakhelyünkötől távolabb még három kunyhót építettünk. Az egyikben, mely a többitől elkülönítve állott, a loporunkat helyeztük el, a másikban, mely nagyobb volt, az élelmünket tároltuk, s ott raktároztuk el a legszükségesebb holminkat is; a harmadikban, az volt a legnagyobb, étkeztünk, gyulésztunk, ott üldögéltünk, és társalogtunk egymással.

Miután művészünk, a kovács jó sokat elkészített a rombusz alakra kivágott kis ezüstlapocskákból, ezekkel felszerelve tárgyalásba bocsátkoztunk a bennszülöttekkel. A csecsebecsek valóban csodálatosan tetszettek nekik, így aztán rengeteg élelemhez jutottunk. Kaptunk vagy ötven fekete marhát és kecskét, s a szakácssegédünk rögtön nekilátott, hogy élelmiszerkészletünk kiegészítésére feldolgozza és kiszárítsa, besózza és tartósítsa őket. Ez nem is ütközött különös akadályokba: nagyon jó minőségű sóhoz és salétromhoz jutottunk, a nap pedig rendkívül melegen sütött. Körülbelül négy hónapig éltünk itt.

A bennszülöttektől - már amennyire meg tudtuk magunkat értetni velük - csak annyit tudtunk meg, hogy van a tengeren túl, nagyon messze egy nagy szárazföld, ahol oroszánok élnek. Azt mi is tudtuk, hogy messze van, de a távolságot illetően a saját embereink között is nagy nézeteltérések voltak: egyesek azt mondták, hogy 450 mérföld, mások szerint nem több háromezernél. Volt az egyik emberünknek egy világtérképe, erről úgy ítélte meg, hogy nem több, mint kétszáznegyven mérföld. Egyesek azt állították, hogy útközben szigetek vannak, mások szerint viszont egyáltalán nincsenek szigetek arrafelé. Egy bennszülött vak öregembertől, akit egy fiú vezetett, azt is hallottuk, hogy ha augusztus végéig maradunk, akkor egész utunkon kedvező szélünk lesz, és a tenger is végig sima marad.

Ez már némi bátorítás volt számunkra, összehívtuk tehát mindnyájunk részvételével a tanácskozó gyulést. Azt mind világosan látták, hogy ha csak enni és inni akarnánk, akkor ennél jobb helyet a világon nem találhatunk; ha viszont azt a célt tűzzük magunk elé, hogy útra keljünk, és visszajussunk hazánkba, akkor ennél rosszabb helyet el sem képzelhetnénk.

Bevallom, hogy nekem nagyon tetszett ez a vidék, nagyon komolyan gondolkoztam azon, hogy egyszer visszajövök, és itt élek majd; gyakran mondogattam is, hogy ha lenne egy húsz ágyúval felfegyverzett hajóm meg egy vitorlás naszádom, s mind a ketten megfelelő legénységem, akkor ennél jobb helyet az égvilágon nem kívánhatnék magamnak, hogy úgy meggazdagodjak, mint egy király.

De hát térjünk vissza az útrakelésünkkel kapcsolatos megbeszélésekre. Mindent egybevéve: az a döntés született, hogy kockáztassuk meg az átkelést a kontinensre. Ezt meg is kíséreltük, és mondhatom, hogy a lehető legorültebb módon. Ez az évszak ugyanis ezen a tájon alkalmatlan volt az ilyen utazásra; ahogy ugyanis szeptembertől márciusig mindig kelet felől fúj a szél, úgy az év másik felében általában nyugati irányból; így aztán valahányszor megtettünk valamiféle parti széllel vagy negyvenöt-hatvan mérföldnyi utat, mindig újra szembe kaptuk a friss tengeri szelet, mégpedig hol nyugati, hol délnyugati vagy nyugat-délnyugati irányból, úgyhogy teljesen tehetetlenek voltunk, s gyakran tájékozódni sem tudtunk.

Próbálkozásunk csaknem a vesztünket okozta, ahogy ugyanis észak felé sodródtunk, megfellekedtünk magának Madagaszkár szigetének az alakjáról és helyzetéről; arról is, hogy mi attól a mélyen a tengerbe nyúló szirttől vagy földnyelvtől indultunk el, amely a szigetnek körülbelül a közepe táján van. Így aztán megtevé észak felé mintegy százhusz tengeri mérföldet, kisodródtunk a nyílt óceánra, a sziget és a kontinens között, de mindkettőtől legalább háromezernél több tengeri mérföldnyire.

Akárcsak korábban, most is élénk nyugati szél fúj, de a tenger csendes volt, úgyhogy a legkisebbik kenunkat megint vontatókötélre vettük, és teljes vitorlával, amilyen sebességgel csak bírtunk, elindultunk a part felé.

Iszonyatosan kalandos vállalkozás volt ez, a legkisebb szélroham is elegendő lett volna ahhoz, hogy mindnyájan elpusztuljunk, hiszen kenuink mélysége és egész építése teljesen alkalmatlan volt a nyílt tengeri hajózásra.

Tizenegy napig tartott ez az utunk, már elfogyott csaknem minden ennivalónk és a magunkkal vitt víz utolsó cseppje is, amikor legnagyobb örömünkre szárazföldet pillantottunk meg. De minthogy a légáramlás a

szárazföldön megtörve, hozzánk mint parti szél ért vissza, és hevesen szembe fújt velünk, még két további napunkba tellett, amíg a partra vergodtunk.

Ez a kaland ízelítot adott abból, hogy mi lett volna velünk, ha az ellenszélben és a bizonytalan időjárásban továbbmerészkedünk, és bizony alaposan elment a kedvünk attól, hogy mégis megpróbáljunk átkelni a kontinensre mindaddig, amíg valamilyen jobb hajóra nem szállhatunk. Így aztán megint kivonultunk a partra, tábornak álltunk, és berendezkedtünk a mindenféle meglepetés elleni védekezésre. Az itteni bennszülöttek azonban rendkívül barátságosak voltak, s habár nyelvüket nem értettük, sem ok a mienket, megtaláltuk a módját, hogy megértessük velük, hogy bajba jutott tengerészek vagyunk, és nincs ennivalónk.

Kedvességük első jelét már akkor tapasztaltuk, amikor meglátták, hogy partra szálltunk, és lakhelyet kezdtünk építeni magunknak, öt-hat emberével és néhány asszonnal rögtön odajött hozzánk az egyik kapitányuk vagy királyuk, öt kecskét és két fiatal, kövér tinót hozott nekünk, és ingyen odaadta. Amikor mi felajánlottunk érte valamit, a kapitány vagy király nem hagyta, hogy emberei bármihez is hozzányúljanak, vagy bármit elfogadjanak tőlünk. Talán két órával később egy másik király vagy kapitány jött, nyomában negyven vagy ötven emberrel. Eloszor megijedtünk tőle, kezünkbe vettük fegyvereinket; de ő felismerte a helyzetet, előre küldte két emberét két hosszú rúddal, amit magasan és egyenesen felfelé tartottak, ebből mi is rájöttünk, hogy ez a békés szándék jelképe. A két póznát azután a földbe szúrták, s amikor a király és az emberei odaértek, ok is a földbe szúrták lándzsáikat, lerakták íjjaikat és nyílveiszőket is, és fegyvertelenül jöttek oda hozzánk. A csoport vezére látta, hogy embereink egy része éppen a kunyhók építésével van elfoglalva, s azt is észrevette, milyen gyakorlatlanul végzik ezt a munkát. Intett hát néhány emberének, hogy segítsenek. Tizenöten vagy tizenhatan rögtön odajöttek, elvegyültek köztünk, és hozzáálltak a munkához; pillanatok alatt felállítottak három vagy négy kunyhót, még hozzá sokkal csinosabbakat, mint a mieink.

Ezután tejet, banánt, tököt és rengeteg gyökeret meg zöldséget küldtek nekünk, még hozzá nagyon jókat, és semmit sem fogadtak el tőlünk. Egyik emberünk egy korty itallal kínálta meg a társaság királyát vagy kapitányát, ezt ő meg is itta, és rettenetesen ízlett neki, kezét nyújtotta még egy adagért, amit meg is kapott; egyszóval ettől kezdve nemigen mulasztotta el, hogy hetenként kétszer-háromszor meg ne látogasson minket, mindig hozott is magával valamit, egy alkalommal hét darab fekete marhát küldött nekünk, ezek közül néhányat megfüstöltünk és kiszáritottunk.

És itt meg kell valamit említenem, ami később nagyon kapóra jött nekünk. Mégpedig azt, hogy a kecskéik és a marháik húsa szárítva és füstölve egészen vörös lett, kemény és tömör, ugyanolyan, mint a hollandiai szárított húsa.

Még két dolgot figyeltünk meg, ami nagyon jelentős, sőt alapvetően fontos volt a számunkra. Eloszor is: rájöttünk, hogy nagyon sok agyagedényük van, különösen feltuntak nekünk azok a hosszú, mély cseréptartályok, amelyeket a földbe süllyesztettek, hogy hidegen és frissen tartsák az ivóvizüket. A másik dolog pedig az volt, hogy a csónakjaik nagyobbak voltak, mint a szomszédokéi.

Ez adta az ötletet, hogy megkérdezzük tőlük: nincsenek-e nagyobb bárkái, mint amilyeneket itt láttunk, vagy ha nekik nincsenek, talán vannak a sziget más lakóinak? Tudomásunkra hozták, hogy a sziget másik oldalán nagyobb hajók is vannak, olyanok, amelyeken fedélzet van meg nagy vitorlák. Ennek alapján elhatároztuk, hogy körülhajózzuk az egész szigetet, és megnézzük ezeket a hajókat. Így hát megint útra készítettük a kenuinkat, beraktuk az élelmet; egyszóval harmadszor is tengerre szálltunk.

HARMADSZOR A TENGEREN

Egy hónapig vagy hat hétig tartott ez az utunk, közben többször partra szálltunk, hogy vizet és élelmet vegyünk fel, s azt tapasztaltuk, hogy a bennszülöttek mindig nagyon barátságosak és elozékenyek voltak.

Nem vezettem naplót erről az utazásról, már csak azért sem, mert úgysem volt több fogalmam magáról a navigációról, mint amennyi egy egyszerű matróznak lehet, így hát semmit sem mondhatok arról, hogy milyen szélességi fokoknál vagy milyen helyeken jártunk, meddig jutottunk, mekkora távolságokat tettünk meg egy-egy napon. Arra azonban emlékszem, hogy miután megkerültük a sziget csúcsát, a keleti part mentén hajóztunk dél felé, ugyanúgy, ahogy a nyugati parton azelőtt észak felé vitorláztunk.

Arra sem emlékszem, hogy a bennszülöttek különösképpen különböztek volna egymástól, sem természetükben, sem boruk színében vagy pedig magatartásukban, vagy szokásaikban vagy fegyverzetükben vagy bármiben is; arról azonban nem tudunk meggyozodni, hogy van-e egymásról egyáltalán tudomásuk, vagy van-e valamiféle kapcsolatuk; annyi azonban bizonyos, hogy ezen a parton ugyanolyan végtelenül kedvesek és barátságosak voltak hozzánk, mint a másikon.

Heteken keresztül folytattunk utunkat dél felé, persze gyakori megszakításokkal, amikor is partra szálltunk, hogy élelmet és vizet szerezzünk. Végül egy olyan ponthoz értünk, ahol a föld mintegy három tengeri mérfölddel mélyebben nyúlt be a tengerbe, mint másutt és ott kellemes meglepetésként tunt szemünkbe valami, ami az érintettek számára kétségkívül legalább olyan kellemetlen volt, mint amennyire a mi számunkra örömdetes. Ez pedig egy európai hajó roncsa volt. Ezen a helyen ugyanis a sziklák mélyen benyúlnak a tengerbe, s azokon szenvedett hajótörést.

Mihelyt a szél megengedte, kíváncsiságunk odavitt minket egészen a közelbe, el is jutottunk a roncsához minden nehézség nélkül, s rögtön rájöttünk, hogy holland építésű hajó. A szerencsétlenség nem is nagyon régen történhetett, a tat felső részének jelentős darabja a hátsó árboccal együtt ugyanis még szilárdan állt. Úgy láttuk, hogy a hajó tatja két sziklagerinc közé szorult, s azért nem tud elmozdulni, az orra viszont teljesen szétzúzódott.

Semmi olyant nem láttunk a roncson, amire szükségünk lehetett volna, s amit érdemes lett volna elvinnünk, azt azonban elhatároztuk, hogy kimegyünk a partra, és egy darabig ott maradunk, hátha megtudunk valamit a hajótörés körülményeiről vagy a hajó utasairól. Néhányukat talán meg is találjuk a parton, bizonyára a miénkhez hasonló körülmények között, s velük együtt megnövelhetnénk csapatunk létszámát.

Amikor kiértünk a partra, nagy örömünkre egy hajóácsmuhely nyomait és mindenféle maradványait pillantottuk meg: csúsztatókkal felszerelt sólyát, állványokat és palánkokat, deszkadarabokat, egy hajó vagy bárka építésének maradványait - egyszóval rengeteg olyan holmit, ami mind arra csábított minket, hogy magunk is hasonló munkához kezdjünk. Hamarosan rájöttünk, hogy a hajótöröttek itt szálltak partra, lehet, hogy a mentocsónakukon, majd egy három- vagy kétárbocos hajót építettek, és azzal újra nekivágtak a tengernek. Megkérdeztük a bennszülöttektől, hogy merre mentek, mire dél és délnyugat felé mutattak, ebből könnyszerrel megértettük, hogy a Jóreménység foka felé indultak el.

Senki sem képzelheti, hogy olyan ostobák lettünk volna, hogy ne azon törtük volna ettől kezdve mi is a fejünket, miként menekülhetnénk meg mi is hasonló módon. Így hát elhatároztuk, hogy mindenekelett megpróbálunk valamiféle hajót építeni magunknak.

Elso teendonk az volt, hogy a két ácsunkkal átvizsgáltattuk a hollandusok itt hagyott anyagait, van-e köztük olyasmi, amit mi is felhasználhatunk. Az, amit különösen hasznosnak találtunk, s amit aztán én magam is

nagyon sokat használtam, egy szurokfozo üst volt, ami még egy kis szurkot is tartalmazott.

Amikor már alaposan benne voltunk a munkában, akkor tapasztaltuk, mennyire bonyolult és nehéz feladat a hajóépítés; kevés szerszámunk volt, nem voltak vasalkatrészeink, sem kötélzetünk, sem vitorláink; ezért aztán, hogy rövid legyek, ha bármit el akartunk készíteni, nekünk magunknak kellett kovácsnak, kötélveronek, vitorlakészítonek is lennünk, legalább húszféle, számunkra ismeretlen mesterséget uznünk, ha ugyan nem még többet. De hát a szükség a találékonyság ösztönzoje, és rákényszerülve, sok olyat is megcsináltunk, amirol azelott azt hittük, hogy úgysem lehet megvalósítani.

Miután a két ácsunk megállapodott abban, hogy milyen méretu legyen az épülő hajó, mindnyájunkat munkára fogtak: csónakjainkon oda kellett mennünk a hajóroncshoz, szét kellett szednünk, és amit csak lehetett, ki kellett vinnünk a partra. A leglényegesebb az volt, hogy próbáljuk megszerezni az épen maradt hátsó árbocot. Ez végül is nagy nehézségek árán tizennégy emberünk több mint húsznapos munkájával sikerült.

Ugyanakkor sok vasszerkezetet is kimentettünk: csapokat, kampókat, szögeket, stb. - ezekbol aztán muvészünk, akirol már említést tettem, olyan szögeket, kormánylapáthoz szükséges csuklós vasakat és pántokat készített, amilyeneket csak akartunk.

Szükségünk volt vasmacskára is, de amikor már megvolt, kiderült, hogy nem tudunk hozzávaló hajókötelet fenni; be kellett hát érnünk azzal a kötéllel, amit a bennszülöttek segítségével készítettünk, méghozzá olyasféle anyagból, amibol ok a gyékényfonatos holmijaikat csinálják.

Hogy rövid legyek: négy hónapot töltöttünk itt, nagyon keményen dolgoztunk, de a végén vízre bocsátottuk a fregattunkat, melynek sok hibája volt ugyan, de azért mindent egybevetve, olyan jó volt, amilyent csak álmodhattunk magunknak.

Röviden: csaknem tizennyolc vagy húsz tonna urtartalmu szlúp volt, árbocokkal és vitorlával, feszes és futókötélzettel meg minden egyéb szükséges berendezéssel. Néhány anyagunk hiányzott csupán, de ezek közül is a legkínosabb a kátrány vagy szurok hiánya volt, ezzel kellett volna ugyanis a hajó fenekét vízhatlanítanunk. Faggyúból és olajból készítettünk keveréket, ezzel próbáltuk helyettesíteni a hiányzó anyagot, ez azonban nem felelt meg a célnak. Amikor vízre bocsátottuk a hajót, annyira szivárgott, hogy már azt hittük, teljesen kárba veszett a munkánk, pedig mennyi izgalmunkba és gondunkba került, hogy tengeri útra alkalmassá tegyük. De hát pumpáink nem voltak, és lehetőségünk sem arra, hogy valamiféle szivattyút készítsünk.

Végül az egyik bennszülött mutatott nekünk egy fát, mely tuzre téve valamilyen folyadékot eresztett ki magából, méghozzá olyan ragadósat és tömören nyúlósat, mint a kátrány; ezt aztán megfoztuk, s ezzel az anyaggal olyan tökéletesen tömítettük és vízhatlanítottuk a hajónkat, hogy szurokra és kátrányra már egyáltalán nem is volt szükségünk.

Ily módon tehát elkészült a bárkánk, beraktuk az élelmiszereket és annyi ivóvizet, amennyire elképzelésünk szerint szükségünk volt, illetoleg, amennyit tárolni tudtunk (miután hordóink még mindig nem voltak), majd kihasználva a kedvezo szelet, tengerre szálltunk.

Bolyongásainkkal, meg ezzel a munkával csaknem egy évet töltöttünk el megint, körülbelül február eleje lehetett, s a nap rohamosan távolodott tőlünk, ennek persze nagyon örültünk, mert a hoség már elviselhetetlen volt. A szél, mint már mondtam, kedvezo volt, mert ahogy azóta rájöttem, ezek a szelek általában kelet felé fújnak, a nap pedig ugyanakkor északi irányba húzódik.

Most már azon vitatkoztunk, hogy melyik irányba induljunk. Egyesek amellet kardoskodtak, hogy kelet felé, és keljünk át egyenesen Malabar partjaira, mások azonban erre csak a fejüket rázták, hiszen nagyon jól tudták, hogy sem az élelmiszerkészletünk, sem az ivóvizünk nem elegendó, de még a hajónk sem lenne alkalmas ekkora útra, azaz csaknem kétezer mérföld megtételére, anélkül hogy közben bárhol is szárazföldet érinthetnénk.

Ok különben is kezdetlől fogva inkább az afrikai kontinensre akartak utazni, ahol, úgy mondták, biztosítva lenne a megélhetésünk, és bármerre is mennénk, akár tengeren, akár szárazföldön, minden bizonnyal meg is gazdagodhatnánk. A lényeg csak az, hogy keresztülküzdjük magunkat.

Egyébként sem volt sok választásunk. Ha mégis úgy döntöttünk volna ugyanis, hogy kelet felé utazzunk, az évszak nem lett volna alkalmas az indulásra, és legalább áprilisig vagy májusig kellett volna még ott rostokolnunk. Most végül is délkelet és kelet-délkeleti szelünk volt, kellemes, biztató idők, így hát mind az első javaslatot fogadtuk el, s úgy határoztunk, hogy Afrika partjai felé indulunk. Amikor azonban már vagy kilencven tengeri mérföldet megtettünk, még mindig dél felé, a sziget partja mentén, egyszerre csak megfordult a szél, és egyenesen szembe fújt velünk. Ezért úgy határoztunk, hogy egyenesen átkelünk a kontinensre, erre ugyanis a szél alkalmas volt, hajónk pedig semmiképpen sem tudott volna széllel szemben vagy tole lényegesen eltérő irányba haladni.

Miután így határoztunk, újra partra szálltunk, hogy újabb élelmet és friss vizet vegyünk fel, majd március második felének táján elindultunk az afrikai szárazföld felé, de ebben a vállalkozásban több volt a vakmerőség, mint a józan ész, és több az elszántság, mint a helyzet józan megítélése.

Ami engem illet, én bizony nem sokat aggályoskodtam; a lényeg csak az volt, hogy valahol partot érjünk, hogy hol és milyen partot, az számomra mindegy volt, hiszen a jövőmmel kapcsolatban az idő tájt semmiféle elképzelésem nem volt, és azon sem sokat töprengtem, hogy mi várhat rám.

Az utazást, amire rendkívül tudatlanul és elkeseredetten vállalkoztunk, ennek megfelelően határozatlanul és igen kevés józan megfontolással hajtottuk végre. Igazi iránytűnk sem volt, csak egy kis rézből készült zsebiránytűnk, amely inkább csak véletlenül maradt valamelyikünkönél. Ezért aztán útirányunkat sem tudtuk pontosan megállapítani.

Maga az utazás sokkal tovább tartott, mint ahogy elképzeltük. Vitorlánk mérete nem felelt meg a hajónak, ezért bizony csak nagyon lassan haladtunk a tengeren. Útközben semmiféle figyelemreméltó kalandunk sem volt, mindent elkerültünk, ami bármi oknál fogva eltéríthetett volna irányunktól, egyetlenegy hajót sem láttunk útközben, az a tenger, amelyen jártunk, teljesen kiesett ugyanis a kereskedelmi útvonalakból.

Nyolc vagy kilenc napja vitorláztunk jó széllel, amikor egyik emberünk felkiáltott: "Föld!" Óriási örömmel üdvözöltük ezt a felfedezést, vizünk ugyanis már csak két vagy három napra volt elegendó, annak ellenére, hogy a fejadagot nagyon leszállítottuk. Bár már hajnalban megpillantottuk a földet, csaknem éjszaka lett, mire elértük, a szél ugyanis nagyon meggyengült, csaknem teljesen elállt.

Amikor partra szálltunk, keserves csalódásban volt részünk, rájöttünk ugyanis, hogy ez még nem az afrikai kontinens, csak egy kis sziget, melyen emberek sem laknak, mi legalábbis nyomukat sem láttuk; állatokat sem találtunk, kivéve néhány kecskét, melyek közül mindössze hármat öltünk le. Ennek révén mégis friss húshoz jutottunk, és nagyon jó ivóvizet találtunk; azután még tizenöt napunkba telt, amíg a kontinensre értünk, akkor, amikor készleteinket szinte már teljesen feléltük. Az utolsó két napon fejenként már csak egy pint ^[3] víz jutott.

Ha lett volna türelmünk, kissé feljebb, észak felé nagyon kellemes folyópartot találtunk volna. Mi azonban levertünk két nagy póznát, és ahhoz erősítettük a hajónkat, a gyenge kötelek - melyeket, mint már elmondottam, mi magunk készítettük hánccsokból -, a rögzítéshez mégis elég erősnek bizonyultak.

Amint elláttuk magunkat friss vízzel és némi élelemmel, amit itt egyébként nagyon gyéren találtunk, újra hajóra szálltunk. Vadászsákmányunk csak néhány madárból meg valami bölényféléből állt, ez ugyan nagyon kicsi volt, de a húsa igen ízletes. Elhatároztuk, hogy észak-északkelet irányba hajózunk tovább a part mentén, míg csak olyan torkolatot vagy folyót nem találunk, melyen keresztül az ország belseje felé mehetünk, vagy amíg valamiféle városra vagy emberekre nem bukkanunk. Joggal hihettük ugyanis, hogy a vidék nem lakatlan, hiszen éjszakánként gyakran láttunk minden irányban tüzeket, nappal pedig füstöt.

Végül egy nagy öbölhöz érkeztünk, ahol több kis patak és folyó ömlött a tengerbe. Vakmeroen benyomultunk az első folyóba, s amikor kinn a parton megpillantottunk néhány kunyhót és körülöttük vadembereket, bárkánkat a folyócska északi oldalán egy kis öbölbe kormányoztuk, és magasra tartottunk egy hosszú rudat, amelyre egy fehér rongyot kötöttünk, ezzel jelezve békés szándékunkat. Úgy tapasztaltuk, hogy ezt rögtön meg is értették, mert tömegestül odacsodültek hozzánk. Férfiak, nők és anyaszült meztelen gyerekek. Eloször csak álltak, és rémülten bámultak minket, mintha szörnyetegek lennénk, de aztán úgy láttuk, hogy szívesen barátkoznak velünk. Mindenekelőtt azzal próbálkoztunk, hogy kezünket a szánkhoz emeltük, mintha innánk, ezzel érthetően jeleztük, hogy vizet kérünk.

Azonnal meg is értették, az asszonyok és a fiúk elszaladtak, s még egy negyedóra sem telt el, amikor vízzel teli, napon égetett agyagedényeket hoztak magukkal, lerakták őket a part közelébe, majd kissé visszahúzódva várták, hogy elvegyük.

Nem sokkal ezután gyökereket és füveket és gyümölcsöket hoztak, nekünk azonban semmink sem volt, amit cserébe adhattunk volna. Kovácsunk azonban munkához látott, s a hajóroncsból félretett vasdarabokból nagy mennyiségben készített csecsebecskéket: madarakat, kutyákat, tucet, kapcsokat és gyuruket. Mi is segítettünk reszelni, csiszolni, hogy minél fényesebbek legyenek; és amikor ezekből adtunk valamit a bennszülötteknek, ok mindenféle ennivalót hordtak oda nekünk, mindazt, amijük csak volt: kecskéket, disznókat, teheneket. Így aztán elegendő ételmiszerhez jutottunk.

AFRIKA!

Most hát megérkeztünk az afrikai kontinensre, a világ legkietlenebb, legsivárabb és legbarátságtalanabb földjére.

És, hogy még emlékezetesebbé tegyem ezt a helyet, ez volt az, ahol olyan elhamarkodott, elszánt és kétségbeesett dolgot határoztunk el, amilyenre széles e világon még soha emberfia vagy emberek bármilyen csoportja nem vállalkozott. Ez pedig az volt, hogy átkelünk a szárazföld szívére, a keleti óceánnál fekvő Mozambik partjáról Angola vagy Guinea partjaihoz, a nyugati vagy Atlanti-óceánig.

Minket azonban nem riasztott vissza sem az iszonyú hoség, sem a teherhordó állatok hiánya, nem féltünk sem a vadállatoktól, sem az ismeretlen néptörzsektől. Elhatároztuk, hogy nekivágunk a kalandos útnak, s ennek megfelelően megtettük mindazokat az úti előkészületeket, amelyekre ezen a helyen lehetőség nyílt, s amelyekről a vidék gyér ismeretében úgy képzeltük, hogy szükségesegek.

Jó időbe telt az is, amíg hozzászoktunk, hogy mezítláb járjunk a sziklákon, kavicsos talajon, fűvön és a part homokjában; később azonban azt tapasztaltuk, hogy a mezítlábas gyaloglás a szárazföld belsejében, a tüzes homokon a legeslegnehezebb, ezért aztán a vadállatok borébol valami bocskorfélét készítettünk magunknak, mégpedig szoréval befelé, és a napon kiszárítottuk. Így a külsejük vastag és kemény volt, és elég sokáig tartottak. Én - ezt lábra való kesztyűnek neveztem el - máig sem tudok rá jobb szót.

Igyekeztünk, ahogy csak lehet, megértetni magunkat a környék bennszülötteivel, még hozzá nemcsak az élelmiszerral, hanem útitervünkkel kapcsolatban is. Nyugat felé mutogatva kérdeztük tőlük, hogy arra miféle ország van. Abból, amit mondtak, csak annyit tudtunk kivenni, hogy mindenütt laknak emberek, meg, hogy sok nagy folyó, sok oroszlán és párduc, elefánt és vadmacska (mi ugyan rájöttünk a végén, hogy cibetmacskák) meg hozzájuk hasonlók élnek arra.

Amikor azt kérdeztük, hogy nem jönnek-e el velünk vezetonek néhányan, akik már jártak arrafelé, ugyanúgy felvonták vállukat, mint a franciák, amikor nem mernek vállalkozni valamire. Amikor az oroszlánokról, meg a többi vadállatról kérdezősködtünk, csak nevettek, és értésünkre adták, hogy azok nem fognak minket bántani. Valóban jó tanácsot is adtak, mégpedig azt, hogy éjszakánként rakjunk tüzet, ami megijeszti és távol tartja a vadállatokat. Később tapasztaltuk, hogy ez így is van.

Ennyi bátorítás után elhatároztuk, hogy útra kelünk, és igazán senki sem vádolhat minket azzal, hogy túl sokat töprengtünk volna.

Elsősorban tudatában voltunk annak, hogy megmenekülésünkre más úton egyáltalán semmi lehetőségünk sincs; olyan partvidékre jutottunk, amely igen messze esett minden európai hajózási útvonaltól, arra tehát nem számíthatunk, hogy a világnak ebben a zugában honfitársaink megtalálnak, és felszednek hajójukra. Másodsorban, ha megkockáztattuk volna, hogy Mozambik és Afrika elhagyott partja mentén hajózzunk végig észak felé, a Vörös-tengerig, legfeljebb arra számíthatunk volna, hogy az arabok fognak el minket, ok viszont biztosan eladnak a törököknek rabszolgának. Olyan hajót, amely a nagy Arábiai-tengeren át egészen Indiáig elvihet, úgysem tudtunk volna építeni. A Jóreménység fokáig sem tudtunk volna eljutni, tekintettel a váltakozó szélre meg arra, hogy azon a szélességi fokon túlságosan viharos a tenger. Azt azonban mindnyájan tudtuk, hogy ha sikerül keresztülvergődnünk ezen a kontinensen, akkor elérhetjük valamelyik nagy folyamot, amely az Atlanti-óceánba ömlik; ott már kenukat készíthetünk, s azokkal akár ezer mérföldet is leúszhatunk a folyón. És akkor már csak élelemre lesz szükségünk, azt pedig lofegyvereinkkel biztosan eleget tudunk szerezni. Mindezek tetejében még azt is reméltük, hogy utunk során nagy mennyiségű aranyhoz juthatunk, ami, ha már biztonságba értünk, boségesen kárpótol majd minket fáradságos szenvedéseinkért.

Amikor társaim a ránk váró két- vagy háromezer mérföldes gyaloglásról beszéltek tanácskozásaink során, meg arról, hogy sivatagban, oroszlánok és párducok között kell majd vándorolnunk, bizony a hideg futkározott a hátamon. Minden leheto érvemet latba vetettem, hogy errol a tervükrol lebeszéljem oket.

De hát mind e mellett voltak, így végül én is beadtam a derekamat, és kijelentettem: tiszteletben tartom legelső törvényünket, vagyis alávetem magam a többség akaratának.

Elso dolgunk az volt, hogy pontosan megállapítsuk, a világnak melyik részén vagyunk. Elvégeztük a megfigyelést, és megállapítottuk, hogy az egyenlítótól délre, a 12. fok és 35 perces szélességi vonalon tartózkodunk. Ezután megnéztük a térképen, merre van az a partvidék, ahová el akarunk jutni. Úgy láttuk, hogy a 8. és 10. szélességi fok között délen, ha Angola partja felé indulunk, vagy pedig a 12. és 29. fok között északon, ha a Niger folyó és Guinea partja felé megyünk.

Úticélunk az angolai part volt, ami a rendelkezésünkre álló térkép szerint csaknem ugyanazon a szélességi fokon húzódott, mint ahol mi is voltunk, persze egyenesen nyugat felé. Mivel biztosra vettük, hogy útközben folyókra akadunk, nem is kételkedtünk, hogy azok segítségével megkönnyítjük utazásunkat, különösen, ha lehetőségünk nyílik arra, hogy átkeljünk a nagy tavon, azaz a belső tengeren, melyet a bennszülöttek Coalmucoának hívnak, s melyből, úgy mondják, a Nílus folyam is ered. De hát, mint az majd történetünk folytatásából kiderül, számításainkat gazda nélkül végeztük.

HOGYAN LETTEM BOB KAPITÁNY?

Most már azt kellett eldöntenünk, hogyan vigyük poggyásunkat, hiszen csak a loszerkészletünk, amire pedig létfenntartásunk szempontjából elengedhetetlenül szükségünk volt, önmagában sokkal súlyosabbnak bizonyult, mintsem, hogy magunk cipelhessük egy olyan országban, ahol akkora volt a hoség, hogy saját magunk vonszolása is éppen elég terhet jelentett.

A környék lakosaitól úgy értesültünk, hogy nincsenek nálunk is ismeretes teherhordó állataik, sem lovak, sem öszvérek, sem szamarak, sem tevék vagy dromedárok. Egyetlen ilyesfajta jószáguk valamiféle bölény vagy szelíd bivaly volt, olyasféle, amilyent mi lottünk; ezek közül néhányat annyira magukhoz idomítottak, hogy hívásra odajöttek, és hagyták, hogy terheket rakjanak rájuk. Különösen hasznosnak bizonyultak, mert a folyókon és tavakon is átúsztak, mégpedig úgy, hogy testük magasan kiállt a vízből.

Nekünk azonban fogalmunk sem volt, hogyan lehet ezeket az állatokat befogni, felmálházni és irányítani. Én végül azt javasoltam társaimnak, hogy verekedjünk meg néhány néger bennszülöttel, fogjunk el tízet vagy tizenkettőt, kötözzük meg őket, és kényszerítsük, hogy rabszolgáinkként jöjjenek velünk az útra, és cipeljék a poggyásainkat. Azzal érveltem, hogy ez még több szempontból is hasznos lenne: egyrészt az utat mutatnák, másrészt más bennszülöttekkel is tárgyalhatnának nevünkben.

Ezt a tanácsot elször nem fogadták el, de a bennszülöttek hamarosan okot szolgáltatottak, sőt alkalmat is nyújtottak arra, hogy társaim megszívleljék javaslatomat, és a gyakorlatban is megvalósítsuk.

Amikor egy alkalommal állatokat akartunk vásárolni csecsebecséinkért - melyeket, mint már mondtam, a kovácsunk készített -, egyik emberünk összekülönbözött az alkut lebonyolító bennszülöttekkel. Erre azok durván megsértették társunkat, s megtartva az állatokért felajánlott holmikat, az orra előtt elhajtották az egész csordát, s közben még hangosan ki is nevettek. Emberünk felordított a sértésre, s odahívott néhányunkat, akik a közelben tartózkodtunk. Erre az egyik néger nekijáratott a lándzsáját, még hozzá olyan veszélyesen, hogy ha nem ugrott volna olyan ügyesen félre, bizony keresztüldöfte volna a testét. De még így is megsebezte a karján; emberünk ettől iszonyú dühbe gurult, fogta a kanócos pisztolyát, és szíven lötte a négert.

A többi bennszülött erre rettenetesen megrémült, elször a felvillanó tuztól, másodszer a durranástól, harmadszer pedig a látványtól, ahogy honfitársuk holtan összeesett. Egy ideig csak álltak, dermedten és elképedten, de amikor a rémülettől kissé magukhoz tértek, egyikük hirtelen sikoltó hangot hallatott. Ez minden bizonnyal a csatakiáltásuk volt, mert a többiek, rögtön megértették, feleltek is neki, s mind odafutottak. Mi pedig nem tudva, mirol van szó, csak álltunk ott mozdulatlanul, s mint a hülyék, úgy bámultunk egymásra.

De most már felismertük a helyzetet, két vagy három további perc múltán ugyanis meghallottuk, amint ez a sikoltó ordítás egyre tovább terjed, végig kis településeiken, sőt az öböl túlsó partján is - és egyszerre csak megláttuk, amint tömegesen rohannak mindenfelé a meztelen emberek oda, ahol a társuk elször elkiáltotta magát. Még egy óra sem telt bele, és csaknem ötszázan összejöttek, némelyikük ijakkal és nyilakkal, de a

többségük lándzsákkal felfegyverezve. Ezeket azonban nagyon messzire tudták hajítani, és olyan pontosan, hogy röptében is eltalálták a madarat.

Nem sok időnk maradt a tanácskozásra, a tömeg ugyanis percről percre szaporodott; joggal feltételezhettem, hogy ha még sokáig álltunk volna ott tétlenül, hamarosan tízezren is összegyűltek volna. Így hát az én vezényszavamra csatárláncba fejlődünk, és elszántan megindultunk felénk. Harcra készen vártak minket, de még mielőtt annyira megközelítettük őket, hogy lándzsáikat elhajíthatták volna, megálltunk, s leadtuk az első sortűzetet. Ez a sebesülteken kívül tizenhatot a helyszínen leterített, de még hárman annyira megsérültek, hogy csak húsz vagy harminc yardnyi^[4] távolságra futottak, és ott estek össze.

A sortűz után egyrészt a sebesültek, másrészt azok, akik egyszerre csak látták, hogy társaik holtan összeesnek, iszonyatos üvöltésbe és jajveszékélésbe fogtak, de olyan borzalmasba, amelyenhez hasonlót sem azelőtt, sem azóta nem hallottam.

A tüzelés után megálltunk, hogy újratöltsük fegyvereinket, és látva, hogy meg sem moccannak, újra közéjük lőttünk. Hét emberünk azonban azt a parancsot kapta tolem, hogy tartalékolja a töltényeit, és csak akkor nyomuljon előre, amikor a többiek újratöltik fegyvereiket.

A második sortűz után mi is kiabálni kezdtünk, de olyan hangosan, ahogy csak a torkunkon kifért. A hét ember közben elorenyomult, és újra tüzelt. És amikor a bennszülöttek meglátták, hogy újra rohamozunk, sikoltozva, jajveszékelve elfutottak.

Amikor a csataterre értünk, láttuk, hogy nagyon sok test hever a földön, sokkal több, mint ahány embert megölhettünk vagy megsebesíthettünk, sőt több, mint ahány golyót egyáltalán kilőttünk. De hamarosan rájöttünk a dolog nyitjára. Az történt ugyanis, hogy ezek a réműlettől voltak szinte eszméletlenek, sőt azt hiszem, hogy a tényleges halottak közül is sokan egyszerűen halálra rémültek, mert semmiféle sebesülés sem volt rajtuk.

Azok közül, akik, mind mondtam, ennyire megrémültek, idővel sokan magukhoz tértek, majd odajöttek hozzánk, ájtatosan leborultak előttünk (azt hitték, hogy istenek vagy ördögök, vagy nem is tudom mik vagyunk), egyesek térdre hullottak, mások arccal a földre vetették magukat, ezernyi bizarr mozdulatot tettek, amivel azt akarták jelezni, hogy teljesen alávetik magukat parancsainknak. Rögtön az jutott eszembe, hogy most a fegyverek törvénye szerint, annyi foglyot ejthetünk, amennyit csak akarunk, és kényszeríthetjük őket, hogy jöjjenek velünk az útra, és ok vigyék a csomagjainkat. Társaim egyetértettek javaslatommal; tüstént ki is választottunk vagy hatvan eroteljes fiatal fickót, s tudomásukra hoztuk, hogy velünk kell jönniük. Úgy tunt, hogy ebbe ok nagyon szívesen bele is egyeztek. De azután mindjárt az a kérdés merült fel, hogyan bízhatunk bennük, hiszen tudtuk, hogy csak annyi szolgálatra számíthatunk tőlük, amennyi rabszolgáktól telik; engedelmességük csak addig fog tartani, amíg félnek tőlünk, s csak annyi munkát fognak elvégezni, amennyire rákényszerítjük őket.

Ezen az izgalmban bővelkedő napon kezdtem tulajdonképpen rájönni, hogy társaim, akik ugyan mind idosebbek voltak nálam, most mégis eléggé tanácstalanok, s nem volt elég lélekjelenlétük, amikor gyors cselekvésre lett volna szükség. Így került sor arra - amint már említettem -, hogy nekem kellett buzdítani és bátorítani a társaimat, vezényelni és figyelmeztetni őket, hogy újra töltsenek, és mikor adjanak le még egy sortűzetet.

Ettől a naptól kezdve társaim csak Seignior Capitanónak akartak szólítani, de én megmondtam nekik: nem

akarom, hogy seigniornak, vagyis úrnak nevezzenek.

- Helyes - mondta a tüzér, aki jól beszélt angolul -, akkor legyen hát Bob kapitány a neved. - És ettől kezdve mindig is így szólítottak.

A TUDÓS TÜZÉR ÉS A FEKETE HERCEG

Bevallom, nagyon elcsodálkoztam, miként lehetséges, hogy társaim, akik a válságos pillanatokban annyira tanácstalanok és bátortalanok voltak, végeredményben mégis olyan vakmero és elszánt vállalkozásba fogtak, amihez hasonlóra ember talán még sohasem vállalkozott. Aztán rájöttem, hogy volt a portugál tengerészek között néhány olyan férfi, akinek a bátorsága és szorgalma tartotta a lelket a többiben is. Valóban, kezdetlől fogva ez a három volt az egész társaság vezetője: a tüzér, a kovács, akit művésznek is neveztem, a harmadik pedig az egyik hajóács - még ha nem is volt annyira kiváló ember, mint az előbbi ketto. Ok voltak a társaság esze és lelke, csakis az a bátorságukon múlt minden alkalommal, hogy valamilyen határozatot elfogadtak. Amikor látták, hogy hajlandó vagyok a felelősségből egy keveset én is magamra vállalni, megöleltek, és ettől kezdve mindig megkülönböztetett tisztelettel és gyengédséggel bántak velem.

A tüzér kituno matematikus volt, valószínű tudós, azonkívül tökéletes tengerész; a vele folytatott meghitt beszélgetéseim során tettem szert a hajózással kapcsolatos tudományos és különösképpen a földrajzi ismereteimre.

Látva, hogy mennyire igyekszem tanulni és megérteni a dolgokat, igyekezett belém plántálni az általános műveltség alapjait, az egyes országok fekvéséről, a folyók irányáról, az égbolt törvényeiről, a csillagok mozgásáról - egyszóval megtanított a csillagászat bizonyos rendszerére. De ebben a tudományágban én később még tovább képeztem magam.

Különös módon becsvágyó gondolatokat ébresztett bennem ez a tüzér, meg azt a komoly vágyat, hogy mindent megtanuljak, amire csak megtaníthatnak. Arról is meggyőződtem, hogy nagy vállalkozásokra semmi más nem tehet alkalmassá, csak az, ha többet tanulok és tudok, mint mások, és elmagyarázta nekem, hogy aki tudatlan, az semmire sem viheti, a tudás viszont az első lépcsőfok a felemelkedés felé. Mindig azzal hízelgett, hogy milyen könnyen tanulok; én pedig elhatároztam, hogy ha valaha is visszakerülök Európába, és lesz rá pénzem, akkor megszerzem magamnak mindazt a tudást, ami szükséges ahhoz, hogy tökéletes tengerész váljak belőlem. Később azonban, amikor erre módomban nyílt, sajnos nem tartottam ki híven saját elhatározásom mellett.

De hogy történetünkhöz visszatérjek, amikor látta a tüzér, hogy harc közben milyen szolgálatot tettem nekik, s meghallotta azt a javaslatomat, hogy vigyünk magunkkal néhány foglyot, akik majd cipelik a poggyászainkat, így szólt hozzám az egész társaság előtt:

- Bob kapitány, az a véleményem, hogy neked kell a vezérünknek lenned, hiszen vállalkozásunk sikerét kizárólag neked köszönhetjük.

- Nem, nem! - feleltem. - Te leszel a mi Seignior Capitanónk. Én ahhoz túl fiatal vagyok.

Így hát mind megállapodtunk abban, hogy a tüzér lesz a vezérünk. Ő azonban ezt nem akarta egyedül elfogadni, kérte, hogy legyek a vezérségben a társa, s miután ezt a többiek is mind helyeselték, én is kénytelen voltam beleegyezni.

Az első feladat, amivel mint újdonsült parancsnokot megbíztak, a lehető legnehezebb volt, mégpedig az, hogy én irányítsam a foglyokat.

Volt a foglyok között egy magas, erős testalkatú, jóképu legény, úgy láttuk, hogy a többiek nagy tiszteletet tanúsítanak iránta; később aztán megtudtuk, hogy az egyik királyuknak a fia. Egyik golyónk a karján, egy másik meg a combján sebesítette meg. Ez utóbbi erősen vérzett, a fiú a vérvesztés miatt már félhalott volt. Ami a karlövést illeti, az a csuklóját törte el; ez a két seb tehát teljesen magatehetetlenné tette. Néhány napon belül bizonyára meg is halt volna, de amikor láttam, hogy a többiek mennyire tisztelik, rögtön eszembe jutott, hogy még hasznunkra lehet, és a foglyok közt talán valami parancsnokfelét csinálhatunk belőle. Így hát szóltam a sebészünknek, hogy vegye kezelésbe, majd jelbeszéddel, ahogy csak tudtam, megértettem a szerencsétlen sebesülttel, hogy meg fogjuk gyógyítani.

Ez újfajta bámulattal töltötte el őket; azt hitték ugyanis, hogy amiként nagy távolságról ölni tudunk valami láthatatlan dologgal (hiszen a lőfegyvereink valóban ilyesféle holmik voltak), ugyanúgy újra talpra is tudjuk őket állítani. Ezek után az ifjú herceg (mert mi ettől kezdve így neveztük), magához hívott hat vagy hét vadembert s mondott nekik valamit, mire mind a heten rögtön odajöttek hozzám, térdre borultak előttem, s kezüket felemelve, jelezték teljes behódolásukat. Közben arra mutogattak, ahol az egyik agyonlott emberük holtteste hevert.

Hosszú időbe telt, amíg megértettük, mit is akarnak. Az egyik bennszülött odaszaladt, és a holttestet felemelve, a szemén lévő sebre mutatott, ott hatolt be ugyanis a halálos lövés. Azután meg a seborvosunkra mutatott, hogy támassza fel. Arra is rájöttünk, hogy ez volt a hercegünk apja.

Amint megértettük, mire céloznak, úgy döntöttünk, nem áruljuk el, hogy ezt nem tudjuk megtenni, hanem tudomásunkra hoztuk: akik elsonk támadtak ránk, azok estek el, s őket éppen ezért semmiképpen sem vagyunk hajlandók feltámasztani. És még azt is hozzátettük, hogy aki a jövőben ilyesmire vetemedik, azt is agyonlojuk, s annak sem engedjük meg, hogy feltámadjon; de ha a herceg hajlandó velünk jönni és azt tenni, amit parancsolunk neki, akkor ott nem hagyjuk meghalni, és a karját is meg fogjuk gyógyítani. Erre ő utasította embereit, hogy hozzanak egy hosszú nyílveesszót. Az ifjú herceg a bal kezébe vette (a jobbját ugyanis a sebe megbénította), majd a nap felé tartotta a nyílveesszót, kettétörte, aztán hegyét a saját mellének irányította, végül odaadta nekem. Ezzel, amint azt később megértettem, azt kérte a naptól, amit istenként imádtak, hogy nyilával loje őt szíven, ha valaha is megszegné az irántam fogadott barátságát.

Odavittem a seborvosunkhoz, aki azonnal bekötözte a combján ütött sebet, és megállapította, hogy a golyó csak keresztülhaladt a húsán, de nem maradt benne, úgyhogy ez a seb hamarosan be is fog gyógyulni, és teljesen rendbe jön. A karján viszont eltört az egyik csontja, még hozzá a csukló és a könyök közötti részen. Ezt a sebész összeillesztette, megtisztította a szilánkoktól, majd a nyakába kötötte, és jelekkel megmagyarázta, hogy ne mozgassa - amit ő olyan szigorúan betartott, hogy leült, és csak akkor hagyta el a helyét, ha erre a seborvostól engedélyt kapott.

Nehéz és fáradtságos munka volt, amíg megmagyaráztam neki, milyen útra készülünk, és mi az, amire fel akarjuk használni az embereit. Különösen nehéz volt, amíg megtanítottam, hogy megértse, amit mondunk, meg, hogy őt magát is megtanítsam néhány szóra, olyasmire például, mint "igen" vagy "nem". De nagyon igyekezett mindent elsajátítani, amire csak tanítottam.

Könnyen megértettük vele, hogy az egész útra elegendő élelmiszerkészletet akarunk magunkkal vinni. Ő azonban jelekkel megmagyarázta, hogy erre nincs szükségünk, mert mindenütt boven találunk negyven napra

való élelmet. A negyvenet csak nagyon nehezen tudta tudomásunkra hozni, végül parancsára az egyik néger negyven apró követ rakott egymás mellé, és ezeken mutatta meg, hány napig kell utaznunk.

Akkor aztán megmutattam neki a poggyászsunkat, ami persze nagyon nehéz volt, különösen a lopor, a töltények, az ólom, a vasdarabok, az asztalosszerszámok, a tengerészfelszerelések, a palackos ládák, meg az egyéb limlomok. Egy-két dolgot kézbe vett, hogy lássa a súlyukat, majd a fejét rázta. Ezért aztán megmagyaráztam az embereinknek, hogy a holmikát kisebb csomagokra kell osztani.

A herceg ezután jelekkel értésünkre adta, hogy szerez néhány bivalyt, hogy a holminkat rájuk rakhassuk, sőt jelbeszédével azt is megmagyarázta, hogy ha elfáradunk, rájuk is ülhetünk.

Akkor azután elvittem a hajónkhoz, és megmutattam neki, mi mindenünk van ott. A hajónk nagysága, úgy látszik nagyon meglepte, ehhez foghatót még soha sem láthatott. Mivel még mindig nem tudta mozgatni a karját, mi segítettük át a hajó oldalfalán. Jelekkel megmagyaráztuk neki, hogy mik azok a holmik, amelyeket az emberei majd utánunk hordanak, ő pedig így felelt: "Si, Seigneur", vagyis "Igen, uram" - erre és e szavak jelentésére már mi tanítottuk meg.

Foglyainkat egy cölöpökkel körülkerített mélyedésben oriztük, s hánctfonattal kötöttük össze őket.

Hercegünket - ekkor odavittük a foglyokhoz, és jelbeszédrel megmagyaráztuk neki: kérdezze meg, hogy hajlandók-e velünk jönni az oroszánok földjére. Hosszú beszédet mondott nekik, amiből mi csak annyit értettünk, hogy amennyiben hajlandók, azt kell mondaniuk "Si, Seigneur". "Si, Seigneur" válaszolták azonnal a foglyok, és tenyerüket összeütve, a napba néztek. Erre a herceg megmagyarázta nekünk: ez azt jelenti, hogy huséget esküdtek. Csak azt kívánják tőlünk - közölte velünk kifejező jeleivel -, hogy tapsoljunk mi is a nap felé, ami azt jelenti: esküszünk, hogy nem fogjuk őket megölni, adunk nekik csiarukot, azaz kenyeret, nem hagyjuk, hogy éhen pusztuljanak, sem azt, hogy az oroszánok felfalják őket. Mondtam neki, hogy mindezt megígérjük; mire a foglyok mind a földre borultak, és amikor újra felálltak, olyan furcsa, vérfagyasztóan vad kiáltásban törtek ki, amelyent még soha életemben nem hallottam.

Amikor véget ért ez a szertartás, azon kezdtünk gondolkodni, hogyan szerezzünk élelmet, mégpedig nemcsak a magunk, hanem foglyaink számára is. Hercegünk ekkor jelbeszédrel közölte velem, ha megengedem, hogy az egyik fogoly visszamenjen a városukba, hoz majd onnan élelmet, sőt teherhordó állatokat is. Meglátszott rajtam, hogy nem nagyon bízom benne, és attól tartok, hogy a fogoly meg fog szökni, ezért aztán széles mozdulatokkal bizonygatta huségét, saját kezével egy kötelet kötött a nyakára, s a végét odanyújtotta nekem, ezzel jelezte, hogy felakaszthatom, ha az embere nem jön vissza.

Eszeveszett sebességgel rohant el a kiszemelt fickó, és így futott, amíg csak el nem tunt a szemünk elöl.

Másnap reggel a fekete herceg - én ugyanis mindig így neveztem őt - kezével integetve hívott, hogy menjek vele. Vagy két mérföldnyire tőlünk egy kisebb domb irányába mutatott, ahol is világosan láthattam a közeledő kisebbfajta gulyát, meg az állatokat kísérő embereket.

Sok tehenet, mindenféle apró szarvasmarhafélét, vagy tizenhat kecskét és négy fiatal bivalyt hoztak magukkal, ez utóbbiak teherhordásra voltak betanítva.

Ez aztán elegendő élelmiszer-utánpótlás volt; ami viszont a kenyeret illeti, továbbra is rá kellett fanyalodnunk bizonyos gyökerekre. Ezt tettük egyébként addig is. Ezt követően hozzáláttunk, hogy a katonák hátizsákjához hasonló nagy tarisznyákat készítsünk. Ezekben a bennszülöttek könnyebben vihetik majd a holminkat.

Leváltuk a kecskéket, és megparancsoltam, hogy a borüket terítsék ki a napra. Ott azok két nap alatt tökéletesen kiszáradtak, és alkalmasak lettek arra, hogy tetszésünk szerinti kis zsákokat készítsünk belőlük.

Amikor a fekete herceg rájött, hogy ezek a zsákok mire valók, s ha magukra akasztják, milyen könnyen vihetok, egy kissé elmosolyodott, majd újra elküldte az emberét, de most már borökört. Két másik bennszülöttel tért vissza, mind meg voltak rakva borökkel, ezek azonban másfajta borök voltak, sokkal jobban kikészítettek, mint a mieink.

Ez a két ember két lándzsát is hozott a hercegnek, ezek azonban a közönséges lándzsáknál sokkal finomabbak voltak, ébenszínu sima, fekete fából készültek, a hegyükre pedig valamilyen állat hosszú fogát tuzték.

A herceg addig nem fogadta el, amíg én engedélyt nem adtam rá, csak azt mutogatta, hogy adják oda nekem. Én azonban megengedtem, hogy o maga vegye át, hiszen tisztességéről és becsületességéről már kétséget kizáróan meggyozodhettem.

GYALOGSZERREL AZ ISMERETLENBE

Most már a gyalogútra készültünk, s amikor a hercegnek nyugat felé intve mutattam, hogy merre akarunk menni, értésemre hozta: északra tolunk egy nagy folyó van, amely arra is alkalmas, hogy hajónkkal nyugat felé, a szárazföld belsejébe jussunk. Meg is mutatta egy fennsíkról a folyót: hat mérföldnél nem lehetett messzebb tolunk.

Meghánytuk-vetettük a dolgokat, és úgy határoztunk, hogy a herceget és ahány foglyot csak bírunk, felrakunk a fregattunkra, majd az öblöt megkerülve, felhajózunk a folyón. Nyolc fegyveres emberünk pedig gyalog indul el a szárazföldön, és a folyóparton találkozunk össze.

Nekem kellett a gyalogutat választanom, én lettem az egész karaván kapitánya. Nyolc emberünk jött velünk, valamint a foglyaink közül is harmincheten, de minden málna nélkül. Akkor ugyanis még az egész holmink a hajón volt. Magunkkal vittük a fiatal bikákat is, könnyen tereltük oket, rendkívül szelídek voltak, szívesen dolgoztak, és mindent hagytak magukra rakni. A négerék olykor még négyesével is rájuk ültek, és a teherhordó állatok még így is szívesen vitték oket. A kezünkből ettek, úgy lehetett idomítani oket, akárcsak a kutyákat. Magunkkal hajtottunk élelem céljaira hat vagy hét tehenet is.

A folyópartig nagyon könnyu volt az út, oda is értünk egyetlen nap leforgása alatt. A többiek, akik vízi úton jöttek, csak öt nap múlva értek oda hozzánk, az öbölben ugyanis nem volt szelük, a folyó pedig olyan kanyargós volt, hogy körülbelül ötven mérföldet kellett hajózniuk.

Ezt az idot munkával töltöttük; kecskeborökből vízfordásra alkalmas tömloket készítettünk. Két foglyunk ötlete volt ez, úgy látszik, tudták, hogy később híján leszünk az ivóvíznek. Mire hajónk megérkezett, készen volt minden ember számára egy-egy tömloszeru tasak, puskaszíjhoz hasonló szíjjal a vállára akaszthatta.

Hercegünk menetelés közben azzal is bizonyítani akarta huségüket, hogy csuklójuknál kettesével összekötöztette az embereit, úgy, ahogyan mi Angliában a rabokat szoktuk megbilincselni. Mi azonban úgy tapasztaltuk, hogy olyan tisztességesek, és foként annyira engedelmeskednek vezetőjüknek, hogy később már levettük róluk a köteleket.

A folyó egész partvidéke fennsík volt, a talaj sehol sem volt mocsaras, hanem gyönyörűen zöldello vidék, s amerre csak mentünk vagy tekintettünk, mindenütt boséges legelok voltak az állatoknak.

A folyó medre széles és nyílt volt, olyasféle, mint a Temze Gravesend alatt, és vagy hatvan mérföldön át az eros dagály is segített minket. A dagály és a még mindig frissen fújó keleti, kelet-északkeleti szél segítségével tehát vidáman hajóztunk felfelé a folyón. Később még az apály ellenére is könnyedén haladtunk tovább, különösen, amíg széles és mély volt a folyó, de amikor elhagytuk a dagály vájta kiöblösödést, és a folyam természetes sodra ellen kellett hajóznunk, már-már azon kezdtünk gondolkozni, hogy elhagyjuk a hajónkat. A herceg azonban semmiképpen sem akart ebbe beleegyezni, s miután felfedezte, hogy a fedélzeten jócskán akad, mint már említettem is, mindenféle háncsokból font kötél, megparancsolta a szárazföldön gyalogló foglyoknak, hogy a partról vontassanak.

Csaknem kétszáz mérföldnyi utat tehattunk meg így a folyó hátán, akkor aztán rohamosan elkeskenyedett, majd elmúlt még egy nap, és egy nagy vízeséshez értünk. Több mint hatvan lábnyi szakadék tetejéről teljesen függőlegesen, egy tömegben zuhant alá a víz, olyan iszonyú zajjal, hogy az ember szinte megsüketült tole. Már akkor meghallottuk, amikor még több mint tíz mérföldnyire voltunk a vízeséstől.

Itt azután végleg meg kellett állnunk. Eloszór a foglyaink szálltak partra, akik egyébként nagyon keményen, de nagyon jókedvűen dolgoztak, és állandóan váltották egymást. Ha kenuink vagy olyan kis csónakjaink lettek volna, amilyeneket emberi erővel továbbszállíthatunk, akkor ezekkel még vagy kétszáz mérföldet haladhattunk volna tovább, a folyón felfelé. De hát a mi nagy hajónk ennél messzebb nem mehetett.

A vidék mindenütt zöld és barátságos volt, tele barmokkal. Láttunk embereket is, bár nem sokat, de megfigyeltük, hogy ezek semmivel sem értették meg jobban a foglyainkat, mint mi magunk; úgy látszik, ezek már egészen más néphez tartoztak, nyelvük is különbözött. Vadállatokat még nem láttunk, legalábbis olyat nem, amelyik közel merészkedett volna hozzánk, kivéve három leopárdot, de olyan gyönyörű példányokat, amilyenekhez fogható még sohasem láttunk.

Most azonban valamennyien a továbbutazás gondjaival voltunk elfoglalva. Úgy láttuk, hogy a folyó még messzire elvezet, meghánytuk-vetettük tehát az ácsainkkal, nem lehetne-e darabokra szedni a hajónkat s három vagy négy kisebb csónakot készíteni belőle. Azt mondták, hogy tulajdonképpen megtehetnénk, de hát túl sokáig tartana a munka, és aztán, ha el is készültünk vele, nincs sem kátrányunk, sem szurkunk, amivel a réseket tömíthetnénk, meg szögeink sincsenek a palánkok összeillesztéséhez. Egyikük azonban kijelentette: amint talál a folyó közelében egy elég nagy fát, készít belőle egy vagy két kenut, amit nagyszerűen fel tudunk majd használni, pontosan úgy, mint bármilyen más csónakot. Ha pedig megint vízeséshez érünk, egy-két mérföldnyire a vállunkon is elvihetjük.

Erre aztán bevontattuk a fregattunkat egy kis öbölbe, ahol egy patak ömlött a folyóba, ott lehorgonyoztuk, hadd legyen azoké, akik esetleg egyszer arra járnak. Mi pedig gyalogszerrel folytattuk utunkat.

Két napot töltöttünk a holmink felosztásával, meg a bivalyok és a négereink felmálházásával. A legnagyobb gondot a puskapor és a töltények becsomagolására fordítottuk. A loport eloszór elosztottuk kisebb borzsákokba. Ezeket a zsákokat nagyon vastag és nagyon kemény tulokbor zsákokba dugtuk, ezeknek azonban kívül volt a szorós oldaluk, hogy be ne eresszék a nedvességet. Ez a módszer olyan jól bevált, hogy a loporunk a legnagyobb esoben is száraz maradt. Ezekben a zsákokban volt tehát a készletünk zöme, de kiosztottunk mindnyájunknak egy-egy negyed font loport és fél font golyót, amit mindig magunkkal kellett vinnünk. Ez fedezte a pillanatnyi szükségletet, de a nagy hoség miatt nem akartunk a feltétlenül szükségesnél nagyobb terheket cipelni.

Eddig a környék lakosaival nemigen kerültünk kapcsolatba, és mivel a bárkánkban rengeteg élelmet halmoztunk fel, arra sem volt szükségünk, hogy utánpótlásért messzebbre elkalandozzunk. De most, hogy

gyaloglásra került a sor, kénytelenek voltunk gyakran élelemnek is utánanézni. Az első állomásunk a folyóparton egy kis néger település volt, lehetett vagy ötven kunyhó és vagy négyszáz ember. Amikor a mi négereink megjelentek, a bennszülöttek fegyverükért rohantak, azt hitték, hogy ellenség akarja megtámadni őket. A mi négereink azonban, bár nem tudtak az itteniek nyelvén beszélni, jelekkel mutatták, hogy fegyvertelenek, meg, hogy kettesével összekötözött foglyok, a többiek pedig, akik velük vannak, a napból jöttek, és mindnyájukat megölhetik, de ha akarják, fel is támaszthatják megint. A falu lakosait azonban nem fogják bántani, békés szándékkal érkeztek.

Amint megértették, lerakták lándzsáikat, íjait és nyílveesszoikat, a béke jeleként tizenkét hosszú rudat szúrtak a földbe, és mélyen meghajoltak. Amikor azonban megpillantották a szakállas és bajuszos fehér embereket, ijedtükben jajveszékelve elfutottak. A foglyaink azonban megnyugtatták őket, és megmagyarázták, hogy élelmiszert akarunk. A kovácsunk, akinek ez idő szerint rengeteg elkészített holmija volt raktáron, néhány apró csecsebecsét adott nekik: ezüst- és vaslapocskákat, némelyiket szögletesre, másokat szív alakúra vágva, meggyuruket. A négerek rettenetesen örültek ezeknek a holminknak. Többféle gyümölcsöt és gyökeret is hoztak, mi ugyan nem ismertük ezeket, a négereink azonban lelkesen enni kezdték, úgyhogy ezt látva, mi is megkóstoltuk.

Miután itt annyi hússal és gyökérrel láttuk el magunkat, amennyit csak magunkkal tudtunk vinni, felosztottuk a terhet a négereink közt. Körülbelül harminc-egyven fontnyi terhet raktunk mindegyikükre, úgy gondoltuk, ilyen meleg éghajlatnál ez éppen elég. A négerek egyáltalán nem zúgolódtak, sőt ha valamelyikük nagyritkán elfáradt, még segítettek is egymásnak.

Gyaloglásunk harmadik napján a főácsunk azt javasolta, hogy álljunk meg, talált itt ugyanis olyan fákat, amelyekből néhány kenut készíthet.

Amint kiadtuk a parancsot, hogy tábort verünk, és megengedtük a négereinknek, hogy lerakják a terheiket, rögtön munkához láttak, hogy kunyhókat építsenek számunkra. Annak ellenére, hogy - amint már említettem - kettesével össze voltak kötözve, meglepett minket, milyen serényen és ügyesen dolgoztak. Itt azután néhány négert már teljesen szabadjára engedtünk, azaz levettük a kötelékeiket, miután a herceg kezeskedett huségükért. Egyeseket közülük az ácsok segítségére osztottunk be, nagyon ügyesen végezték munkájukat, alig kellett őket irányítani. Másokat viszont elküldtünk, hogy nézzenek körül, hátha találnak a közelben valami ételmezt. Élelmiszert helyett azonban hárman két íjjal és nyílveesszokkal, valamint öt lándzsával tértek vissza. Magyarázkodásukból mindössze annyit értettünk meg, hogy valamiféle kunyhókban megleptek néhány néger asszonyt, amikor a férfiak nem voltak otthon. Ezeket a lándzsákat és íjakat találták a kunyhókban, az asszonyok és a gyerekek viszont elmenekültek, amikor rájuk törtek. Eloszor mi is nagyon dühösekké lettünk, megmondtuk a hercegnek, kérdezze meg tőlük, hogy nem ölte-e meg valakit az asszonyok és gyerekek közül, és hozza tudomásukra, hogy ha bárkit is meggyilkoltak, akkor mi öljük meg őket. Hevesen tiltakoztak, bizonygatták ártatlanságukat, így hát megbocsátottunk nekik. De ebből az alkalomból megismertettük velük a fegyverek törvényét, ami így szól: ha férfiember vagy férfiak, legyenek bárkik is, támadni akarnak, rájuk lóni vagy bármi módon eroszakoskodni akarnak velük, akkor megölhetik őket. De az életére törni vagy megsérteni senkit sem szabad, aki békét ajánl nekik, vagy lerakta a fegyvereit, és semmi körülmények között sem szabad az asszonyokat vagy a gyerekeket megtámadni. Ezek a mi hadviselésünk törvényei.

Ezután visszaadtuk nekik az íjakat és nyílveesszokat, Ketten rögtön felkerekedtek, de még három vagy négy órát sem lehettek távol, amikor az egyik fegyvertelenül visszafutott, és már messzirol kiabált és üvöltözött: "Okoamo! Okoamo!", ami úgy látszik, azt jelentette, hogy: "Segítség! Segítség!" A többi néger erre gyorsan felugrott, és amennyire kettesével összekötözve csak tudtak, elrohantak. Ami engem illet, semmit sem értettem az egészből, de rövidesen már jöttek is visszafelé, hatalmas hústömeget cipelve a hátukon. Az történt ugyanis,

hogy az a ketto, aki íjjakkal, nyilakkal felszerelve útnak indult, a síkságon egy hatalmas szarvascsordával találkozott. Olyan ügyesek voltak, hogy három szarvast le is terítettek, egyikük pedig futva odajött hozzánk, hogy segítsünk behozni a zsákmányt. Ez volt vándorlásunk során az első szarvashús, amit boséges lakomával ünnepeltünk meg. Ez volt egyébként az első eset, hogy hercegünket rávettük, egye a húst úgy elkészítve, ahogyan mi; az ő példája pedig meggyőzte az ő embereit is. Addig ugyanis a húst többnyire teljesen nyersen ették.

Most már sajnáltuk, hogy nem hoztunk magunkkal íjakat és nyilakat, amiket odaadhattunk volna nekik.

Kezdünk már nagyon megbízni a négereinkben, sőt olyan bizalmas viszony alakult ki közöttünk, hogy legtöbbször gyakran minden bilincs vagy kötelék nélkül hagytuk járni-kelni, így is biztosak voltunk, hogy nem fognak otthagyni minket, hiszen azt se tudták volna, merre menjenek nélkülünk. Úgy döntöttünk, hogy csupán egyetlen dolgot nem árulunk el nekik, mégpedig lofegyvereink használatát. Még mindig azt hitték, hogy a fegyvereinknek valamiféle égi hatalma van, és a mi kívánságunk szerint bármikor tüzet és füstöt lövellnek, félelmetes hanggal szólnak, és bárkit bármilyen távolságból meg tudnak ölni.

Nyolc nap alatt elkészítettünk három kenut, ezekben kaptak helyet a fehér emberek, a poggyászsunk, a hercegünk és néhány foglyunk is. Néhányan azonban közülünk is mindig a parton tartózkodtak, nemcsak azért, hogy a négereket irányítsák, hanem azért is, hogy megvédjék őket az ellenségtől és a vadállatoktól.

Valóban mindig készenlétben voltunk lofegyvereinkkel, loporunkkal azonban takarékoskodni akartunk, arra ugyanis már rájöttünk, hogy a vadállatok bore túlságosan nehéz, nem érdemes cipelni, és a hússuk sem alkalmas fogyasztásra. Éppen ezért elhatároztuk, hogy fegyvereink egy részét nem is töltjük meg rendszeren, csak egy kevéske puskaporral; tüzeléskor a loportányérnál így is fellobban a láng, ettől pedig a vadak - még az oroszlánok is - megijednek, és mindig azonnal elszaladnak.

A folyó felső részénél gyakran találoztunk emberekkel, és megfigyelhettük, hogy csaknem tíz mérföldenként más és más nemzet élt, mind más nyelven beszélt, vagy legalábbis más tájszólásban, úgyhogy egymást sem értették meg. Boségesen voltak barmaik, különösen a folyóparton. E második hajóutunk nyolcadik napján egy kis néger városhoz érkeztünk, ahol valamilyen rizshez hasonló, de édes ízű gabonafélélt termesztettek. Kaptunk is ilyet az ott lakóktól, és kituno süteményt és kenyeret készítettünk belőle. Tüzet raktunk, s miután magát a tüzet alaposan eltávolítottuk, a tészta a forró talajban jól kisütöttük. Ettől kezdve aztán semmiféle élelemben nem szenvedtünk hiányt, volt mindenünk, amit csak megkívántunk.

Négereink vontatták a kenukat, így tettünk meg ismét egy jó nagy útszakaszt, számításunk szerint naponta legalább húsz-huszonöt angol mérföldet. A folyó továbbra is egyformán széles és mély volt, míg csak a tizedik napon újabb vízeséshez nem értünk.

Arra gondoltunk, hogy hajóutunkat most már igazán befejeztük, de aztán felmáztunk hárman a parton emelkedő hegy tetejére, hátha meglátjuk onnan a folyó további útját. Körülbelül félmérföldes gyaloglás után úgy láttuk, a víz medre megint alkalmas arra, hogy még jó nagy szakaszt vízi úton tehessünk meg. Így hát mindenkit munkába állítottunk, málháinkat kiraktuk, kenuinkat pedig partra vontattuk.

De amikor felemeltük őket, rájöttünk, hogy túlságosan súlyosak. Erre az ácsaink egy teljes napi munkával annyi faanyagot faragtak le a külsejükről, hogy sokkal könnyebbek lettek, de hajózásra éppen olyan alkalmasak voltak, mint azelőtt. Ekkor tíz ember felemelte a rudakra helyezett egyik kenut, és úgy látták, hogy könnyszerrel el tudják vinni. Ennek megfelelően mindegyik kenuhoz húsz-húsz embert állítottunk, hogy tíz-tíz mindig válthassa egymást. Sikerült is így a kenuinkat és a málháinkat mind elszállítanunk, majd ismét vízre bocsátanunk. Másnap kora reggel már ismét a vízben folytattuk utunkat. Tüzérünk, aki egyben a kormányosunk

is volt, négy nap utazás után megfigyelte, hogy nem tartjuk be olyan pontosan az útirányunkat, ahogyan kellene, a folyó ugyanis egy kissé észak felé kanyarodott. Mi azonban nem akartunk a vízi út elonyeirol lemondani, amíg csak végképp rá nem kényszerülünk. Így hát folytattuk utunkat, amit a folyó még további, mintegy hatvan mérföldön át megkönnyített. Ott a folyó medre rendkívül keskeny és sekély lett, végül egész kis patakocskává zsugorodott.

Mi azonban még két napig vontattuk felfelé a csónakjainkat, amíg csak meg nem feneklettek; összesen tizenkét napig tartott tehát az út a folyó e végső szakaszán.

Most már kizárólag szárazföldön folytathattuk utunkat. A vidék továbbra is szépen zöldellt, sok fa volt mindenfelé, meg folyók és patakok, elég surun akadtak települések is. Körülbelül harminc napja mentünk azóta, hogy el kellett hagynunk a csónakjainkat, de ez idő alatt minden simán, zökkenésmentesen ment; nem szabtuk meg előre, hogy mikor gyalogoljunk, és mikor álljunk meg, kizárólag az alkalomtól tettük függővé, és természetesen a magunk és a szolgálaink egészségi állapotától. Sem magunkat, sem őket nem akartuk túlságosan megerőltetni.

A NAGY CSATA

Gyalogutunk közepe táján mélyen fekvő, sík vidékre értünk, ahol sokkal többen laktak, mint amerre addig jártunk. Ezek eloszor rablóknak néztek minket, és nagy tömegben összeveredtek, hogy megtámadjanak.

Emberek komolyan megijedtek, szokatlan rémület lett úrrá rajtuk, még fekete hercegünk is rendkívül zavarodottan viselkedett; én azonban rámosolyogtam, rámutattam a fegyvereinkre, és megkérdeztem: nem gondolja-e, hogy az a puska, amely a szemük láttára egy foltos macskát is megölt (így nevezték ok ugyanis a maguk nyelvén a leopárdot) egyetlen lövéssel, akár ezret is leterítene ezek közül a meztelen alakok közül? Akkor már ő is nevetett, és azt mondta, hogy igen, elhiszi.

- Nos - mondtam én -, akkor hát mondd meg az embereidnek, hogy ne féljenek.

Mi magunk azonban közben azt latolgattuk, hogy fogalmunk sincs, hány törzs, miféle népek vesznek itt körül, éppen ezért megparancsoltuk a négereinknek, próbáljanak meg minden leheto módon megbarátkozni velük.

Ketten, akiknek íjuk és nyilaik voltak, és még ketto, akik magukhoz vették a herceg két gyönyöru lándzsáját, valóban elindultak a legközelebbi település felé, velük tartottak még öten, hosszú póznákkal a kezükben.

Utánuk ment tíz emberünk, de mi többiek is mind készenlétben álltunk, hogy szükség esetén azonnal segítségükre siethessünk.

Amikor a mi négereink jó közel értek a házakhoz, a maguk módján kiáltozva hívogatták a lakosokat. Elo is jött néhány férfi, majd a nyomukban az egész város: férfiak, nők, gyerekek. A mi négereink egy kicsit elöbbre mentek, kezükben a hosszú póznákkal, majd a földbe szúrták őket, ami az ő hazájukban a békés szándék jelképe volt. Ezek azonban, úgy rémlett, nem értették meg, mit jelent. Ekkor azután az íjjal és nyilakkal felszerelt két emberünk lerakta a fegyvereit, és közben jelekkel mutatta békés szándékát. Ezt végül amazok is kezdték megérteni; ketten közülük is lerakták íjukat és nyilaikat, és a mieink felé jöttek. A mi embereink minden leheto módon jelezték barátságos szándékukat, kezüket a szájukhoz emelték, jelezve, hogy élelmet kérnek, enni szeretnének. Úgy látszott, hogy amazok is megnyugodtak, visszamentek társaikhoz, egy ideig tanácskoztak, aztán megint közelebb jöttek, és jelekkel mutatták, hogy még napnyugta előtt hoznak élelmet.

Egy órával napnyugta előtt valóban megérkeztek a bennszülöttek, és a megállapodáshoz híven szarvashúst, gyökeret és a már említett rizsszerű gabonafajtát hoztak magukkal. Mi pedig boven elláttuk a négereinket a kovácsunk által készített csecsebecsékkal, hadd adjanak belőle jó sokat a helybelieknek. Ennek a jelek szerint végtelenül megörültek, és megígérték, hogy másnap hoznak még élelmiszert.

Valóban el is jöttek, de embereink rögtön észrevették, hogy sokkal többen vannak, mint az előző napon. Amikor megpillantották négereinket, akik szám szerint csak kilencen voltak, egyszerre csak felkapták íjait és nyilait, és mint a megvadult fúriák, úgy rohanták meg őket. A lofegyverekkel készenlétben álló tíz emberünk erre odakiabált a négereinknek, hogy gyorsan húzódjanak vissza mögéjük. Ezt ok meg is akarták tenni, de amikor futásnak eredtek, a bennszülöttek elretörtek, és legalább száz nyílvesztet zúdítottak rájuk. Két négerünket megsebesítették, egyikükről azt hittük, hogy meg is ölték. Amikor a támadók a földre szúrt öt póznához értek, megtorpantak egy kicsit, ott nyüzsögtek a rudak körül, nézték, megfogdosták, azon tanakodtak, hogy mit jelenthetnek. Majd abbahagyták a póznák bámulását, és olyan mozdulatokat kezdtek tenni, mintha tovább akarnának nyomulni. Amikor a négereink mögött felsorakozott embereink észrevették, hogy a bennszülöttek elretörnek, a surujükbe tüzeltek. Becslésünk szerint akkor körülbelül százhusz yardnyira lehettek tőlünk.

El sem tudom mondani, micsoda rémületbe estek ezek a nyomorultak, hogy üvöltöztek és jajgattak az első sortűz után. Rémülten és a legnagyobb megdöbbenéssel nézték halottaikat és sebesülteiket, el sem tudták képzelni, mi sebesíthette meg őket, hiszen semmi egyebet nem láttak rajtuk, csak lyukakat a testükön. Arról pedig fogalmuk sem volt, hogy azok miként kerültek oda. A tuztol és a dörrenéstől elsorban az asszonyaik rémültek meg, de úgy, hogy szinte az eszüket veszítették, s úgy rohantak el ordítva, mint az orültek.

A férfiak mindezek ellenére sem menekültek el, pedig nekünk éppen ez volt a célunk, sőt első esetünkől eltérően itt olyanokat sem láttunk, akik a rémülettől meghaltak volna; így hát elhatároztuk, hogy egy második sortűzet is leadunk, aztán akár csak az előbb, megint elonyomulunk. Ezt a hadmuveletet többször megismételtük. Minden alkalommal agyonlőttünk vagy megsebesítettünk néhány négert, ok azonban még mindig nem futottak el, viszont annyira meg voltak rémülve, hogy sem a nyilait, sem a lándzsáikat nem használták. Nekünk mégis úgy tunt, mintha egyre többen lennének, legalábbis akkora lármát csaptak. Ezért aztán megálljt vezényeltem embereinknek, és megparancsoltam, hogy adjanak le még egy teljes sortűzet, aztán - ahogy azt először tettük - hangos csatakiáltással rohamozzuk meg őket.

Ennél azonban nekik is több eszüik volt, mert amint eldőrdült a sortűzünk, és felharsant a kiáltásunk, mind elfutottak, férfiak, nők és gyerekek, ahányan csak voltak, még hozzá olyan gyorsan, hogy néhány pillanat múlva már egyetlenegy sem láttunk, kivéve azokat, akik megsebesültek, akik jajveszékelve fetrengtek mindenfelé a földön, ott, ahol éppen elestek.

Ezután odamentünk a csataterre, ahol is megállapítottuk, hogy harminchetet lőttünk agyon és körülbelül hatvannégyet megsebesítettünk. Ezeket azután a mi négereink gyáván, hidegvérrel legyilkolták. Mi magunk ezen rettenetesen feldühödtünk, és megfenyegettük őket: ha még egyszer előfordul ilyesmi, átadjuk őket az ellenségnek.

Sok zsákmányt nem ejthettünk, mind a férfiak, mind a nők ugyanis anyaszült meztelenek voltak, egyesek csak tollakat tuztek a hajukba, mások pedig valami láncfélét akasztottak a nyakukba. Négereinknek azonban mégis jutott zsákmány, mégpedig olyasmi, aminek mi is nagyon örültünk: a legyőzöttek íjai és nyilai. Ez a rengeteg fegyver később még valóban nagyon hasznosnak bizonyult. A harc után, amikor már a négereink is íjakhoz és nyilakhoz jutottak, kisebb csoportokra osztva kiküldtük őket, hogy nézzenek körül, tudnak-e valami élelmet szerezni. Hoztak is egyet s mást, de ami mindennél többet ért: még négy fiatal, teherhordásra idomított bivalyt.

Ezt arról ismerhettük fel, hogy a terhek lehorzolták a szorüket, errefelé ugyanis semmiféle nyereggel nem védték az állatok hátát.

A bivalyok nemcsak a négereink munkáját könnyítették meg, hanem azt is lehetővé tették, hogy több élelmet vigyünk magunkkal.

Találtunk ezen a településen egy egészen kicsi, fiatal leopárdot is, rendkívül szelíd volt, ha megsimogattuk, úgy dorombolt, mint egy cica. Azt hiszem, a négerek úgy tartották és idomították, mint egy ölebet. Fekete hercegünk akadt rá, amikor körbejárta az elhagyott kunyhókat. Egy-két falat húst adott neki, mire a kis leopárd a nyomába szegődött, s attól kezdve a kutyánál is huségesebben követte.

A SIVATAGBAN

Rövidesen elhagytuk ezt a helyet is; még körülbelül tizenöt napig gyalogoltunk, amikor egy hegység meredek sziklafalához, értünk. Még látványnak is rémítő volt, soha ehhez hasonlóval nem hozott össze minket eddig a sors. De mivel nem volt vezetőnk, csak egy kis zsebiránytunk, senkitől sem kérhettünk tanácsot, hogy merre menjünk tovább. Kénytelenek voltunk tehát azt az utat választani, ami ott volt előttünk, és menni, ahogyan bírunk. Még a síkságon különböző vad és meztelen, de azért eléggé barátságos néptörzsekkel találkoztunk. Jelbeszédükből megsejtettük, hogy a hegyeken túl hatalmas sivatag kezdődik, ahol nagyon sok oroszlán és foltos macska él. (Így nevezték négereink a leopárdokat.) Jeleikkel azt is értésünkre adták, hogy sok vizet kell magunkkal vinnünk. Élelemmel már boven elláttuk magunkat, annyit felpakoltunk, amennyit csak magunkkal cipelhettünk, hiszen fogalmunk sem lehetett, hogy milyen messzire kell gyalogolnunk.

Annak érdekében, hogy megkönnyítsük további utunkat, azt javasoltam, hogy amikor a sivatag előtt utoljára érünk lakott területre, ejtsünk megint foglyokat. Egyrészt azért, hogy a sivatagon át a vezetőink lehessenek, másrészt pedig segítsenek az élelem cipelésénél, sőt talán még a megszerzésében is. A helybeliek néma jeleiből azt vettük ki, hogy odaát, a hegység másik oldalán, még a sivatag szélén is élnek emberek; elhatároztuk tehát, hogy ott majd akár tisztességes, akár csalárd eszközökkel, de mindenképpen szerzünk magunknak vezetőket.

Úgy véltük, hogy itt már vagy hétszáz mérföldnyire lehattunk kiindulópontunktól, azaz a keleti tengerparttól.

Fekete hercegünk karjáról ezen a napon vettük le a kendőt, seborvosunk ugyanis már tökéletesen meggyógyította. A herceg megmutatta karját honfitársainak, amit ok nagyon megcsodáltak. Már a két másik négerünk sebei is rohamosan gyógyultak, seborvosunk rendkívül ügyesen kezelte őket.

Óriási fáradtsággal megmásztuk a hegyeket, s a magasból elképesztő látvány tárult ki előttünk. Hatalmas, iszonyatos sivatag; ameddig a szem ellát, sehol egy fa, sehol egy folyó vagy egy talpalatnyi zöld folt, semmi egyéb, csak izzó homok, s ha szél kerekedett, akkora porfelhők kavargtak, melyek embereket, állatokat, mindent elboríthattak. És a sivatagnak semerre sem láthattuk a végét, sem magunk előtt, amerre menni akartunk, sem jobbra vagy balra, úgyhogy embereink kezdtek a legkomolyabban kétségbeesni és arról beszélni, hogy a legjobb volna visszafordulni. El sem tudtuk képzelni, hogyan merjünk nekivágni ennek a szörnyű vidéknek, ahol - úgy láttuk - semmi más nem várhat ránk, mint a biztos halál.

Én is nagyon elkeseredtem, de hát annak, hogy visszaforduljunk, még a gondolatát sem tudtam volna elviselni. Mondtam is a társaimnak, hogy eddig már hétszáz mérföldet gyalogoltunk, s ha arra kellene gondolnunk, hogy visszamenjünk, az még a halálnál is rosszabb lenne. Én a magam részéről úgy vélem, fejtettem ki előttük, hogy inkább az irányt kellene megváltoztatnunk és dél felé mennünk, a Jóreménység fokáig, vagy pedig északra, a Nílus felé, ahol talán találunk valamilyen, a nyugati tengerhez vezető utat. Hiszen az bizonyos, hogy nem egész

Afrika sivatag.

Tűzérünk, aki amint már említettem, földrajzi kérdésekben rendkívül járatos volt, megmagyarázta, hogy a Jöreménység foka iszonyú távolságra van tőlünk: nem kevesebb, mint ezeröttszáz mérföldnyire. Számítása szerint viszont már egy harmadnyira megközelítettük Angola nyugati partvidékét, vagyis azt a helyet, ahol majd ki kell érünk a nyugati óceánhoz, hogy hazakerülhessünk. A térképen azt is megmutatta, hogy északra viszont a kontinens több mint száz mérfölddel messzebb benyúlik a tengerbe, ezért ugyanannyival többet kellene szárazföldön, gyalogszerrel megtennünk. Ráadásul meglehet, hogy az a vidék is legalább annyira vad, kietlen és sivatagos, mint ez itt. Éppen ezért mindent egybevetve azt javasolta, próbáljunk ennek a sivatagnak nekivágni, hátha kiderül, hogy nem is olyan nagy, mint amilyennek képzeltük. De azért azt tanácsolta, nézzük meg alaposan, meddig elegendő az élelmiszerkészletünk, és főleg, hogy mennyi időre van vízünk. Csak addig merészkedjünk, amíg az ivóvízünk fele el nem fogy, s ha akkor úgy látjuk, hogy a sivatag még mindig nem ér véget, biztonságosan visszatérhetünk kiindulási pontunkhoz.

Ez a tanács olyan ésszerű volt, hogy mindnyájan helyeseltük. Rögtön ki is számítottuk, hogy negyvenkét napra való élelmet tudunk magunkkal vinni, ivóvizet azonban csak annyit, ami alig több mint húsz napra elegendő, ha ugyan még hamarabb is meg nem poshad a vízünk. Ezért elhatároztuk, hogy ha tíz napon belül nem érkezőnk vízhez, visszafordulunk; ha azonban valahol vízhez juthatunk, akkor huszonegy napig vándorolhatunk. De ha addig sem érünk a pusztaság végéhez, akkor is visszafordulunk.

Miután ebben megállapodtunk, a hegyekből lefelé indultunk, de magát a síkságot csak a második nap végén értük el. Ott azonban kárpótlásul kitűnő vizu patakra leltünk, rengeteg szarvast is találtunk, meg valami nyúlféle, rendkívül ízletes húsú állatot. Hírszerzőink azonban becsaptak minket, emberek ugyanis nem éltek erre felé. Így aztán nem tudtunk több foglyot szerezni, akik a málháink hordásánál segíthettek volna.

Boven elláttuk magunkat hússal meg különböző gyökerekkel, melyek a kenyeret pótolták, és húsz napra elegendő vízzel. Végül útra kelhettünk, jó alaposan felmálházva. Egészségesek és jókedvűek voltunk, de azért nem mind egyformán erők ahhoz, hogy a ránk váró hosszú keserves gyaloglást elviseljük, és mindezek tetejébe nem tudtunk olyan vezetőket szerezni, akik az utat ismerték volna.

Alighogy elindultunk a sivatagban, máris szörnyen elkeseredtünk. Olyan mély volt ugyanis a homok, és annyira égte a lábunkat, hogy amikor még csak hét vagy nyolc mérföldet gyalogoltunk, pontosabban mondva gázoltunk a homokban, máris szinte az eszméletlenségig elfáradtunk; még a négereink is lefeküdtek, és úgy lihegték, mint az erejükön felül hajszolt állatok.

Éjszakánként eddig mindenütt kunyhókat készítettünk, azokban aludtunk, s az épületek megvédték minket az éjszakai levegőtől, ami pedig az ilyen meleg éghajlaton rendkívül egészségtelen. Itt azonban az egész napi komoly menetelés után semmiféle oltalmat adó szálláshelyünk nem volt, a közelünkben ugyanis sem fákat, sem cserjéket nem találhattunk. S ami még félelmetesebbé tette az egészet: amint közeledett az éjszaka, egyre erősebben hallatszott a hiénák üvöltése, az oroszlánok bogése, a vadszamarak és mindenféle egyéb ismeretlen szörnyetek ordítása.

Most már sajnáltuk, hogy nem hoztunk magunkkal rudakat vagy cölöpöket, melyekből éjszakára palánkkerítést vonhattunk volna magunk köré. Végül azért mégis találtunk valami megoldást: leszúrtuk a homokba a lándzsáinkat és az íjainkat, de úgy, hogy a felső végük a lehetőség szerint minél jobban összeérjen, a tetejükre aztán ráterítettük a köpenyeinket, és ezáltal valamiféle nyomorúságos sátrat tákolunk össze magunknak. Természetesen megfelelő orsókat is állítottunk, két-két puskás emberünket, akiket eloször óránként, később kétóránként váltottunk. És ez az elovigyázatoság nagyon helyesnek bizonyult, orszemeink

ugyanis azt tapasztalták, hogy csak úgy nyüzsögtek a sivatagban a különféle vadállatok, egyesek a sátrunk közvetlen közelébe is jöttek. Az öröket azonban arra utasítottuk, hogy ha lehet, ne zavarjanak fel minket minduntalan a lövöldözéssel, csak lobbantsák fel a loporszerpenyoben a puskaort, ha a vadak közelednek. Ez valóban elegendonek bizonyult: a felvillanó fény láttára a vadállatok olykor ordítva és üvöltözve ugyan, de mindig elfutottak.

Ez az éjszakázás azonban legalább annyira kifárasztott minket, mint az egész napi gyaloglás. Reggel fekete hercegünk kijelentette: ha így folytatjuk utunkat a sivatagon át, mindnyájan el fogunk pusztulni. Ezért azt javasolta, hogy térjünk vissza a patak partjához, és maradjunk ott, amíg el nem készítünk néhány - ahogy ő nevezte - házat, amelyeket magunkkal vihetünk, s amelyekben éjszakánként megszállhatunk. Miután már kezdte valamennyire érteni a nyelvünket, mi pedig nagyszeruen megértettük a jelbeszédét, pontosan tudtuk, hogy mire gondolt. Azt magyarázta, hogy készítsünk a patakparton gyékényszonyegeket, amelyekkel mindig befödhetjük az éjszakai szállásunkra szolgáló sátrakat vagy kunyhókat.

Mind elfogadtuk ezt a tanácsot, s úgy döntöttünk, hogy ha így élelemből kevesebbet is tudunk magunkkal vinni, helyette inkább ezeket a szotteseket visszük. A fürgébbek és ügyesebbek könnyebben tették meg visszafelé az utat, mint az előző napon; a többiek viszont közben még egy éjszakára letáboroztak, és csak a következő napon csatlakoztak hozzánk.

Ezeknek aztán ijesztő tapasztalatban volt részük, ami nagyon elgondolkoztatta őket: nem kellene-e jobban vigyázniuk, hogy a jövőben el ne szakadjanak ismét a csoporttól? A következő dolog történt ugyanis:

A második nap reggelén egyszerre csak észrevettük, hogy messze mögöttük óriási homok- vagy porfelhő kerekedett, olyasféle, amilyent néha nyáron, nagyon poros utakon láthatunk, amikor nagy csorda közeledik, csak hát ez még annál is sokkal nagyobb volt. Azt is rögtön észrevettük, hogy ofelénk közeledett, még hozzá sokkal sebesebben, mint amilyen iramban ok maguk haladtak. Végül is nem gondolhattak egyébre, minthogy valami hadsereg vette őket üldözőbe. De mivel az üldözők a lakatlan vadon mélye felől közeledtek, rájöttek, hogy ha tényleg hadseregről van szó, akkor az csak olyan lehet, mint a miénk, vagyis olyan emberek, akik véletlenül kerültek ide. Másrészt viszont - tudva, hogy ezen a vidéken nincsenek lovak, ezek az ismeretlenek pedig igen sebesen közeledtek - rájöttek társaink, hogy csakis valamilyen óriási vadállatsordáról lehet szó, s az állatok bizonyára a hegyvidék felé rohannak, ahol élelmet és vizet keresnek. Az azonban bizonyos, hogy iszonyú tömegükkel mindenképpen elpusztítják, agyontapossák az egész társaságot.

Amikor felismerték, milyen veszély fenyegeti őket, pontosan megfigyelték, hogy milyen irányba halad a porfelhő, majd északi irányba egy kissé kitértek az útjából. Mintegy negyed mérföldet tehettek meg, amikor az egyik néger, aki a többinél fürgébb volt, egy kicsit visszament, majd néhány perc múlva rohanva jött, de olyan sebesen, ahogy csak bírt ebben a mély homokban, és jelekkel közölte, hogy félelmetesen óriási elefántok csordája közeledik.

Embereinknek ilyen látványban még sohasem volt részük. Éppen ezért látni is szerették volna, de ugyanakkor a veszély is nyugtalanította őket. Mert az elefánt ormótlan, lomha állat ugyan, de a mély homok meg sem kottyán neki, abban könnyen, gyorsan rohan, s embereink bizony egykettőre kidolnának, ha sokáig kellene futniuk előlük.

Tüzértünknek nagy kedve lett volna megközelíteni a csorda legszélső elefántját és ráloni; kíváncsi volt, igaz-e az, hogy a puska golyó nem is fogja az elefántokat. A többiek azonban attól tartottak, hogy a dörrenésre az egész csorda megfordulhat, és rájuk rohanhat; ez azután ot is meggyozte. Hagyta tehát, hogy az állatok elszáguldjanak mellettük.

Húsz-harminc elefánt lehetett a csordában, egytől egyig bámulatosan hatalmas példány. Kétségtelenül észrevették az embereinket, de tudomást sem vettek róluk, s nem tértek le eredeti útirányuktól. Mi, akik az első csoporttal már előre jártunk, láttuk a felkavart porfelleget, de azt hittük, hogy a mi karavánunk okozta, így hát nem is méltattuk különösebb figyelemre. Magukat az elefántokat nem is láttuk, csak este szereztünk tudomást az egész ügyről, amikor társaink csatlakoztak hozzánk, és elmondták a kalandot. Későbbi sivatagi utunk szempontjából, ahogy ez majd a továbbiakból kiderül, ez is hasznos tapasztalatnak bizonyult.

Munkához láttunk. Fekete hercegünk lett a munka fő irányítója, ő maga ugyanis kitűnően értett a szottek készítéséhez, de az emberei is mind jól ismerték ezt a mesterséget; így aztán hamarosan el is készítették csaknem száz gyékényszonyeget. Egyet-egyét vitt minden egyes néger, ez igazán nem volt nagy teher, így hát nem kényszerültünk arra, hogy kevesebb élelmet vigyünk magunkkal, mint annak elötte. Igazán nehéz csak hat hosszú pózna és néhány rövidebb rúd volt, a négerek azonban még ezt is hasznukra fordították; kettesével vitték ugyanis, és ezekre kötötték az élelmiszercsomagokat, amelyek így, két-két póznára helyezve, sokkal könnyebben voltak szállíthatók. Rövidebb háncksöteket is fontunk a mindennapos használatra, majd újra útnak indultunk, miután a közbejött munkák miatt nyolc napra meg kellett szakítanunk utazásunkat. Nagyon megkönnyítette dolgunkat, hogy az indulás előtti éjszakán viharos záporosó szakadt ránk. Igaz ugyan, hogy a hosszú egy nap alatt teljesen megszáradt a homok felszínét, alatta azonban keményebb lett a talaj, kevésbé süppedős, és nem is égte annyira a lábunkat. Mindezek következtében számításunk szerint tízennégy mérföldet tettünk meg hét helyett.

Amikor eljött a táborverés ideje, egy órán belül felállítottuk az előre összeállított nagy sátrat, melynek két bejárata és két lakrésze volt: egy belső és egy külső. Az egyik helyiségben mi fektünk le, a másikban a négereink. A könnyű gyékényekkel kényelmesen betakaróztunk, a többit meg magunk alá tettük. Védett helyünk volt a bivalyaink számára is; igazán megérdemelték a gondoskodást, hiszen azonkívül, hogy hasznukra voltak, még saját maguk számára is ok maguk cipelték a takarmányt és a vizet. Az abrukuk valamiféle nedvdús és tápláló gyökér volt, amire fekete hercegünk hívta fel a figyelmünket; a pasztinákra, vagyis olaszrépára hasonlított, és amerre csak jártunk, mindenütt bőségesen található volt, kivéve ezt a szörnyű sivatagot.

Reggel négereink lebontották a sátrat, kihúzták a földből a rudakat, de mindezt ugyanolyan gyorsan végezték el, mint a táborverést. Így gyalogoltunk nyolc napig, de a sivatag végének még nyoma sem látszott, körülöttünk minden ugyanolyan vad és lehangoló volt, mint utunk kezdetén.

A FENEVADAK FÖLDJÉN

A kilencedik napon végre egy nagy tavat pillantottunk meg. Képzhetik, mekkora volt az örömünk, hiszen a legkisebb fejadagot számítva is már csak két vagy három napra volt elegendő vizünk, azonkívül természetesen, amit a visszaútra tartalékolunk, amennyiben kénytelenek lettünk volna mégis visszafordulni.

A következő napon elértük a tó déli partját. Akkor volt, hogy észak felé nem is láttuk a végét; így aztán megkerültük, és három napig vonultunk a partja mentén. Nagy könnyebbséget jelentett nekünk ez az útszakasz, hiszen amíg a víz ott volt a szemünk előtt, nem volt szükségünk arra, hogy az ivóvizet is magunkkal cipeljünk. Egyébként úgy tapasztaltuk, hogy maga a sivatag a hatalmas tó ellenére sem különbözött sokban attól, ahol addig jártunk. Itt nem nőtték fák, sem füve vagy bármi legelő, kivéve valami bogáncsfélélet, amit legalább a bivalyaink legelhettek, azonkívül még két vagy háromféle, számunkra teljesen ismeretlen növény, amelyekből egyre többet láttunk a sivatagban.

A tó vizének közelsége valóban felfrissített minket, de ugyanakkor olyan fantasztikus tömegben bukkantak fel a ragadozók, amihez hasonlót emberi szem minden bizonnyal még sohasem láthatott. Amennyire szilárd meggyozódésem ugyanis, hogy ember vagy emberek csoportja még soha át nem ment ezen a sivatagon, ugyanannyira biztos vagyok abban is, hogy sehol a világon annyi félelmetesen vad ragadozó nem található, mint itt.

A tó partja mentén, majd az azt követő hat- vagy hétnapi gyaloglásunk során mindenütt hihetetlen mennyiségű elhullatott elefántagyarat láttunk. Némelyik már évszázadok óta heverhetett ott, s látva, mennyire nem fog ezen a kemény anyagon az idő vasfoga, gondolom, az idők végezetéig ott is maradnak. Akár hiszik, akár nem, olyan súlyos volt némelyik, hogy a legerősebb emberünk sem tudta felemelni. Meg sem tudnám mondani, hány agyart láttunk, de bizonyos, hogy megtölthetjük volna velük a világ ezer legnagyobb hajóját. Ezzel csak azt szeretném érzékeltetni, hogy fel sem lehetett becsülni az elefántcsont mennyiségét, hiszen több mint nyolcvan mérföldnyi utunk során se vége, se hossza nem volt a surun heverő agyarak tömegének, de bizonyára ugyanebben a látványban lett volna részünk, ha akár jobb kéz, akár bal kéz felé mentünk volna. Minden képzeletet felülmúló tömegben élhetnek erre az elefántok. Egy helyen akkora elefántkoponyát találtunk, amekkorát még soha életemben nem láttam. Számos foga és agyara is volt, a három legerősebb emberünk sem tudta felemelni. Maga az agyara, úgy vélem, legalább háromszáz fontot nyomott.

Tekintettel arra, hogy már tizennégy napja meneteltünk megszakítás nélkül, és itt víz is volt bővíben, meg attól sem kellett tartanunk, hogy eleség nélkül maradunk, azt javasoltam a tüzerünknek, tartsunk egy kis pihenőt, s közben nézzünk körül, hátha elejthetünk néhány eheto húsup vadat. Rögtön elfogadta javaslatomat, s szokásos elorelátásával még meg is toldotta: miért ne próbálnánk halakat fogni a tóból? A horogkészítés feladata most aztán igazán próbára tette mesteremberünket, de fáradságos munkával ez is sikerült neki. Mi pedig valóban sokféle friss halat fogtunk, méghozzá sokkal többet, mint amennyire pillanatnyilag szükségünk volt. Ezeket a napon jól kiszáritottuk, és így jelentősen megnöveltük élelmiszerkészletünket. A nap ugyanis olyan forrón tuzött, hogy néhány óra alatt só nélkül is tökéletesen elkészített és kiszáritott halat nyertünk.

Öt napig pihentünk itt, ezalatt annyi érdekes kalandunk volt a vadállatokkal, hogy fel sem lehet mindet sorolni.

Az egyik nagyon különös eset volt: egy nostény oroszlán uzött egy hatalmas szarvast. Igaz ugyan, hogy a szarvas természetol fogva igen gyors állat, s ez is úgy suhant el mellettünk, mint a szél, mégis azt vettük észre, hogy az oroszlán nagyobb testi ereje és jobb tüdeje következtében kezdi utolérni. Alig negyed mérföldnyire száguldottak el mellettünk, s még jó sokáig láttuk oket, aztán, körülbelül egy óra múlva, legnagyobb meglepetésünkre egyszerre csak újra megpillantottuk, amint viharsebesen rohantak visszafelé, de az oroszlán akkor már csak harminc vagy negyven yardnyira volt a szarvastól. Mindketten erejük végso határáig fokozták sebességüket, amikor is a szarvas a tóhoz érve, egyenesen beugrott a vízbe. Nyomában a nostény oroszlán is a vízbe vetette magát, de rögtön visszajött, és az elveszett zsákmány miatti dühében elüvöltötte magát, de olyan iszonyatosan, amilyenhez foghatót még életemben nem hallottam.

Reggelenként és esténként jártunk ki, napközben sátrunk árnyékában husöltünk. Az egyik kora reggelen minket sokkal közelebbrol érinto hajtóvadászatnak lettünk a tanúi. Fekete hercegünket, aki a tóparton sétált, egy hatalmas krokodil támadta meg. A fenevad a tóból jött elo, s egyenesen nekirontott, mire a herceg, aki különben nagyon fürge lábú volt, épp, hogy oda tudott futni hozzánk. Mi magunk is megrémültünk, úgy hallottuk ugyanis, hogy a krokodilt nem fogja a golyó. Errol aztán mi magunk is azonnal meggyozodhattunk, mert három vagy négy emberünk tüstént rálott, ám a krokodil ezt meg sem érezte. Erre tüzerünk, aki igazán vakmero és rettenthetetlen fickó volt, olyan közel ment hozzá, hogy a puskája csövét a szájába nyomta, s úgy sütötte el. De akkor aztán el is engedte a puskát, s abban a szempillantásban elszaladt. A vadállat sokáig orjögött és tombolt, a fegyveren töltötte ki dühét, fogai még a vason is nyomokat hagytak. Végül aztán

eltherült a földön, és megdőglött.

Négereink naponta bejárták a tó partvidékét, nagyvadakra cserkészték; sikerült is végül három szarvast elejteniük. A víziszárnyasokat viszont sohasem tudtuk annyira megközelíteni, hogy rájuk lohettünk volna. Ezt azért is sajnáltuk, mert a sivatagban semerre sem láttunk madarakat, csak a tónál.

Lottünk két vagy három cibetmacskát is, a húsuk azonban rettentően undorító volt. Messzirol rengeteg elefántot láttunk, s megfigyeltük, hogy mindig nagy csoportban járnak, és mindig szabályos csatárláncba fejlődtek fel. Így védekeznek az ellenségeik ellen; ha ugyanis az oroslánok vagy bármilyen más ragadozók megtámadják őket, akár öt-hat mérföldnyire is elnyúló csatárláncot vonva, mindent eltaposnak, ami a lábuk alá kerül, vagy szétverik az ormányukkal, vagy ugyancsak ormányukkal felemelik és magasra hajítják az áldozataikat. Az elefánt ugyanis annak ellenére, hogy nehézkes, lomha állat, ormányát olyan ügyesen és fürgén használja, hogy mindent eltalál vele, sőt felemeli még a legsúlyosabb oroslánt is, aztán felhajítja a levegőbe, majd hatalmas lábával halálra tapossa. Mi magunk is számos ilyen csatárláncot láttunk, egyezzer vagy kétezer elefánt is lehetett ott egy sorban.. Egyébként nem ragadozók, pontosan úgy legelnek, mint a marhák, s azt mondják, annak ellenére, hogy ilyen hatalmas termetűek, még a lovaknál is kevesebb abrakkal érik be.

Egy este csaknem mindnyájan lefeküdtünk már, amikor futva jött az orszemünk, halálra rémülten az oroslánok váratlan és egészen közeli üvöltésétől. A sötétben ugyanis csak akkor vette észre az oroslánokat, amikor azok már egészen megközelítették. Amint később kiderült, egy egész oroslán család tört ránk; ott volt köztük a nostény meg három fiatal oroslán és persze maga az öreg király: hatalmas, félelmetes példány. Az egyik fiatal oroslán - egyébként ezek is már hatalmas, erős ragadozók voltak - rávetette magát az egyik ort álló négerünkre, mielőtt az észrevehette volna; a néger persze rettenetesen megrémült, ordítani kezdett, és berohant a sátorba. A másik emberünknek, akinél pedig puska is volt, nem volt annyi lélekjelenléte, hogy rögtön rálojon az oroslánra, csak a puska tusával sújtott rá, amitől a vadállat eloször csak szukólni kezdett, de aztán félelmetesen ráüvöltött. Erre mind felriadtunk, hárman rögtön felkapták a fegyvereiket, a sátor bejáratához rohantak, ahol már megpillantották a hatalmas, öreg oroslán sötétben is villogó szemét. Azonnal ráloptak, de valószínűleg nem találták el - mind elrohantak ugyanis, de közben iszonyatosan bogtek, üvöltöztek, mintha segítséget hívnának. Valóban, hihetetlen tömegű oroslánt és mindenféle más vadállatot szabadítottak ránk. Azt sem tudtuk, milyeneket, hiszen a sötétben nem is láthattuk őket. De körülöttünk mindenütt olyan félelmetes üvöltés és ordítás kerekedett, a vadon hangversenyének annyiféle változata, mintha a sivatag valamennyi vadállata összegyűlt volna, hogy széttépjen és elpusztítson minket.

Fekete hercegünk lélekjelenléte mentett meg most is mindnyájunkat. Felkapta három legrosszabb gyékényünket, szólt az egyik emberünknek, hogy csiholjon gyorsan tüzet; a gyékényeket egy rúd végére akasztotta, meggyújtotta, és a lángot sokáig lobogtatta. Ettől a vadállatok úgy megrémültek, hogy mind futásnak eredtek, és rövidesen már csak messzirol hallottuk az üvöltésüket.

- Nagyszerű - lelkesedett a tüzerünk -, de azért nem kell elégetnünk a gyékényeinket sem, hiszen azokon alszunk, és azok védenek a naptól is! Majd én kitalálok valamit!

Azonnal munkához látott, és tuzijátépatronokat vagy valami hasonlót készített, azokból néhányat az öröknek adott, hogy szükség esetén kéznél legyenek; egy különösen nagy méretű görögtuzpatront pedig egy hosszú rúdra erősített. Meggyújtotta, és ez a görögtuz olyan sokáig égett, hogy addig a vadállatok mind elkotródtak a közelünkbe.

Mi azonban mégis belefáradtunk ebbe a veszedelmes szomszédságba, a tervezettnél két nappal előbb útnak eredtünk. A sivatag még nem ért véget, de a talaj mégis mindenfelé zöld növényzettel volt tele, úgyhogy

állataink már nem éheztek. Sok patak is folyt errefelé, így hát vizet sem kellett magunkkal cipelni. Tizenhat napig gyalogoltunk így, majd észrevettük, hogy a vidék valamiképp emelkedni kezd. Ebből arra következtettünk, hogy megint híján leszünk a víznek, ezért aztán újra megtöltöttük a tömlőinket. Három nap múlva rájöttünk, hogy bár szinte észrevétlenül mentünk egyre magasabbra, egyszerre csak egy nagyon magas hegylány ormára értünk fel.

KINCSRE BUKKANUNK

Amikor a túlsó oldalon letekintettünk, kirobbanó örömmel láttuk meg, hogy a sivatag véget ért, az egész vidék zöldbe öltözött, rengeteg fa volt mindenfelé, meg egy széles folyó; most már abban sem kételkedtünk, hogy embereket és háziállatokat is fogunk találni. Tüzérünk számításai szerint - ő végezte el ugyanis mindig ezt a műveletet - körülbelül négyszáz mérföldet gyalogoltunk az iszonyatnak ezen a nyomorúságos földjén, és ehhez harmincnégy napra volt szükségünk. Mindent egybevetve tehát eddig körülbelül ezeregyszáz mérföldnyi utat tettünk meg.

Legszívesebben azonnal lementünk volna a hegyről, de már késő este volt. Így hát csak reggel került rá sor, odalenn kissé megpihentünk a fák árnyékában - ennél kellemesebbet el sem tudtunk képzelni -, hiszen egy álló hónapnál régebben égetett minket a nap, s közben egyetlen fát sem láttunk, melynek árnyékában meghúzódhattunk volna. Néhány szarvast is elejtettünk ezen a kellemes vidéken, úgy tapasztaltuk, hogy az erdő fedezékében egyébként is sok szarvas él. Lőttünk valami kecskeszerű állatot is, ennek a húsa igen ízletesnek bizonyult, aztán nagy számban láttunk fogolyhoz hasonló vadmadarakat is, úgyhogy itt nagyon jól ment a sorunk, emberekkel azonban ezen a több napig tartó útszakaszon nem találkoztunk. Éjszakáinkat azonban itt is csaknem mindig megzavarták az oroszlánok; elefántokat viszont egyáltalán nem láttunk errefelé.

Háromnapig gyaloglás után értünk ahhoz a gyors sodrú folyóhoz, melyet már a hegytetőről megpillantottunk, és később Arany-folyónak neveztünk el. Úgy láttuk, hogy észak felé tart; most érkezünk eloször olyan vízhez, amely északi irányba folyt. Tüzérünk elvette térképét, és elmagyarázta nekem, hogy ez vagy a Nílus, vagy pedig abba a nagy tóba ömlik, amelyikből állítólag a Nílus ered. Nem hiába oktattott annyit, most már én is kezdtem kiismerni magam kitergetett térképeim és hajózási táblázataim. Meg is győzött, hogy ez valóban az a folyó, amelyikre gondolt, de azzal már a legkevésbé sem tudtam egyetérteni, amit a következőkben fejtett ki:

- Ha ez a folyó valóban a Nílus, akkor miért ne készíthetnénk ismét néhány kenut? Azokon a víz sodra szépen levinne minket, és nem kellene megint újabb sivatagok és perzselő homokmezők veszélyeinek és megpróbáltatásainak kitenni magunkat csak azért, hogy kijussunk a tengerpartra, ahol aztán, ha el is érünk odáig, éppoly tanácstalanok leszünk a hazajutásunkat illetően, mint amilyenek Madagaszkáron voltunk.

Ez meggyőzően hangzott, de seborvosunk, aki maga is tanult ember volt, és sokat olvasott, bár a hajózás tudományát kevésbé ismerte, velem együtt ellenezte a tüzér tervét. Jól emlékszem, okai közt ezek az érvek szerepeltek: elsősorban, a vízi út hossza. Ez, figyelembe véve a folyó kanyargását, legalább négyezer mérföld lenne. Ebben a tüzér is egyetértett velem. Másodszor: a folyóban számtalan krokodil hemzseg. Harmadszor: utunkat félelmetes sivatagok szegélyeznék. Végül pedig: a közelgő esős évszakban a Nílus sodra olyan hatalmas lesz, a vízállása pedig olyan magas, hogy minden irányban elárasztja a síkságot, úgyhogy sohasem tudnánk, mikor követjük a folyó medrét, és mikor hajózunk másfelé. Egészen biztos, hogy folyton hajótörést szenvednénk, felborulnánk, vagy zátonyra futnánk, egyszóval az ilyen végtelenül veszedelmes folyón teljesen lehetetlen az utazás.

Ezt az utolsó érvét olyan világosan fejtette ki, hogy végül elvetettük a tüzér javaslatát, és elhatároztuk, hogy

folytatjuk eredeti utunkat. De még nem nagyon akaródzott elindulni, inkább pihenéssel töltöttünk két napot a folyóparton. Fekete hercegünk, aki szokása szerint itt is mindenfelé körülnézett, este azzal jött oda hozzám, hogy valamiféle apró törmelékot talált. Nem tudja, mi lehet, csak az tunt fel neki, hogy súlyos, és szép színe van. Elotte nem akartam kimutatni a meglepetésemet, de aztán kimentem a sátorból, és megmutattam a tüzérnek, hogy mit talált a fekete herceg. Azt is megmondtam, hogy véleményem szerint minden biztonnal arany. Ebben teljesen egyetértett velem, s abban is, hogy menjünk másnap mi is a fekete herceggel, nézzük meg, hol találta ezt a rögöt, és ha nagyon nagy mennyiségben van ott az arany, akkor közöljük a társainkkal is. Ha viszont csak keveset lelünk, akkor senkinek sem szólunk, és megtartjuk magunknak.

Arról azonban megfeledkeztünk, hogy a herceget is beavassuk a titkunkba, o pedig ártatlanul annyi mindent mondott a többieknek is, hogy azok rögtön megsejtették, mirol van szó. Ekkor már csak azzal tördtünk: ne gondoljanak olyasmire, hogy mi ketten bármit is el akartunk rejteni elolük. Ezért odahívtuk a mesteremberünket is, aki szintén rögtön bizonyította, hogy ez valóban arany. Ekkor én azt tanácsoltam, nézzük meg mindnyájan együtt, hogy hol találta a herceg az aranyat, s ha valóban hozzáférhető, akkor maradjunk itt egy ideig.

Valóban, mindenki velünk jött, senki sem akart ebbol a felfedezésbol kimaradni. A lelohely nem a nagy folyamban volt, hanem egy kisebb patakban, mely nyugat felol folyt, és ezen a ponton ömlött a nagy folyamba. Nekiestünk a homoknak, ujjainkkal gereblyéztük, aztán a kezünkben átmotuk, és csaknem minden marék átmosott homok után néhány gombostufejnyi, sot olykor szolomag nagyságú apró, kerek rög maradt a tenyerünkön. Két-három óra múltán ebédszünetet tartottunk, én pedig közben azon gondolkodtam, hogy most ugyan szépen, egyetértésben dolgozunk mindannyian, de mivel az arany a világ rákfeneje, minden összegbe lefogadnám, hogy elobb-utóbb minket is összeugrat. Ezért aztán megmondtam nekik, hogy én ugyan a társaság legfiatalabb tagja vagyok, de mivel eddig is megengedték, hogy a dolgokról véleményt nyilvánítsak, sot azzal is megtiszteltek, hogy olykor megfogadták tanácsaimat, most is szeretnék valamit javasolni. Lehet, hogy rengeteg aranyhoz jutunk, mondtam nekik, de az is meglehet, hogy csak egészen kevéshez - ezt most még senki sem tudhatja. Éppen ezért azt ajánlottam: gondolják meg, nem lenne-e helyes, ha közösen gyujtenénk össze mindent, amit találunk, s a végén egyenloen osztanánk el. Minek kockáztassuk meg, hogy nézeteltérések támadjanak köztünk csak azért, mert az egyik többet vagy kevesebbet talált, mint a másik. Meg aztán, ha mind egyformán vagyunk felelosek a munkáért, sokkal nagyobb lelkesedéssel dolgozhatunk, és ha a haszonból mindnyájunknak egyenlo rész jut, semmi okunk sem lehet veszekedésre vagy bármi széthúzásra. Ez pedig biztonságunk szempontjából is alapvetoen fontos.

Mind elfogadták a javaslatomat, és egymás kezét fogva megesküdtek, hogy a legkisebb aranyszemet sem fogják elrejtteni, ha pedig bármelyikükrol kiderülne, hogy mégis eldugott valamit, attól mindent elveszünk, és felosztjuk a többiek közt.

Ezután jókedvuen munkához láttunk, s a négereinknek is megmutattuk, mi az, amit tenniük kell. Körülbelül három hétig haladtunk felfelé a folyó mindkét oldalán meg a meder közepén, állandóan a vízben kutatva. Mintegy hat mérföldet haladtunk így, de minél magasabbra értünk, annál több aranyat találtunk, míg végül, elhagyva a hegyoldalt, egyszerre csak megszunt az arany. Rögtön az jutott az eszembe, hogy ezek szerint az az arany, amit találtunk, csakis ennek a kis dombnak az oldaláról sodródhatott a vízbe.

Erre visszamentünk a dombhoz, s ott munkához láttunk. A talaj laza volt és sárgás, agyagos színu, de helyenként valamilyen fehér, kemény követ találtunk. A hozzáérto emberek, akiknek azóta elmondtam ezt, megmagyarázták nekem, hogy az a bányákban lelhető ércet körülvevo pát. De hát ha ez mind aranyérc lett volna, akkor sem tudtuk volna a megfelelo eszközök híján kiolvasztani, ezért kénytelenek voltunk otthagyni. Tovább kotortunk ujjainkkal a laza talajban, míg végül olyan földbuckára akadtunk, mely alighogy

megérintettük, teljesen szétmorzsolódott. Gondosan felszedtük, átmostuk a vízben, mely valóban elmosta az agyagos földet, úgyhogy a kezünkben tiszta aranypor maradt. De amikor ezt a laza földet mind elhordtuk, és a kemény sziklához értünk, ott már egyetlen szem aranyat sem találtunk.

Éjszaka összegyultunk, és megállapítottuk, hogy ezen az egy napon körülbelül ötven font aranyport találtunk a földbuckában, a patakban pedig mintegy további harmincnégy fontot.

Tulajdonképpen az volt a szerencsénk, hogy egy kissé csalódtunk, és ez a lelohely kimerült, ha ugyanis bármily kevés arany nyomára bukkantunk volna, nem is tudom, mikor hagytuk volna abba ezt a munkát. De hát hiába kutattuk át ezután a vidéket, a laza földbucka kivételével sehol egyetlen szemernyi aranyat sem találtunk. Újra belegázoltunk a patakba, és fölfelé meg lefelé is átkutattuk a medrét. Felfelé semmit sem találtunk, egyetlen szemet sem, lefelé haladva is nagyon keveset, két mérföldnyi utat megtéve sem tudtunk egy fél uncianál többet kitermelni; ezért aztán visszatértünk az Arany-folyóhoz, azt is kétszer átvizsgáltuk mindkét irányban. Találtunk ugyan valami aranyat, de az utolsó szakaszon már csak egészen keveset tudtunk összegyujteni, és azt is egyre nehezebb munkával. Ezért végül megállapodtunk, hogy abbahagyjuk, különben mi is meg a négereink is annyira kimerülnénk, hogy teljesen képtelenek lennénk tovább folytatni utunkat.

Ekkor aztán mindent egyenlően elosztottunk. Három és fél font arany jutott mindenkinek. Ezenkívül közös megegyezéssel hét vagy nyolc fontot hagytunk a mi tehetséges és találékony kovácsunknál, amiből olyan figurákat készíthetett, amelyek alkalmasak lehetnek arra, hogy értük, ha később különböző emberekkel összeakadunk, élelmiszert, sőt akár baráti jóindulatot is vásárolhassunk.

Több mint öt hónapja vándoroltunk már, s közeledett az évszak fordulója. Maga a természet figyelmeztetett minket, hogy ha ezen az éghajlaton másképpen is jelentkezik, mint a mi hazánkban, de mégiscsak van tél és nyár. Éppen ezért most már arra kell számítanunk, hogy megkezdődik az esős évszak, amikor is részint maguk az esők, részint pedig az áradások lehetetlenné tennék a további utazást. És egyszerre csak valóban azon vettük észre magunkat, hogy eleredt az eső. Összehívtuk tanácskozó gyűlésünket, s rövid vita után úgy határoztunk, hogy itt maradunk az Arany-folyó közelében. Ez a döntésünk, amint az a későbbiekben majd kiderül, nem kis mértékben járult hozzá a szerencsénkhez.

TÁMADNAK AZ OROSZLÁNOK

Miután elhatároztuk, hogy itt fogunk telelni, első dolgunk az volt, hogy négereinket munkába állítottuk, kunyhókat, vagyis lakóházakat építettünk magunknak. Nagyon ügyesen dolgoztak, mi azonban megváltoztattuk az eredetileg kiszemelt helyet, attól tartottunk ugyanis - és ez később valóban be is következett -, hogy hirtelen eső esetén a folyó vize odáig is elérhet. Táborunk olyan lett, mint egy kis város; középen egy nagyobb épület állt, ebből nyíltak a mi lakrészeink úgy, hogy lakásainkba csak a közös helyiségen át lehetett bemenni, ahol mind együtt ettünk és ittunk, tanácskoztunk, társalogtunk. Annyi asztalt, lócát és széket készítettünk, amennyire csak szükségünk volt.

Kéményeket nem kellett építenünk, hiszen fűtés nélkül is elég meleg volt. De rövidesen kiderült, hogy mégis kénytelenek voltunk minden éjszaka tüzet gyújtani. A ragadozók látogatásai ugyanis még több gondot okoztak ezen az egyébként kellemes helyen, mint a sivatagban. A szarvasok meg a többi szelíd állat ugyanis mind ide jártak élelemért, nyomukban viszont folyton felbukkantak a zsákmányukat lesó oroszlánok, és leopárdok is.

Elször arra gondoltunk, legjobb lenne más helyet keresnünk, sok vita után azonban úgy döntöttünk, hogy inkább megerősítjük a táborunkat. Az ácsok vállalták ezt a munkát. Teljesen körülkerítették a tábort hosszú

karókkal, faanyagunk ugyanis boven volt, ezeket a karókat azonban nem egyszeruen sorba rakták, ahogy a palánkkerítéseknél szokásos, hanem teljesen összevissza tuztek le egész surun rengeteg karót, méghozzá úgy, hogy csaknem kétyardnyi sávot töltöttek ki velük. Az egyik hosszabb volt, a másik rövidebb, és mindnek jól kihegyezték a végét. Ha tehát valamelyik vadállat át akart volna ugrani fölöttük, legalább hús vagy harminc nyárs hegyén akadt volna fenn.

A bejárat elé így helyeztük el a többinél is hosszabb karókat, hogy annak, aki be akart jönni, három-négy rövid fordulatot kellett tenni köztük. Erre pedig egy kutyánál nagyobb négy lábú állat úgysem lett volna képes. A kerítés bejárata előtt minden éjszaka nagy tüzet gyújtottunk, hogy a vadak ne zavarják folyton az álmunkat, és odabenn pontosan a tuzzal szemközt két orszemünk számára kunyhót is készítettünk, hogy megvédjük oket az esotól.

Alighogy befejeztük ezt a munkát, valóban eleredt az eso, de olyan hevesen és szünet nélkül zuhogott, hogy élelemért is alig tudtunk kimozdulni. A négereinket továbbra is kiküldtük, orajtuk nem volt ruha, s úgy tunt, hogy fel sem veszik az esot. Nekünk, európaiaknak pedig ezen a meleg égövön nincs is veszedelmesebb ellenségünk, mint ezek az esozések.

Négy hónapon keresztül éltünk így, azaz június közepétől október közepéig. Közben még tizenkét vagy tizennégy sor karóval erősítettük meg a kerítésünket, de talán még ez sem tudott volna minket megvédeni, ha nem tartottuk volna mindig elevenen a tüzet. Mindig éjszaka törtek ránk a vadállatok, néha olyan hatalmas tömegben jöttek, hogy azt hihettük, Afrika összes oroszlánja, leopárdja és hiénája összegyult, hogy minket megtámadjon. Hangjukat igazán bármi másnak inkább nevezhettük, mint kellemes zenének, sokszor aludni sem tudtunk tole.

Az egyik esos napot követő viharos éjszakán megint mindnyájunkat felverték, annyi pokoli fajzat nyüzsgött körülöttünk, hogy az orunk joggal hihette, most aztán valóban meg akarnak támadni minket. Nem jöttek arra az oldalra, ahol a tuz égett, s bár úgy éreztük, hogy a többi oldal felől is biztonságban vagyunk, mégis mindnyájan felkeltünk, és magunkhoz vettük fegyvereinket. Csaknem telihold volt, az égen azonban suru felhok közeledtek, s valamilyen különös szélvihar még ijesztobbé tette az éjszakát. Amint a táborunk hátsó szárnya felé tekintettem, egyszerre csak úgy rémlett, mintha az erodítményünkön belül látnék egy vadállatot. Így is volt: az egyik ragadozó, teste hátsó részének kivételével, valóban be is jutott. Gondolom, az történhetett, hogy nekifutásból, minden erejét összeszedve átugrott a kerítésen, egy eros karó azonban, mely magasabban állt a többinél, felnyársalta. A karó hegye a combja és a tompora közt a testébe hatolt, s ott lógott a rúdon, dühében és kínjában morogva és a fát harapdálva. Kikaptam a mellettem álló néger kezébol a lándzsát, odarohantam a Vadállathoz, és háromszor vagy négyszer beledöftem. Loni nem akartam, látva, hogy odakinn olyan surun tolonganak, mint a vásárra hajtott ökör csorda. Rögtön kihívtam a társaimat, s minden további tanakodás nélkül egy teljes sorozatot eresztettünk a vadállatokba. Iszonyú rémület és zuzavar keletkezett soraikban, hanyatt-homlok futásnak eredtek, majd azt is észrevettük, hogy többen ott maradtak a földön, és haláltusában vonaglottak, mi azonban még nem mertünk kimenni, hogy közelebbrol megnézzük oket. Annyit azonban láttunk, hogy rengetegen voltak; úgy gondoltuk, bizonyára megérezték a szagunkat meg az élelmünkét is, ugyanis éppen az elozo napon lottünk egy szarvast és három vagy négy kecskeszeru teremést, s a belso részeit kihajítottuk a táborunk mögé. Feltehető, hogy ez vonzotta a ragadozókat annyira közel hozzánk, éppen ezért az ilyesmitől a jövőben tartózkodtunk.

A fenevadak ugyan elmenekültek, de mi egész éjszaka hallottuk félelmetes üvöltésüket. Úgy véltük, hogy a sebesültjeik hallatják ezeket a hangokat. Amint felkelt a nap, rögtön kimentünk, hogy megnézzük, milyen pusztítást végeztek közöttük. Valóban, különös látványban volt részünk, három döglött leopárdot és két farkasfélét találtunk, azon a ragadozón kívül, amelyet én öltem meg a sövényen belül, s amely tigris és leopárd

keverékének látszott. Volt ott ezenkívül egy még eleven vén oroszlán is, mindkét mellso lába eltört, ezért nem tudott elmenekülni, csak kínlódott és küszködött egész éjszaka. Ez volt tehát az a sebesült, amelyik olyan hangosan üvöltött, és úgy megzavarta nyugalunkat. Seborvosunk végül fobe lotte, hogy véget vessen szenvedéseinek. Ezért aztán ettől kezdve királyölonek neveztük.

Négereink a szállásunktól távolabb még nem kevesebb, mint öt sebesült fenevadat találtak; az egyik hiéna volt, a másik gyönyörűen pettyezett fiatal leopárd, a többieknek még a nevét sem tudtuk.

Ezután is még többször összeakadtunk velük, de ilyen tömegesen többé nem jöttek elő. Volt ennek azonban ránk nézve még egy kellemetlen következménye, mégpedig az, hogy elriasztotta a környékünkrol a szarvasokat és a többi olyan vadat, amelyek számunkra a létfenntartásunk szempontjából nagyon is fontosak voltak. Négereink azonban nyilaikkal továbbra is kijártak vadászni, és majdnem mindennap hoztak nekünk valamit. Ezen a vidéken különben, amióta az esozések megindultak, rengeteg szárnyas vadat is találtunk, olyasfélét, mint amilyenek nálunk Angliában a vadkacsák, vadrucák, fütülorécék. Sok friss halat is fogtunk a folyóból, úgyhogy élelemben nem szukölködünk. Amiben hiányunk volt, az csak a só volt, amivel a friss húst ízesíthettük volna; a kevéske megmaradt készletünkkel nagyon takarékosan kellett bánnunk. Ami a négereinket illeti, ok meg sem kóstolták, a sózott húst sem ették szívesen.

Most már kezdtek felszáradni a vizek, az esozések is megszuntek, a megáradt folyók lepadtak, s a nap, mely áthaladt a zeniten, jókora utat megtett dél felé. Így hát mi is felkészültünk, hogy folytassuk utunkat.

ÉHHALÁL FENYEGET

Október tizenkettedikén vagy akörül indultunk ismét útnak. Élelemmel itt kitunoen el tudtuk látni magunkat, ezért napi húsz-huszonöt mérföldet is megtettünk, többet, mint amennyire elozoleg számítottunk. Tizenegy napos gyaloglásunk során egyszer sem kellett megállnunk, kivéve azt az egy napot, amikor tutajt ácsoltunk, hogy átkeljünk egy kis folyón.

Amikor elhagytuk a folyót, mely egyébként ugyancsak észak felé folyt, utunkat váratlanul egy nagy hegylánc zárta el. Mi azonban nem akartunk nagyon eltérni nyugati irányunktól, ezért inkább egyenesen nekivágtunk a hegynek. De még fel sem értünk egészen a tetore, amikor az egyik társunk, aki két négerrel előre ment, a legnagyobb meglepetésünkre felkiáltott: "A tenger! A tenger!" - és örömeben táncolni, ugrálni kezdett.

A tüzer meg én magam is nagyon meglepodtunk, hiszen éppen aznap reggel számítottuk ki, hogy még körülbelül ezer mérföldnyire vagyunk a tengertol, és nem is számíthatunk arra, hogy a következő esoz évszak elmúltá elott elérjük a partját. Eloszor azt hittük, hogy társunk megorült, de amikor felértünk a hegytetore, valóban a látóhatár széléig semmi egyebet nem láttunk magunk elott jobbra és balra, mint vizet: hatalmas, határtalan tenger.

A legnagyobb zavarban ereszkedtünk le a hegyrol, majd további három mérföldet gyalogoltunk, és máris ott voltunk a parton, ahol további meglepetésünkre azt tapasztaltuk, hogy a tengernek nézett víz édes, kitunoen iható. De most már igazán nem tudtuk, merre menjünk tovább, mert ez a tenger, aminek mi eloszor hittük, teljesen elzárta a nyugat felé vezető utunkat. Napunk jelentos részét elvette maga a meglepetés meg a tanakodás, hogy mitévok legyünk, végül aztán mégis elindultunk észak felé.

Huszonhárom napig vándoroltunk a hatalmas víz partján, amíg végül meg tudtuk állapítani, hogy tulajdonképpen mi ez. A huszonharmadik nap végén egyszerre csak felkiáltott az egyik tengerészünk: "Föld!" -

és kiáltása valóban helytálló volt, a víz túloldalán, nagyon messze nyugat felé, ugyanis tényleg tisztán kivehettünk néhány hegycsúcsot. Tehát valóban nem az óceán volt előttünk, csak egy belső tenger vagy tó, észak felé azonban még mindig nem láttuk a víz végét, s még nyolc napig kellett gyalognunk, vagyis csaknem további száz mérföldet, míg a végéhez értünk, és megláttuk, hogy a tó egy hatalmas folyamban végzódik, mely észak-északkelet irányba folyik tovább, pontosan úgy, mint a már régebben említett folyó.

Barátom, a tűzér kijelentette, hogy azt hiszi, a múltkor tévedett, és ez a folyó a Nílus. De most is úgy véltük mindnyájan, hogy a vízi út Egyiptom felé szóba se jöhet, ezért úgy döntöttünk, hogy átkelünk a folyón. Ez azonban nem is volt könnyű vállalkozás, tekintettel arra, hogy a sodra rendkívül erős, a medre pedig nagyon széles volt.

Egy hetünkbe telt, amíg összeszedtük a magunk és állataink átszállításához szükséges megfelelő faanyagot.

Ez a part menti vándorlásunk egyébként rendkívül fáradtságosnak bizonyult, naponta néhány mérfölddel rövidebb utat tudtunk csak megtenni, mint azelőtt. A hegyek keleti lejtőiről ugyanis rengeteg kis patak ömlött az öbölbe, s ezek most, amikor az esőzés még csak épphogy véget ért, mind nagyon megduzzadtak.

Mindezért csak az kárpótolt minket valamennyire, hogy a tóparton nem zavartak többé a vadállatok. Mindössze egy ronda mérges kígyóval akadtunk össze, de az úgy a nyomunkba szegődött, mintha ránk akart volna támadni. Hiába ütöttük, és hajigáltunk hozzá bármit is, mindig felemelkedett, és olyan hangosan sziszegett, hogy egész messzire elhallatszott. Pokolian ocsmány pofája és hangja volt, embereink joggal hitték volna, hogy maga az ördög, ha csak eszükbe nem jutott, hogy vajon mit kereshetne a sátán erre felé, ahol emberek sem élnek.

Valóban, most már ezer mérföldet vándoroltunk, anélkül, hogy emberekkel találkoztunk volna itt, az afrikai kontinens szívében, ahová minden bizonnyal be nem tette lábát eleven ember, amióta Noé fiai szétszóródtak a föld felszínén.

Miután nagy nehézségek árán átkeltünk a folyón, bizony némi félelemmel néztük, hogy milyen különös, vad vidékre érkeztünk. Nem volt ugyan olyan égető homoksivatag, mint amilyenek korábban áthaladtunk, de teljesen sivár, hegyes táj és telis-tele olyan iszonyúan vad ragadozókkal, amelyeket még sehol sem láttunk. A talajt csak valami durva kóróféle borította, imitt-amott nőtt csupán néhány fa, azaz inkább alacsony cserje. Embereket itt sem láttunk, pedig az élelmezésünk már nagyon bizonytalanná vált, hosszú idők óta egyetlen szarvast sem lőttünk, foként halon és szárnyas vadon élünk, amihez a vízparton mindig hozzájuthattunk, most azonban már erre sem volt alkalmunk. Helyzetünket még kétségbeejtőbbé tette, hogy nem tudtunk olyan tartalék készlettel elindulni, mint korábbi útszakaszainkra.

Lőttünk néhány madarat, megszártottunk néhány halat, de csak annyit, amennyi nagyon szukre szabott fejadagok mellett is legfeljebb öt napra volt elegendő. Mégis úgy döntöttünk, hogy nekivágunk az útnak. Öt napig vándoroltunk, anélkül, hogy egyetlen hal, madár vagy négy lábú állat akadt volna az utunkba, és már-már az éhhalál veszedelme fenyegetett minket. A hatodik napon csaknem teljes böjtöt tartottunk, azaz, hogy úgy mondjam, a maradék morzsákat ettük meg, és éjszakára már vacsora nélkül fekdüdtünk le a gyékényeinkre. A nyolcadik napon már arra kényszerültünk, hogy levágjuk az egyik teherhordó bivalyt. Nagyon jó volt a húsa, de olyan takarékosan ettünk, hogy három és fél napig tartott. Amikor ez is elfogyott, és mi már éppen azon a ponton voltunk, hogy még egyet leölünk; egyszerre csak olyan tájat pillantottunk meg, mely már sokkal több jót ígért: magas fákat láttunk s közöttük egy nagy folyót.

Teljesen kimerültünk és legyengültünk már, mégis meggyorsítottuk lépteinket, hogy minél előbb a folyóparthoz

érjünk. De még mielőtt a vízparthoz értünk, a jó szerencse néhány fiatal szarvast hozott elénk, pontosan azt, amire már olyan régen vágytunk. Egyszóval hármat lelőttünk, és rögtön nekiláttunk, hogy megtöltsük a hasunkat; még azt se vártuk meg, hogy kihuljjon a hús, az is csoda volt, hogy egyáltalán kivártuk, amíg kimúltak, és nem elevenen faltuk fel a szarvasokat, annyira ki voltunk éhezve.

Amikor a folyóparthoz értünk, úgy láttuk, hogy akárcsak a többi, ez is észak felé folyik, azzal a különbséggel, hogy míg a többinek az iránya északkelet vagy észak-északkeleti volt, ezé észak-északnyugati.

A folyó túlsó partján emberi település nyomaira bukkantunk. Az első napon azonban még senkivel sem találkoztunk, a másodikon viszont lakott vidékre értünk. Az emberek teljesen feketék voltak, és mind a férfiak, mind a nők minden szégyenkezés nélkül anyaszült mezte voltak; húsa lenül jártak.

Jeleztük nekik baráti szándékunkat, és valóban minden gyanakvás nélkül jöttek oda a négereinkhez. De mi is úgy láttuk, hogy jóindulatú, szelíd és barátságos emberek. Jelekkel megmagyaráztuk nekik, hogy éhesek vagyunk, mire néhány meztelen asszony rögtön elrohant, és rengeteg gyökeret meg valami tőkhöz hasonló növényt hozott, amit mi habozás nélkül megettünk. A mi mesteremberünk pedig mutatott nekik néhány csecsebecsét, amit ő készített, egy részük vasból, a többi ezüstből volt. Inkább az ezüstöt választották, mint a vasat, de amikor néhány aranyműtyűrt is mutattunk nekik, rájöttünk, hogy azt nem értékelik annyira, mint a másik kettőt.

Ezekért a holmikért azután még hoztak nekünk élelmiszert, három élő állatot is, akkorák voltak, mint a borjak, de mégis valami egészen másfajta jószág, sohasem láttunk addig ezekhez hasonlót. A húruk azonban nagyon ízletes volt. Kaptunk később még tizenkét ilyen állatot meg néhány kisebbet is, ezek a mi nyulainkra hasonlítottak.

Nagyon össze is barátkoztunk ezekkel az emberekkel, majd nyugat felé mutogatva, útirányunk felől tudakozódtunk. Tudomásunkra hozták, hogy arrafelé nem tudunk menni, de mutatták, hogy elindulhatunk északnyugati irányba. Ebből tüstént megértettük, hogy egy másik tó zárja el az utunkat, amiről egyébként két nap múlva mi magunk is megbizonyosodtunk. Tisztán láthatottuk a víz tükrét, és nagy távolságra ugyan, de véges-végig ott volt a bal oldalunkon mindaddig, amíg csak át nem haladtunk az egyenlítőn.

Tüzérünket szemmel láthatóan nagyon nyugtalanította, hogy észak felé haladunk. Azt bizonygatta nekünk, s a térképekből nekem is világosan megmagyarázta, hogy ha körülbelül hat szélességi fokkal az egyenlítő fölé kerülünk, akkor már a szárazföld annyira kinyúlik nyugat felé, hogy legalább ezeröttszáz mérfölddel kellene többet gyalogolnunk, amíg a nyugati tengerpartig elérnénk. Kérdeztem tőle, hogy nincsenek-e arrafelé hajózható folyók, melyek esetleg a nyugati óceánba ömlenek. Ez esetben megkockáztathatnánk azt az utat, még ha ezeröttszáz vagy akár kétszer ezeröttszáz mérfölddel hosszabb is, feltéve, ha elegendő élelmet tudunk szerezni.

Újra megmutatta nekem a térképeit, de azokon egyetlen olyan folyót sem jelöltek, melynek hossza és iránya megfelelt volna nekünk, kivéve a Rio Grandét, ahogy a portugálok nevezték. Ez azonban tőlünk legalább hétszáz mérfölddel északra folyt. Azt is mondta, nem tudhatja, milyen vidékeken vinne minket keresztül a folyam, lehet, hogy arra még nagyobb a forrás; azonkívül ha Afrika északi részén, a tenger közelében akadunk össze a négerekkel, különösen olyanokkal, akiknek már volt európaiakkal dolguk, akár a hollandusokkal, akár angolokkal, portugálokkal vagy spanyolokkal, akik minden bizonnyal nem is egyszer csúnyán elbántak a bennszülöttekkel, már csak bosszúból is biztosan rajtunk töltenék ki minden dühüket.

Mіндеzt figyelembe véve azt tanácsolta, hogy ha elhagytuk ezt a tavat, forduljunk nyugat-délnyugati irányba,

ahol elobb-utóbb el kell érniünk a Kongó folyót, amelyről az egész partvidéket is Kongónak nevezik. Ez csak egy kissé van északra Angolától, a mi eredeti úti célunktól.

Megkérdeztem tole, hogyan juthatunk onnan arra a partvidékre, amerre az európai hajók járnak.

Erre azt felelte a tüzér, egy a tízhez, hogy összetalálkozunk valamilyen európai hajóval, amely majd felvesz minket; gyakran kikötnek ugyanis Kongó és Angola partjain, hogy az ottani négerekkel kereskedjenek. Ha pedig ez mégsem sikerülne, akkor ismét élelmiszerkészletet gyűjtünk, és vagy a tengerparton, vagy a folyó mentén felmegyünk az Arany-partra, ami, állítása szerint csak négyszáz vagy ötszáz mérfölddel fekszik északabbra. Ehhez persze még azt is hozzá kell számítani, hogy itt a szárazföld körülbelül még háromszáz mérfölddel nyúlik ki nyugat felé. Ez a partvidék a hatodik vagy hetedik szélességi fok táján van, és ott már angol vagy holland, vagy francia telepéseknek és ültetvényeseknek kell lenniük.

Tüzérünk érvelése közben én egyre határozottabban, azon töprengtem, hogy nem kellene-e inkább észak felé mennünk, ahol a Rio Grandén, vagy ahogy a kereskedők nevezik, a Negro vagy a Niger folyón hajóra szállhatnánk. Tudtam ugyanis, hogy azon végül leérvénk a Zöld-fokhoz, ahol biztosan megmentenének minket; azon a tengerparton viszont, amerre most indultunk el, még iszonyúan nagy utat kellene gyalog vagy a part mentén hajózva megtennünk, és nagy kérdés, hogy hozzájutunk-e vajon elegendő élelemhez. Egyelőre azonban befogtam a számat, nem akartam még a nálam sokkal képzetesebb tüzér véleményével szembeszállni.

Amikor azonban, kívánságának megfelelően, elhagytuk a második nagy tavat, és dél felé fordultunk, embereink nyugtalanodni kezdtek. Azt mondták, most már biztos, hogy eltévedtünk, hiszen egyre távolodunk az otthonunktól

De ezután még tizenkét napig gyalogoltunk, ebből is nyolc napba telt, amíg a tavat megkerültük, majd négy napig délnyugati irányba mentünk, a Kongó folyó felé, amikor is kénytelenek voltunk megállni, olyan kietlen, olyan félelmetes és vad vidékre értünk. Nem voltak ebben a végtelen sivatagban sem erdők, sem fák, sem folyók, sem emberek, arra sem adódott semmi lehetőség, hogy a sivatagon való átkeléshez élelmiszerkészletet halmozzunk fel, ahogyan azt ilyenkor tenni szoktuk. Nem maradt más hátra, minthogy négy napig visszafelé gyalogoljunk, míg el nem értünk ismét a tó csücskéig.

Nos, ezt követően az összes nehézség ellenére mégis nekivágtunk újra a sivatagnak, hiszen az olyan emberek, akik már annyi veszedelmen átvágták magukat, mint mi, semmiféle kétségbeejtó vállalkozástól nem riadhatnak többé, vissza. Megkockáztattuk tehát ezt az újabb kalandot is. Úgy láttuk, hogy utunkat a messze távolban nagyon magas hegyek szegélyezik, és azt képzeltük, hogy ahol hegyek vannak, ott forrásoknak és folyóknak is kell lenniük, ahol folyók vannak, ott fák és fü is megterem, ahol fü no, meg fák, ott minden bizonnyal állatok is vannak, ahol pedig állatállomány van, ott valamiféle lakosságnak is kell lennie. Ennek az okoskodásnak az alapján végül is nekivágtunk a pusztaságnak. Kenyér helyett nagy halom gyökeret és mindenfajta növényeket vittünk magunkkal, azonkívül nagyon kevés húst és sót és csak egy kevés vizet.

Csak az ötödik napon értünk a hegyek közelébe; igaz, nagyon lassan haladtunk, mert kegyetlen hőség volt. Egészen közel jártunk az egyenlítőhöz, azt azonban pontosan nem tudtuk, hogy délre vagy északra vagyunk-e tole.

Úgy is történt, ahogyan gondoltuk, vagyis: ahol hegyek vannak, ott forrásoknak is kell lenniük - de amikor az első forráshoz értünk, nemcsak meglepődtünk, hanem meg is rémültünk. A csodálatosan tisztának, gyönyörűnek látszó forrásvíz ugyanis olyan sós volt, mint az óceán. Eloszor teljesen búskomorak lettünk, de tüzérünk, aki sohasem vesztette el a fejét, és sohasem esett kétségbe, azt mondta, egyáltalán ne zavarjon ez

minket, sőt legyünk hálásak a sorsnak, hiszen semmire sincs akkora szükségünk, mint éppen sóra, és nem kétséges, hogy amiként most sóra bukkantunk, ugyanúgy friss vízhez is hozzájuthatunk még. Erre aztán előállt a seborvosunk, és kijelentette, majd ő megmutatja nekünk, hogyan lehet a sós vízből tiszta ivóvizet nyerni.

Embereink közben körülnéztek, hátha találnak más forrásokat is, rá is bukkantak néhányra, de azok is mind sósak voltak. Ebből arra következtettünk, hogy valamiféle sós szikla vagy ásványkőzet van ezekben a hegyekben, sőt talán az egész ebből az anyagból áll; de közben egyre csak azon tudtunk, vajon miféle varázslattal tudja művésziünk, a seborvos ihatóvá változtatni ezt a sós vizet.

Ő pedig kiválasztott a gyékényeink közül két nagy darabot, összevarrta őket, majd az így elkészített zsákot száraz homokkal teletömte velünk. Amennyire csak tudtuk, le kellett döngölnünk a homokot, arra vigyázva persze, hogy ki ne szakítsuk a gyékényeket. Amikor így módon háromnegyedig megtelt a zsák, valamilyen másfajta földet keresett, s a felső részt azzal töltötte meg, azt is olyan keményre leverte, ahogyan csak bírta. Amikor ezzel is elkészült, akkora lyukat vájt a felső földrétegbe, mint egy nagy kalap, majd megkérte az egyik négert, hogy töltsen tele vízzel. Valahányszor felszívódott a víz, mindig utána kellett tölteni. A zsákot előbb két faállványra helyezte, minket pedig utasított, hogy tegyük alá néhány víztárolásra alkalmas tömlőt. Körülbelül egy óra múlva a zsák aljáról csöpögni kezdett a víz, mely legnagyobb meglepetésünkre tökéletesen friss és édes volt. Néhány óra múlva azonban már kissé sós víz kezdett jönni. Amikor erre figyelmeztettük, azt mondta:

- Helyes. Akkor hát öntsétek ki a homokot, és töltsétek meg újra a zsákot.

Másnap felmáztunk a hegység csúcsára, ahonnan minden irányban döbbenetes látvány tárult elénk. Akár dél, akár nyugat, akár északnyugat felé tekintettünk, nem láttunk egyebet, csak hatalmas, félelmetes pusztaságot. Sehol egy folyó, sehol egy fa, sehol egy zöld fuszál. A talajt valamiféle feketés, élettelen színű moha borította, de közte nem volt semmi olyan, ami akár ember, akár állat számára alkalmas tápláléknak látszott volna.

Ha lett volna megfelelő élelmiszerkészletünk, meg annyi friss vizünk, amennyivel tíz vagy húsz napig is meglehetünk ebben a vadonban, akkor bizony lett volna annyi bátorságunk, hogy ennek az útnak is nekivágjunk. De hát semmink sem volt. A hegyek lábánál lóttunk ugyan néhány vadat, de ketto kivételével egyik sem bizonyult ehetőnek. Ez a ketto valamiféle átmenetnek látszott a bölény és a szarvas között, de valójában egyikre sem hasonlított, mert nem volt szarva, erős lába pedig olyan volt, mint a tehéné, apró feje és a nyaka viszont mint az ozeké.

MERRE MENJÜNK?

Ebben a szörnyű, kilátástalan helyzetben újra elhozakodtam tervemmel, hogy menjünk észak felé, próbáljunk eljutni a Niger folyóhoz, vagyis a Rio Grandéhoz, akkor aztán forduljunk nyugati irányba, az Arany-parton lévő angol települések felé. Mindenki helyeselt, kivéve a tüzerünket, aki egyébként igazán nagyszerű vezető volt, akkor is, ha ez esetben tévedett. Mivel a tengerpart, ahová el akartunk érni, most északra volt tőlünk, azt indítványozta, hogy menjünk északnyugati irányba, s így esetleg olyan folyóra bukkanhatunk, amely észak felé, a Rio Grandéba ömlik, vagy talán délnek tart, le az Arany-part felé. Mindkét esetben a víz irányíthatna minket, s fáradságos munkánkat is megkönnyítené; azonkívül elsősorban a folyópartoknál számíthatunk arra, hogy lakott és termékeny vidéket találjunk, ahol megint elláthatnánk magunkat megfelelő mennyiségű étellel.

Ez jó tanács volt, s olyan ésszerű, hogy nem is lehetett nem elfogadni. De a legsürgősebben el kellett döntenünk, mitévők legyünk, hogy elkerüljünk erről az iszonyatos helyről. Mögöttünk a pusztaság, melyen öt

nap alatt vergodtunk át, és már nem volt önapielemünk, hogy ugyanazon az úton visszatérhettünk volna. Előttünk semmi más, csak a már fentebb vázolt borzalom, de mivel úgy láttuk, hogy a felettünk emelkedő heglánc valamennyire termékenynek látszik, azonkívül messze elnyúlik észak felé, úgy határoztunk, hogy a hegység lábánál vonulunk, ameddig csak tudunk, közben pedig utánanézőnk minden élelmiszerszerzési lehetőségnek.

Másnap reggel útnak indultunk; hiszen igazán nem volt sok vesztegetni való idonk, és gyaloglásunk első reggelén, nagy megkönnyebbülésünkre, kituno, friss vizu forráshoz érkeztünk. Megtöltöttük az összes tömlönket, nehogy megint víz nélkül maradjunk. Még azt is meg kellett volna említenem, hogy orvosunk, aki a sós vizet ihatóvá tette, a sós forrásokból ugyanakkor kivont nekünk három vagy négy pecknyi^[5] kituno minőségű sót is.

Ezen az útszakaszunkon nem is remélt élelmiszer-utánpótlásra akadtunk. Kiderült, hogy a hegyek telis-tele vannak nyulakkal. Kissé nagyobbak voltak, mint a mi angliai nyulaink, nem is olyan gyors lábúak, de a húsuk kituno. Rengeteget lőttünk, és a kis szelíd leopárd, melyet, mint már elmondtam, a kifosztott néger faluból hoztunk magunkkal, úgy uzte a nyulakat, akár a vadászkutya. Elkapta oket, és odahozta hozzánk, de addig egy falatot sem evett belőlük, amíg oda nem adtuk neki. Egy kicsit megsóztuk, majd a napon kiszárítottuk a nyulakat. Gondolom, legalább háromszáz darabot vittünk magunkkal, hiszen, nem tudhattuk, hol találunk megint eleséget.

Nyolc vagy kilenc napig vándoroltunk a hegyek alján, míg végül úgy láttuk, hogy a vidék egyre barátságosabb lesz. A tizedik napon úgy tunt, hogy a hegyvonulat nyugat felé fordul, mintha csak egyenesen a sivatag közepébe tartana; ezért aztán elhagytuk a hegyeket, és továbbmentünk észak felé. A vidék erre sokkal elviselhetőbb volt, tele erdoségekkel; így értünk el tizenkilenc napi vándorlás után, tűzérünk megállapítása szerint a 8° és 5'-es szélességig.

Itt is rengeteg oroszlánt, leopárdot láttunk minden éjszaka és hajnalban, de ha a közelünkbe merészkedtek, rögtön leadtunk néhány riasztólövést - amint megpillantották ugyanis a fellobbanó lángokat, azon nyomban eltakarodtak.

Itt-ott újra nagy mennyiségben láttunk elefántokat is, ezek főleg az ország erdos vidékein szerettek tartózkodni.

A hosszú gyaloglás nagyon kifárasztott minket; két emberünk meg is betegedett, de olyan nagyon, hogy már azt hittük, meg fognak halni. Egyik négerünk azonban váratlanul meg is halt - seborvosunk szerint gutaütést kapott. Egy másik néger is nagyon megbetegedett, de orvosunknak sikerült meggyoznie, vagy inkább eroszakkal rávenni, hogy eret váglasson rajta. Meg is gyógyult.

Betegeink miatt tizenkét napig idoztunk itt, és közben seborvosunk engem és még három vagy négy társunkat is rábeszélt, hogy csapoltassuk meg a vérünket. Ez, akárcsak a többi kezelés, amiben végig részesített minket, nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a kimerítő gyaloglás és a forró időjárás ellenére továbbra is megőriztük egészségünket.

Miután embereink meggyógyultak, élelemmel és elegendő ivóvízzel nagyon jól felszerelve újra elindultunk, s az északi iránytól egy kissé nyugatra eltérve vándoroltunk tovább, abban reménykedve, hogy előbb-utóbb hajózható folyóra akadunk. De még húsznapos utazás után sem találtunk ilyet. Közben négy fokot haladtunk észak felé, de ugyanakkor nyugati irányban is elhagytunk néhány délkört. Itt már nagyon sok elefánttal

találkoztunk, és mindenfelé elszórva, de főleg az erdős talajon, nagy mennyiségben láttunk elefántcsontot, köztük hatalmas agyarakat is. De hozzá se nyúltunk ehhez a kincshez, minket csak az élelem érdekelt, és az, hogy kijussunk végre ebből az átkozott országból. Ha egy jó kövér szarvasra akadtunk, s azt elejthettük, hogy éhségünket csillapítsuk vele, az sokkal többet ért nekünk, mint akár száz tonna elefántcsont.

A fentebb említett húsznapos vándorlásunk végén, a 3° 16'-es szélességnél, egy tőlünk nem is olyan messze levo völgyben felfedeztünk egy patakot, mely véleményünk szerint már a folyó névre is rászolgált, s amely észak-északnyugati irányba folyt, vagyis pontosan arra, amerre mi is menni akartunk. Miután elhatároztuk, hogy ha lehet, a vízi utat választjuk, irányt változtattunk, és levonultunk a völgybe.

Éppen megkerültük az utunkban álló szűk erdőt, közben persze nem is gondoltunk semmi veszélyre, amikor egy nyílvesző egyszerre csak súlyosan megsebesítette egyik négerünket. A hátába lőtték a nyílat, ferdén állt ki a vége a lapockájából. Három emberünk két néger társaságában azonnal átfésülte a környéken sem valami nagy erdőt. Találtak is egy négert, íj volt nála, de nyílvesző nélkül. Szökni próbált, de embereink rögtön agyonlőtték, hogy megbosszulják társunk halálát.

Egy kissé továbbhaladva, öt néger kunyhóhoz érkeztünk. Ezek egészen másként épültek, mint amelyeket eddig láttunk; az egyik ajtajánál hét elefántagyart támasztottak a kunyhó falához, mintha csak vásárra állították volna ki. Férfiakat nem láttunk, csak hét-nyolc asszonyt és csaknem húsz gyereket. Nagyon barátságosak és udvariasak voltak hozzájuk, mindegyiküknek adtunk egy-egy laposra kikalapált rombusz alakú vagy madár formájú ezüstlapocskát. A nők rettenetesen örültek neki, és mindenféle élelmiszert hoztak ki nekünk, olyat, amit nem is ismertünk: gyökerek lisztjéből napon kisütött, igen jó ízű süteményeket. Mi magunk egy kissé továbbmentünk, tábort vertünk éjszakára, remélve, hogy az asszonyok iránt tanúsított udvariasságunknak meglesz a jó hatása, ha majd hazajönnek a férjek.

Így is lett: másnap reggel tizenegy férfival, öt fiatal fiúval és két lánnyal jöttek a nők a táborunkhoz. Az asszonyok hangosan kiáltozni kezdtek, furcsa, visító hangon hívtak minket elő, majd amikor megjelentünk, két asszony felmutatta a tőlünk kapott ajándékokat. Aztán a mögöttük levo társaságra mutattak; e jelekből könnyszerrel megállapíthattuk, hogy barátságos szándékukat akarták kifejezni. Eljöttek az íjakkal és nyilakkal felfegyverzett férfiak is, majd mindet a földre rakták, homokot hintettek a fejükre, és kezüket a fejük búbjára illesztve, háromszor megfordultak. Úgy látszik, ez volt a barátság ünnepélyes kinyilatkoztatása. Erre intettünk nekik, hogy jöjjenek közelebb, mire ok előbb a fiúkat és a lányokat küldték oda, akik még süteményt, kenyeret és valamiféle eheto zöld füvet is hoztak nekünk. Mi átvettük az ajándékokat, aztán felemeltük és megcsókoltuk a fiúkat, majd a kislányokat is; végül aztán a férfiak is egészen közel jöttek hozzánk, leültek a földre, és jelekkel mutatták, hogy ülünk mi is melléjük. Szaporán beszéltek egymással, mi azonban semmit sem értettünk belőle, de magunkat sem tudtuk semmiképpen megértetni velük, sem azt, hogy merre akarunk menni, sem azt, hogy mit akarunk. Mindössze annyit fogtak fel, hogy élelmet szeretnének kapni; erre az egyik emberük felugrott, s mintha megrémült volna valamitől, úgy rohant oda, ahol az íjait és a nyilait rakták le, felkapott egy íjat és két nyílveszőt, majd mint egy versenyló, úgy vágatott egy félmérőföldnyire levo emelkedőhöz. Amikor odaért, kilötte mindkét nyílveszőjét, majd ugyanolyan sebességgel visszafutott hozzánk. Mi semmit sem értettünk az egészből, o azonban intett az egyik négerünknek, hogy menjen vele. Odavezette az emelkedőhöz, melynek túloldalán a két nyílveszőtől leterítve egy szarvasféle állat hevert, ezt cipelték oda hozzánk. Ajándékként szánták nekünk, mi pedig, oszintén állíthatom, nagy örömmel fogadtuk el, hiszen tartalékaink kezdtek megint elapadni. Ezek az emberek egyébként egytől egyig anyaszült meztelenek voltak.

Másnap körülbelül százan jöttek oda hozzánk, férfiak és nők vegyesen, baráti szándékukat jelezték, táncoltak is, szemmel láthatóan nagyon elégedettek voltak, és mindent odaadtak nekünk, amijük csak volt. El sem

tudtuk képzelni, hogyan lehetett az az ember ott az erdőben olyan vérszomjas és kegyetlen, hogy minden ok nélkül egyszerűen rálott a mieinkre, hiszen ezek az emberek itt olyan egyszerűek, őszinték és békések voltak.

Innen leereszkedtünk a már említett kis folyó partjához, ahol is, úgy véltem, meg fogjuk látni a négerek egész nemzetségét. Azt azonban még nem tudhattuk, vajon barátságosak lesznek-e hozzánk vagy sem.

A folyó még hosszú szakaszon át alkalmatlannak látszott arra, hogy kenekkel hajózhassunk rajta, ezért öt napon át a partja mentén gyalogoltunk. Végül úgy láttuk, hogy növekszik a folyó vize; felállítottuk sátrainkat, és munkához láttunk, hogy elkészítsük a keneket, de miután két-három fát kivágtunk, s öt napig keményen dolgoztunk, néhány emberünk továbbment a folyó mentén, majd azzal a hírral tért vissza, hogy a víz inkább apad, mintsem duzzad, felissza a homok, vagy talán a nap heve szárítja ki, de ez a folyó semmi esetre sem látszik alkalmasnak arra, hogy elbírjon akkora csónakot, amekkorára nekünk szükségünk lenne. Ezért hát ezt a vállalkozásunkat abba kellett hagynunk, és megint csak gyalog folytattuk utunkat.

A FEHÉR EMBER CSODÁLATOS TÖRTÉNETE

Három napig egyenesen nyugat felé mentünk, amerre két hegylanc között hosszú, kellemes völgy húzódott. A hegyek félelmetesnek látszottak, teljesen kopárok voltak, egy fa, egy fuszál sem nőtt rajtuk, a száraz homok fehérén csillogott. Ezzel szemben a völgy erdő és füves volt, táplálkozásra alkalmas állatokat is találtunk, és elvéve még emberi lakosságot is.

Néha elvonultunk a kunyhóik vagy házaik mellett, láttuk az embereket is, de azok, amint megpillantottak, rögtön felrohantak a hegyekbe. A völgy vége felé surun lakott vidékre értünk, ezért aztán meg kellett fontolnunk, továbbmenjünk-e ezen a népes területen, vagy forduljunk észak felé, a hegyek irányába. Miután célunk amúgy is az volt, hogy a Niger folyóhoz érjünk, az utóbbi megoldás felé hajlottunk, s hét napon át megszakítás nélkül gyalogoltunk északnyugat felé.

Nem nagyon igyekeztünk kapcsolatba kerülni az ország bennszülöttjeivel, kivéve amikor az élelem miatt szükségünk volt rájuk, vagy amikor útirányunk felől akartunk felvilágosítást kapni. Igyekeztünk hát úgy haladni, hogy elkerüljük a surun lakott vidékeket, míg végül egy nagyon kellemes, barátságos patakhoz értünk. Nem volt ugyan akkora, hogy folyónak nevezhetjük volna, de észak-északnyugati irányba folyt, pontosan arra, amerre mi magunk is menni akartunk.

A part távolabbi pontján néhány néger kunyhót is felfedeztünk, egy kis földdarabkán pedig tengerit láttunk noni, ebből rögtön arra következtettünk, hogy az itteni lakosok nem lehetnek olyan vadak, mint a többiek, akikkel eddig találkoztunk.

Ahogy egész karavánunk egy tagban vonult előre, a csoport élén haladó négereink egyszerre csak kiabálni kezdtek, hogy egy fehér embert láttak. Eloszor biztosra vettük, hogy tévedtek, de az egyikük odajött hozzám, s a túloldalon levo kunyhóra mutatott. Legnagyobb meglepetésemre valóban egy fehér embert pillantottam meg, de ez is anyaszült meztelen volt. A kunyhója bejáratánál foglalatoskodott, mélyen lehajolva a földön matatott valamit; úgy tunt, mintha dolgozna, de mivel háttal állt nekünk, o maga nem láthatott minket.

Intettem a négereinknek, hogy ne üssenek zajt, megvártam, amíg odaért néhány emberünk, és nekik is megmutattam a látványt, biztos akartam lenni, hogy nem tévedtem-e. De hamarosan meggyozodhattunk az igazságról, az ismeretlen ugyanis valami neszt hallott és felállt, s mondhatom, legalább annyira meg volt lepve, mint mi magunk. De, hogy az arcán rémület volt-e vagy remény, azt mi akkor még nem tudhattuk.

Nemcsak o, hanem a kunyhók többi lakója is felfedezett minket; mind összeverodtek, és messzirol, a köztünk folyó patak által kivájt mélyedésből bámultak ránk. Ahogy a fehér ember később elmondta nekünk, o maga és a többiek is tanácstalanok voltak, nem tudták, maradjanak vagy elmeneküljenek-e. Nekem azonban rögtön eszembe jutott, hogy mit kell tennünk. Fehér rongyot kötöttünk egy rúd végére, s azzal két néger a vízparthoz küldtünk. Megmondtuk, hogy tartsák a rudat olyan magasra, ahogyan csak tudják. Amazok rögtön megértették a jelzést, s két emberük meg a fehér ember odajött a patak túlsó oldalán a parthoz.

Mivel a fehér ember nem beszélt portugálul, csakis jelekből értették meg egymást. A mi négereink elmagyarázták a fehér embernek, hogy ovelük is vannak fehér emberek, de azt mondták, hogy a fehér ember erre csak nevetett. Hogy rövidre fogjam a dolgot, embereink végül is azzal jöttek vissza, hogy mindnyájan nagyon összebarátkoztak, majd csoportunk négy tagja meg két néger és a fekete herceg is lement a folyópartra, ahol az ismeretlen fehér ember várta őket.

Egy negyedórának még a fele sem telhetett el, máris futva jött hozzám az egyik néger, s azt mondta, hogy a fehér ember - az o, portugáloktól tanult szavával - inglese, vagyis angol. Képzelmük, milyen izgatottan rohantam oda én magam is, és meggyozodtem, hogy amit négerünk mondott, az igaz; az idegen valóban angol volt. Szenvedélyesen megölelt, csak úgy csurogtak a könnyek az arcán. Amikor én és társam odaértünk hozzá, már túl volt az első találkozás meglepetésén, de, hogy az mekkora lehetett, azt bárki elképzelheti, már csak annak a rövid beszámolóinak az alapján is, amit nem sokkal később o mondott el nekünk a maga minden képzeletet felülmúló szerencsétlen sorsáról s erről a mostani megmeneküléséről, amelyhez hasonlóan váratlan dolog talán még soha senkivel meg nem esett ezen a világon.

Nemesembernek látszott, ez a társalgásából és magatartásából szerencsétlen körülményei ellenére is már az első pillanatban kiderült. Harminchét-harmincnyolc évesnél nem lehetett öregebb, bár a szakála rendkívül hosszúra nőtt; a haja és a szakála a melle és a háta közepéig eltakarta testét. Fehér és nagyon finom boru volt, bár foltok s helyenként hólyagok lepték el, sőt valamiféle barnásfekete pikkelyes, hámló, kemény anyag is elborította, kétségtelenül a tüzesen perzselő napsugár hatására. Teljesen meztelen volt, s amint o maga mondta el nekünk, több mint két éve járt így.

Annyira magánkívül volt az örömtől, hogy találkoztunk vele, hogy az első napon alig tudott egyáltalán beszélni velünk, de még azután is napokig állandóan könnyes volt a szeme, ha szóba került csodálatos megmenekülése.

Még soha ilyen udvarias és megnyerő modorú embert nem láttam, amit csak tett vagy mondott, az mind kétségtelenül bizonyította, hogy milyen jól nevelt, jó családból való férfi. Embereink is el voltak ragadtatva tőle. Tudós és matematikus volt, portugálul valóban nem tudott, de az orvosunkkal latinul, egy másik emberünkkel franciául, egy harmadikkal pedig olaszul beszélt.

Nem firtatta, honnan jövünk, hová megyünk, és kik vagyunk; mindenre csak azt mondta, bárhová is megyünk, az égből érkezünk, és a gondviselés küldött minket ide, hogy kimentsük abból a szörnyű helyzetből, amelyben ember mindaddig még sohasem került.

Embereink vele szemközt, a kis folyó túlsó partján vertek táborot. Amikor rájött, hogy készleteink bizony elég csekélyek, azt mondta, hogy o majd beszél a bennszülöttekkel, akiktől biztosan elegendő enivalót kapunk majd; ezek ugyanis, így mondotta, az egész környék legszívélyesebb és legjobb természetű lakosai, amire abból is következtethettünk, hogy o maga biztonságban élt közöttük.

A legelső dolog, amit megtett értünk, máris a lehető legnagyobb segítséget jelentette számunkra;

mindenekelőtt pontosan tájékoztatott minket, hogy hol vagyunk, és melyik a legmegfelelőbb további útirány; továbbá hogyan juthatunk legkönnyebben élelmiszerhez; harmadsorban pedig tökéletes tolmácsunk és közvetítőnk volt, mostantól fogva ugyanis egyre nagyobb számban bukkantak fel körülöttünk a bennszülöttek, méghozzá sokkal kegyetlenebbek és ravaszabbak, mint amilyenekkel eddig találkoztunk. A fegyvereinktől sem ijedtek meg olyan könnyen, és nem voltak olyannyira tudatlanok, hogy az apró csecsebecsékért ok is odaadták volna az eleségüket és a gabonájukat. Minthogy gyakran kereskedtek és érintkeztek a tengerparton az európaiakkal vagy olyan néger törzsekkel, amelyek kapcsolatban álltak a fehér emberekkel, nem voltak olyan tudatlanok, és nem is féltek annyira.

Mindez, amit elmondottam, azokra a bennszülöttekre vonatkozott, akikkel nem sokkal később kerültünk össze, de ez a szegény nép, melynek soraiban a mi barátunk élt, több, mint háromszáz mérföldnyire volt a tengerparttól; kapcsolatuk a többiekkel csak annyiból állt, hogy az északi hegyekben talált elefántcsontokat hatvan vagy hetven mérföldnyire vitték délre, ahol összetalálkoztak más kereskedő négerekkel. Ezek cserébe üveggyöngyöket, kagylópénzt, üveget, gyöngyházat adtak az elefántcsontért; azokat a holmikat, melyeket az angolok, a hollandok és más kereskedők hoztak nekik Európából.

Új ismerősünket mindenekelőtt tisztességesen felöltöztettük, bár ami az öltözéket illeti, mi magunk is siralmas látványt nyújthattunk. Nem volt sem cipünk, sem harisnyánk, sem kesztyűnk, sem kalapunk, ingünk is csak nagyon kevés. Seborvosunk, akinek ollója és borotvája is volt, megborotválta, és levágta a haját; kalapunk, amint már mondtam, egyáltalán nem volt, o azonban mégis szerzett magának; egy darab leopárdborból igen ügyesen sapkát készített. Ami a cipőt vagy harisnyát illeti, olyan sokáig járt mezítláb, hogy a mi korábban már leírt bocskorunkra sem volt szüksége.

Oszinte kíváncsisággal hallgatta végig vándorlásaink történetét, s el volt ragadtatva mindattól, amit elmondunk neki. De ugyanúgy érdekelt és izgatott minket is az o története, hogyan jutott egyes-egyedül erre a különös helyre, s hogy került ebbe a fentebb már leírt siralmas helyzetbe. Beszámolója önmagában is ugyanolyan hosszú és szórakoztató történet lehetne, mint a miénk, itt azonban nincs helyünk, hogy ilyen kitérőkbe bocsátkozzunk. Kalandjainak lényege a következő volt:

Sierra Leonében az Angol Guineai Társaság és még néhány település megbízottja volt. Ezeket azonban egy szép napon elfoglalták a franciák, és nemcsak az o egész vagyona lett a hódítók zsákmánya, hanem a társaságnak az o gondjaira bízott értékei is. A társaság igazságtalanul ot tette felelőssé veszteségeiért, tény az, hogy ki kellett lépnie a szolgálatból, és ettől kezdve a maga számlájára kereskedett. Egy alkalommal az Angol Guineai Társaság egyik településén volt dolga, ahol is váratlanul megrohanták a bennszülöttek, de az is elképzelhető, hogy szándékosan, csalárdul adták a vademberek kezére. De szerencsére nem gyilkolták meg, így aztán idővel módot talált arra, hogy megszökjön, és a bennszülöttek egy másik törzséhez menekült. Ezek az elobbieknek ellenségei voltak, ezért hát barátságosan fogadták. Köztük is élt egy ideig, de később itt is veszélybe került - újra megszökött tehát. Ettől kezdve többször váltogatta gazdáit: néha eroszakkal hurcolták el, néha a félelem hajszolta tovább, míg végül olyan messzire került, hogy a visszatérésre már semmi reménye sem volt. Így telepedett le ott, ahol mi rátaláltunk. A törzs királya szívesen fogadta, o pedig viszonzásképpen megtanította oket munkájuk gyümölcsének igazi értékére és arra, hogy milyen feltételek mellett kereskedjenek azokkal a négerekkel, akik elefántcsontért jártak ide hozzájuk.

Amennyire ruhátlan volt, ugyanolyan meztelen volt a védo fegyvereket illetően is, nem volt sem pisztolya, sem kardja, sem lándzsája vagy bármi más harci eszköze, amivel legalább a vadállatok támadásai ellen védekezhetett volna, márpedig a vidék tele volt ragadozókkal. Megkérdeztük: hogyan lehet, hogy ennyire nem törodött a saját biztonságával? Azt felelte: mivel sokszor már vágyott is a halál után, az élet maga nem ért neki annyit, hogy igyekezett volna megvédeni. Meg aztán tekintettel arra, hogy kényre-kedvre ki volt szolgáltatva a

négereknek, azok is sokkal inkább megbíztak benne, ha látták, hogy semmiféle fegyvere sincs. A vadállatokkal nem sokat törodött, hiszen alig ment ki a kunyhójából, ha pedig mégis, akkor mindig elkísérte a néger király, íjakkal, nyilakkal és dárdákkal jól felfegyverzett embereivel.

Érdeklődésünkre elmondta, hogy körülbelül háromszázhatvan angol mérföldnyire vagyunk attól a tengerparttól, ahol a legtöbb európai település és gyarmat van, s amit Arany-partnak neveznek. Az odavezető úton azonban annyi különféle néger törzs él, hogy minden bizonnyal véges-végig harcba kellene bocsátkozni velük, vagy pedig ennivaló híján éhen halhatnánk. Van azonban két másik járható út is. Ha lettek volna társai, bizony már régen megkísérelte volna arra a menekülést. Az egyik út egyenesen nyugat felé vezet. Igaz ugyan, hogy hosszabb, de nem olyan surun lakott, s az ott élő népek sokkal barátságosabbak lesznek hozzánk. A másik megoldás az lenne, hogy a Rio Grandéig jussunk el, és kenekkel hajózzunk le a folyón. Mondtuk, hogy mi magunk is erre az útra gondoltunk. O azonban figyelmeztetett minket, hogy arra elobb egy iszonyatos sivatagon, majd egy félelmetes oserdon kellene átkelnünk, és ez a ketto együtt legalább húsznap, minden eddiginél megeroltetobb gyaloglásunkba kerülne.

Azt is elmondta, hogy abban a nagy erdoben rengeteg elefánt van; a sivatagban pedig rettenetesen sok oroszlán, hiúz, leopárd és mindenféle más ragadozó.

Mi foként az Arany-parthoz vezető útról kérdezősködtünk tovább, hogy nincsenek-e arrafelé folyók, amelyek megkönnyítenék számunkra a szállítást. Azt is mondtuk neki, hogy azzal sem törodünk, ha a négekkel harcolnunk kell, attól sem félünk, hogy éhen halunk, hiszen ha a bennszülötteknek van élelmük, akkor mi is megszerezük magunknak azt, amire szükségünk van. Éppen ezért, ha vállalkozna arra, hogy az utat mutassa nekünk, mi is vállalkoznánk arra, hogy nekivágjunk ennek az útnak. Ami pedig ot magát illeti, kijelentettük, hogy együtt élünk, együtt halunk - nincs az az emberi ero, ami elválaszthatna minket tole.

Lelkesen monda, hogy ha valóban így döntöttünk, és megkockáztatjuk ezt az utat, o a maga sorsát teljesen a mienkhez köti, és igyekszik majd úgy kalauzolni minket, hogy barátságos bennszülöttekkel kerüljünk össze, olyanokkal, akik jók lesznek hozzánk, sot talán meg is védenek minket a többiekkel szemben. Egyszóval ezután mind úgy döntöttünk, hogy egyenesen dél felé, az Arany-part irányába indulunk el.

ARANY, ARANY!

Másnap reggel tanácskozó gyulést tartottunk, amelyen új barátunk nagyon komoly beszédet intézett a társasághoz. Tekintettel arra, hogy a hosszú utazás után most, mint monda, belátható idon belül véget érnek a megpróbáltatásaink, és miután, mi olyan nagylelkuek voltunk, és felajánlottuk, hogy ot is magunkkal visszük, egész éjjel azon törte a fejét, mit tehetnénk, hogy valamivel kárpótoljuk magunkat a szenvedésekért. Éppen ezért azt szeretné mindenekelott a tudomásunkra hozni, hogy bár a környék sivár, kietlen vadon, mégis a világ egyik leggazdagabb vidékén vagyunk.

- Egyetlen olyan folyó sincs itt ugyanis - monda -, mely ne görgetne aranyat a vízében, egyetlen olyan sivatag sem, amely ne lenne tele elefántcsonttal. - Azt is elmondta, hogy az európai hajók csak a part mentén kereskednek. Az ott élő négek is csak százötven vagy kétszáz mérföldes szakaszon kutatják át a folyókat, ilyen messzire azonban soha senki sem jön el. Pedig itt legalább annyi arany van, mint a partvidéken.

Ha törodött volna vele, legalább száz font aranyat összegyujthetett volna, de miután régen lemondott arról, hogy innen valaha is elmenekülhet, ezt a munkát teljesen elhanyagolta.

- Hiszen mi hasznom lett volna - mondotta a továbbiakban -, ha akár tonnaszámra lett volna az aranyporom, és abban hevertem és hemperegtem volna? Ti is láthatjátok most, hogy ezért a vagyonért még egy ruhadarabot sem vehettem volna, hogy a testemet befedjem, sem egy korty italt, hogy a szomjhaláltól megmeneküljek. Ennek itt semmi értéke sincs.

Amikor ezt elmondta, elovett egy, a napon keményre égetett agyagedényt.

- Íme - mondotta -, egy kis mutató az ország szemetéből.

Megmutatta nekünk, s volt benne két vagy három fontnyi aranypor, ugyanolyan minőségű és színe, mint amilyent, mint ismeretes, mi magunk is találtunk. Miután egy darabig bámultuk az aranyat, mosolyogva kijelentette, hogy mi vagyunk a megmentői, és éppen ezért mindene, ami csak van, a miénk, beleértve az életét is. Éppen ezért, szeretné, ha elfogadnánk tőle ezt az aranyat, aminek, ha majd hazaértünk, komoly értéke lesz számunkra. Most sajnálja először, hogy nem gyűjtött össze többet.

Én tolmácsoltam társaimnak portugálul a szavait, s az ő nevükben is én köszöntem meg nagylelkű ajánlatát. Úgy tapasztaltam, hogy társaimra bámulatos hatást gyakorolt a beszéde és a magatartása, meg hát az ajándék nagysága is. De tekintettel arra, hogy most már ő is a mi társaságunk tagja lett, és amennyire mi segítséget jelentettünk a számára abban, hogy kikerüljön ebből az áldatlan helyzetből, ugyanannyira a mi számunkra is nagy segítséget jelentett a személye, végül is a következőkben állapodtunk meg: javasolni fogjuk neki, hogy tegyék az ő aranyát is a közös készletünkhöz, abból pedig mi is annyit adunk neki, hogy a részesedése egyenlő legyen a miénkével. Amit pedig ezután szerzünk, azt egyenlően osztjuk el, s vele is ünnepélyesen megfogadtatjuk, amiként mi egymás között már megtettük, hogy a legkisebb szem talált aranyat sem titkoljuk el egymás elől.

Ő először semmit sem akart tőlünk, a megmentőitől elfogadni, végül azonban beleegyezett, de csak a következő feltétellel: ha legközelebb aranyhoz jutunk, abból először a tartozását egyenlíti ki, hiszen, a mi fejenkénti aranykészletünk sokkal nagyobb, mint az övé, és csak azután leszünk egyenlő jogú és részesedésű szerencsevadászok. Ebbe mi is beleegyeztünk.

Ezután kijelentette, úgy gondolja, az sem lenne haszontalan vállalkozás, ha a megfelelő élelmiszer-tartalék összegyűjtése után kitérő utat tennénk az általa már említett sivatag széléig, ahonnan minden négerünk egy-egy hatalmas elefántagyarat hozhatna, amiket később kenekbe rakhatunk, és úgy szállíthatjuk le a tengerpartra, ahol ebből is nagy hasznunk lehetne.

Én magam elleneztem ezt a tervet, mégpedig azért, mert úgy gondoltam, hogy sokkal jobban járunk, ha a négereink aranyat gyűjtenek nekünk a folyókban, mintha százötven font súlyú óriási agyarakat cipelnek százmérföldnyi, vagy még annál is nagyobb távolságon át, ami a már eddigi megerőltető utazás után olyan elviselhetetlen munka lenne számukra, hogy minden bizonnyal belepusztulnának.

Elismerte, hogy igazam van, és erről a tervéről többé egy szót sem szólt.

Tizenkét napig maradtunk ott; a bennszülöttek végig nagyon kedvesek voltak hozzánk, gyümölcsöket, gumókat, valamilyen répához hasonló, bár egészen más íze, de azért nem kellemetlen gyökereket hoztak nekünk, meg gyöngytyúkféléket, melyeknek nem is tudtuk a nevét. Mi is mindenfélét adtunk nekik a kovácsunk által készített apróságokból, most ugyanis egy tele zsákra való ilyen holmija volt.

A tizenharmadik napon útra keltünk, és magunkkal vittük új társunkat is.

Most déli irányba haladtunk, egy kissé nyugat felé, és több, mint kétezer mérföldes vándorlás után ott akadunk elször olyan folyóra, melynek vize dél felé folyt. A folyó mentén haladtunk, mely ott még nem volt szélesebb, mint egy jókora patak Angliában, míg végül eljutottunk addig, ahol bővílni kezdett a vize. Észrevettük, hogy az angolunk titokzatosan le-leszaladt a vízhez, minduntalan a talajt vizsgálgatta, míg végül egyszerre csak odafutott hozzánk, mindkét keze homokkal volt tele, s így szólt:

- Ide nézzetek!

Odanéztünk, és láttuk, hogy a folyó fövenyében jócskán csillámlik az arany.

- Most pedig, azt hiszem, munkához láthatunk - mondotta. Párokba osztotta a négereinket, és munkába állította őket. Ott, ahol még nem volt mély a meder, át kellett kutatniuk, mosniuk és alaposan átszurniuk a homokot.

Az első egy és negyed napon körülbelül egy font és két uncia aranyat gyűjtöttek össze, de mivel úgy láttuk, hogy minél tovább megyünk, annál több az arany, mintegy három napig haladtunk a víz mentén, míg elértünk oda, ahol egy másik folyócska ömlött az elöbibe. Annak a medrét is átszurtuk, és ott is találtunk aranyat. Így hát táborot vertünk a két egymásba ömlő folyó szögletében, s állíthatom, egészen eltelt az idő azzal, hogy a meder homokjából kimossuk az aranyat, és megszerezzük az élelmünket.

További tizenhárom napot töltöttünk itt, és miközben szorgalmasan mostuk a folyókból az aranyport, tehetséges kovácsunk állandóan kalapált és szabott. A gyakorlat már olyan ügyessé tette, hogy mindenféle alakzatot el tudott készíteni. Elefántokat, oroszánokat, halakat vágott ki, mindent, ami csak eszébe jutott, még hozzá vékony lapokká kalapált aranyból; az ezüstje és vasa ugyanis már csaknem elfogyott.

Ez már sokkal népesebb vidék volt, mint amerre azelőtt jártunk, és a környék lakosságával rengeteg kalandunk adódott.

A bennszülöttek egyik városában a királyuk rendkívül barátságosan fogadott minket. Nagyon megtetszettek neki a mesteremberünk csecsebecségei; vásárolt is egy hatpennys vékonyságú aranylemezből kivágott különleges méretű elefántot. Cserébe csaknem egy egész marék aranyport adott, gondolom, legalább háromnegyed font súlya lehetett, míg az arany, amiből az elefánt készült, legfeljebb egy pisztolnyi^[6] súlyú volt. Művészünk becsületére jellemző, hogy bár a munka és a szaktudás csak az övé volt, az aranyat mégis mind beadta a közös készletünkbe. Új útikalauzunk ekkor megjegyezte, hogy ezen a vidéken idővel annyi aranyat gyűjthetünk össze, amennyit csak akarunk, fejenként akár száz fontot is. Éppen ezért, bár ő maga is pontosan úgy és olyan indokoltan tartja meg az országgal, mint bármelyikünk, mégis azt javasolja, menjünk kissé délkelet felé, és olyan helyen üssük fel a fohadiszállásunkat, ahol elegendő élelemhez, és hozzá tudunk jutni, s ahonnan két vagy három éven át jobbra és balra is behatolhatunk a folyók mentén az ország mélyébe. El sem képzelhetjük, milyen óriási hasznunk lesz ebből a vállalkozásból. Ez a javaslat egyikünknek sem volt ínyére, jobban vágyódtunk mindnyájan arra, hogy hazaérjünk, mintsem arra, hogy meggazdagodjunk, hiszen nagyon kimerítettek már a vadállatok közt és sivatagokon át vezető, több mint egy esztendő állandó vándorlás mértéktelen fáradalmi.

Újdonsült ismerosunk beszédében azonban olyan varázserő volt, és olyan érveket hozott fel, hogy egyszerűen nem lehetett ellenállni neki. Azt mondta, teljesen esztelen dolog lenne, ha most, amikor elérkezett az aratás ideje, nem takarítanánk be fáradozásaink gyümölcseit. Azt is tudjuk, magyarázta, mekkora kockázat és milyen

óriási költségek árán küldenek ide hajókat és embereket az európaiak, hogy egy kis aranyat összeszedjenek. Nevetséges lenne hát, hogy mi, akik ennek a mérhetetlen gazdagságnak a kellos közepében vagyunk, üres kézzel menjünk innen haza, hiszen elég erosek is vagyunk, hogy ha kell, megvédjük magunkat az ellenséges bennszülött törzsek támadásaitól, és ott érjünk ki végül a tengerpartra, ahol nekünk jólesik. Azt mondta, o sem kapzsibb, mint mi vagyunk, de hát amikor látja, hogy most csakis rajtunk múlik, hogy szenvedéseinkért kárpótoljuk magunkat, és egész életünkre gondtalan jövőt biztosítsunk magunknak, nem lenne huséges barátunk, és nem hálálná meg igazán azt a jót, amit vele tettünk, ha nem hívná fel a figyelmünket a kezünkben levo lehetőségekre.

Seborvosunk volt az első, aki meghajolt az érvek előtt, majd utána a tüzér. Ok is nagyon nagy befolyással voltak ránk, a többiek azonban ennek ellenére gondolni sem akartak arra, hogy tovább maradjunk itt. Be kell vallanom, hogy én sem akartam - halvány fogalmam sem volt ugyanis, hogy mihez kezdjek a sok pénzzel. Úgy gondoltam, van már elég, s ha egyszer visszaértem Európába, úgyis csak arra lesz gondom, hogy miként költsem el a lehető leghamarabb, meg hogy néhány ruhát vásároljak magamnak. Akkor aztán úgyis tengerre szállok megint, hogy továbbra is csak keményen robotoló tengerész legyek.

Új ismerosünk azonban ékesszólásával felülkerekedett, és rávett minket, hogy maradjunk legalább még hat hónapig ebben az országban. Ha pedig akkor úgy döntünk, hogy menjünk tovább, o is aláveti magát a határozatunknak. Ezek után körülbelül ötven angol mérfölddel délkelet felé vezetett minket, ahol számos folyócskát találtunk. Egyébként elég kietlen volt errefelé a vidék, útikalauzunk révén azonban boven hozzájutottunk élelemhez: a körülöttünk élő bennszülöttek ugyanis az apró csecsebecsékért mindenfélét odahordtak nekünk. Találtunk itt valamicske tengerit is, amit a néger asszonyok természettek, pontosan úgy, ahogyan mi vetjük a magokat a kertjeinkben. Új barátunk, aki most az ellátásunkról is gondoskodott, rögtön utasította néhány négerünket, hogy ültessenek kukoricát, ami gyakori öntözés után hamarosan meg is nőtt. Három hónap se telt bele, máris termést hozott.

Amint letelepedtünk, és rendbe hoztuk a táborunkat, rögtön nekiláttunk a régi munkánkknak, vagyis aranyat mostunk a folyókból. Angol barátunk olyan jól irányította a kutatást, hogy alig pazaroltuk rossz helyen az eronket.

Egy alkalommal megkérdezte, megengednének-e neki, hogy négy vagy öt négerrel elmenjen hat-hét napra, és körülnézzen, mit lehetne a környéken találni. De biztosított minket, hogy bármit is szerezzen, azt a közös készlet rendelkezésére bocsátja. Mindnyájan beleegyeztünk, és egy puskát is kölcsönöztünk neki. Kettőn a mi csoportunkból is szerettek volna vele tartani, majd hat négert is maguk mellé vettek, és két teherhordó bivalyt is magukkal vittek.

Útjuk részletes történetét itt nem taglalhatjuk, túlságosan hosszú lenne, ötvenkét napig maradtak el, amikor is tizenhét fontnál valamivel több aranyport hoztak magukkal (pontos súlyaink ugyanis nem voltak), ennek egy része sokkal nagyobb szemekből állt, mint amilyent mi magunk eddig találtunk, azonkívül körülbelül tizenöt tonna elefántagyrat. Barátunk ugyanis részben jó, részben rossz szokásból arra kötelezte a környék bennszülötteit, hogy szedjék össze a hegyekben az elefántcsontot, és vigyék le hozzá. Ezt azután, megint másokkal, csaknem a táborhelyünkig vitette. Valóban, csak bámultunk és csodálkoztunk, miféle menet közeledik hozzánk, amikor megláttuk, ahogy megjelent kétszáz néger kíséretében. De aztán gyorsan eloszlott minden félreértést, megparancsolva nekik, hogy rakják málháikat mind egy halomba, a táborunk bejárata elé.

Hoztak ezenkívül két oroszlánbort és öt leopárdbort is. Bocsánatot kért tőlünk, hogy olyan sokáig távol maradt, de szeretne még egy ilyen portyára elmenni, s reméli, hogy az még sokkal jobb eredménnyel végzodne.

A második útjára már több emberünk is el akarta kísélni, úgyhogy tíz fehér és tíz vademberből álló csoportot állítottak össze. Most csak harminckét napig maradtak el, ez idő alatt nem kevesebb, mint tizenöt leopárdot, három oroszlánt és több más ragadozót ejtettek el, s huszonnégy font és néhány uncia aranyport hoztak magukkal, elefántagyarból csak hat darabot, de azok nagyon nagyok voltak.

Angol barátunk bebizonyította, hogy időnként hasznosan töltöttük, mert öt hónap alatt annyi aranyport gyűjtöttünk össze, hogy amikor osztozkodásra került a sor, a már régebben meglevőn kívül minden egyes emberünknek öt és negyed font jutott. Most pedig már igazán arról beszéltünk, hogy elindulunk a tengerpart felé, s befejezzük végre vándorutunkat. Kalauzunk azonban csak nevetett.

- Hát nem - mondotta -, most nem mehetek, mert a jövő hónapban megkezdődik az esős évszak, s akkor pedig moccanni sem lehet.

Ebben igaza is volt, azért úgy határoztunk, ismét ellátjuk magunkat annyi étellemmel, hogy az esőben ne kelljen sokat kijárnunk. Szétszéledtünk minden irányba, hogy étel után nézzünk. Négereink néhány szarvast is elejtettek, ezeket, miután sőnk már nem volt, csak a napon szárítottuk ki.

Beköszöntött az esős évszak, s több mint két hónapon át még az orrunkat is alig tudtuk kidugni a kunyhóinkból. Ez azonban még nem volt minden; a földeket elöntő vizek úgy megduzzasztották a folyókat, hogy alig tudtuk, a kis ereket és patakokat a nagy, hajózható folyamoktól megkülönböztetni. Ez kitűnő alkalom volt arra, hogy vízi úton, tutajokon szállítsuk el az elefántagyarakat. Elefántcsontkészletünk ugyanis a környékbeli bennszülöttek ajándékaival már körülbelül huszonnégy tonnára emelkedett.

Angol barátunk kijelentette, hogy most már nem akar minket rábeszélni a további itt-tartózkodásra. Azt mondta, most találkozott életében először olyan emberekkel, akik azt mondták, hogy már elég aranyuk van, s akikről joggal elmondhatja, hogy ha ott heverne a lábuk előtt az arany, akkor se hajolnának le érte. De hát egyébként is megígérte nekünk, hogy nem erölteti a további itt maradást, de azért meg kell mondania, hogy most, az áradás után van az az időszak, amikor a legnagyobb mennyiségben lehet aranyat lelni. Ha csak egy hónappal tovább maradnánk itt, láthatnánk, amint a bennszülöttek ezrei előzönlök az egész vidéket, hogy a homokból aranyat mossanak a parthoz érkező európai hajók számára, akkor, amikor oly nagy mennyiségben hordja le a víz a hegyekből az aranyat. El sem tudjuk képzelni, mondta, milyen rendkívüli leletre bukkanhatnánk, ha kihasználnánk azt az előnyt, hogy a többiek érkezése előtt mi máris itt vagyunk.

Világosan tükrözte mindnyájunk arckifejezése, hogy ez az érvelés teljesen meggyőzött minket. Közöltük vele, hogy maradunk. Bár mindnyájan alig vártuk már, hogy elkerüljünk innen, a nagy nyereség nyilvánvaló kilátásainak mégsem tudtunk ellenállni.

Amint beköszöntött a jó idő, megkezdtük - pontosan angol barátunk útmutatása szerint - a folyók átszurását. Az indulás nem volt túl biztató, már kezdtünk is kételkedni; de hát a kudarc oka nyilvánvalóan az volt, hogy a víz még nem apadt le teljesen, vagyis a folyók nem húzódtak még vissza a megszokott medrükbe. Néhány nap múlva azonban sokkal több aranyat találtunk, mint eddig bármikor, még hozzá nagyobb rögöket is; egyik emberünk egy kisebb dió nagyságú aranydarabot mosott ki a homokból, becslésünk szerint - apró súlyaink nem voltak ugyanis - legalább másfél uncia lehetett.

Ez a siker rendkívül szorgalmassá tett minket; egy hónapnál alig hosszabb idő alatt csaknem hatvan fontnyi aranyat gyűjtöttünk össze. Ezt követően, amint barátunk előre megmondta nekünk, tömegesen érkeztek a bennszülöttek, vegyesen férfiak, nők és gyerekek; minden folyót és patakot, de még a száraz hegyvidéket is

átfésülték arany után kutatva; úgyhogy mi magunk az eddighez képest most már semmire sem mentünk.

Mesteremberünk azonban rájött a módjára, hogyan szerezzen számunkra most is aranyat, anélkül, hogy nekünk magunknak kellene fáradoznunk. Amikor ugyanis megjelentek a közelünkben ezek a négerek, o már rengeteg csecsebecsét tartott készen a számukra, madarakat, állatokat és a többi, ahogy ezt már elmondtam. Angol barátunk pedig, aki tolmácsunk is volt, odahívta a bennszülötteket, hadd bámulják meg ezeket az apró játékszereket. Ami igaz, az igaz, kovácsunk iszonyatos áron adta el az áruját: egy darabka ezüstért, ami legfeljebb egy krajcárt érhetett, gyakran egy, olykor két uncia aranyat is kapott.

Egyszóval, hogy végére jussunk ennek a szerencsés utazásnak, további három hónap alatt annyira megnöveltük az aranykészletünket, hogy újabb négy font jutott minden egyes emberünknek. Ekkor azután elindultunk végre az Arany-part felé, hogy onnan valami módon átkelhessünk Európába.

Utunk e szakaszán számos figyelemre méltó kaland történt velünk, például az, hogy az utunkba kerülő különböző bennszülött törzsek közül miként fogadtak minket egyesek barátságosan, mások meg ellenségesen, hogyan szabadítottunk ki a fogságból egy néger királyt, aki hálából megvendégelt minket, majd alattvalóit rendelkezésünkre bocsátotta, hogy összeszedhessük az elefántagyarakat, amelyeket korábban már kénytelenek voltunk elhagyni. Le is hordatta embereivel a folyóhoz, melynek nevét már elfelejtettem, de ahol tutajokat készítettünk, és további tizenegy nap múltán rendben, szerencsésen elérkeztünk az Arany-part egyik holland településéhez. Elefántcsont-rakományunkat a holland telepeseknek adtuk el; ruhákat és egyéb szükséges holmit is kaptunk itt, négereink közül is magunknál tartottuk azokat, akiket erre alkalmasnak találtunk; és még az is megjegyzésre méltó, hogy négy font puszkaporunk maradt, amikor utazásunk végére értünk. A néger herceget teljesen felszabadítottuk, közös készletünkbol fel is ruháztuk, adtunk neki másfél font aranyat, majd a legnagyobb barátságban elbúcsúztunk egymástól. Angolunk egy ideig a holland telepen maradt, és mint később hallottam, ott is halt meg, mégpedig bánatában: Hollandián át ezer font sterlinget küldött ugyanis Angliába a barátaihoz, tartalékul arra az időre, ha majd o maga is hazatér; a hajót azonban elfogták a franciák, s o mindenét elveszítette.

A többi társam a tizennegyedik szélességi foknál, Gambia közelében levo két portugál telepre utazott egy kis hajón; én pedig két négerrel, akiket magamnál tartottam, Cape Coast Castle-ba mentem. Ott találtam végre egy Angliába induló hajót, ahová szeptemberben meg is érkeztem. Ezzel befejeződött ifjúkori kalandjaim gyümölcseinek betakarítása; a későbbi vetések nem hoztak ilyen gazdag aratást.

ÚJ BARÁTAIM

Angliában, annak ellenére, hogy a szülőhazám, nem voltak sem barátaim, sem rokonaim, sem ismerőseim.

Senkim sem volt tehát, akire vagyonomat rábízhattam, vagy aki okos tanácsokat adhatott volna. Rossz társaság viszont boven akadt, pénzem nagy részét Rotherhithe-ben egy kocsmárosra bízam, a többi meg gyorsan elherdáltam. Alig telt el két esztendő, máris elúszott mindenem, amit annyi szenvedés és kockázat árán szereztem. Mivel még én magam is dühbe gurulok, ha csak elgondolom, hogyan pazaroltam el ezt a hatalmas vagyont - úgy hiszem, ezt nem is kell részletesebben feljegyeznem. A többi is csak arra jó, hogy pirulva hallgassak róla, hiszen pénzemet kizárólag butaságokra és erkölcstelen gaszágokra költöttem.

Aztán egyszerre csak rájöttem, hogy tartalékaim kimerültek, s itt az ideje, hogy újabb kalandok után nézzek. Megrontóim ugyanis - mert én csak így nevezem oket - félreérthetetlenül tudomásomra hozták, hogy ha elfogy a pénzem, elfogy az o barátságuk és tiszteletük is, és én semmi egyebet nem várhatok tolük, csak azt, amit a pénzem erejével megvásárolhattam. Az pedig megszunt, hiszen amim volt, azt éppen órájuk költöttem el.

Mindez nagyon megrendített, hálátlanságuk jogos undort keltett bennem; de aztán ez is elmúlt, mint ahogyan komoly megbánást sem éreztem azért, hogy elpazaroltam azt a káprázatos vagyont, amit Angliába hoztam. Ekkor történt - és csak annyi bizonyos, hogy szerencsétlen órában -, hogy egy Cádizba induló hajóra szálltam.

De amikor Spanyolország partjai mentén haladtunk, az éros délnyugati szél miatt kénytelenek voltunk Groynóban kikötni.

Itt néhány válogatott gazfickó társaságába keveredtem. Ezek közül is talán az egyik legnagyobb csirkefogó egy Harris nevezetű fickó volt, akivel olyan baráti viszonyba kerültem, hogy végül testvérünknek szólítottuk egymást, és elmondtuk minden bizalmas ügyünket is. Az egyik reggel engedélyt kaptunk a kapitánytól, hogy elhagyhatjuk a hajót, és együtt partra szállhatunk. Amikor kettesben maradtunk a kikötőben, megkérdezte, mit szólnék egy olyan kalandhoz, ami az összes eddigi balszerencsémért kárpótolhatna. Lelkesen igent mondtam neki; azzal, hogy hová kell mennünk, egyáltalán nem tördtem, hiszen nem volt semmi vesztenivalóm, és egyetlen hozzátartozóm sem, akit sajnáltam volna elhagyni.

Ezután megeskettett, hogy amit most hallok, azt titokban tartom, és ha nem fogadnám el a javaslatát, akkor sem árulom el soha. Mindezt készséggel vállaltam, még hozzá a szertartásosan elmondott legiszonyúbb átkok terhe mellett. Olyan háborzongatóak voltak ezek, hogy ilyen csak az ördög és mi ketten tudunk kitalálni.

Ezután elmondta nekem, hogy a kikötőben horgonyzó másik angol hajón van egy bátor legény, aki néhány matróztársával együtt elhatározta: másnap reggel fellázadnak, és a hajóval együtt megszöknek. Ugyanezt tehetnék mi is, ha megfelelő támogatásra találunk a hajónk legénységénél. Nekem nagyon megtetszett az ötlet, Harris pedig még nyolc embert beszervezett. Azt mondta, hogy amint akcióba lép a barátja, és birtokba keríti a hajót, készüljünk fel mi is tervünk végrehajtására. Én magam, mint már mondtam, rögtön beleegyeztem ebbe a bunós összeesküvésbe, egy pillanatig sem haboztam sem a vállalkozás gázsága, sem a végrehajtás nehézsége miatt. Így voltak ezzel a többiek is; tervünket azonban mégsem tudtuk megvalósítani.

A megbeszélte napon Harris barátja, a másik hajón levő összeesküvők vezére, akit Wilmotnak hívtak, valóban munkához látott. Elfogta a másodkapitányt és a többi tisztet, birtokába vette a hajót, és nekünk is jelt adott. Mi azonban csak tizenegyen voltunk, több megbízható embert ugyanis nem tudtunk összeszedni; így hát csak az egyik csónakot tudtuk megkaparintani, azzal kénytelenek voltunk elhagyni a hajónkat, és átmentünk Wilmotékhoz.

Wilmot kapitány és az új bandája így is nagy örömmel fogadott minket. Én magam eléggé vakmerő és elszánt voltam bármi gáztetre, lelkiismeretem a legcsekélyebb mértékben sem tartott vissza sem attól, amire most vállalkoztam, sem bármitől, amit majd el kell követnem, a dolgok esetleges következményeire pedig még csak gondolni sem voltam hajlandó. Éppen ezért úgy gondoltam, miután hajóra szálltam ezzel a legénységgel, mely végül korunk leghíresebb kalózaival hozott össze (akik közül nem egy az akasztófán fejezte be pályafutását), ez újabb kalandjaimról szóló beszámolómmá is érdekes történet lesz. Azt azonban előre mondhatom, még hozzá kalózsavamat adva rá, hogy távolról sem leszek képes teljes egészében felidézni minden mozzanatát és változatosságát annak a bunós és elvetemült életnek, melyhez fogható a világ mindaddig aligha láthatott.

Amint arra már korábban is utaltam, én magam eredendően tolvaj és hajlamaim szerint már régebben is kalóz voltam; most azután igazi elemembe kerültem.

Miután Wilmot kapitány (mert most már így kellett szólítani) hatalmába kerítette a hajót, érthető módon nem akarta megkockáztatni, hogy a partról esetleg megtámadják, sem azt, hogy a legénysége megmásítsa elhatározását. Éppen ezért rögtön felszedtük a horgonyt, kihajóztunk a nyílt tengerre, és elindultunk a

Kanári-szigetek felé. Huszonkét ágyú volt a hajónkon, bár harmincat is elbír; de mivel kereskedelmi hajó volt, természetesen annyi loszerrel és kézfegyverrel sem látták el, mint amennyire nekünk harc esetén szükségünk lett volna. Ezért aztán kikötöttünk Cádizban, pontosabban, horgonyt vetettünk az öbölben. A kapitány meg a tüzerünk - akit mi az ifjú Kidd kapitánynak ^[7] nevezünk - és még néhány legmegbízhatóbb emberünk partra szállt. Köztük volt az én Harris bajtársam, akit különben másodtisztté, s jómagam is, akit hadnaggyá léptettek elő. Bajtársam, aki minden hájjal megkent fickó volt, és már azelőtt is járt ebben a városban, azt mondta, hogy itt puskaport, golyókat, kézfegyvereket vagy bármi egyebet is vásárolhatunk, amire szükségünk van, s csak szállítás után, a fedélzeten kell kifizetni, méghozzá olyan angol árukkal, amink éppen van. Valóban meg is alkudtunk néhány cádizi kereskedovel, és másnap reggel már korán megláttuk, hogy két roskadásig megrakott nagy bárka közeledik a part felől, öt spanyol volt a csónakokban, hogy az üzletet lebonyolítsák. Tizenhat hordó loport, tizenkét kis hordó kézfegyverekbe való finom puskaport, hatvan muskétát, tizenkét tiszt puskát, tizenhét tonna ágyúgolyót, ötven hordó puska golyót, néhány kardot és tizenkét pár jó pisztolyt hoztak nekünk. Leszállítottak azonkívül tizenhárom hordó bort is (ugyanis most, amikor mind urak lettünk, méltóságunkon alulinak tartottuk, hogy a hajón levo sört igyuk) meg tizenhat hordó pálinkát, tizenkét hordó mazsolát és húsz láda citromot. De mindezekeken felül kapitányunk a hajón levo angol árukért még pénzt is kapott tőlük: hatszáz darab nyolcas érmét.

Ezután átvitorláztunk a Kanári-szigetekhez, onnan pedig tovább, Nyugat-Indiába, ahol élelemszerzés céljából néhányszor megtámadtuk a spanyolokat, de jelentos zsákmányra nemigen tudtunk szert tenni. Cartagena partvidékén azonban elfoglaltunk egy spanyol szlúpot, vagyis gyorsjáratú vitorlás hajót, s a barátom azt javasolta, kérjük meg Wilmot kapitányt, hogy megfelelő mennyiségű fegyverrel és munícióval helyezzen át minket a szlúpra. Véleményünk szerint ugyanis erre a mi munkánkra a szlúp sokkal alkalmasabb, mint a nagy hajó, gyorsabban lehet manoverezni vele. A kapitány beleegyezett, majd megállapodtunk, hogy Tobagóban fogunk összetalálkozni, és bármit is zsákmányolunk, akármelyik hajóval, azt egyenloen osztjuk el mindkét hajó legénysége között. Ezt az egyezményt mindnyájan nagyon pontosan betartottuk, és körülbelül tizenöt hónap múlva, Tobago szigeténél valóban újra csatlakoztunk egymáshoz.

WILLIAM, A FURFANGOS KVÉKER

Csaknem két esztendeig cirkáltunk ezeken a vizeken, és foként spanyolokat sarcoltunk meg. El tudtuk volna foglalni bármelyik - utunkba kerülő - angol, holland vagy francia hajót is. Wilmot kapitány egyszer egy Madeirából Jamaicába tartó új-angliai hajó, egy másik alkalommal pedig egy élelemmel megrakott, New Yorkból Barbadosba vitorlázó hajót is megtámadott, ez utóbbi az élelmiszerkészletünk kiegészítése szempontjából rendkívül szerencsés fogás volt. Az angol hajókkal való összeütközést, hacsak lehetett, mégis elkerültük, mert általában nagyobb ellenállást fejtettek ki; másodszor pedig azért, mert úgy tapasztaltuk, hogy az elfoglalt angol hajókon kevesebb zsákmányt ejthetünk - a spanyol hajókon ugyanis rendszerint pénz is volt, és azt tudtuk a legjobban felhasználni. Ha viszont Wilmot kapitány mégis elfoglalt valamilyen angol hajót, annak legénységével különösen kegyetlenül bánt el, hogy el ne vigyék túl hamar a hírért Angliába; ahol parancsot adhatnának a hadihajóknak felkutatásunkra.

E két esztendő alatt is már jelentos vagyonhoz jutottunk: az egyik hajón hatvanezer nyolcast, a másikon százezer nyolcas pénzt zsákmányoltunk. Ezek után elhatároztuk, hogy még jobban megnöveljük az eroinket. Sikerült is egy Virginiában épült, kiváló kétárbocos vitorlást zsákmányolnunk; csak úgy repítették a vitorlái, és tizenkét ágyú is volt a fedélzetén. Elfoglaltunk azonkívül egy nagy spanyol fregattot is, méreteihez képest az is gyors járatú volt, és ügyes ácsaink később úgy átalakították, hogy huszonnyolc ágyút állíthattunk fel rajta. Most már több emberre volt szükségünk, ezért a Campechei-öböl felé indultunk, tudtuk ugyanis, hogy ott

annyi embert vehetünk fel a hajóinkra, amennyit csak akarunk. Valóban így is történt.

Itt eladtuk a szlúpot, Wilmot kapitány megtartotta a maga hajóját, én pedig mint kapitány átvettem a spanyol fregatt parancsnokságát, és vakmero, vállalkozó kedvű Harris barátom lett az első tiszt. A kétárbocos virginiai kalózhajón még egy hosszú csövu ágyút is elhelyeztünk, így most három erős hajónk volt, megfelelő legénységgel és tizenkét hónapra való élelemmel is felszerelve. Elfogtunk ugyanis két vagy három, Új-Angliából és New Yorkból Jamaica és Barbados felé tartó, lisztel, borsóval és hordókba csomagolt marha- és disznóhússal megrakott vitorlást; de, hogy még több marhahúsunk legyen, partra szálltunk Kuba szigetén, s ott annyi fekete marhát vághattunk le, amennyit csak akartunk, csupán a sónk volt kevés, hogy megfelelően tartósítsuk.

A zsákmányból mindig megtartottuk a loport és a golyókat, a puskákat, pisztolyokat és a tengerészkardokat; ami pedig az embereket illeti, magunkkal vittük mindig a seborvost és az ácsot, akikre a legkülönbözőbb alkalmakkor szükségünk lehet. Sokszor nem is igen ellenkeztek, bár, baj esetén, a maguk biztonsága érdekében, könnyszerrel állíthatták, hogy erőszakkal hurcoltuk őket magunkkal.

Itt akadtunk össze azzal a William Walters nevével kvékerrel, akit egy Pennsylvaniából Barbadosba tartó vitorlásról szedtünk le. Sebész volt ez a mulatságos fickó, doktornak szólították; a szlúpon azonban nem seborvosi minőségben tartózkodott. Barbadosba utazott, ott akart lehorgonyozni, ahogyan azt a tengerészek mondják. Természetesen vele volt a hajón a teljes sebészeti felszerelése, és amikor ott magát magunkkal vittük, ráparancsoltunk, hogy hozza a muszereit is. Kiváló sebész volt, de ami mindennél többet ért, az a rendkívül józan esze és kitűnő humora. Azonkívül legalább olyan merész és kemény fickónak bizonyult, mint bármelyikünk.

Úgy tapasztaltam, hogy William nem is nagyon vonakodott, tulajdonképpen szívesen jött velünk, de ezt úgy akarta nyélbe ütni, hogy nyilvánvalóan lássék: erőszakkal hurcoltuk el. Ezért odajött hozzám.

- Barátom - mondotta -, te azt mondtad, hogy veletek kell mennem. Énnekem úgyszólván annyi erom, hogy ellenállhassak nektek, ezért mindössze azt kérem tőled, kérd meg a parancsnokotokat, igazolja a saját keze írásával, hogy erőszakkal és akaratom ellenére hurcoltak ide.

Miközben ezt elmondta, arca olyan elégedettséget tükrözött, hogy szavait nem lehetett félreérteni.

Én magam fogalmaztam meg az igazolást, amelyben leírtam, hogy egy kalózhajó nyers erőszakkal elfogta, rabul ejtette, elszőre a ládáját és a muszereit vitték el, azután ott magát is hátrakötött kézzel cipelték a csónakukba. Ezt azután a fonók és az összes embere is aláírta.

Ennek megfelelően előbb vadul káromkodva nekiestem, odahívtam az embereimet, megparancsoltam, hogy kötözzék hátra a kezét, és valóban így raktuk be a csónakunkba, és vittük át a hajóinkra. Ott azután magamhoz hívtam.

- Nos, barátom - mondtam neki -, most aztán szent igaz, hogy erőszakkal hurcoltuk el, én azonban nem hiszem, hogy olyan nagyon a saját akaratod ellen hoztuk ide, mint ahogy azt mások képzelik. De légy nyugodt, te is hasznunkra leszel, és neked is nagyon jó dolgod lesz közöttünk.

Ezzel levettem kezéről a köteléket, megparancsoltam, hogy mindenekelőtt adják vissza neki az összes holmiját, kapitányunk pedig egy korty itallal kínálta meg.

- Te barátián bántál velem - mondotta -, és én magam is oszinte, leszek hozzátok, függetlenül attól, hogy a magam akaratából kerültem-e ide, vagy sem. Igyekszem magamat a lehető leghasznosabbá tenni a számotokra. Azt azonban tudod, ugye, hogy a harcaitokban nem vehetek részt?
- Persze, hogy nem - mondta a kapitány -, de ha pénzt zsákmányolunk, az osztozkodásban azért egy kicsit te is részt vehetsz.
- Az ilyesmi úgylis hasznosan egészíti ki a sebész felszerelését - felelte William mosolyogva. - De azért szerény leszek.

Röviden: William lett a legkellemesebb útitársunk, o maga azonban sokkal elonyösebb helyzetben volt, mint mi. Bennünket ugyanis, ha elfognak, biztos, hogy felakasztanak, o viszont megmenekül; és ezt nagyon jól tudta o maga is. De azért rendkívül ügyes, eleven eszu fickónak bizonyult, bármelyikünknel alkalmasabbnak arra, hogy kapitány legyen. A történet hátralevo részében még boven lesz alkalmam, hogy beszéljek róla.

Olyan régen cirkáltunk már ezeken a tengereken, hogy kalózkodásunk nemcsak Angliában, hanem Franciaországban és Spanyolországban is köztudott lett. Rengeteg történetet mondtak el rólunk, hogyan gyilkoltuk meg hidegvérrel az embereket, hogyan szórtuk áldozatainkat háttal egymáshoz kötözve a tengerbe. E rémmeséknek a fele sem volt igaz, bár így is több gázságot követtünk el, mint amennyirol beszélnem illene.

Mindennek azonban az lett a következménye, hogy több angol hadihajót küldtek Nyugat-Indiába. Arra utasították oket, hogy cirkáljanak a Mexikói-öbölben, Florida partjainál és a Bahama-szigetek közt, s ha lehet, támadjanak meg minket. Szerencsénkre azonban valaki azt a felvilágosítást adta nekik, hogy mi a Campechei-öbölben tartózkodunk, így egyenesen odasiettek, ami által mi nemcsak egérutat nyertünk, hanem olyan helyzetbe kerültünk, hogy a szél pontosan mifelölünk fújt az o irányukba; emiatt aztán még akkor sem támadhattak volna meg minket, ha tudták volna, hogy ott vagyunk.

Kihasználtuk ezt az elonyünket, és Cartagena felé indultunk, onnan pedig a parttól elég nagy távolságra, nagy nehézségek árán Santa Marta felé lavíroztunk, míg végül elértünk a holland Curaçao-szigethez, onnan pedig Tobago szigetére, mely, mint már említettem, a találkozóhelyünk volt. Ez ugyanis teljesen elhagyott, lakatlan sziget volt, ahová bármikor vissza tudunk húzódni. Itt a kétárbocos hajó kapitánya meghalt, és Harris kapitány, aki addig az én elso tisztem volt, átvette a hajó parancsnokságát.

Itt határoztuk el, hogy Brazília partjai felé hajóunk, onnan a Jóreménység fokához, majd tovább, Kelet-Indiába. Harris kapitány azonban attól tartott, hogy az o kétárbocos hajója túl kicsi egy ilyen hosszú úthoz, de amennyiben Wilmot kapitány hozzájárulna, vállalná itt a környéken még egy portyaút kockázatát. Aztán a legelso hajóval, amit zsákmányol, rögtön utánunk jön Madagaszkárra.

Harris kapitány el is vált tolünk, de ahelyett, hogy o foglalt volna el egy hajót, ot fogták el, mégpedig, amint késobb hallottam, egy angol hadihajó. Amint hallottam, a hadnagyát késobb Angliában kalózkodásért kivégezték, o azonban miután vasra verték, bánatában és dühében meghalt, még mielőtt Angliába érkezett volna. Ilyen véget ért tehát az az ember, aki eloször vezetett be engem ebbe a szerencsétlen mesterségbe.

A KALÓZMESTERSÉG FORTÉLYAI

Még huszonnégy óra sem telt el azóta, hogy Tobagóból elindultunk, amikor egy három napig tartó rettenetes vihar a két hajónkat elszakította egymástól. Wilmot kapitány a vihar kitörésekor éppen az én hajóm fedélzetén

tartózkodott; így aztán az o hajóját elvesztettük a szemünk elöl, s nem is láttuk meg többé, csak amikor Madagaszkárra értünk. A vihar a mi eloárbocrudunkat is elsodorta, ezért kénytelenek voltunk visszatérni Tobago szigetére s ott meghúzni magunkat, amíg kijavítjuk a sérülést, amely kis híján mindnyájunk pusztulását okozhatta volna.

Alighogy partra szálltunk, és mind azon foglalatostkodtunk, hogy egy árbocrúdnak megfelelő fatörzset találjunk, egyszerre csak azt vettük észre, hogy egy harminchat ágyús angol hadihajó közeledik a parthoz. Miután teljesen mozgásképtelenek voltunk, nagyon kínosan lepett meg minket a dolog. Nagy szerencsénkre azonban a hajónkkal a magas sziklák közé álltunk be, így a hadihajó nem látott meg minket, s rövidesen újra kifutott a nyílt tengerre. Mi pedig a munkánkat félbehagytuk, volt a hajónkon egy ócska tatárboconk, azt állítottuk fel ideiglenesen az eloárboc helyére, és még azon az éjszakán tengerre szálltunk, mégpedig ellenkezo irányba, mint amerre a hadihajó indult. Így jutottunk el Trinidadig, ahol, bár a parton spanyolok voltak, néhány emberünk csónakba szállt, kikötött a szigeten, és egy nagyon szép szál fenyot vágott ki, amibol új elovitorlarudat készíthettünk. Találtunk itt néhány marhát is, amivel kiegészíthettük az élelmiszerkészletünket; majd haditanácsot tartottunk, és elhatároztuk, hogy egyelőre itt hagyjuk ezeket a vizeket, és a brazil partok felé vitorlázunk.

Ott mindenekelőtt friss vízhez szerettünk volna jutni, de megtudtuk, hogy ott van a Mindenszentek-öbölben a portugál kereskedelmi flotta, útra készen Lisszabon felé, s csak a kedvezo szelet várja. Ez arra készítetett minket, hogy félrehúzódva elrejtözzünk, s meglessük oket, amikor majd kifutnak a tengerre, és aszerint, hogy fegyveres kísérettel lesznek-e vagy sem, eldöntsük, hogy megtámadjuk vagy elkerüljük-e oket.

Estére friss délnyugat-nyugati szél kerekedett, és másnap reggel valóban meg is láttuk, amint az egész flotta elojött; huszonhat vitorlásból állt, a többségük harcra is felszerelt teherhordó, vagyis kereskedelmi és egyben hadihajó. Beláttuk, hogy ezekkel nem tudnánk összeakaszkodni, így hát inkább csendben meghúzódtunk, és kivártuk, amíg a flotta a látóhatáron kívül került. Akkor aztán mi is elindultunk, remélve, hogy majd csak valami más zsákmányra bukkanunk.

Nem sokkal aztán valóban megpillantottunk egy vitorlást, és rögtön üldözobe is vettük; de az is nagyszeru hajónak bizonyult. Mi azonban lassan ugyan, de mégiscsak kezdttük utolérni. Közben azonban rohamosan sötétedett, s tudtuk, hogy emiatt el fogjuk veszíteni szemünk elöl.

A mi kedélyes kvékerünk, látva, hogy még mindig üldözzük a hajót, pedig már azt sem látjuk, merre ment, komoran odajött hozzám.

- Singleton barátom - mondotta -, tudod te egyáltalán, hogy mit cselekedtek?

- Persze - feleltem. - Azt a hajót üldözzük.

- Vajon honnan tudod, hogy ez valóban így van? - kérdezte még mindig nagyon komoran.

- Hát az igaz - feleltem erre -, ebben nem lehetünk biztosak.

- Bizony, barátom - mondotta o -, én azt hiszem, hogy éppenséggel elfutunk tole, ahelyett, hogy üldöznénk. Vagy talán te magad is kvéker lettél, és elhatároztad, hogy nem alkalmazol többé eroszakot? De az is lehet, hogy egyszeruen gyáva vagy, aki megfutamodik az ellenség elöl.

- Hogyan érted ezt? - kérdeztem, és azt hiszem, káromkodtam is hozzá.

- Nos - felelte -, nyilvánvaló, hogy az a hajó csak azért futott kelet felé, hogy lerázzon minket; de biztosan nem arra van dolga; hiszen mit kereshetnek Afrika partjainál ezen a szélességi fokon, ami már olyan délen van, mint Kongó vagy Angola? Amint besötétedik, és szem elol veszítjük, rögtön irányt fog változtatni, és vissza fog fordulni nyugatra a brazil partok felé. De hát ezt te magad is tudod, és csak azt akarod, ugye, hogy elfussunk elole? Örömmel tapasztalom, barátom - csúfolódott tovább -, hogy magad is kvéker lettél, hiszen látom, hogy nincs ínyedre a harc.

- Jól van, William - mondtam -, akkor hát most megmutatom, milyen kiváló kalóz vagyok!

Wilmot kapitány, aki súlyos betegen a kabinjában feküdt, s onnan hallgatta végig a beszélgetésünket, pontosan úgy megértette a helyzetet, mint én, s kikiabált, hogy Williamnek igaza van, a leghelyesebb, ha rögtön irányt változtatunk, és az öböl felé húzódunk, ahol is tíz az egyhez, hogy reggel elcsípjük azt a hajót.

Ennek megfelelően visszafordítottuk a hajónkat, felhúztuk a bal oldali vitorlaköteleinket, kifeszítettük a fosudárvitorlát, és teljes sebességgel a Mindenszentek-öböl felé indultunk, és ott az erodítmény lotávolán kívül kora hajnalban horgonyt vetettünk. Úgy göngyöltük össze a vitorlákat, hogy bármikor újra felvonhassuk őket, anélkül, hogy ki kellene oldani a csomókat, majd leeresztve a fo- és első keresztvitorláinkat, azt a látszatot keltettük, mintha már jó ideje ott állomásoznánk.

Két óra múltán egyszerre csak megláttuk, amint duzzadó vitorlával, teljes sebességgel az öböl felé fut a mi vadászsákmányunk, és mit sem sejtve, pont a szánkba repül. Mi magunk meg sem moccantunk, amíg lotávolon belül nem ért; akkor aztán elször a keresztvitorlákat vontuk fel, majd egyetlen rántással felhúztuk a helyére a csúcsvitorlákat. Néhány percen belül minden vitorla a helyén volt, ugyanakkor már felvontuk a horgonykötelet, és máris rárontottunk a hajóra, még mielőtt az irányt változtathatott volna. Annyira meglepte őket a váratlan támadás, hogy úgyszólván semmi ellenállást sem fejtettek ki, és az első oldalsortuz után rögtön bevonták vitorláikat, és megadták magukat.

Éppen azon gondolkoztunk, hogy mit csináljunk a hajóval, amikor odajött hozzám William.

- Most aztán szép munkát végeztél, barátom - mondotta. - Kölcsönvetted a felebarátod hajóját, méghozzá pontosan itt, a felebarátod ajtaja előtt, de persze, engedélyt sohasem kértél rá, ugye? Na, és arra nem gondolsz, hogy hadihajók is vannak itt a kikötőben? Te magad fújtál nekik riadót, méghozzá éppen elég hangosan, és légy nyugodt, még mielőtt az éjszaka leszáll, itt lesznek a nyakadon.

- Igazad van, William - mondtam. - De akkor most mit csináljunk?

O pedig így felelt:

- Két dolgot tehetek: vagy felmentek a hajóra, és összeszeditek, ami még ott maradt, és azzal együtt oldtok kereket, vagy anélkül, de mindenképpen még mielőtt ok jönnek ki ide, és ok fognak el titeket. Mert látom, azon a nagy hajón már felvonják a csúcsvitorlát, hogy nyomban kifuthassanak a tengerre.

Távcsöveinkkel valóban láthattuk, hogy nagy a sürgés-forgás, felsorakoztatják a legénységet, nagy sietve néhány ott levo vitorlás szlúpot és egy nagy hadihajót szerelnek fel, s nyilvánvaló volt, hogy rövidesen ott lesznek nálunk. De mi sem vesztegettük az időt; úgy láttuk, hogy az elfoglalt hajón nincs sok számunkra hasznos holmi, kivéve némi kakaót, cukrot és hús hordó lisztet. A rakomány többi része csak nyersbor volt. Így hát összeszedtünk mindent, amiről úgy gondoltuk, hogy a továbbiakban hasznunkra lehet, többek között a

hajón levo összes loszert, a nehéz- és a kézfegyvereket, aztán útjára eresztettük a hajót. Elvittük a köteleket, három vasmacskáját meg néhány vitorlát is, gondoltuk, egyszer az is jól jöhet nekünk.

Ezt követően dél felé hajóztunk Brazília partja mentén, míg Rio de Janeiróhoz nem értünk. Ez idő alatt a portugálok, úgy látszik, üzenetet juttattak el az itteni kormányzónak, hogy kalózsok garázdálkodnak a partvidéken. Ugyanis amikor messziről megpillantottuk a kikötőt, láttuk, hogy a parttól eloldva már kifelé siet két hadihajó, az egyik maga után húzta a nekünk szánt vontatókötelet is.

Mi azzal próbálkoztunk, hogy a szélirányban térünk ki elölük, hátha sikerül kihúznunk az időt, amíg leszáll a sötétség, akkor aztán az éjszaka folyamán nyomunkat veszítik.

Felmérve a helyzetet, úgy láttam azonban, hogy nincs menekvés, előbb-utóbb harcba kell bocsátkoznunk. William, a kvéker ekkor ismét odajött hozzám.

- Barátom - mondta mosolyogva -, miért követ minket az a hajó?

- Miért? - feleltem. - Bizonyára, hogy megverekedjen velünk.

- És gondolod, hogy utol fog érni minket?

- Igen - mondtam -, láthatod, hogy utolér.

- Akkor hát, barátom - folytatta William -, miért futsz még mindig előre, ha látod, hogy úgymint utolér? Jobb lesz nekünk, ha messzebb ér utol minket, mint ha itt?

- Teljesen egyre megy - feleltem -, de hát mit gondolsz, mit tegyünk?

- Ne okozunk nekik a kelleténél több gondot - mondotta William -, várjuk be, és hallgassuk meg, mi mondanivalója van a számunkra.

- Lopporral és golyókkal fog szólni hozzánk - jegyeztem meg.

- Nagyon helyes - felelt o. - De amennyiben ez az o országának a nyelve, akkor, ugye, nekünk is ugyanúgy kell válaszolnunk? Különben hogyan is érthetne meg minket?

- Igazad van, William - mondtam -, megértettelek.

A kapitány pedig, aki betegsége ellenére már felvitette magát a fedélzetre, odakiáltott nekem:

- Williamnek megint igaza van! Ez a hely éppen olyan jó nekünk, mintha egy mérfölddel odébb mennénk. - S ezzel kiadta a parancsot: - Fovitorlát felvonni! A többi leereszteni!

Így is tettünk, megláztottuk a vitorlákat, s mivel a szélárnyas oldalról vártuk a támadó hajót, tizenhét ágyúnkat a hajó bal oldalán készítettük elő, hogy bemelegítőül egy jó oldalsortuzzel fogadjuk. Körülbelül fél óra múlva tényleg megközelített minket, közben mi állandóan szélirányba fordultunk, hogy ot a szél útjától eltérítsük. Ezáltal, ahogyan terveztük, arra kényszerítettük, hogy a szélárnyékos oldalunkra álljon be, s amikor egy vonalba ért a hátsó fedélzetünkkel, hirtelen elfordultunk, úgy ért minket vagy hat ágyújuk tüze. De minden emberünk a helyén volt, a kormányt egy kemény rántással szélirányba fordítottuk, a másik oldalon pedig

meglazítottuk a focsúcsvitorlát, hogy hátra kapja a szelet; hajónk így keresztbe fordult a portugál hajó horgonyláncnyílása előtt. Ekkor aztán rázúdítottuk az oldalsortüzünket, elejétől a végéig söpörve vele a hajót.
Sok emberüket meg is öltük.

Láttuk, hogy teljes a zurzavar a portugálok soraiban, el sem tudták képzelni, hogy mi lehet a tervünk. Hajójuk orrával ekkor belerohantak a mi elülso árbocmervíto köteleinkbe, de minthogy a kötelek közül nem tudtak kiszabadulni, a két hajó egymáshoz kötözve hánykolódott a tengeren. Az ellenség ebben a helyzetben csak öt-hat ágyúját tudta használni ellenünk, mi viszont teljes sortüzet zúdítottunk rájuk.

Az ütközet hevének kellos közepén megláttam, hogy William barátom két-három kemény legénnyel ott van a fedélzeten. Attól tartva, hogy elveszíthetjük az árbocmervíto köteleinket, a végüket erosen hozzákötözték a foárbochoz. Közben William egy palackot húzott elo a zsebébol, s egy-egy kortyot adott minduntalan az embereknek, hogy felbátorítsa oket. Közben csak úgy röpködtek a lövedékek a füle mellett; a portugálok eleinte, bízva fölényükben, nagyon biztosak voltak a dolgukban, de késobb, ezt meg kell hagyni, igen hevesen harcoltak. William azonban higgadtan és nyugodtan állt a helyén, fittyet hányva minden veszélynek, mintha csak egy kancsó puncs mellett ülne, s mindössze az volt minden gondja, hogy biztosítsa: el ne szökhessen egy negyvenhat ágyús hajó egy huszonnyolc ágyús hajó elol.

Embereink mind bátran viselkedtek. Tüzérünk hangosan kiáltozott, s közben lövedékei olyan mennyiségben záporoztak a portugálokra, hogy azok már csökkenteni kezdték a tüzelést. Ágyúgolyóink ugyanis, mint már mondtam, véges-végig söpörték a hajójukat, s miután sok találat érte a mellvédet is, számos ágyújuk harcképtelenné vált; William azon nyomban odajött hozzám.

- Barátom - mondotta nagyon nyugodtan -, most mik a szándékaid? Miért nem látogatod meg a szomszédainkat a hajójukon, ha már nyitva van számodra az ajtajuk?

Rögtön megértettem, mire gondolt - ágyúink ugyanis úgy felhasították a hajójuk derekát, mintha ajtót vágtunk volna belé. Parancsot adtam hát az embereimnek, hogy nyomuljunk be tüstént a portugálok hajójába. Másodtisztnk a mellvéden át körülbelül harminc emberrel azon nyomban a másik hajón termett, utána a vitorlamester vezetésével rögtön még néhányan átmentek. A fedélzeten talált embereket lekaszabolták, s miután néhány gránátot hajítottak a belso helyiségekbe, oda is benyomultak. Erre a portugálok rögtön kegyelemért könyörögtek, mi pedig birtokunkba vettük a hajót.

Amikor a kapitányunk meghallotta, hogy a portugálok kegyelemért rimánkodnak, s látta, hogy bevonják a lobogójukat, úgy megörült, és meglepodott, hogy magas láza ellenére új erore kapott. A természet legyozte a betegséget, a láza már azon az éjszakán alábbszállt; két-három nap múlva már az ereje is kezdett visszatérni, mintegy tíz nap múltán pedig teljesen felgyógyult, és átvette a hajó irányítását

Én idoközben birtokomba vettem a portugál hadihajót, és Wilmot kapitány kinevezett, vagy még inkább én magam kineveztem magamat a hajó kapitányává. Körülbelül harminc tengerészük a szolgálatunkba állt, néhányan közülük franciák, néhányan pedig genovaiak voltak. A többit másnap a brazil partok közelében egy kis szigeten partra tettük. Néhány sebesültet, akik még nem voltak mozdítható állapotban, kötelesek voltunk a fedélzeten tartani; késobb azonban, a Fokföldnél toluk is megszabadulhattunk, ott ugyanis saját kívánságukra partra tettük oket.

Amikor elfoglaltuk a hajót, és elhelyeztük a foglyokat, Wilmot kapitány azt akarta, hogy forduljunk ismét Rio de Janeiro felé, ahol a másik hadihajóval is megütközhetünk. Embereink mind helyeselték ezt a tervet.

Barátunk, William azonban odajött hozzám, és jobb tanácsot adott.

- Én csak azt kérdelem toled - mondotta William elkomolyodva -, mi is tulajdonképpen a célotok. Vajon nem az, hogy pénzt szerezzetek?

- De igen, William - feleltem -, oszintén bevallom, ez a célunk.

- Na és - mondotta o - mit szeretnél inkább: pénzt harc nélkül, vagy harcot pénz nélkül?

- Ó, William - válaszoltam -, természetesen az elsőt.

- Nos hát - mondotta -, van-e valami komoly hasznatok ebből a most ejtett zsákmányotokból, ami a sebesülteken kívül tizenhárom emberetek életébe került? Igaz, megszereztétek a hajót, és néhány foglyot is ejtettetek, de egy kereskedelmi hajón kétszer ekkora értékhez juthatnátok negyedekkorára harc árán. Aztán meg honnan tudhatjátok, mekkora hadero lehet azon a másik hajón, és mekkora veszteségeket kellene elszenvednetek? Én bizony azt hiszem, valóban sokkal jobban tennétek, ha futni hagynátok.

- Bizony, William, ez igaz - mondtam.

Odamentem a kapitányhoz, és közöltem vele William érvelését. A kapitány is egyetértett vele, mármint abban, hogy valóban harcolnunk kell, ha nem tudunk kitérni elöle, a fő feladatunk azonban mégiscsak az, hogy pénzt szerezzünk, méghozzá lehetőleg minél kevesebb vihart kavarva.

Így hát lemondtunk erről a kalandról, és újra dél felé hajóztunk a part mentén a Rio de La Plata irányába, remélve, hogy arra valamiféle zsákmányra bukkanunk. Csaknem egy hónapig cirkáltunk ezen a tájon, de semmi sem akadt horogra. Az én tervem már régen az volt, hogy menjünk a Jóreménység foka felé, onnan pedig Kelet-Indiába. Sok színes, izgalmas történetet hallottam Avery kapitányról és nagyszerű kalandjairól, kezdve attól, hogy mekkora zsákmányt ejtett a Bengál-öbölben, ahol töméntelen ékszerével együtt egy not is elrabolt - állítólag magának a nagymogulnak a lányát -, mindaddig a történetig, hogy egy hajót zsákmányolt, mely gyémántokkal volt telis-tele rakva.

A KÍSÉRTETHAJÓ

Még elég sokáig tartott, amíg eldöntöttük, hogy mitévok legyünk, és addig ott bolyongtunk zsákmányra éhesen a Rio de La Plata környékén. Itt pillantottuk meg azt a különös vitorlást, melyhez foghatót, úgy hiszem, hosszú idok óta nem láthattak a világnak azon a tájékán. Nem akartam üldözöbe venni, úgyis egyenesen felénk tartott, ha ugyan egyáltalán kormányozták - de inkább csak a széljárás irányította, mert ha a szél másfelé fordult volna, akkor bizony oket is arra sodorta volna. Hogy itt valami nincs rendjén, hogy ezzel a hajóval valami különös dolog történhetett, azt bárki rögtön megsejtheti, ha valaha is tengerész volt, vagy akár csak konyít valamicskét a hajózáshoz. A focsúcsárbc a fedélzetnél mintegy hat lábbal a járomfa fölé került és eloredolt, az árbc-sudár csúcsa az elülso árbc-merevíto kötelek közé lógott, és azokon fennakadt; ugyanakkor a tatárbc kötelének gyuruje valamilyen baleset folytán meglazult, s a tatvitorla rúdjának merevítoi (melynek megmaradt részei a fő csúcsvitorla köteleihez voltak erősítve) lehúzták a tatvitorlát, kötelestül, mindenestül, s a vitorla, mint valami ponyvasátor, úgy borult a hátsó fedélzetre; az elo-derékvitorla az árbc kétharmadáig volt felhúzza, a vászon azonban szabadon lobogott, az elo-törzsvitorlafa leereszkedett a mellvédre, a vitorla nem volt kifeszítve, s egy része a fedélzetre csüngött. Ily módon, félhátszéllel közeledett hozzánk. Egyszóval a hajó egész külseje rettenetes zavarba hozta a tengerhajózáshoz valamicskét is érto

embereket. Mentocsónak vagy zászló nem volt rajta.

Amikor a közelünkbe ért, egy ágyúlovést adtunk le, hogy megállítsuk. De sem errol, sem rólunk nem vett tudomást, csak jött felénk, pontosan úgy, mint addig. Újra tüzeltünk, de ennek sem volt semmi hatása. Végül már pisztolylövésnyi távolságra kerültünk egymástól, de senki sem felelt, senki sem jött elo. Mi már arra kezdtünk gyanakodni, hogy a hajó valahol zátonyra futhatott, az utasai elhagyták, majd a dagály a nyílt tengerre sodorta megint. Még közelebb érve hozzá, egészen mellézárkóztunk, s akkor egyszerre csak hangokat hallottunk a belsejéből, s a nyílásain át mozgó embereket is észrevehettünk.

Erre két csónakba annyi embert raktunk, amennyi csak belefért, persze mind állig felfegyverezve, s megparancsoltuk, hogy szállják meg a hajót, lehetőleg ugyanabban a pillanatban, még hozzá az egyik csoport az egyik oldalon a horgonyláncnál, a másik csoport a másik oldalon, a hajó derekánál. De mihelyt odaértek a hajó oldalához, váratlanul koromfekete tengerészek tömege bukkant fel a fedélzeten, ez pedig, hogy rövidre fogjam, annyira megrémítette az embereinket, hogy hiába indítottunk újabb csoporttal megrakott csónakot, azok sem mertek felmenni a hajóra. Ezután éppen arra készültünk, hogy sortüzet adunk le a hajóra, amikor William barátunk ismét helyreigazított minket; úgy látszik, o már elobb kitalálta, mint mi, hogy mi történt itt.

- Barátom - mondta nekem -, úgy vélem, tévedtél ez ügyben, mint ahogyan az embereid magatartása is téves volt. Majd én megmondom neked, hogyan foglalhatod el azt a hajót, anélkül, hogy ezekhez az ágyúknak nevezett holmikhoz kellene folyamodnod.

- Hát hogyan, William? - kérdeztem én.

- Tudod, mivel foglalhatod el? - mondotta William. - A kormánykerekekkel. Hiszen látod, hogy ezeknek nincs kormány szerkezetük, látod, milyen állapotban vannak; fordulj a hajóddal a szélárnyékos oldalukra, állj egészen melléje, s a hajóról átszállhatsz rá. Meg vagyok győződve arról, hogy harc nélkül fogjátok elfoglalni, azzal a hajóval ugyanis valami szerencsétlenség történt, de hogy mi, azt még nem tudjuk.

Megfogadtam a tanácsát, és mivel a tenger sima volt, és szél is alig fújt, hajónkat szorosan a másik mellé állítottam. Embereink rögtön átugráltak a másik fedélzetre, ahol is felfedeztük, hogy ezen a nagy hajón több, mint hatszáz néger van, férfiak, nok, fiúk és lányok vegyesen, de egyetlen fehér ember sem volt köztük.

Megrémültem a látványtól: rögtön arra következtettem ugyanis, ami részben meg is felelt az igazságnak, hogy ezek a feketék nekiszabadultak, legyilkolták az összes fehér embert, majd a tengerbe hajították oket. Amikor közöltem embereinkkel a feltevésemet, már a pusztá gondolattól is olyan haragra gerjedtek, hogy csak nagy keservesen tudtam oket visszatartani, hogy darabokra ne aprítsák valamennyiüket William azonban hosszas rábeszéléssel meggyozte oket, elmondta, hogy ami történt, az olyasmi, amit - ha ok lennének a négerek helyzetében, és mód nyílna rá - maguk is megtennének. A négerekkel ugyanis a leheo legnagyobb igazságtalanság történt, beleegyezésük nélkül eladták oket rabszolgának; s amit ok tettek, azt a természet törvénye diktálta nekik. Éppen ezért nem szabad oket megölni, s ha megtennénk, az elore megfontolt gyilkosság lenne.

Ez meggyozte az embereinket, s lehototte az elso nekihevülésüket; így aztán csak leütöttek húsz vagy harminc négert, a többiek pedig rémülten lerohantak a fedélközbe, mert azt hitték - mi legalábbis így képzeltük -, hogy visszatértek az elozo gazdáik.

Ezután jelekkel próbáltuk megkérdezni tolük, hogy miként és honnan jöttek, de eredménytelenül. A parancsnoki kabinra mutattunk, aztán a parancsnoki hídra, a konyhára, majd a saját arcunkra, így próbáltuk

megkérdezni tőlük, hogy nem voltak-e fehér emberek a hajón, és hová lettek, de képtelenek voltak megérteni, ok maguk is mutogattak, a mi hajónkra meg az övékére, s nagy komolysággal fejezték ki magukat, mi azonban mindebből egy szót sem értettünk.

Azt azonban biztosan tudtuk, hogy rabszolgákként hozták őket a hajóra, mégpedig európaiak. A hajó ugyanis holland építésű volt, de nagyon sokat változtattak rajta, véleményünk szerint Franciaországban építhették át; találtunk is két vagy három francia könyvet meg ruhákat, vásznat, szalagokat, néhány ócska cipőt meg egyéb holmikat. Találtunk az élelmiszerkészletükben néhány hordó ír marhahúst, új-fundlandi halat és még számos, nyilvánvaló tanúbizonyságát annak, hogy keresztények voltak a hajón, de egyetlenegy sem maradt itt közülük.

Sem kardot, sem ágyút, sem pisztolyt vagy bármi más fegyvert nem láttunk sehol, kivéve néhány rövid tengerészkest; azokat a négerek a fekvőhelyük alá rejtették. Megkérdeztük tőlük, mi történt a kézfegyverekkel, s ezt úgy tettük, hogy előbb a mi fegyvereinkre mutattunk, majd azokra a helyekre, ahol valamikor a hajó felszereléséhez tartozó fegyvereknek kellett függeni. Az egyik néger azonnal megértett, intett, hogy menjek fel vele a fedélzetre, majd meg akarta fogni a puskámat, és olyan mozdulatot tett, mintha a tengerbe dobná. Ebből megértettem, hogy az összes kézfegyvert, loport, lövedékeket, kardokat mind a tengerbe hajították, úgy gondolom, azért, mert azt hitték, hogy ezek a holmik akkor is megölhetik őket, ha a gazdáik már nincsenek itt.

Miután ezt megértettük, kétségtelenné vált, hogy ugyanez történt a hajó személyzetével is: meglepték őket, és mindnyájukat a tengerbe dobták. Átkutattuk az egész hajót, hogy nem találunk-e vérfoltokat, a nap heve azonban, mely a kátrányt és a szurkot is megolvasztotta a fedélzeten, lehetetlenné tette számunkra, hogy pontosan megállapítsuk, kivéve a parancsnoki hídon, ahol világosan láttuk, hogy sok vér borította. Nyitva találtuk a fedélzeti lejárót, ebből arra következtettünk, hogy a kapitány és a társai a parancsnok kajütjébe húzódtak vissza, de az is lehet, hogy akik a kajütben voltak, azok próbáltak a parancsnoki hídra menekülni.

Leginkább az erősített meg minket feltevésünkben, hogy további kutatás után felfedeztünk hét vagy nyolc súlyosan sebesült négert is, ezek közül kettőnek vagy háromnak lott sebe volt. Egyiküknek a lába tört el; siralmas állapotban feküdt, a húsa teljesen elüszkösödött, s amint William barátunk mondotta, két nap múlva biztosan meghalt volna. William rendkívül ügyes sebész volt, és ezt a gyógy módjával be is bizonyította. A két hajónkon levő összes sebész (mert nem kevesebb, mint öt olyan emberünk volt, aki képzett sebésznek nevezhette magát, eltekintve még három tanulótlól vagy segédtol) azt állította, hogy le kell vágni a néger lábát, csakis ily módon lehet az életét megmenteni. William azonban kijelentette, szeretné alaposan megvizsgálni a sebet, s a továbbiakat majd csak akkor tudja megmondani. Azt is kérte, hogy néhány sebészünk asszisztáljon neki; kijelöltük a két legügyesebbet, hogy azok segítsenek, a többinek pedig meghagytuk, hogy ha helyesnek tartják, nézzék ok is végig a műtétet.

William hozzáfogott a maga módján a munkához, néhányan azonban eleinte azt állították, hogy amit tesz, az nem helyes. Ő azonban folytatta, és véges-végig vizsgálta a lábszár minden pontját, rengeteg elüszkösödött húst vágott ki, a szerencsétlen fickó azonban eközben semmi fájdalmat nem érzett. William ezt mindaddig folytatta, amíg bele nem vágott a véredényekbe, melyek erre vérezni kezdtek, a beteg pedig felordított.

William ezután eltávolította a csontszilánkokat, majd a többiek segítségével összeillesztette a csontot, átkötözte, és lefektette a sebesültet, hadd pihenjen; mire az máris sokkal jobban érezte magát.

Amikor eloször megbontották a kötést, seborvosaink már-már azt hitték, hogy nekik lett igazuk: úgy tunt, hogy az üszkösödés továbbterjedt, s a sebtől fölfelé, a beteg combjának a közepéig egy hosszú, vörös csík jelent meg; a sebészek azt mondták nekem, hogy néhány órán belül meg fog halni. Magam is odamentem, hogy megnézzem, s úgy láttam, hogy maga William is némileg zavarban volt; de amikor megkérdeztem, hogy mit gondol, meddig élhet még ez a szerencsétlen fickó, komolyan rám nézett, és így szólt:

- Éppoly sokáig, mint te magad; az életéért egyáltalán nem aggódom - mondotta -, de szeretném úgy meggyógyítani, hogy ne csináljak nyomorékot belole.

Valami szert kevert, amit aztán beadott a szegény teremtésnek, gondolom azért, hogy meggátolja a fertőzés továbbterjedését, és lenyomja vagy megelőzze a fellépo lázat. Ezután újra munkához látott, a seb fölött két helyen megnyitotta a lábszárat, kivágott egy nagy darabot onnan, ahol tovább üszkösödött, talán a kötéstol, mely túlságosan összeszorította ezt a testrészt.

Nos, a mi William barátunk végül gyozedelmeskedett, megakadályozta, hogy az üszkösödés továbbterjedjen, a vörös csík újra eltunt, a hús gyógyulni kezdett, a genny kifolyt; néhány nap múlva a beteg közérzete is jobb lett, láza sem volt, s napról napra kezdte visszanyerni az erejét. Körülbelül tíz hét múlva tökéletesen egészséges ember lett, mi pedig magunknál tartottuk, és kituno tengerészt faragtunk belole. De, hogy a hajóhoz visszatérjek: történetének részleteit mindaddig nem tudtuk meg, amíg az a néhány néger, akit megtartottunk a hajón, és megtanítottunk angolul, késobb el nem mondta nekünk. Közülük is elsosorban az, akinek a lábát William meggyógyította.

Az soha nem derült ki, hogy hol rakták fel oket a hajóra, a négerék ugyanis nem tudhatták, hogyan nevezzük mi angolul azokat a partokat. Azt sem tudtuk meg, hogy a hajó legénysége milyen nemzetiségu volt, a nyelveket ugyanis nem tudták megkülönböztetni egymástól, de az a néger, akinek a lábát William meggyógyította, azt állította, hogy nem azon a nyelven beszéltek, mint mi, sem úgy, ahogy a portugáljaink; így hát minden bizonynyal franciák vagy hollandusok lehettek.

Ezután elmondta nekünk, hogy a fehér emberek barbár módon bántak velük, könyörtelenül ütötték-verték oket; az egyik négernek ott volt a felesége és a két gyereke is, az egyikük körülbelül tizenhat éves lány, és az egyik fehér ember azokkal is eroszakoskodott. Az asszony férje rettenetes haragra gerjedt, mire a fehér ember megfenyegette, hogy megöli. Éjszaka azonban a néger kiszabadult, és egy nagy rudat szerzett, és amikor újra odajött ugyanaz a francia (ha ugyan valóban francia volt), és eroszakoskodni kezdett a néger feleségével, a néger felkapta a rudat, és egyetlen csapással kiloccsantotta az agyvelejét. Akkor azután fogta a nála levo kulcsot, amellyel az a négerék bilincseit szokta kinyitni, és mintegy száz embert kiszabadított. Ezek ugyanazon a nyíláson, amelyen a fehér ember jött le hozzájuk, felmentek a fedélzetre, és a meggyilkolt ember tengerész kardjával, majd mindazzal, ami a kezük ügyébe került, rávetették magukat a fedélzeten tartózkodó emberekre. Mindet megölték, majd azokat is, akiket az elofedélzeten találtak. Azt is elmondta ez a néger, hogy a kapitány és az emberei, akik a kapitány kajütjében és a parancsnoki hídon voltak, nagyon bátran védekeztek, a loréseken át tüzeltek rájuk, ezek a lövések sebesítették meg ot is meg több társát, és néhányukat meg is ölték. Hosszas csatározás után azonban a parancsnoki hídra is betörték, ott két fehér embert megöltek, de amíg sikerült benyomulniuk, a két fehér ember tizenegy társát lotte le. A többiek a fedélzeti átjárón keresztül jutottak be a kapitány kabinjába.

Azt is elmondta, hogy a hajó tüzére, aki a fegyvertárban elsáncolta magát, egyik emberével felvontatta a hajó tatjánál elhelyezett mentocsónakot. Annyi fegyvert és loszert raktak bele, amennyit csak tudtak, majd ok maguk is mind a csónakba szálltak, de késobb csatlakozott hozzájuk még a kapitány is és mindazok, akik vele együtt ki tudtak menekülni a parancsnoki kabinból. Amikor mind elhelyezkedtek a csónakban, elhatározták, hogy újra megrohamozzák a hajót, hátha vissza tudják foglalni. Mindenre elszántan kúsztak fel a hajóra, aki az útjukba került, azt kivétel nélkül megölték; a négerék azonban akkor már mind szabadok voltak, fegyverekhez is jutottak, s habár a puskaporhoz, golyókhöz és lofegyverekhez nem értettek, a fehérek mégsem tudták legyozni oket. Ekkor a hajó orra alá állították a csónakot, még kimentették azokat, akik addig a konyhába húzódva verték vissza a négerék támadásait, s velük együtt végleg elhagyták a hajót.

Arról nem tudtak számot adni, hogy ez hol történt, Afrika partjainál vagy valahol távolabb, de azt sem tudták megmondani, hogy mikor, és meddig bolyongtak a tengeren, amíg mi rájuk találtunk, mindössze annyit, hogy nagyon régen volt, és amennyire egyáltalán megértettük: az egész két-három nappal azután játszódtott le, hogy a partot elhagyták. Elmondták, hogy körülbelül harminc fehér embert öltek meg, dorongokkal és rudakkal verték fejbe őket, meg minden egyébvel, ami a kezükbe került; az egyik hatalmas néger azután, hogy már két golyót is lottak a testébe, még három fehér embert ölt meg egy feszítovással, s csak azután lott fejbe maga a kapitány a parancsnoki híd ajtajában, amit a néger a vasrúddal feszített fel. Úgy gondoltuk, ez a magyarázata annak, hogy a parancsnoki híd bejáratánál olyan sok vért láttunk.

Ugyanez a néger mondta el nekünk azt is, hogy ami loport és loszert csak találtak, azt mind a tengerbe hajították, de még a nagy ágyúkat is bedobták volna a vízbe, ha fel tudják emelni őket. Amikor azt kérdeztük tőle, hogyan jutottak a vitorlák ilyen állapotba, így felelt:

- Ok nem érteni, ok nem tudni, mit csinálnak a vitorlák,

Ez azt jelentette, még azt sem tudták, hogy a vitorlák viszik a hajót, s fogalmuk sem volt, mire valók, és mit kell tenni velük. Amikor megkérdeztük, hogy merre mentek, azt felelte, hogy nem tudták, de azt hitték, valahogyan csak visszatérnek a hazájukba. Én még azt is megkérdeztem tőle, hogy mit gondoltak, amikor elször megláttak minket. Azt mondta, hogy rettenetesen megijedtek, azt hitték, hogy ugyanazok a fehér emberek vagyunk, akik a csónakokban elmentek, és most egy nagy hajón jöttek vissza. Attól tartottak, hogy most mindnyájukat meg fogják ölni.

Ennyit tudtunk meg tehát tőlük, semmivel sem többet.

Most már csak az okozott fejtörést, hogy mit csináljunk a kísértethajón talált négerekkel. A brazíliai portugálok szíves-örömmel megvették volna mindet, de hát mi ott ellenségesen léptünk fel, s kalózként voltunk ismeretesek; ott tehát nem szállhattunk partra, s nem tárgyalhattunk az ültetvényesekkel, azzal csak magunkra zúdítottuk volna a kikötőkben állomásozó összes hadihajót.

De ha északon, az angol ültetvényeknél sem számíthattunk volna semmi jóra. Eloszor úgy határoztunk, hogy Buenos Aires felé visszük a négereinket, és ott a spanyoloknak adjuk el őket, de végül megint csak a mi talpraesett barátunk, William segített ki minket, mint ahogyan már oly gyakran megtette, ha holtpontra jutottunk. Azt javasolta, hogy néhány megbízható emberrel kiszáll a brazil partokon, mintha ő lenne a hajó gazdája, persze csak valamelyik kisebb kikötőnél, s ott majd személyesen próbál az ültetvényesekkel alkuba bocsátkozni.

Ebbe mind beleegyeztünk, és megbeszéltük, hogy a Rio Grande folyó torkolatánál levo Port St. Pedróban várjuk be Williamet. A spanyoloknak valamikor egy kisebb erődjük volt ott, de úgy tudtuk, hogy az idő szerint lakatlan.

Valóban az lett az állomáshelyünk, s onnan cirkáltunk mindenfelé, hátha összeakadunk valamilyen hajóval; de semmi figyelemre méltóval nem találkoztunk. Idonket azonban foként a hosszabb tengeri út elokészítésére fordítottuk; megtöltöttük az összes víztartályunkat, halakat fogtunk, és azt ettük, hogy a hajó élelmiszerkészletét a lehetőség szerint megkíméljük.

William közben észak felé hajózott, és a St. Thomas-fok táján kötött ki. Kitunoen beszélt portugálul, és az ültetvényeseknek elmondta, hogy nagyon messzire elsodródtak eredeti útirányuktól, és már híján voltak az

élelemnek, most pedig még legalább Jamaicáig kellene észak felé hajózniuk, hacsak nem tudják itt, a parton eladni a rakományukat. A történet nagyon kézenfekvő volt, s amennyiben a négerek tengeri bolyongására gondolunk, és mindarra, ami útjuk során történt velük, akkor elmondhatjuk, hogy a történetnek minden szava igaz is volt.

Öt hétnél is rövidebb idő alatt sikerült Williamnek az összes négerét eladni, végül még magát a hajót is, és a hús emberével meg két néger fiúval, akiket megtartott magának, egy vitorlás szlúpra szállt, azoknak a szlúpoknak egyikére, melyeket az ültetvényesek a hajókon érkező négerekért szoktak küldeni. Ezen a szlúpon kelt tehát most útra William kapitány, mert most már így neveztük, és Port St. Pedrónál, a déli 32° és 30'-es szélességnél talált ránk.

Amikor megláttuk, hogy egy portugál lobogó alatt futó szlúp közeledik egyenesen felénk, biztosra vettük, hogy mindkét hajónkat felfedezték. Amikor közelebb ért hozzánk, elsütöttük az egyik ágyúnkat, hogy megállásra kényszerítsük, ok azonban rögtön öt üdvlövést adtak le, és kibontották az angol lobogót. Ekkor jöttünk csak rá, hogy ez William barátunk, de el sem tudtuk képzelni, hogy kerülhetett a szlúpra, amikor mi egy csaknem háromszáz tonnás hajóval indítottuk útra. Ő azonban rövidesen ismertette velünk üzleti útjának egész történetét, s mondhatom, minden okunk megvolt, hogy nagyon is elégedettek legyünk vele.

Amint lehorgonyozta a szlúpot, átjött az én hajómra, s ott mindenről pontosan beszámolt.

Mesélte, hogy partra szállva bement a legelső házba, s megkérdezte a gazdától, nem adna-e el neki néhány sertést. Eloszor ugyanis úgy tett, mintha csak azért kötöttek volna ki, hogy ivóvizet szerezzenek, és némi élelmet vásároljanak. A portugál telepes hét kövér sertést adott el neki, majd a vele lévő öt emberével együtt meghívta a házába, és kituno ebédet adott nekik. Ezután ő is meghívta az ültetvényest a hajójára, s hogy kedvességét viszonzza, a felesége részére egy néger lányt ajándékozott neki.

Ezzel úgy lekötölte az ültetvényest, hogy az másnap reggel egy nagy tehercsonakon egy tehenet, két birkát, egy láda édességet és cukrot, meg egy nagy zsák dohányt küldött neki a hajóra, és meghívta William kapitányt, hogy látogassa meg újra a parton. Ettől kezdve egyik figyelmesség követte a másikat, majd néhány néger eladása is szóba került. William azonban azt a látszatot keltette, mintha ő tenne ezzel a portugálnak szívességet, s végül beleegyezett, hogy az ültetvényén való személyes használatra harminc néget elad neki. Ezért készpénzzel fizetett Williamnek, harmincöt moidorét fejenként, még hozzá aranyban. Az ültetvényesnek azonban a legnagyobb óvatossággal kellett partra szállítania a négereket, ezért megkérte Williamet, hogy szedje fel a horgonyt, fusson ki a nyílt tengerre, majd egy ötven mérfölddel északra lévő kis öbölben kössön ki. Ott egy minden szempontból megbízható jó barátja ültetvényén partra teheti a négereket.

Ez a közvetítő személy hozta szorosabb kapcsolatba Williamet más ültetvényesekkel is, akik ugyancsak szerettek volna néhány négerhez jutni. Annyit összevásároltak, hogy az egyik nagy ültetvényesnek végül már csak az utolsó száz néger jutott. Ezt aztán megosztotta egy másik telepessel, aki viszont már William hajójára alkudozott, s cserébe egy nagy, karcsú, kituno építésű csaknem hatvannonnás, nagyon jól felszerelt szlúpot adott, melyen hat ágyú is volt; mi azonban később úgy alakítottuk át, hogy tizenkét ágyút helyezhettünk el rajta. A vitorlás szlúpon kívül háromszáz moidore aranyat is kapott a hajóért William, s ezért a pénzért roskadásig megrakhatta élelemmel a szlúpot, különösen sok kenyeret vásárolt, meg disznóhúst és mintegy hatvan élő sertést, nyolcvan hordó loport, ami nagyon jól jött nekünk.

HURRÁ ÉS PUNCS AZ ÚJ BAJTÁRSÁKNAK

A pénzen és az élelmen kívül különösen a szlúpnak örültünk nagyon, s már azon kezdtünk tanakodni, nem az lenne-e a legjobb, ha túladnánk a nagy portugál hajónkon, és csak az első hajónkat meg a szlúpot tartanánk meg, úgymint kevés az emberünk a három hajóhoz, s a legnagyobb hajónk talán még túl nagy is a mi mesterségünkhöz. Egy másik vitánk azonban, mely akörül folyt, hogy hová menjünk, eldöntötte az első is.

Én már jártam Kelet-Indiában, s azóta is mindig az volt a meggyőződésem, hogy ha odajuthatnánk, az mindenképpen rendkívül hasznos lenne. Régi barátaimnál, a Mozambik partjánál lévő Zanzibár meg a St.

Lawrence-sziget bennszülöttjeinél biztonságos búvóhely is akadna számunkra, nem is beszélve az élelmiszerkészletünk felfrissítéséhez szükséges jó marhahúsról. Annyi előadást tartottam társaimnak arról, hogy ezzel a haderonkkal milyen értékes zsákmányokat ejthetnénk a Mocha-öbölben vagy a Vörös-tengernél és Malabar partjainál, míg végül egészen elkápráztattam őket.

Ezért hát elhatároztuk, hogy délkeleti irányba, a Jóreménység foka felé indulunk, megtartjuk a szlúpot is, és mind a három hajónkkal vágunk neki az útnak. Biztosítottam őket, hogy ott kétségtelenül találunk majd elég embert, akikkel pótolhatjuk a hiányzó létszámot.

1706 októberének elején elindultunk a Jóreménység foka felé, és mivel útközben sokszor akadályozott minket a rossz időjárás, csak november 12-én haladtunk el a fok mellett. Számos angol és holland kereskedelmi hajóval találkozottunk ezen az útvonalon, mi magunk azonban semmiképpen sem tartottuk volna helyesnek, hogy lehorgonyozzunk. Nem tudhattuk, nem próbálnának-e megtámadni minket ezek a hajók, ha rájönnek, hogy valójában kik vagyunk. De mivel friss ivóvízre mégis szükségünk volt, a portugál hadihajó két mentocsónakjába ültettük a portugál tengerészeket és a négereinket, s kiküldtük őket a partra, hogy hozzanak vizet. Mi közben kitűztük a portugál lobogót, és úgy álltunk ott a vízen egész éjszaka. Senki sem sejtette, hogy kik és mik vagyunk.

Hajnali öt óra tájban lehetett, még mielőtt az utolsó fordulójukról visszatértek volna a vízért küldött embereink, észrevettük, hogy a hajnali szürkületben egy vitorlás csónakot hoz felénk a könnyű nyugati szello. Rögtön felismertük, hogy egy angol hajó mentocsónakja, telis-tele emberekkel. El sem tudtuk képzelni, mit jelentsen ez; történetükkel csak később ismerkedtünk meg. Ennek a lényege pedig röviden a következő volt:

A Kína felé tartó egyik kelet-indiai angol kereskedelmi hajó kapitánya okkal vagy ok nélkül, de mindenképpen nagyon szigorúan bánt az embereivel. Szent Ilona szigeténél egyesekkel olyan kegyetlenül viselkedett, hogy azok megfogadták egymás között, az első adandó alkalommal otthagyják a hajót. Közülük néhányan összetalálkoztak itt a vízfelvevo helyen a csónakunkkal, és a hajónk felől érdeklődve, szóba elegyedtek portugál tengerészeinkkel. Beszámolójuk azonban túlságosan zavaros lehetett, mert rögtön megsejtették, hogy kik vagyunk, és mi járatban. Visszamentek a hajójukra, és ott elmondták, hogy a tőlük keletre várakozó három hajó angol, még hozzá saját számlájára hajózik, ami egyébként a tengerészeknél a kalózkodás kifejezést helyettesítette. A lényeg az, hogy amint arról tudomást szereztek, rögtön munkához láttak, és miután éjszaka összekészítették a ládáikat, a ruháikat és minden holmijukat, amit csak tudtak, még hajnalhasadás előtt megszöktek, és hét óra körül érkeztek oda hozzánk.

Amikor az én hajóm oldalához értek, mi a szokásos módon üdvözlöttük őket, és megkérdeztük, hogy kicsodák, és mi járatban vannak. Azt felelték, hogy angolok, és fel szeretnék jönni a hajóra. Megmondtuk nekik, hogy a csónakjukat a hajónkhoz köthetik, de amíg a kapitány meg nem tudja pontosan, hogy mit akarnak, addig csak egy emberük jöhet fel a fedélzetre, az is csak fegyvertelenül. Lelkesen helyeselték.

Rögtön rájöttünk, hogy mit akarnak, és, hogy velünk szeretnék jönni; ami pedig a fegyvereiket illeti, azt kérték, küldjünk le néhány embert a csónakjukba, s ott átadják nekik valamennyit. Ez meg is történt. A fickó, aki feljött hozzám a hajóra, elmondta, hogyan éhezette őket a kapitányuk, s hogy úgy bánt velük mint a

kutyákkal, és ha hajlandók lennének befogadni a többieket is, bizonyos, hogy az embereik kétharmada otthagyná azt a hajót. Úgy láttuk, hogy valóban nagyon elszánt legények, sőt kituno tengerészek is voltak; de azért azt mondtam, hogy én magam semmit sem vagyok hajlandó tenni a tengernagyunk nélkül. Átküldtem a csónakomat Wilmot kapitány hajójához, s megkértem, jöjjön át hozzánk. O azonban nem érezte jól magát, kimentette magát, és mindent rám bízott. De még mielőtt visszaérkezett volna a csónakom, Wilmot kapitány átszólt nekem a szócsövével, amit persze az embereim pontosan olyan jól hallhattak, mint én magam. Wilmot kapitány a nevemen szólított, majd hozzátette:

- Úgy hallom, hogy ezek derék legények; kérlek, mondd meg nekik, hogy mindnyájukat szívesen fogadjuk, és készíttess nekik egy kancsó puncsot.

Miután ok maguk is pontosan úgy hallották, mint én, semmi szükség nem volt, hogy közöljem velük, mit mondott a kapitány, s amint a szócsó elhallgatott, hurrázni kezdtek. Ebből is láthattuk, milyen nagyon szívesen jöttek át hozzánk. Később még szorosabb kötelékkel fuztük őket magunkhoz; amikor Madagaszkárra érkeztünk, Wilmot kapitány a hajó egész legénységének hozzájárulásával elrendelte, hogy a közös készletünkből annyi pénzt kapjanak, amennyi zsold járt volna már nekik az elhagyott hajójukon; ezután még fejenként húsz darab nyolcas toborzási pénzt is megszavaztunk nekik. Ezzel lehetővé tettük, hogy vállalkozásunkban ok is egyenlő részesek legyenek. De hát meg kell mondanom, hogy bátor, keménykötésű fickók voltak, szám szerint tizennyolcan, s ezek közül is ketto tengerészkadét, egy pedig hajóács.

ARÁBIA PARTJAI FELÉ

Átvészelve néhány vihart, november 28-án horgonyt vetettünk a St. Augustine-öböl előtt, az én régóta ismert Madagaszkár szigetemnek délnyugati csücskénél. Ott állomásoztunk egy ideig, s a bennszülöttekkel marhákra alkudoztunk. Olyan nagy hoség volt, hogy nem voltunk biztosak, be tudjuk-e sózni, hogy későbbre is elálljon; én azonban megmutattam, hogyan csináltuk azt valamikor: eloszór salétrommal hintettük be, s azután tartósítottuk úgy, hogy a napon kiszáritottuk.

Amíg pedig ott tartózkodtunk, addig jóízuen és boségesen táplálkoztunk a friss marhahússal, mely kiváló, finom és kövér volt, olyan puha és zamatos, mint Angliában, és mivel olyan régen nem állt módunkban megízlelni a marhahúst Angliában, annál is jobban élveztük ezt.

Kis idő múltán azonban kezdtünk rájönni, hogy ez mégsem a mi mesterségünknek való hely.

Tekintettel arra, hogy lehetőleg nem európai kereskedőket akartunk megtámadni, hiszen azok általában erosen felfegyverzett és nagy létszámú hajókkal közlekednek, társaim figyelmébe ajánlottam a Mocha-öböl vagy a Vörös-tenger lehetőségeit.

Elmondtam nekik, hogy arrafelé élénk kereskedelem folyik, a hajók gazdagok, a Bab el-Mandel-szoros pedig olyan keskeny, hogyha arra cirkálunk, semmi sem csúszhat ki a kezünk közül, mivelhogy arra vezet a tengeri út a Vörös-tengertől a Perzsa-öböl és Indiának a Malabar felöli oldala felé.

Tervem ésszerűsége könnyen meggyozte a társaságot. Maga Wilmot kapitány is, akit tengernagyunknak neveztem, s aki eloször amellet volt, hogy Mauritius szigetére menjünk, és ott várjuk ki a Koromandel-szorosból vagy a Bengál-öbölből jövo európai kereskedelmi hajókat, most már az én javaslatomat támogatta.

Így azután vizet és némi friss élelmet vettünk fel ott, ahol voltunk, vagyis a sziget délnyugati csúcsán levo St.

Marie-fok közelében, majd felvontuk a horgonyainkat, és dél felé indultunk, később pedig dél-délkeleti irányba fordultunk, hogy a szigetet körülhajózhassuk. Körülbelül hat napig vitorláztunk, amíg kiértünk a part menti áramlatból, akkor aztán észak felé fordítottuk a kormányt, míg Fort-Dauphin közelébe értünk, onnan északkelet felé, a 13° és 40'-es szélességig, ami a szigetnek már a legtávolabbi pontját jelentette. Ott egy mély öblöt találtunk, ahol könnyen kiköthettünk. Semmi más dolgunk nem volt, mint, hogy kimenjünk a partra, megismerkedjünk a bennszülöttekkel, friss vizet és friss élelmet vegyünk fel, aztán újra tengerre keljünk. Úgy tapasztaltuk, hogy nagyon jól kijövünk az itteni lakosokkal, nagyon jó marháik is voltak. Elhatároztuk, hogy ezt a szigetcsúcsot jelöljük ki találkozóhelyünkünként, s innen indulunk tovább, hogy körülnézzünk, milyen lehetőségek kínálkoznak. Ez augusztus vége felé lehetett.

Újra nekivágtunk hát a tengernek, s északi irányba, Arábia partjai felé cirkáltunk. Hosszú útszakasz következett, de minthogy májustól szeptemberig általában déli és dél-délkeleti passzátszél szokott fújni, az időjárás nekünk kedvezett. Körülbelül húsz nap múltán elértük az arábiai parttól délre, a Mocha-öböl tól vagy a Vörös-tengertől pedig kelet-délkeletre fekvő Socotra szigetét.

Itt vizet vettünk fel, és tovább indultunk az arábiai part felé. Alig három napja cirkáltunk azon a vidéken, amikor egy vitorlást pillantottam meg. Nyomban utána eredtünk, s csak amikor utolértük, akkor láttuk, hogy ez a zsákmány olyan sovány és szegényes, amiért kalózok még soha senkit sem vettek uzobe: a hajón ugyanis semmi egyebet nem találtunk, mint szegény, félmeztelen törököket, akik zarándokútra mentek Mekkába, az o Mohamed prófétájuk sírjához. A dzsunkájukon pedig semmi olyan nem volt, amit érdemes lett volna elvenni, legfeljebb egy kevéske rizs és kávé. Ez volt minden, amivel ezek a szerencsétlen alakok táplálkoztak; így hát sértetlenül útjukra engedték őket.

Ugyanazon az estén egy másik bárkának is a nyomába eredtünk, annak már két árboca volt, s kissé kecsesgömbnek látszott, mint az előbbi. Amikor felmentünk a fedélzetre, rájöttünk, hogy ok is ugyanolyan járatban vannak, mint amazok, csak ezek valamivel jobb módú emberek; itt már tudtunk is valamicske török holmit zsákmányolni, öt vagy hat utas fülbevalójából néhány gyémántot, finom perzsaszonyegeket, melyekből a pamlagokat készítették, meg némi készpénzt. Ezután őket is útjukra engedték.

További tizenegy napig hajóztunk, anélkül hogy néhány, olykor-olykor felbukkanó halászbárkán kívül bármit is láttunk volna. Portyánk tizenkettedik napján azonban egy nagyobb hajót pillantottunk meg, üldözobe vettük, és harc nélkül el is foglaltuk, annak ellenére, hogy volt rajta néhány ágyú is. A legénység portugál tengerészekből állt, ok azonban öt török kereskedőt szolgáltak, ezek a törökök vették bérbe a malabari parton a hajót portugál kereskedőtől; megrakták borssal, salétrommal, fuszerekkel. A rakomány többi része foként vásznakból és értékes selyemszövetekből állt.

Socotrára vittük az elfogott hajót, de tulajdonképpen nem is tudtuk, hogy mihez kezdjünk vele; rakományának számunkra nem sok értéke volt. Közöltük az egyik török kereskedővel, hogyha váltságdíjat fizetne a hajóért, szabadon engednék őket. Ebbe o beleegyezett, de azt mondta nekem, hogy ki kellene engedni valamelyiküket a szárazföldre, hogy onnan pénzt hozzon. A rakomány árát harmincezer dukátban állapítottuk meg. Miután ebben megegyeztünk, elküldtük a törököt a vitorlás szlúpunkon az arábiai partra, ahol egy gazdag kereskedő rendelkezésükre bocsátotta az összeget. Törökünk, vissza is jött a szlúpunkon, mi pedig miután megkaptuk a kért pénzösszeget, megállapodásunkhoz híven elengedtük őket.

Néhány nappal később egy arab bárkát fogtunk el, mely a Perzsa-öbölből tartott Mocha felé, s nagy mennyiségű gyöngyöt szállított. Kirámoltuk a gyöngyöket, majd ezt a bárkát is elengedtük, hiszen semmi más nem volt rajta, amit érdemes lett volna elvennünk.

Föl-le cirkálgattunk mindaddig, amíg úgy nem láttuk, hogy kezd fogytán lenni az élelmiszerünk, mire Wilmot kapitány, a tengernagyunk azt mondta, itt az ideje, hogy visszatérjünk a találkozóhelyünkre. Én azonban irtóztam a gondolattól is, hogy ilyen szegényes fogással hagyjuk itt a Vörös-tengert, s arra biztattam a társaimat, hogy maradjunk még egy ideig. De három nappal később rájöttünk, hogy amikor partra szállítottuk a török kereskedőket, azzal egészen a Perzsa-öböl felé felhívtuk magunkra a figyelmet, úgyhogy egyetlen hajó sem indult errefelé, s ennek következtében nem is volt itt mire várnunk többé.

Engem rettenetesen lesújtott ez a hír, s most már én sem tudtam ellenállni embereink sürgetésének, hogy térjünk vissza Madagaszkárba. Mivel azonban továbbra is dél-délkeleti és déli szél fújt, kénytelenek voltunk Afrika és a Guardafui-fok partjai felé vitorlázni, a partvidéken ugyanis változékonyabb volt a szél, mint a nyílt tengeren.

Itt azután olyan zsákmányt ejtettünk, amilyenre nem is számítottunk, s ami a több mint három hónapos várakozásért kárpótolt minket. Egy nagy hajót pillantottunk meg, mely a part mentén, dél felé vitorlázott. A hajó Bengáliából jött, a nagymogul országából, de holland kormányossal a fedélzetén; a kormányos neve, ha jól emlékszem, Vandergest volt. Több európai tengerész is volt a hajón, közülük hárman angolok. Semmiképpen sem tudtak volna ellenállni nekünk. A legénység többi tagja indiai volt, egy részük malabari, a többi másfajta. Három indiai és néhány örmény kereskedő is utazott a hajón. A jelek szerint fuszereket, selymeket, gyémántokat, gyöngyöket, vásznat meg hasonlókat, az o hazájukban kapható cikkeket szállítottak ezt megelőzően Mochába; most azonban már alig volt a hajón egyebük, mint készpénzünk: csaknem kétszáz ezer nyolcas. Mi pedig éppen erre vágytunk. A három angol tengerész ezután velünk tartott, a holland kormányos is jött volna, a két örmény kereskedő azonban könyörgött nekünk, hogy ne vigyük magunkkal, mert rajta kívül senki sincs a hajón, aki el tudná vezetni; így hát kérésükre lemondtunk róla, de megígértettük velük, hogy a kormányosnak semmi bántódása sem lesz, amiért hozzánk akart csatlakozni.

WILLIAM ÁLMA

Amikor ezt a zsákmányt ejtettük, Wilmot kapitány már nem volt velünk; a hajója ugyanis szivárogni kezdett, ezért előre ment a találkozóhelyre, ahová is december közepén érkezett meg. De mivel a kikötőt nem tartotta megfelelőnek, egy nagy keresztet állított fel a parton, arra pedig egy ólomtáblát erősített, melyen írott utasítást hagyott nekünk, mégpedig azt, hogy menjünk utána Mangahelly nagy öbleihez, ahol kituno kikötőre bukkant. Közbejött azonban valami, ami hosszabb időre meggátolt abban, hogy utánamenjünk.

Mi még búvóöbölben, vagyis a kikötőben álltunk, ahol - mint már mondtam - a kijelölt találkozóhelyünk volt. Akkor még nem mentünk ki a partra, úgyhogy még nem is láthattuk az utasításokat, melyeket a tengernagyunk hagyott ott nekünk.

William barátunk, akirol már régen nem beszéltem, az egyik szép napon mindenáron partra akart szállni, hogy egy kis csapat kíséretében kissé körülnézzen a vidéken. Elmondta, hogy az éjszaka álmot látott, de olyan világosan, hogy még most sem tud szabadulni a hatása alól.

Azt álmodta - így mondta el -, hogy harminc emberrel, kiknek egyike a csónakmester volt, kiment a szigetre, s ott egy aranybányára leltek, mely az egész társaságot dúsgazdaggá tette. De nem ez a lényeg, fuzte hozzá, hanem az, hogy ugyanazon a reggelen, amikor o ezt álmodta, felkereste a csónakmester, és elmondta neki, hogy álmot látott, mégpedig azt, hogy partra szállt Madagaszkár szigetén, ahol odament hozzá néhány ember, és azt mondta, megmutatják neki azt a helyet, ahol akkora kincsre találhat, ami mindnyájunkat gazdaggá tehet.

Ez a két dolog, így együtt, engem is megingatott, annak ellenére, hogy sohasem adtam valami sok hitelt az álmoknak. Így hát megengedtem Williamnek, hogy partra szálljanak, de megparancsoltam, hogy a tengerparttól ne menjenek messzire, hogy láthassuk, ha bármi is történnék velük, és csónakjainkkal kimenthessük őket, ha szorult helyzetükben a partra menekülnének.

Kora reggel indultak el, szám szerint harmincegyen, állig felfegyverezve, s kemény fickók valamennyien. Egész nap gyalogoltak, éjszaka pedig, ahogy azt megbeszéltük, egy hegycsúcson nagy tüzet raktak, azzal adtak jelt nekünk.

Másnap leereszkedtek a hegy túloldalán, s ahogy megígérték, a tengerpart felé fordultak. Nagyon szép völgyet láttak maguk előtt, a közepén egy folyó folyt, mely kissé lejjebb úgy kiszélesedett, hogy talán még kisebb hajóval is járható lett volna. Gyors léptekkel meneteltek a folyó felé, amikor meglepo módon egyszerre csak puskalövést hallottak. Hosszú ideig hallgatóztak, de semmit sem hallottak; továbbmentek hát a tiszta vizu, eros sodrú folyó felé, mely szinte egyik pillanatról a másikra egy jó nagy öböllé, vagyis kikötové szélesedett, mintegy ötmérföldnyire a tengertől. De ami még ennél is meglepőbb volt, amint tovább nyomultak, egyszerre csak tisztán kivehették, hogy az öböl, vagyis kiköto torkolatában egy hajóroncs van.

Dagály volt éppen, úgyhogy nem sok látszott ki a vízből, de ahogy az apállal visszahúzódott a víz, egyre nagyobbak és nagyobbak tunt, míg végül teljesen szárazon hevert a fövényen az igen tekintélyes méretu hajó roncsa - nagyobb, mint amilyenre ezen a vidéken számíhattunk.

Amikor William éppen elovette távcsövét, hogy alaposabban megvizsgálja a roncsot, meglepetésszerűen egy puskagolyó süvített el mellette. Erre a mi embereink is rögtön elsütöttek három muskétát, hogy ha lehetséges, kiderítsék, mi történt, és kik vannak itt. A lövések dörrenésére többen elrohantak a fák közül, s a part felé szaladtak. A mieink rögtön felismerték, hogy európaiak, azt azonban még, nem tudták, hogy milyen nemzetiségűek; mindenesetre amilyen hangosan csak tudtak, átkiabáltak az ismeretleneknek. Közben egy hosszú póznát is szereztek, azt magasra tartották, és fegyverszüneti lobogóként egy fehér inget kötöttek rá. Amazok a másik oldalon ugyancsak távcsövükkel figyeltek, majd csónakba ültek, s az öblön keresztül egyenesen a mi embereink felé eveztek. Békés szándékaik jeleként ok is fehér zászlót tuztek ki.

Nem könnyu feladat annak a meglepetésnek, örömnék a leírása, amit mindkét oldalon éreztek, amikor rájöttek, hogy ezen az oly távoli, eldugott helyen nemcsak hogy fehér emberekkel, de angolokkal akadtak össze, sőt nemcsak honfitársak, hanem bajtársak is. Ez volt ugyanis az a hajó, melynek egykor a mi tengernagyunk, Wilmot kapitány volt a parancsnoka, s amely a Tobago melletti viharban szakadt el tőlünk, miután megállapodtunk abban, hogy Madagaszkárban fogunk találkozni!

Amikor a sziget déli csúcsához érkezték, s minket nem találtak ott, elkalandoztak egészen a Bengál-öbölíg. Ott találkoztak Avery kapitánnyal, csatlakoztak hozzá, sok zsákmányt ejtettek, többek között azt a hajót is, amelyen a nagymogul lánya volt, meg mérhetetlen kincseket éro pénz és ékszer. Onnan aztán Koromandel felé, majd Malabar partvidékére hajóztak, behatoltak a Perzsa-öbölbe, ahol ugyancsak sok zsákmányt ejtettek; azután akartak Madagaszkár déli részére visszatérni. De mivel eros délkeleti és délkelet-keleti szél fújt, a szigettől északra kerültek, majd miután egy északnyugatról támadt heves vihar elszakította őket egymástól, kénytelenek voltak befutni ennek az öbölnek a torkolatába, ahol is hajótörést szenvedtek. Azt is elmondták nekünk, hogy úgy hallották, maga Avery kapitány is hajótörést szenvedett, méghozzá nem is olyan messze ettől a helytől.

Összesen körülbelül százhatvan ember volt itt; ok mentették a partra az ágyúikat és némi loszert, a

puskaporuk nagy része azonban tönkrement. Ennek ellenére egész tisztességes platót építettek, s azon tizenkét ágyút állítottak fel, ami a tenger felől elegendő védelmet biztosított számukra. A plató végénél pedig egy sólyát és egy kis hajóépítő műhelyt rendeztek be, s mind keményen dolgoztak, hogy egy új kis hajót építsenek, amellyel újra tengerre szállhatnak. De amikor megtudták, hogy megérkeztünk, abbahagyták ezt az immár fölösleges munkát.

Amikor az embereink beléptek a kunyhókba, elámultak, látva, micsoda hatalmas gazdagságot halmoztak itt fel: aranyat, ezüstöt és ékszereket, ok azonban azt mondták, ez mind semmiség ahhoz képest, ami Avery kapitánynál van.

Mi közben öt napig vártunk Williamre és az embereire, már-már attól tartottam, hogy elpusztultak, amikor is öt nap múltán egyszerre csak meglepetten láttam, hogy a part mentén egy csónakban emberek eveznek felénk, már messzirol kiáltoznak, és a sapkájukkal integetnek.

Rövidesen felismertem William barátunkat is, de amikor feljöttek a hajóra, láttam, hogy a harmincegy emberünköl csak tizenöt van itt. Megkérdeztem, mi történt a társaikkal.

- Ó - mondotta William -, mind nagyon jól vannak; és az én álmom is beteljesült meg a csónakmesteré is!

Ez nagyon felcsigázta az érdeklődésemet, erre aztán William elmondta nekünk az egész történetet.

Másnap felszedtük a horgonyt, s dél felé indultunk, hogy csatlakozzunk Mangahellynél Wilmot kapitányhoz. Valóban ott is találtuk, először bosszankodott hosszasan elmaradásunk miatt, de aztán lecsillapítottuk a haragját, amikor elmondtuk neki William álmának a történetét és ennek következményeit.

Közben az is kiderült, hogy bajtársaink táborhelye olyan közel volt Mangahellyhez, hogy tengernagyunk, jómagam, William barátunk és még néhány emberünk elhatároztuk, hogy fogjuk a szlúpot, odamegyünk, meglátogatjuk őket, felszedjük mindnyájukat, s felrakjuk a hajónkra, kincseikkal, holmijukkal, csomagjaikkal egyetemben. Így is cselekedtünk, megtaláltuk a táborukat, az erodítményeiket, a felállított ágyúütegüket, a kincseket s az összes embert, pontosan úgy, ahogyan azt William elmondta nekünk.

Körülbelül egy hónappal később kiküldtük a szlúpot, hogy a hajótörést szenvedett társaink útmutatásai alapján hajózzon végig a part mentén, hátha fel tudja kutatni, merre lehet Avery kapitány és a társasága. Körülbelül egyheti cirkálás után embereink megtalálták őket. Kiderült, hogy társainkhoz hasonlóan ok is hajótörést szenvedtek, s ugyanolyan nehéz helyzetbe kerültek, mint a mieink.

Mintegy tíz nap múlva tért vissza a szlúp, és maga Avery kapitány is az embereinkkel jött. Egyesítettük csapatainkat, s az állomány most a következőképpen alakult: nekünk két hajónk és egy vitorlás szlúpunk volt, ezeken pedig háromszázhusz emberünk, ami távolról sem volt elegendő, hiszen egyedül a portugál hajó biztonságos kezeléséhez csaknem négyszáz fonyi személyzetre lett volna szükség. Az elveszett, de most megtalált társaink létszáma száznyolcvan volt, Avery kapitánynak pedig körülbelül háromszáz embere volt, közöttük tíz hajóács. De mindenképp az o zsákmányukat is felraktuk a hajóinkra.

WILMOT KAPITÁNY TITKOS TERVEI

Körülbelül egy hónappal ezután összegyűlt az egész legénységünk, s mivel Averynek nem volt hajója, mindnyájan hozzájárultunk, hogy a mi társaságunkat a portugál hadihajón és a szlúpon helyezzük el, Avery

kapitánynak és embereinek pedig odaadjuk a spanyol fregattot, teljes felszerelésével és berendezésével, ágyúkkal, loszerekkel, ok viszont, tele lévén úgyis vagyont érő kincsekkel, hajlandók voltak mindezért negyvenezer nyolcast fizetni nekünk.

Avery kapitány azt javasolta, hogy építsünk itt egy kis várost megfelelő erődítményekkel és védelmi berendezésekkel, és telepedjünk le ezen a parton. Most már elég gazdagok vagyunk, de a vagyonunkat még tetszésünk szerint gyarapíthatjuk is, ha ide visszavonulunk. Én azonban hamarosan meggyoztem, hogy ez a hely nem lenne számunkra biztonságos, különösen ha továbbra is folytatni szeretnénk a portyázásainkat, mert ez esetben Európának, sőt a világnak minden nemzete összefogna, hogy kiirtsanak minket. Ha azonban valóban visszavonultam, nyugalomban akarnánk itt ültetvényesekként élni, s végleg feladni kalózmesterségünket, akkor az lenne a leghelyesebb, mondtam neki, ha a bennszülöttekkel tárgyalnánk, és beljebb, az ország mélyében vásárolnánk tőlük földet, még hozzá valamelyik hajózható folyó mentén, ahol csónakjainkkal kedvünk szerint közlekedhetnénk, de ahol idegen hajók nem veszélyeztetnének minket. Fenn, a magaslaton állatokat is tenyészthetnénk, mégpedig teheneket és kecskéket, mert azokból rengeteg él erre felé. Szóval az bizonyos, mondtam, hogy ily módon nem élnénk rosszabbul, mint bárhol másutt az emberek; és még azt is beismertem, hogy ez valóban kituno visszavonulási lehetőség, ha igazán abba akarjuk hagyni eddigi mesterségünket, ámde nem óhajtjuk megkockáztatni a hazatérést, ahol bizony könnyen felakaszthatnának minket.

Avery kapitány nem akarta elfogadni javaslatomat, ellenkezoleg, végül úgy döntött, hogy telepedjenek le a parton, de azért a portyázásokat is folytassák. De amint később értesültem, mintegy ötven emberük beljebb ment a szárazföldre, s ott mint telepések rendezkedtek be. Azt, hogy még mindig ott vannak-e vagy sem, vagy hányan élnek még közülük, nem tudnám megmondani. Amint hallottam, idovel néhány asszony is került közéjük, elfogtak ugyanis egy Mochába tartó holland hajót, s arról elraboltak öt holland asszonyt és három vagy négy kislányt. Az asszonyok közül hárman feleségül is mentek a társaság három emberéhez, és elkísérték őket az új ültetvényükre. Mindezt azonban csak hallomás alapján közölhetem.

Miután már ott tartózkodtunk egy ideje, és úgy tapasztaltam, hogy jövőnk illetoen nagyon megoszlanak embereink tervei és elképzelései, félrehívtam Wilmot kapitányt, hogy megbeszéljem vele a dolgokat. De rövidesen rájöttem, o maga is afele hajlik, hogy Madagaszkáron maradjon; és mivel személyes részesedése önmagában is hatalmas vagyon volt, titkos terveket szott, miként kerülhetne valamilyen úton s módon haza.

Én vitatkoztam vele, megmondtam, hogy ez lehetetlenség, mert vagy a Vörös-tengeren fog rablók és gyilkosok kezére jutni, hiszen azok ilyen kincset ki nem engednének a markukból, vagy pedig az angolok, a hollandusok vagy a franciák fogják el, akik pedig kalózkodásért feltétlenül felkötik.

Hogy rövide fogjam, semmivel sem lehetett meggyozni és lebeszélni arról, hogy nekivágjon a szlúppal a Vörös-tengernek, ahol Izrael gyermekei valamikor száraz lábbal keltek át a tengeren, s ahol most o is ki akart kötni, hogy a szárazföldre a nyolcvan mérföldnél nem is messzebb levo Kairóba utazzon, ahonnan is, amint mondtam, Alexandrián át a világ bármely pontjára induló hajóra szállhat.

Én magam olyan hatásosan adtam elo az érveimet, hogy az emberei közül már egyetlenegy sem volt hajlandó vele tartani. A kapitány ezt nagyon rossz néven vette tolem, nem is leplezte, hogy megsértődött, és durva kalózkifejezésekkel illetett. Én erre csak azzal válaszoltam, hogy valóban csupán a saját érdekében akartam neki tanácsokat adni, és ha félreértette, abban csak o lehet a hibás, nem én.

A forró fejeket azonban nem lehet olyan könnyen lehuteni. A kapitányt annyira elfogta a mehetnék, hogy otthagya a társaságunkat, és átment Avery kapitányhoz, de minden kincsét is magával vitte, ami igazán nem volt valami tisztességes eljárás, hiszen abban állapodtunk meg, hogy minden nyereségünket elosztjuk egymás

között.

Most már összehívtam embereimet, és ismertettem velük további terveimet, mégpedig azt, hogy barangoljunk be a keleti tengert, hátha ott mi is úgy meggazdagszunk, mint Avery kapitány, aki, való igaz, mesebeli vagyont szerzett, még ha a felét sem annak, amit Európában meséltek róla.

Embereknek annyira tetszett az én vakmero, vállalkozó szellemem, hogy rögtön biztosítottak: egytől egyig velem jönnek, bárhová is viszem őket, akár az egész föld körül. Ami pedig Wilmot kapitányt illeti, vele többé semmi közösséget nem vállalnak. Ez azonban a fülébe jutott, rettenetes haragra gerjedt, és azzal fenyegetett, hogy ha kimegyek a partra, elvágja a torkomat.

Vigyáztam is, hogy felkészületlenül össze ne akadjak vele, ezért többnyire csak eros kísérettel járkáltam kinn a parton. Végül azonban mégiscsak találkoztam Wilmot kapitánnyal, és nagyon komolyan megvitattuk a dolgainkat. Én felajánlottam neki a szlúpot vagy akár a nagy hajót, hogy azon menjen, ahová jónak tartja. Ő azonban mindkét ajánlatomat visszautasította, csak azt kérte, hogy adjak át neki hat hajóácsot, akik majd segítenek az embereinek, hogy befejezzék annak a szlúpnak az építését, amelyet a hajótörést szenvedett csoport kezdett el, még az ideérkezésünk előtt. Ebbe azonnal beleegyeztem, sőt még több mesterembert is rendelkezésére bocsátottam. Rövid időn belül el is készítettek egy tizennégy ágyú és kétszáz ember szállítására alkalmas eros, kétárbocos hajót.

Az már túl hosszú történet lenne, hogy ezek után ok milyen kalandokba bocsátkoztak, és hogyan boldogult Avery kapitány; mindez nem is az én feladatom, hiszen még a saját történetünket is el kell mondanom.

A GYÖNGYÖK ELÉNK JÖNNEK

Csaknem öt hónapot töltöttünk el ezekkel a vitákkal és civódásokkal, míg végül, körülbelül március vége felé, tengerre szálltunk a nagy hajóval, negyvennégy ágyúval és négyszáz emberrel a fedélzetén, valamint a szlúppal, melyen nyolcvan ember volt. Minthogy még túl eros keleti monszun szél fújt, eredeti tervünktől eltérően nem Malabar partjai és a Perzsa-öböl felé indultunk, hanem az afrikai part közelében maradtunk, ahol is váltakozó szelünk volt, míg csak át nem haladtunk az egyenlítőn, s el nem értük a 4° és 10'-es szélességnél a Bassa-fokot. Ettől kezdve a monszunok északkeleti és észak-északkeleti irányba fordultak, s így félhátszéllel átvitorláztunk a híres Maldív szigetcsoporthoz, majd kissé délre magunk mögött hagyva őket, elértük a Comorin-fokot, Malabar partjának legdélibb csücskét, és megkerültük Ceylon szigetét. Egy ideig itt állomásoztunk, zsákmányra várva; és itt pillantottunk meg három nagy kelet-indiai angol hajót, melyek Bengáliából vagy a Szent György-erődből tartottak hazafelé. Nekünk azonban - a már korábban említett okok miatt - eszünk ágában sem volt utánuk eredni; hagytuk, hadd menjenek el.

Ezeket ugyan eleresztettük, de azért nem az volt a célunk, hogy mindenkit ilyen olcsón engedjünk el. Már a következő reggelen megpillantottunk a Comorin-fok környékén egy vitorlát, mely pontosan a mi irányunkban haladt. Gyorsan eloreküldtük a szlúpot, hogy álljon be a hajó és a szárazföld közé. Így akartuk megakadályozni, hogy valamelyik kikötőbe menekülhessen előlünk. Amint észrevették a szándékunkat, kifeszítették valamennyi vitorlájukat, hogy a szárazföld közelében maradjanak, a szlúp azonban hamarosan utolérte a hajót, és harcba bocsátkozott vele. Akkor derült ki, hogy ez egy tízágyús, portugál építésű hajó, a tulajdonosai azonban holland kereskedők, a legénysége is hollandus, a Perzsa-öböl felől mentek Bataviába, ahol fuszereket és mindenféle egyéb árut akartak behajózni. A szlúp legénysége elfoglalta a hajót, s amire mi odaérkeztünk, már át is kutatták. Európai árucikkek is voltak a rakományban, azonkívül tekintélyes mennyiségű pénz és gyöngyök, úgyhogy nem kellett a Perzsa-öbölbe mennünk a gyöngyökért, a gyöngyök

jöttek elének az öbölből. Gazdag hajó volt, s a pénztől és a gyöngyöktől eltekintve, az áruk is jelentős értéket képviseltek.

Hosszasan tanakodtunk, hogy mit csináljunk az emberekkel; ha ugyanis visszaadnánk nekik a hajót, hogy Jáva felé folytathassák útjukat, azzal felriasztanánk az ottani holland települést. Ezzel pedig lehetetlenné tennénk, hogy mi magunk áthaladjunk arra; márpedig elhatároztuk, hogy a világnak azt a részét is útba ejtjük, mert ott óriási zsákmányban reménykedhetünk.

Miközben a parancsnoki kabinban tárgyalunk, embereink a fedélzeten is ugyanerről vitatkoztak. A többség azon a véleményen volt, hogy pácolják a hollandusokat a heringek közé; vagyis más szóval azt javasolták, hogy hajítsák mindnyájukat a tengerbe. Szegény William, a kvéker nagy gondban volt emiatt, egyenesen engem keresett fel, hogy velem beszélje meg a dolgot.

- Mi a terved ezekkel a hollandusokkal? - kérdezte. - Gondolom, nem az, hogy elereszd őket.

- Miért - mondtam én -, te, William, azt tanácsolnád, hogy eresszem őket szabadon?

- Nem - felelte William -, azt nem állíthatom, hogy az lenne a jó, ha elengednéd őket, vagyis ha Batavia felé folytathatnák útjukat, és a hollandusok Bataviában tudomást szereznének arról, hogy ti ezeken a tengereken jártok.

- Nos - mondtam neki -, akkor hát szerintem sincs más megoldás, mint, hogy a tengerbe hajítsuk őket. Meg hát, tudod, az embereinknek is ugyanez a véleményük.

Én azonban ekkor már elhatároztam, hogy ezt úgyse szabad megtenni, de hallani akartam, mit mond erre William. Ő pedig komoran válaszolt:

- Ha a hajón minden embernek ez a véleménye, én akkor sem hiszem el, hogy te is ezt akarod, hiszen én magam hallottam, hogyan tiltakoztál minden más alkalommal a kegyetlenkedés ellen.

- Bizony, William - mondtam -, ez igaz; de hát akkor mit csináljunk ezekkel?

- Miért - kérdezte William -, nincs más megoldás, mint, hogy meggyilkoljátok őket?

- Nem, William, viszont az is bizonyos, hogy nem engedhetjük, hogy ezek a hollandusok akár Jávába, akár Ceylonba menjenek.

- De hát ezek az emberek semmi rosszat nem tettek nektek - mondotta William -, ti raboltatok tőlük óriási kincseket; milyen jogon árthattok még nekik?

- Ha csak az kell, az van elég - válaszoltam. - Például az, hogy eleve megakadályozzam, hogy énnekem ártsanak. Ez pedig az önfenntartás törvényének legalapvetőbb része. A lényeg azonban az, hogy nem tudom, mit tegyek velük, miként akadályozzam meg a fecsegésüket.

Miközben Williammel beszélgettem, odakinn az embereink már annyira nekihevíültek, hogy hangosan ordítottak, amikor pedig meghallották, hogy William ellenzi a tervüket, káromkodtak, és fogadkoztak, hogy a hollandusoknak igenis meg kell halniuk, ha pedig William ellenzi, akkor velük együtt ot is a vízbe kell fojtani.

Mivel elhatároztam, hogy véget vetek kegyetlen tervüknek, gyorsan magamhoz hívtam a hollandusokat. Mindenekelőtt megkérdeztem, nem akarnak-e velünk tartani. Ketten azonnal felajánkoztak; a többiek azonban, szám szerint tizennégyen, visszautasították.

- Helyes - mondtam. - Ezek szerint hová akartok menni?

Azt mondták, hogy Ceylonba szeretnének menni. Megmondtam nekik, hogy arról szó sem lehet, azt semmiképpen sem engedhetem meg, hogy bármelyik holland településre menjenek. Világosan kifejtettem az okaimat is; ok maguk sem tagadhatták, hogy ebben teljesen igazam van. Ismertettem velük embereink kegyetlen, vérszomjas terveit, de azt is, hogy én magam elhatároztam, amennyiben lehetőség van rá, megmentem őket. Éppen ezért a Bengál-öbölben valamelyik angol településnél partra tehetem őket, vagy pedig átengedjük őket bármelyik utunkba kerülő angol hajóra, de csak ha már elhagytuk a Szunda vagy a Malaka-szorost.

Most már csak azt kellett eldöntenünk, hogy mit csináljunk a hajókkal. Két dolog között választhatunk: vagy felgyújtjuk a hajót, vagy kiirányítjuk a partra - végül ez utóbbit választottuk. Rögzítettük az orrvitorláját, a kormányt egy kissé jobb felé fordítottuk, majd eleresztettük úgy, hogy egy kutya vagy egy macska sem maradt rajta. Két óra sem telt belé, amikor láttuk, hogy valamivel a Comorin-fok fölött egyenesen nekifutott a partnak, mi pedig Ceylont megkerülve folytattuk utunkat Koromandel partja felé.

Úgy vitorláztunk ott véges-végig, olyan közel, hogy nemcsak a partot láttuk, hanem a Szent Dávid-erődöt, a Szent György-erődöt, valamint a partvidéken levo egyéb települések kikötőiben állomásozó hajókat is. Amikor holland település közelébe értünk, akkor angol lobogót tuztünk ki, az angol települések mellett viszont holland színek alatt hajóztunk el. Kevés zsákmányra bukkantunk ezen a partvidéken, csak Golcondánál talákoztunk két kisebb hajóval, melyek vásznat, muszlint, selyemszövetet és tizenöt bála különleges keleti selymet szállítottak.

Az öböl belső részénél egy nagy bárkával talákoztunk, mely a mogul tulajdona volt. A bárkán rengeteg utas volt, valószínűleg Szumátrából jöttek, és a Hooghly vagy a Gangesz folyó felé tartottak. Itt aztán olyan prédára bukkantunk, amit igazán érdemes volt elszedni; annyi aranyhoz jutottunk, eltekintve az egyéb áruktól, melyekkel nem sokat törődünk (különösen sok bors volt a hajón), hogy ez csaknem véget vetett portyázóutunknak. Embereim többsége ugyanis kijelentette, hogy most már elég gazdagok vagyunk, s menjünk vissza Madagaszkárba. Én azonban még más terveket forgattam a fejemben, s amikor a kérdés megvitatására került a sor, olyan fényes reményeket csillogtattam meg előttük, hogy rövidesen beadták derekukat. Így aztán folytathattuk utunkat.

A legközelebbi tervem az volt, hogy hagyjuk el Malaka, Singapore és Szunda veszélyes szorosait, ahol egyébként sem számíthatunk komoly zsákmányra, viszont könnyen európai hajókkal találkozhatnánk, s kénytelenek lennénk harcba bocsátkozni velük. Igaz ugyan, hogy arra is felkészültünk, s bátorság sem hiányzott belőlünk, de hát követendő irányelvünknek azt tekintettük, hogy ha harc nélkül is hozzájuthatunk a megkívánt vagyonhoz, akkor miért tegyük ki magunkat a harc kockázatának?

Ezért aztán elhagytuk a Bengál-öblöt, majd Szumátra partjaihoz érve, beálltunk egy kis kikötőbe, ahol egy város is volt, amelyben csak malájaiak laktak. Friss ivóvizet vettünk fel, meg hatalmas tétel sertéshúst, méghozzá pácolva és jól besózva, itt ugyanis a forró égőv kellos közepén voltunk, azaz a 3° és 15'-es északi szélességnél. Beraktunk a két hajónkba negyven élő disznót is, hogy friss élelemhez is jussunk; ezek táplálásához is szereztünk az ország terményeiből elegendő takarmányt, mint például különféle délszaki növényeket, burgonyát és valamiféle durva rizst, ami csak a disznók etetésére jó. Beraktunk a hajóinkra

iszonyatos mennyiségű kacsát, kakast és tyúkot is, ugyanolyan fajták voltak, mint a mieink Angliában. Ezeket azért tartottuk, hogy némi változatosság is legyen az étrendünkben. Ha jól emlékszem, nem kevesebb, mint kétezer darabunk volt; kezdetben bizony rengeteget háborgattak minket, rövidesen azonban fozás, sütés, párolás révén csökkentettük a számukat. De amíg ez a készlet tartott, sohasem szukölködtünk.

PORTYÁZÁSOK A FUSZER-SZIGETEKÉN

Régen dédelgetett tervem megvalósításának a küszöbén álltam végre, ez pedig az volt, hogy eljussak a holland Fuszer-szigetekhez. Ennek megfelelően, augusztus 12-én kifutottunk a tengerre, majd 17-én magunk mögött hagyva az egyenlítőt, tovább hajóztunk dél felé, elhagytuk a Szunda-szorost, aztán keletre tolunk Jáva szigetét, míg végül a 11° és 20°-es szélességre értünk, ahol is enyhe nyugat-délnyugati széllel kelet és kelet-északkelet felé fordultunk, míg végül a Molukki-, vagyis a Fuszer-szigetek közé értünk.

Rendkívüli módon meglepett minket ezeken a tengereken a szigetek végtelen sokasága, s csak nagy nehézségek árán tudtunk átvergődni közöttük; azután a Fülöp-szigetek északi része felé fordítottuk a kormányt, ahol kétféle zsákmányra is volt kilátásunk, mégpedig vagy Új-Spanyolország partjainál akadhatunk Acapulcóból jövő spanyol hajókra, vagy pedig kínai hajókra vagy dzsunkákra bukkanunk. Ezek, Kína felől jövet, nemcsak árut, hanem rengeteg pénzt is visznek magukkal; ha viszont visszafelé menet kapjuk el őket, akkor Bandából, Ternatéból vagy a többi szigetről származó szerezcsendióval és szegfuszeggel lesznek megrakva.

Áthajóztunk egy tizenöt mérföld széles szoroson, és egy szigethez értünk, melyet Damarnak neveznek, majd onnan észak-északkelet felé valóban eljutottunk Bandáig.

Elso kalandunk itt, e szigetek közt, csaknem végzetes lett számunkra. Az előttünk haladó szlúp ugyanis jelezte, hogy három vitorlást pillantottak meg. Erre mi az összes vitorlánkat kifeszítettük, hogy felzárkózzunk, ámde egyszerre csak sziklák közé kerültünk, s az egyiknek úgy nekiütköztünk, hogy ijedtünkben szinte a szívünk verése is elállt. Eddig azt hittük, hogy elég mély vízben járunk, holott a sziklát csak egy hüvelyknyi víz takarta. A szirt éle nagy darabot lehasított a kormánylapátból, miáltal a hajónkat egyáltalán nem lehetett többé kormányozni. Sietve bevontuk a vitorlákat, az orrvitorla és a focsúcsvitorla kivételével, s így végül kelet felé tudtunk lavírozni, állandóan figyelve, merre találhatunk olyan öblöt vagy kikötőt, ahol kijavíthatjuk a kormánylapátunkat. De ettől eltekintve, egyéb sérüléseket is felfedeztünk magán a hajón, mégpedig néhány kisebb hasadékot a fartoke közelében, de mélyen a víz színe alatt.

E baleset folytán elszalasztottuk a három vitorlás remélt hasznát, amirol ugyan nem tudtuk pontosan, hogy mi lehet; később azonban úgy hallottuk, hogy három bataviai holland hajó volt, melyek fuszerekért mentek Bandába és Ambonba. Ezek szerint tehát kétségkívül jó sok pénzt vittek magukkal.

Az eloreküldött szlúpunk talált egy szigetet, ahol nagyon jó kikötő volt; oda befutottunk, és horgonyt vetettünk. Azonnal leszedtük az összes vitorlánkat, kivittük a partra, s ott hét vagy nyolc sátrat készítettünk belőlük; majd leszereltük és levágtuk az összes árboc-sudárt, felszedtük az ágyúinkat, és az élelemmel meg az egész rakományunkkal együtt kihordtuk a parton felállított sátrakba. Az ágyúból két kis üteget állítottunk fel, hogy meg ne lephessenek minket, a hegytetőn pedig állandóan egy megfigyelőt tartottunk. Amikor mindezzel elkészültünk, kivittük a hajót a part kemény, homokos talajára, s mindkét oldalán feldúcoltuk. Alacsony vízállásnál csaknem teljesen szárazon állt, úgyhogy ki tudtuk foltozni a fenekét, és betömtük a léket, amit a kormánylap valamelyik kinyúló vaspántja vágott, amikor a hajó nekiütődött a sziklának. A szlúpot újra tömítettük, de ezzel sokkal hamarabb elkészültünk, mint a mi hajónkkal, így hát nyolc vagy tíz napig cirkált a

szigetek között, de semmiféle zsákmányra sem lelt.

Azt reméltük, hogy ezen a vidéken majd a kínaiaktól zsákmányolhatunk valamit, ok ugyanis, amint errol értesültünk, Ternatéba járnak szegfuszegért és a Banda-szigetekre szerecsendióért. Mi azonban egyelőre semmiféle mozgást sem észleltünk, mintha bizony valamilyen úton-módon tudomást szereztek volna rólunk, de a hajók mindenesetre a kikötők közelében maradtak.

Eros délnyugat-nyugati szelünk volt, hajónk akadálytalanul futott, de egyszerre csak hatalmas tengerár jött szembe velünk északkelet felől; később aztán rájöttünk, hogy itt áramlik be az Új-Guineától keletre fekvő nagy óceán. Mi azonban, mint már mondtam, frissen vitorlázunk a kedvezo félhátszéllel, amikor is a fejünk fölött lebegeo sötét felhobol egyszerre csak lecsapott egy éles villám. Olyan volt, mint egy robbanás, olyan iszonyatos, és olyan sokáig vibrált ott közöttünk, hogy nemcsak én magam, de mindnyájan azt hittük, hogy a hajónk lángra lobbant. A villám, vagyis a tuz forróságát olyan hevesen éreztük az arcunkon, hogy több emberünk bore fel is hólyagzott. Talán nem is magától a hoségtól, hanem azoktól a mérgezo részecskéktől, amelyek a lánggal keveredtek. Ez azonban még nem volt minden: a felhokban végbement szakadás következtében akkora légnyomás keletkezett, mely úgy megrázta a hajónkat, mintha teljes oldalsortüzet sütöttek volna el; majd egy másik, még az elozonél is nagyobb légnyomás rögtön lefékezte a csak imént kapott lendületét. A vitorláit abban a pillanatban mind visszacsapódtak, maga a hajó pedig a szó legigazibb értelmében villámsújtottan megállt. Egy-két pillanat múlva már követte is a mennydörgés, mégpedig a legborzalmasabb csattanás, amit halandó emberek valaha is hallottak. Komolyan hiszem, hogy százezer hordó lopor robbanása sem lehetne ennél hangosabb; néhány emberünk meg is süketült tole.

Egyszeruen le sem tudom írni ennek a percnak az iszonyatát. Embereink úgy elszörnyedtek, hogy William barátunk kivételével egyetlenegynek sem volt annyi lélekjelenléte, hogy a szükséges tengerészfeladatokat végrehajtsa. Ha kvékerünk nem rohant volna gyorsan s olyan higgadtan (amire egyébként én magam is képtelen voltam) meglazítani az orrvitorlát, meghúzni az elotörzsvitorla viharkötélet és leereszteni a csúcsvitorlákat, akkor árbocaink egész biztosan mind letörnek és a fedélzetre zuhantak volna, s talán még minket magunkat is elárasztott volna a tenger.

Ami engem illet, teljesen meg voltam döbbenve és zavarodva, s mondhatom, ez volt az elso eset, amikor kezdtem annak, a borzalomnak a hatását érezni, ami azóta egyre kegyetlenebbül kínoz, ha oszintén visszagondolok az én régebbi életemre. Úgy hittem, hogy az Ég ítélkezett fölöttem, mégpedig úgy, hogy abban a pillanatban örök megsemmisülésbe taszít. Az oszinte megbánásnak azonban akkor még nem éreztem semmiféle megindító és enyhító jelét; ami megrendített, az csak a büntetés volt, de nem maga a bun; az ítélettel féltem, de a véték nem rémített meg; ugyanolyan kedvet éreztem továbbra is a bunhöz, csak iszonyú rémületbe estem a bunhodéstól, melyben, úgy véltem, éppen most lesz részem. Amikor az elso rémületen túljutottunk, megkönnyebbülten láttuk, hogy súlyosan senki sem sérült meg. A fedélzetmester jelentette, hogy a hajó orra letört, de azért nem annyira, hogy a biztonságunkat veszélyeztetné. Így hát újra felvontuk a csúcsvitorláinkat, hátrafesztettük az orrvitorlát, kikötöttük a keresztárbcokat, és folytattuk utunkat. Azt sem tagadhatom, hogy túl az elso rémületen és megdöbbenésen, s látva, hogy hajónk megint úszik a vízen, egykettore ugyanaz az istentelen, eldurvult banda lettünk újra, akik voltunk.

Most észak-északkelet felé kormányoztuk hajónkat, s a kedvezo széllel át is vitorlázunk a Gilolo sziget és az Új-Guinea-i szárazföld közti szoroson, majd a Fülöp-szigetektől délkeletre kiértünk a nyílt tengerre, vagyis a nagy Csendes-óceánra, mégpedig ott, ahol állítólag összefolyik a hatalmas Indiai-óceánnal.

Ezeken a tengereken észak felé haladva csakhamar elértünk az egyenlítő északi oldalára, s így vitorlázunk tovább Mindanao és Manila, a Fülöp-szigetek fohelye felé. Semmiféle zsákmányra nem leltünk, míg csak

Manilától északra nem értünk, ott azután elkezdődött a munkánk. Rövid idő alatt három japán hajót fogtunk el. Megszabadítottuk őket az aranytól és az értékes fuszerektől, más kárt nem is tettünk bennük, s mivel nem volt szándékunkban sokáig időzni ezen a tájon, elindultunk Kína felé.

Ekkor már két hónapja tengeren voltunk, s állandóan a szél ellen lavíroztunk, mely kis eltérésekkel egész idő alatt északkelet felől fújt.

Elhagytuk a Fülöp-szigeteket, és Formosa szigete felé akartunk hajózni, a heves ellenszéllel azonban sehogy sem boldogultunk, ezért kénytelenek voltunk visszafordulni a szigetek legészakibbjára, Laconia felé.

Ott horgonyzott három nagy spanyol hajó is, messzirol láttuk, hogy kínai kereskedők rakják fel az áruikat.

Május elejéig állomásoztunk a közelben, akkor aztán meghallottuk, hogy a kínai kereskedők el akarnak indulni. Az északi monszunok ugyanis március végén, április elején szunnek meg, így hát bizonyosak lehettek abban, hogy hazáig jó szélük lesz. Erre mi is kifutottunk a tengerre, és három nap múlva kereszteztük a kínai kereskedők útját. Hogy rövidre fogjam a történetet, olyan nagy mennyiségű szegfuszegyet, szerecsendiót és fahéjt zsákmányoltunk, nem is beszélve az ezüstről, hogy embereink azon kezdtek gondolkozni, most már elég gazdagok vagyunk, itt az ideje, hogy eldöntsük, miként tudnánk ezt a hatalmas vagyonunkat biztonságba helyezni.

Örültem, amikor hallottam, hogy nekik is ez a véleményük, mert én magam már jóval előbb elhatároztam, ha csak egy mód lesz rá, igyekszem rábeszélni őket, hogy most már gondoljanak a visszatérésre.

Megkértem William barátomat, közölje az embereinkkel, hogy most már én magam is csak Formosa szigetére akarok menni, ahol lehetőség nyílik arra, hogy a fuszereinket és európai áruinkat készpénzre váltsuk át, azután pedig én is szívesen hajóznék dél felé. Akkorra egyébként talán már megkezdődnek az északi monszun szelek is. Tervemet mindnyájan helyeselték, mert csaknem kétszáz tonna rakományunk volt, s így a hajónk nagyon mély járatú lett. De ugyanilyen mértékben meg volt terhelve a szlúp is.

Ezt elhatározva, jókedvűen folytattuk utunkat, és további tizenkét napi vitorlázás után nagy távolságról megpillantottuk Formosa szigetét, mi magunk azonban a szél felől védett oldalon, a sziget legdélibb csücske, mögé kerültünk, csaknem a kínai partvidékre. Itt egy kissé tanácstalanok voltunk, ugyanis tőlünk nem messze angol települések voltak, s ha összetalálkoznánk a hajóikkal, minden bizonnyal arra kényszerülnénk, hogy megütközzünk velük. Ennek ellenére kénytelenek voltunk észak felé haladni, de lehetőleg minél távolabb a szárazföldtől.

HAJÓTÖRÖTTEK JAPÁNBAN

Csak rövid ideje hajóztunk Formosa partja mentén, amikor uzobe vettünk egy kisebb kínai dzsunkát. A hajón három kínai kereskedő utazott, akik elmondták nekünk, hogy egy nagy kínai hajót akarnak elérni, amely Tonkinból jövet Formozán, egy folyam torkolatában horgonyoz. Onnan pedig selyemmel, muszlinnal, vásznnal és egyéb kínai áruval és arannyal a Fülöp-szigetekre utaznak, ahol is el akarják adni a rakományukat, és fuszereket meg európai árukat akarnak vásárolni.

Ez nagyon jól megfelelt a mi terveinknek, így hát elhatároztuk, hogy most már nem kalózkodunk, hanem kereskedőkké alakulunk át. Közöltük velük, hogy milyen árucikkek vannak a hajónkon, és ha felhozzák a fedélzetünkre a rakományukat kezelő tisztjeiket vagy a kereskedőket, szívesen kötünk velük üzletet. Ok

nagyon szívesen kereskedtek volna velünk, csak rettenetesen féltek, és nem bíztak bennünk; a félelmük persze nem is volt egészen alaptalan. William, a kvéker azonban ezt az üzletet is nyélbe ütötte. Odajött hozzám, s azt mondta, igazán az a véleménye, hogy ezek a kereskedők tisztességesnek látszanak, olyanoknak, akik becsületes üzletet akarnak kötni.

- Azonkívül - mondotta William - most az a érdekük, hogy tisztességesek legyenek, hiszen tudva, hogy milyen módon jutottunk az áruhoz, amit el akarunk adni nekik, azt is tudják, hogy megengedhetjük magunknak, hogy olcsó árat szabjunk; azonkívül ezzel megtakaríthatják az egész utazást, hiszen ha megkötötték velünk az üzletet, rögtön visszatérhetnek Kínába az egész rakományukkal, amíg a déli monszunok tartanak.

Később egyébként megtudtuk, hogy Japánba akarnak menni, ez azonban teljesen mindegy, hiszen ily módon mindenképpen legalább nyolchónapos utazást takaríthatnak meg maguknak. Mindezek alapján azt mondta William, biztosra veszi, hogy megbízhat bennük.

- Én ugyanis - mondotta William - legalább annyira megbízom abban, akit az érdekei fuznek ahhoz, hogy tisztességes legyen velem, mint abban, akit az elvei vezérelnek.

William végezetül azt javasolta, hogy rakjuk át az árunk egy részét az o bárkájukra, két kínai kereskedő maradjon túszként a hajónkon, o maga pedig a harmadik kereskedőjünkkel és az áruval együtt elutazik abba a kikötőbe, ahol a kínaiak nagy hajója várakozik.

Közben horgonyt vetettünk egy kis szigetnél, a 23° és 28'-es szélességnél, ami pontosan az északi térítő alatt van, s mintegy húsz tengeri mérföldnyire a szigettől. Itt tizenhárom napig horgonyoztunk, s már nagyon nyugtalankodtunk William barátomért - azt ígérték ugyanis, hogy négy napon belül visszatérnek. A tizenharmadik nap végén egyszerre csak három vitorlát pillantottunk meg, mind a három egyenesen felénk tartott. Már éppen védelmi állásba kezdtünk helyezkedni, de amint közelebb értek, örömmel fedeztük fel, hogy az első az a bárka, amelyiken William elutazott. Fehér zászlót tuztek ki; néhány óra múltán pedig mind lehorgonyoztak, s egy kis csónakon a hajónkhoz jött William meg a kereskedő, aki vele együtt ment el, és még két másik kereskedő, akik addig Formozán voltak.

William elmondta, milyen jól bántak vele; a magával vitt fuszerekért és egyéb árukért arannyal fizettek, majd úgy határoztak, hogy kihozzák a kikötőből a nagy hajót, és odaállítják mellénk. Így aztán arra alkudhatunk, amire csak akarunk.

Valóban ott, a nyílt tengeren tárgyaltunk velük, és nagyon jó vásárt csináltunk. Körülbelül hatvan tonna fuzert adtunk el, foleg szegfuszéget és szerezsendiót, s több, mint kétszáz bála európai árut, úgymint vászon és gyapjúszöveteket. Úgy véltük, hogy nekünk magunknak is szükségünk lehet ilyesmire, ezért meg is tartottunk elég nagy mennyiségű angol szövetet, vásznat és posztót. Áruinkért cserébe csakis aranyat fogadtunk el, kivéve némi teát és tizenkét bála finom kínai selyemszövetet. Így hát ezen a ragyogó üzleten akkora összeget vettünk be, ami tiszta súlyban több, mint ötvenezer unciát tett ki.

Amikor befejeztük az üzletkötést, szabadon engedték a túszoikat, a három kereskedőnek fél tonnánál is több szerezsendiót és ugyanannyi szegfuszéget adtunk, azonkívül a maguk használatára európai vásznakból és szövetekből is csinos ajándékot. Így hát rendkívül elégedettek voltak, amikor elbocsátottuk őket.

William ezután elmondta nekem, hogy amikor úton volt a kereskedőkkel, találkozott egy japán szerzetesfélével, aki néhány angol szót mondott neki. Megkérdezte, hol tanulta ezeket a szavakat, mire a pap elmondta, hogy tizenhárom angol van a hazájában; nagyon pontosan és határozottan állította, hogy angolok,

hiszen gyakran beszélt velük. Elmondotta, hogy csak ok maradtak életben harminckét ember közül, akik Japán északi partjainál egy viharos éjszakán egy nagy sziklába ütköztek, és hajótörést szenvedtek. Elmondta, hogy o, mármint a pap, rávette hazája királyát, hogy küldjön oda egy csónakot, mentsék meg az életben maradottakat, és hozzák ki oket a partra. Ezt meg is tették, és később is nagyon jól bántak velük, házakat építettek, földet adtak nekik, ahol megtermeszthetik az élelmüket. Azóta is ott élnek, együtt az egész csoport.

O maga gyakran meglátogatta és arra akarta rávenni oket, hogy az o istenüket imádják. Az angolok azonban, mint mondotta, ezt a javaslatot hálátlanul visszautasították. Ezért aztán a király egyszer vagy kétszer már elrendelte, hogy végezzék ki oket, o azonban rábeszélte az uralkodót, hogy kegyelmezzen meg nekik, s engedje meg, hogy a saját szokásaik szerint éljenek mindaddig, amíg ártatlanok és békések, és nem akarnak másokat eltéríteni az ország vallásától.

- Azt is különösnek tartottam - mondotta William -, hogy angol emberek miként jutottak el Japán északi oldalára.

- Nos - kérdeztem -, ezt megmagyarázta valahogy az a pap?

- A magyarázat - felelte William - olyan volt, hogy téged is meg fog lepni, de talán az egész világot is, ha tudomást szereznek róla. Bevallom, ettől támadt énbennem is az a kívánság, bárcsak elmennél Japánba, hogy megtaláld oket.

- Ezt hogyan érted? - mondtam én. - Merrol jöhettek?

- Nos - folytatta William -, a pap egy kis könyvet vett elo, abból egy papírszeletet, amire angol ember keze írásával, tiszta angolsággal e szavak voltak írva, én magam olvastam el: "Mi Grönlandból és az Északi-sarktól jöttünk."

Ez aztán igazán meglepett mindnyájunkat, de különösen azokat a tengerészeinket, akik hallottak arról, hogy az európaiak, mind az angolok, mind a hollandusok számtalan kísérletet tettek már, hogy felfedezzék a világ azon részeihez vezető északi átjárót. William egész komolyan rá akart venni minket, hogy menjünk észak felé, és mentsük meg azokat a szerencsétleneket. A hajó legénysége már kezdett is hajlani rá; egyszóval arra az elhatározásra jutottunk, hogy kikötünk Formosa partjánál, és ha újra megtaláljuk ezt a papot, további részleteket és pontosabb adatokat kérünk tőle. Ennek megfelelően a szlúp átvitorlázott Formozába, de mire odaérkezett, a kínai bárkák sajnos, már útra keltek, s ezzel meghiúsult az a tervünk, hogy tovább érdeklődjünk és kutassunk utánuk. Ez talán magát az emberiséget is megfosztotta attól a lehetőségtől, hogy megismerje az egyik legnagyobb felfedezést, melyet valaha is tettek vagy fognak tenni ezen a földön az egész emberiség javára; de hát erről csak ennyit.

William az elmondottak ellenére is komolyan sürgetett minket, hogy menjünk Japánba, és keressük meg ezeket az embereket. Azt mondta nekünk, ha csak azért vállalkoznánk erre, hogy kiszabadítsunk tizenhárom tisztességes, szerencsétlen embert egy olyan rabságból, melyből különben sohasem tudnának kimenekülni, s ahol előbb-utóbb esetleg meg is gyilkolja oket pogány vallása védelmében a barbár lakosság, már akkor is megérné a fáradságot. De ez a cselekedetünk ezen felül bizonyos mértékben a jóvátétele is lenne mindazoknak a gáztetteknek, melyeket elkövettünk. Minket azonban nem nagyon izgattak az elkövetett gáztetteink, s édeskeveset tördtünk azzal, hogy jóvátegyük oket. Ekkor azt kérte, hogy adjuk neki a szlúpot, hadd menjen el azzal o maga, ezt én személy szerint nem is elleneztem, de kiderült, hogy senki sem akar vele menni, s a magyarázat nyilvánvaló: mindnyájunknak részesedésünk volt mind a nagy hajó, mind a szlúp rakományában, s ennek értéke olyan hatalmas volt, hogy azt semmi körülmények között sem lettek volna hajlandók otthagyni.

Így hát szegény Williamnek, legnagyobb bosszúságára, le kellett mondania a tervéről. Azt, hogy azzal a tizenhárom emberrel mi történt Japánban, nincsenek-e vajon még ma is ott, igazán nem tudnám megmondani.

A VISSZAVONULÁS TERVEI

Kalózatunknak most már a végére értünk; amit megszereztünk, az valóban olyan tekintélyes vagyon volt, hogy embereink kijelentették: nem is vágnak többre. A következő feladatunk tehát a visszatérés elokészítése volt, mégpedig úgy, hogy útközben meg ne támadjanak minket a Szunda-szorosban a hollandusok.

Jó alaposan elláttuk magunkat itt élelemmel, s mivel közeledett a monszunok visszatérésének ideje, elhatároztuk, hogy dél felé indulunk; igyekszünk elkerülni a Fülöp-szigeteket, azaz a keleti oldalon elhaladni mellettük, de ezenkívül a déli irányt is tartani, hátha magunk mögött hagyhatjuk nemcsak a Molukki-, vagyis Fuszer-szigeteket, hanem ha lehet, még Új-Guineát és Új-Hollandiát is; a baktérítótól délre megpróbálunk nyugati irányba fordulni s áthajózni a nagy Indiai-óceánon.

Ez első látszatra valóban félelmetes utazásnak tunt, s a legnagyobb veszély, ami fenyegetett az élelmiszerhiány volt. William hosszasan kifejtette, hogy lehetetlen ilyen hosszú útra elegendő ételmet, de főként friss ivóvizet magunkkal vinni, és minthogy nincs olyan szárazföld, amit útba ejthetnénk, s ahol a készleteinket kiegészíthetnénk, orűltség erre vállalkoznunk.

Én azonban vállaltam, hogy ezt is meg fogjuk oldani, s ezért azt kértem az emberektől, hogy ne nyugtalankodjanak, mert tudom, hogy Mindanóban, a Fülöp-szigetek legdélibb szigetén találunk utánpótlást.

Ezt követően felvontuk vitorláinkat, és szeptember 28-án elindultunk, először észak-északnyugattól északkelet-keletig változó széllel, mely később északkelet és kelet-északkelet táján állapotott meg. Kilenc hétig tartott ez az utunk, de a rossz időjárás miatt többször meg kellett szakítanunk, majd beálltunk egy kis sziget szélvédett oldalához a 16° 12'-es szélességnél, de hogy mi volt e sziget neve, azt sohasem tudtuk meg, mert térképünkön sem volt megjelölve. Tizenhat napig állomásoztunk itt, s közben állandóan viharos szelek fűjtak. A parton találtunk némi ételmet, növényeket és gyökereket, s néhány sertést is. Úgy véltük, hogy emberek is élnek a szigeten, mi azonban egyetlenegy sem láttunk.

Amikor az idő lecsillapodott, továbbindultunk, s Mindanao legdélibb szögletéhez értünk, ahol friss ivóvizet vettünk fel, s néhány tehenet is szereztünk. Az éghajlat azonban olyan forró volt, hogy meg sem kíséreltünk több húst besózni, mint amennyi két vagy három hétre elegendő; majd újra elindultunk dél felé. Áthaladtunk az egyenlítőn, s hajóinktól jobb kéz felé magunk mögött hagyva Gilolót, az arrafelé Új-Guineának nevezett ország partjához érkeztünk, ahol is a nyolcadik déli szélességi foknál újra kikötöttünk, hogy ételmet és vizet vegyünk fel. Itt már lakosságra is bukkantunk, de elmenekültek előlünk, teljesen lehetetlen volt szóba elegyedni velük.

Továbbhajóztunk dél felé, míg el nem értük a tizenhetedik szélességi fokot. Ekkor már azon törtük a fejünket, mit is kellene tennünk, hogy visszatérjünk Madagaszkárra. Nagyjából azonos délkörön voltunk a Jóreménység fokával, de rendkívül hosszú út állt még előttünk, és azt sem tudhattuk, hogy lesz-e kedvező szélünk, vagy találunk-e valamiféle szárazföldet az útvonalunkon. Fogalmunk sem volt tehát, hogy mihez kezdjünk. Most is William találta fején a szöveget, és most is nagyon oszintén beszélt velünk.

- Barátom - mondotta nekem -, mely oknál fogva kockáztatod magát az éhhalált csupán azért az élvezetért, hogy elmondhasd, jártál ott, ahol még senki sem járt teelotted? Nem látom az okát, miért kellene továbbra is dél felé hajózni, amikor biztos, hogy Jávától és Szumátrától nyugatra vagyunk; és amikor északi irányba is

elindulhatunk Ceylon meg Koromandel és Madras partjai felé, ahol friss vizet és friss élelmet is találhatnánk. Addig pedig valószínű, hogy elegendő a már meglévő készletünk is.

Ez mindenképpen egészséges tanács volt, így hát el is indultunk nyugat felé, tartva az irányt a 31. és 35. szélességi fok között. Körülbelül tíz napig kitűnő időnk és kedvező szélünk is volt; ez idő alatt becslésünk szerint elhagytuk a szigeteket, s már el is fordulhattunk észak felé.

Becslésünkkel azonban alaposan tévedtünk; amikor ugyanis tizenöt vagy tizenhat fokot haladtunk észak felé, előttünk, jobb kéz felé, mintegy kilenc mérföldnyire ismét földet pillantottunk meg. A parttól körülbelül másfél mérföldnyire horgonyt vetettünk, s a csónakokkal kiküldtük embereinket, hogy nézzék meg, miféle országra jutottunk. Ivóvízhez könnyen hozzájutottunk, marhákat azonban nem láttunk, sem lakosságot. Beértük hát azzal, amit találtunk, némi vadon termő mangóval és különböző növényekkel, melyeknek a nevét sem tudtuk, majd ismét tengerre szálltunk. Két hétig nagyon gyenge szélünk volt csak, s akkor megint partot értünk. De amikor kikötöttünk, meglepetten tapasztaltuk, hogy Jáva déli részén vagyunk. Pont amikor horgonyt vetettünk, akkor pillantottunk meg egy hajót, mely holland színek alatt vitorlázott a part mentén. Most bizony már nagyon szűkben voltunk az élelemnek, ennek ellenére elhatároztuk, hogy sokáig nem maradunk itt, semmi esetre sem addig, amíg a hollandok futárokat küldhetnének Bataviára, hogy ide irányítsák a hadihajóikat.

Az időjárás viszontagságaitól jól védett kikötőre bukkantunk, ahol friss élelemhez is hozzájutottunk, mégpedig jó minőségű sertésekhez és néhány tehenhez. Levágtunk tizenhat tehenet, s a húsukat, már amennyire az egyenlítőnél nyolc foknyira egyáltalán lehet, bepácoltuk, és hordókba raktuk.

Mindezt körülbelül öt nap alatt végeztük el, a tartályainkat megtöltöttük vízzel, az utolsó csónakunk is elhagyta a zöldségekkel és gyökerekkel megrakva a partot, már arra készültünk, hogy felszedjük a horgonyt, meglazítottuk az elő-derékvitorla köteleit, amikor észrevettük, hogy észak felől egy nagy hajó egyenesen felénk tart.

Amint később kiderült, tökéletesen félreismertek minket, egyáltalán nem számítottak ellenségre vagy kalózra ezeken a tengereken. Biztosra vették, hogy egyike vagyunk az ő hajóiknak, de amikor rájöttek a tévedésükre, gyorsan irányt változtattak, és a sziget legkeletibb pontja felé igyekeztek. Erre mi is irányt változtattunk, összes vitorlánkat kifeszítettük, s nyomukba eredtünk. Elsütöttük az egyik ágyúnkat, hogy megállítsuk őket; erre ok leengedték az egyik csónakukat, és fehér zászlóval odaküldték hozzánk. Azzal az üzenettel küldték vissza a csónakot a kapitányhoz, hogy vonja be a vitorlát, és horgonyozzon le a mi hajónk tatjánál, majd jöjjön át ő maga is a fedélzetünkre, ahol majd közöljük vele a követeléseinket.

A kapitány valóban átjött a hajónkra, mi pedig megmondtuk, hogy elsősorban élelemre van szükségünk, ami az ő számukra viszont nem olyan fontos, mivel útjuknak már vége felé járnak. Azt is közöltük velük, hogy ha kiküldik a partra a csónakjukat, s ott huszonhat darab fekete szarvasmarhát, hatvan sertést, megfelelő mennyiségű borpárlatot és rizspálinkát, valamint háromszáz véka rizst vásárolnak nekünk, akkor sértetlenül elengedjük őket.

Több napig kellett azonban várakoznunk, amíg hozzájutottunk a kialkudott élelemhez. Embereink közül néhányan már arra gondoltak, hogy a hollandusok becsaptak, és azon törik a fejüket, miként lehetne elpusztítani minket. Ők azonban alkunkhoz híven mindent elkövettek, hogy megszerezzék nekünk a fekete marhákat, de végül odajöttek hozzánk, és oszintén megmondták, hogy nem tudtak több ökröt vagy tehenet szerezni, csak tizenegyet. Erre beleegyeztünk, hogy a hiányzó értéket mással pótolják.

EGY FURCSA HOLLANDUS ÉS A TŰZES NYILAK

Most már elegendő élelmünk volt az útra; vidáman hajóztunk Ceylon felé, ahol majd újabb friss ivóvizet és élelmet akartunk felvenni.

A sziget déli partjánál kötöttünk ki, friss vizet vettünk fel, meg némi élelmet is, sokra nem is volt szükségünk, hiszen a Jávában szerzett marha- és disznóhúsunk még távolról sem fogyott el.

Hamarosan útra keltünk hát megint, de a harmadik napon dél felől heves szélvihar támadt ránk. Vadul tombolt az orkán, s olyan váratlanul fordult percenként egyik irányból a másikba, hogy képtelenek voltunk irányítani a hajónkat. Ennek következtében széjjelhasadt három csúcsvitorlánk és végül a foárbocderék is a fedélzetre zuhant. Egyszer vagy kétszer csaknem a partra sodort minket a vihar; egy alkalommal pedig egy, a parttól mintegy másfél mérföldnyire meredező szikla ezer darabra hasította volna hajónkat, ha meg nem fordul éppen az utolsó pillanatban a szél. Az orkánnak ez az újabb rohama olyan lendületet adott a hajónknak, hogy fél órán belül több mint három mérföldnyire jutottunk a parttól. Ezután heves délnyugat-déli, majd délnyugat-nyugati szelet kaptunk, ami megint csak jócskán visszasodort minket keletre, a sziklák pereméhez, ahol végül a sziklák és a szárazföld között egy szorosra bukkantunk. Bemerészkedtünk, hogy ott horgonyt vessünk, de kiderült, hogy a talaj egyáltalán nem alkalmas horgonyvetésre, mivel a fenék csak sziklákból állt, és azok biztosan leszakították volna a horgonyunkat. Áthaladtunk a szoroson, mely körülbelül tizenkét mérföld hosszúságú volt. Még mindig tartott a vihar, mi pedig szörnyű, zátonyos parthoz értünk, azt sem tudtuk, merre menjünk. Körülnéztünk, hátha találunk valami folyótorkolatot vagy öblöt vagy szurdokot, ahová beállhatunk, de hosszú ideig egyetlenegy sem láttunk. Végül messze délen megpillantottunk egy hosszan a tengerbe nyúló földnyelvet. Olyan hosszú volt, hogy világosan láttuk, ha továbbra is így fúj a szél, semmiképpen sem tudjuk megkerülni, ezért inkább csak úgy közelítettük meg, hogy lehetőleg a part szélárnyékos részéhez érjünk. Ott végül, mintegy tizenkét öles vízben, horgonyt vetettünk.

De a szél egész éjszaka megint folyton változtatta az irányát, és olyan hevesen fúj, hogy fel kellett húznunk a horgonyokat. A hajó addig sodródott, amíg a kormánylapát a fenékbe ütközött, de ha csak egy fél hajóhosszal továbbsodort volna minket a vihar, biztos, hogy elpusztult volna a hajónk s vele együtt mi is mindannyian. Gyorsan leeresztettük a nagy horgonyunkat, még néhány kötelet is behúztunk, hogy a talajba ne süppedjünk. Így vészeltük át az egész éjszakát, s reggel felé úgy éreztük, mintha kissé alábbhagyott volna a szél. Legnagyobb meglepetésünkre és rémületünkre azonban rájöttünk, hogy elmozdíthatatlanul megfeneklettünk.

Amikor aztán visszahúzódott a dagály, s a víz leapadt, csaknem egész szárazon feküdt a hajónk a kemény homokzátonyon.

Közben nagy számban odacsodültek a partvidék lakosai, és nem tudván, hogy kik lehetünk, csak néztek ránk ámulva és szájtátva, mint valami csodára.

Nyilván rögtön elküldték városukba a hírnököket, aki beszámolt az érkezésünkről meg arról is, hogy milyen helyzetbe kerültünk. Másnap ugyanis megjelent egy hatalmas ember, hogy a királyuk volt-e vagy sem, azt nem tudom, de nagyon sok emberrel érkezett, némelyiküknek hosszú dárda volt a kezében. Lejöttek egészen a víz partjáig, s ott szabályos hadirendbe fejlődtek. Csaknem egy óra hosszat álltak ott, teljesen mozdulatlanul; akkor azután húszan közelebb jöttek, legelőször az egyik ember egy fehér zászlót vitt. Addig jöttek előre, a vízben gázolva, amíg az a derekukig nem ért.

A vezetőjük hosszú szónoklatot intézett hozzánk; hallottuk is a hangját, de egyetlen szót sem értettünk abból,

amit mondott. William, aki mindig oly hasznosnak bizonyult, ez alkalommal, azt hiszem, megint megmentette mindnyájunk életét. Amikor az az alak, vagy nem is tudom, minek nevezzem, befejezte a beszédét, három hatalmasat rikoltott, majd háromszor lehajtotta a fehér zászlót, aztán a kezével háromszor intett nekünk, hogy menjünk oda hozzá. Bevallom, én már azon voltam, hogy eresszük le a csónakot, és menjünk oda, William azonban hevesen tiltakozott. Azt mondta, hogy semmiképpen sem szabad megbíznunk bennük, mert a malabariaknak az a szokásuk, hogy mindenkit lépre csalnak, aki csak a kezük ügyébe kerül. Ezek pedig itt abból a népségből valók, és ha csak egy kicsit is kedves nekünk az életünk, akkor semmi körülmények között sem szabad odamenni hozzájuk. Én eloször vitatkoztam vele, mondtam, hogy én magam sem akarok a szükségesnél több kockázatot vállalni, de azt hiszem, hogy a világ minden nemzete, még a legvadabb népek is tisztelik és ünnepélyesen betartják a békeajánlatukat. Márpedig a fehér lobogót annak a jeleként tuzték ki.

Erre vonatkozóan el is mondtam neki számos példát az én korábbi afrikai, utazásom történetéből. A helyzetünk pedig olyan súlyos, hogy ebből egyedül úgysem tudunk kilábalni, és hátha valamiféle baráti szerződést köthetünk ezekkel, mert ha nem, akkor a túlerejükkel elobb-utóbb úgyis legyoznek minket, amennyiben valóban ilyen álnok terveik vannak. Éppen ezért én amellet vagyok, hogy tárgyaljunk velük.

- Helyes, barátom - mondotta William nagyon komoran -, ha valóban el akarsz menni, úgy én mit sem tehetek ellene. Csak azt kívánom, hogy indulásod előtt még elbúcsúzhassak toled, mert hidd el, hogy soha többé nem fogsz minket viszontlátni. Azt, hogy mi itt a hajón végül is jobban járunk-e, igazán nem tudom megmondani neked; arra azonban szavamat adom, hogy nem fogjuk ölbe tett kézzel és hidegvérrel odaadni az életünket, ahogyan ezt most te akarod. Mi legalább addig megtartjuk az életünket, amíg csak lehet, s a végén férfi módra fogunk meghalni, nem mint a bolondok, akiket egy maroknyi furfangos vadember csapdába ejtett.

William ezt olyan hévvel adta elő, hogy magam is gondolkozni kezdtem. William pedig elmondta, hogy ő már nagyon sokat hallott és olvasott ennek a szigetnek a lakosairól meg arról is, hogy miként bánnak a kezükbe került keresztényekkel. Elmondta Knox kapitány történetét, aki az egyik kelet-indiai hajó parancsnoka volt, s a hajóját pontosan úgy, mint a mienket, ide, Ceylon szigetére sodorta a vihar. Knoxot a bennszülöttek gyalázatosan becsapták, csalogatták, jöjjen ki a partra, pontosan úgy, ahogyan minket hívnak, de amikor tizennyolc vagy húsz emberével kiért a szárazföldre, körülvették, és soha többé nem engedték vissza. Azt már nem tudta William, hogy fogolyként orizték vagy meggyilkolták-e őket, de annyi bizonyos, hogy elhurcolták, mélyen be az ország szívébe, ott elkülönítették őket egymástól, és soha többé senki sem hallott róluk, kivéve a kapitány fiáról, aki húszévi rabság után csodával határos módon megszökött.

- Na jó, William barátom - mondtam erre -, akkor hát szerinted mit kell tennünk? Mert valamit cselekednünk kell, méghozzá azonnal.

- Majd én megmondom neked, mit kell tennünk - felelte William. - Eloször is tuzesd ki a fehér lobogót, ugyanúgy, ahogyan ok tették, aztán ültess a nagy mentocsónakba meg a dereglyébe annyi embert, amennyi csak belefér, persze jól felfegyverezve. Engedd meg, hogy én is velük menjek, s majd meglátod, mit fogunk csinálni. Ha póru járok, te legalább biztonságban maradsz, de ha valóban ráfizetek erre a kalandra, az csakis az én hibámból történhet. És akkor legalább okulhatsz az én butaságomból.

- William, William - mondtam -, hiszen én pontosan annyira nem akarom, hogy te elpusztulj, mint ahogyan te nem akarod, hogy nekem essék bajom. Ezért, ha valóban helyesnek tartod, maradjunk mind a hajón, osztozzunk egyformán a sorsunkban, s várjuk ki együtt, hogy mit szán nekünk a végzet.

- Nem, nem - mondotta William -, az a módszer, amit én javaslok, egyáltalán nem veszélyes, és ha akarod, te is velem jöhetsz. És ha betartod azokat a rendszabályokat, amiket elhatároztam, biztos lehetsz, hogy semmi baj sem fog történni. Ugyanis csak annyira közelítjük meg őket, hogy beszélni tudjunk velük. Azt pedig

láthatod, hogy onekik nincsenek csónakjaik. Ennek ellenére - folytatta William - én sokkal jobban szeretném, ha megfogadnád a tanácsomat, és inkább a hajókat irányítanád a csónakból adott jelzéseim alapján.

Rájöttem, hogy William már jó előre kidolgozta magában a tervét, ezért aztán kijelentettem, hogy o lesz ennek a vállalkozásnak a parancsnoka, mi pedig mind alávetjük magunkat az utasításainak.

William azután elrendelte, hogy huszonnégy jól felfegyverzett ember szálljon be a nagy csónakba, tizenketten pedig a dereglyébe. Azt is megparancsolta, hogy töltsük meg a nagy hajónak a part felőli oldalán az összes ágyút golyókkal, ócska szögekkel, kampókkal és mindenféle vas- és ólomdarabokkal, ami csak a kezünk ügyébe kerül, és álljunk tüzelésre készen, amint meglátjuk, hogy a dereglyén bevonják a fehér lobogót, és piros zászlót vonnak fel.

Miután ebben megállapodtunk, elindultak a tükörsima tengeren a part felé. Elöl, a dereglyében William tizenkét emberrel, utána a nagy csónakban még huszonnégy, csupa keménykötésű, elszánt fickó, egytől egyig állig felfegyverezve, ok is fehér zászlót vittek, mint a parton állók, s amikor olyan közel értek hozzájuk, hogy már beszélni tudtak velük, felajánlották, hogy kezdjenek tárgyalni. A vademberek, mert hiszen azok voltak, nagyon udvariasnak mutatkoztak, de miután látták, hogy nem értjük meg őket, elokerítették egy öreg hollandust, aki hosszú évek óta a foglyuk volt, s azt bízták meg, hogy beszéljen az embereinkkel. Beszédének a lényege az volt, hogy az ország királya ideküldte a generálisát, tudakolja meg, kik vagyunk, és mi járatban.

William felállt a dereglye orrában, és közölte vele: tekintettel arra, hogy nyelvéből ítélve európai ember, könnyen megállapíthatja maga is, hogy mik vagyunk. Abból, hogy a hajónk a homokzátonyra futott, azt is kitalálhatja, hogy mi járatban vagyunk itt, és mit akarunk. Azt, amit általában egy bajba került hajó akarhat - éppen ezért o, mármint William, azt szeretné tudni, miért jöttek ide ilyen tömegben és állig felfegyverezve, mintha csak háborúskodni akarnának velünk.

Erre az öreg hollandus azt felelte: a királyt aggasztotta, hogy külföldi hajók jelentek meg a partjainál, s mivel a mi hajónk tele van emberekkel, és ágyúink és fegyvereink is vannak, ideküldte katonái egy részét, hogy támadás vagy bármi más veszély esetén készen legyenek a védekezésre.

- De amikor megtudta, hogy ti bajba jutott emberek vagytok - folytatta azután -, megparancsolta a generálisának, hogy minden leheto segítséget adjon meg nektek, és hívjon meg a partra, ahol is a leheto legudvariasabb módon fogadjon benneteket.

William erre nagyon gyorsan válaszolt:

- Még mielőtt erre válaszolnék neked, szeretném, ha közölnéd, hogy mi vagy; a beszéded alapján ugyanis európainak tartalak.

Erre nyomban azt válaszolta, hogy hollandus.

- Ezt a beszédedből nagyon is jól tudom - mondotta William -, de vajon Hollandiában született hollandus vagy-e, vagy pedig ennek az országnak a szülőtte, aki a hollandusok közt forogva tanulta meg a nyelvüket, hiszen tudjuk, hogy ezen a szigeten hollandusok is megtelepedtek.

- Nem - mondotta az öreg -, én magam Delft szülőtte vagyok, az európai Hollandiából kerültem ide.

- Helyes - bólintott William -, de keresztény vagy-e avagy pogány, vagy esetleg az a fajta, akit mi renegátnak nevezünk?

- Keresztény vagyok - felelte.

Majd az alábbiakban következő párbeszéd folyt le köztük:

William: Szóval hollandus és keresztény vagy. És mondd, kérlek, szabad ember vagy, avagy szolga?

Hollandus: Itt én a király szolgája vagyok, mégpedig a hadseregében.

W: De önkéntes vagy-e avagy fogoly?

H: Eleinte valóban fogoly voltam, most azonban szabad vagyok.

W: Tehát amikor kezdetben fogoly voltál, szabad volt szolgálnod őket; de vajon szabad vagy-e most annyira, hogy elmehetnél, ha kedved tartaná, a saját honfitársaidhoz?

H: Az én honfitársaim a sziget északi és keleti részein élnek, ez innen nagyon távol van, s a király kifejezett engedélye nélkül nem mehetnék oda.

W: És miért nem kapsz engedélyt, hogy oda mehess?

H: Sose kértem.

W: De tegyük fel, hogy kérnél, ugye, te is tudod, hogy nem kapnál rá engedélyt?

H: Errol többet úgyszem tudok mondani; de hát miért kérdezel tolem ilyeneket?

W: Erre alapos okom van. Ha te valóban keresztény vagy, és foglyuk vagy, akkor hogyan egyezhettél bele, hogy segíts nekik torbe csalni minket is, akik honfitársaid és keresztény testvéreid vagyunk?

H: Már hogyan is csálnálak torbe titeket? Hát nem azt mondtam, hogy a király meghívott benneteket, jöjjetek ki a partra, s nem megmondtam, hogy megparancsolta, bánjanak veletek udvariasan, és segítsenek benneteket?

W: Ha te valóban keresztény vagy, amit én nagyon kétlek, akkor elhiszed, hogy ez a király vagy a generális egyetlen szavát is megtartaná?

H: A király a nagy generális száján keresztül tesz nektek ígéretet.

W: Nem azt kérdeztem toled, hogy mit ígér, vagy kinek a révén. Amit én kérdek toled, az a következő: állíthatod, hogy elhiszed, hogy valóban meg szándékszik tartani az ígéretét?

H: Erre mit felelhetnék? Hogyan mondhatnám meg, hogy mik az o szándékai?

W: De azt megmondhatod, hogy mit hiszel.

H: Én azt hiszem, hogy ha akarja, megtarthatja az ígéretét.

W: Te aztán igazán kétszínu keresztény vagy. Na, de ide figyelj, még egy kérdést felteszek neked! Állítod, hogy te magad hiszel az ígéréteben; s mernéd-e azt tanácsolni nekünk, hogy mi is higgyünk benne, és az ígéretek alapján a kezükbe adjuk az életünket?

H: Nem azért vagyok itt, hogy a ti tanácsadótok legyek.

W: Talán csak nem mered kimondani a véleményedet, mert a hatalmukban tartanak. Kérlek, van köztük valaki, aki megéri, amit te meg én beszélünk?

H: Nem, egyikük sem.

W: Akkor hát, ha valóban keresztény vagy, válaszolj nekem világosan: biztonságos-e kimerészkedni a partra a pusztá ígéletük alapján?

H: De kérlek, most hadd tegyek fel neked én egy másik kérdést. Van-e valami reményetek, hogy a hajókat kiszabadítsátok, ha visszautasítjátok ezt az ajánlatot?

W: Igen. Ki fogjuk szabadítani a hajót. Ebben most, hogy elült a vihar, már nem is kételkedünk.

H: Akkor nem mondhatom, hogy az a legokosabb, ha hisztek nekik.

W: Helyes, ez becsületes válasz volt.

H: De én mit mondjak nekik?

W: Mondj nekik szép szavakat. Olyanokat, mint amilyeneket o üzent nekünk.

H: Miféle szép szavakat?

W: Mondd nekik, hogy közöljék a királlyal, idegenek vagyunk, akiket egy nagy vihar sodort az országa partjára, s nagyon köszönjük a felajánlott kedvességét, amit, ha még továbbra is bajban leszünk, köszönettel el is fogunk fogadni. Most azonban nem áll módunkban kijönni a partra, mert jelen állapotában nem hagyhatjuk el a hajót anélkül, hogy a biztonságát veszélyeztetnénk. De még egy vagy két dagály segítségével biztosan le tudjuk vinni a zátonyról, és akkor aztán nyugodtan lehorgonyozhatunk.

H: De a király elvárja, hogy kijöjjetek a partra, meglátogassátok, és elozékenységét valami ajándékkal háláljátok meg.

W: Majd ha kiszabadítottuk a hajónkat, és betömtük a lékeit, akkor fogjuk az iránta érzett tiszteletünket kifejezésre juttatni.

H: De hiszen akkor most is eljöhetnétek hozzá.

W: Ide figyelj, barátom: én nem azt mondtam, hogy akkor elmegyünk hozzá.

H: De nagyon dühös lesz, ha nem mondom, hogy jöttök.

W: És kire lesz olyan nagyon dühös?

H: Rátok.

W: És miért hiszed, hogy mi ennek bármi jelentőséget tulajdonítunk?

H: Ideküldi ellenetek az egész hadseregét.

W: És mit gondolsz, mit tehetnének ellenünk?

H: Meg fogja parancsolni, hogy gyűjtsák fel a hajóitokat, benneteket pedig hurcoljanak el hozzá.

W: Mondd meg neki, hogy ha megkísérli, emberére akadhat!

H: Tengernyi sok embere van.

W: Hajói vannak?

H: Nincsenek.

W: Sem csónakjai?

H: Csónakjai sincsenek.

W: Hát mit képzelsz, mit törödünk akkor az embereivel? Akár százezerrel is?

H: Ó, hát felgyűjthatnának benneteket!

W: Lehet, hogy megpróbálják, de azt veszítükre teszik. Mert biztosíthatlak, hogy ha az ágyúnk lotávolába érnek, kizsigerelejük a százezer embereteket.

H: És mi lenne, ha a király túsokkal kezeskedne a biztonságotokért?

W: De hát ki mást adhatna túsul, mint hozzád hasonló rabszolgákat és lakájokat, akiknek élete annyit sem jelent neki, mint nekünk egy jó vadászkutyáé?

H: Kit kérsz hát túsul?

W: Ot magát és téged, drága uram.

H: És mit csinálnátok vele?

W: Azt amit o velünk: levágnánk a fejét.

H: És velem mit tennétek?

W: Veled? Vissza vinnénk a szülőhazádba, s habár rászolgálsz az akasztófára, újra embert és keresztényt faragnánk beloled.

H: Ezzel bogarat tettél a fülembé; de errol majd holnap beszélünk.

Ezek után elmentek, William pedig visszajött a hajóra, és részletesen beszámolt az öreg hollandussal folytatott tárgyalásáról. Számomra nagyon érdekes és tanulságos volt az egész; minden okom megvolt, hogy beismerjem: William sokkal jobban ítélte meg a helyzetet, mint én.

Azon az éjszakán nagy szerencsénkre valóban el tudtuk szabadítani hajónkat a zátonyról, és a parttól mintegy másfél mérfölddel távolabb, a mély vízben lehorgonyoztunk. Így aztán igazán nem kellett félnünk a hollandus királyától meg az o százezer emberétől. Pedig másnap újra megjelentek, méghozzá elképeszto tömegben: a számuk becslésünk szerint csak nagyon kevéssel lehetett a százezer alatt. Elefántjaik is voltak, de hát az elefántok egész hadseregével sem tehettek volna bennünk semmi kárt, hiszen most mi már szabályosan horgonyoztunk, és olyan távolságban, ameddig úgysem érhetek el. Ami azt illeti, sokkal hozzáférhetetlenebbnek képzeltük magunkat, mint amilyenek a valóságban voltunk. Ott, ahol mi állomásoztunk, egészen sima volt a tenger, de a víz alatt kivehettük azt a homokzátonyt, amelyre korábban ráfutottunk. Félkör alakot képezett, s a két szarvával úgy vett minket körül, hogy pontosan a közepén álltunk, mint valamiféle kerek öbölben. Mély vízben ugyan, és látszólag teljes biztonságban, de a homokzátony két szarva jobbra és balra csaknem két mérfölddel nyúlt túl azon a ponton, ahol a hajónk állomásozott.

Tolünk keletre a homokzátonyon hosszú vonalban felfejlődött a tömeg: többségük alig térdig vagy bokáig éro vízben állt, de a szárazföld feloli oldalon meg a másik homokzátonyon is körülvettek minket. Körülbelül hatmérföldes hosszúságban álltak félkörben vagy inkább a kör háromötödében.

A hajónk még erosen szivárgott, ácsaink kívülról dolgoztak az oldalán, hogy megkeressék és betömják sebeit. Eloszor az egyik, majd a másik oldalon igyekeztek hozzáférni a lékekhez, és amikor embereink ennek érdekében oldalára döntötték a hajót, a homokzátony közelebbi, keleti felén felsorakozott harcosok rémület és öröm között ingadozva teljesen megzavarodtak, és leírhatatlan módon kiabáltak és rikoltoztak egymásnak.

Elhihetik, milyen lázas gyorsasággal dolgoztunk mindnyájan, egyrészt a lékek betömésén, másrészt a vitorlakötézetünk és vitorláink megjavításán, hiszen azok is súlyosan megsérültek, meg egy új foárbocderék felszerelésén, s közben megláttuk, hogy a barbárok hadseregéből kivált egy csoport, csaknem ezer ember, s körbe a zátonyon egészen addig jött, amíg a hajónk oldalától keletre, mintegy félmérföldnyire megközelített minket. Akkor azután azt is megláttuk, hogy a hollandus egyes-egyedül előrelep, és kezében a fehér zászlóval még közelebb jön hozzánk.

Embereink éppen egyenesbe állították megint a hajót, megtaláltuk és betömtük addigra legveszélyesebb lékeinket is; így hát parancsot adtam, hogy eresszék le a csónakokat, ugyanúgy megrakva legénységgel, mint az elozo napon, s szálljon be teljhatalmú megbízottunk, William is. Mindössze annyi utasítást adtam neki, hogy ha lehet, szabadítsa ki az öreg hollandust, és hozza fel valahogy a hajóra.

Nos, amikor William hatvan vagy hetven yardnyira megközelítette a csoportot, felemelte a fehér zászlót, pontosan úgy, mint a hollandus, majd a csónak oldalát a part felé fordította, és újra megkezdődött a tárgyalás, vagyis a párbeszéd, amint az alábbiakban következik:

William: Nos, barátom, most mi mondanivalód van a számunkra?

Hollandus: Ugyanolyan békés küldetésben jöttem, mint tegnap.

W: Még mered azt állítani, hogy békés küldetésben jöttél, ezekkel az emberekkel itt s mindezzel a sok ostoba

harc felszereléssel, amit magukkal hoztak?

H: A király sürget minket, hogy hívjuk ki a partra a kapitányt az összes emberével együtt. Azt is megparancsolta az embereinek, hogy legyenek hozzátok a lehető legudvariasabbak.

W: És ez a sok ember mind azért jött, hogy meghívjon minket?

H: Ha békében kijöttök a partra, nem fognak bántani benneteket.

W: Na, és mit képzelsz, mit tehetnek nekünk, ha nem megyünk?

H: Ti nagyobb biztonságban hiszitek magatokat, mint amilyenben vagytok. Biztosíthatlak, hogy rengeteg bajt okozhatnak nektek, és talán még a hajótokat is felgyújthatják.

W: Tegyük fel, hogy ebben igazad van, bár én bizonyos vagyok, hogy tévedsz. De hát láthatod, hogy több hajónk is van, amin elmehetünk innen. - És ezzel a szlúpra mutatott.

(Ugyanis pont ebben a pillanatban bukkant fel kelet felől, mintegy hatmérföldnyire tőlünk a szlúpunk, melynek tizenhárom nappal ezelőtt nyomát veszítettük.)

H: Ha tíz hajótok lenne, az sem lenne elegendő, mi oly sokan vagyunk.

W: Most sem azt mondtad, amit gondolsz; de ha a barátaink felzárkóznak hozzánk, adhatunk nektek egy kis kóstolót az eronkból.

(Pont akkor dördült a szlúpról öt ágyúlövés, ami azt jelentette, hogy ok is jelzést kérnek tőlünk.)

H: Hallom, hogy lottok, de remélem, hogy nem fog a ti hajótok is lóni, mert ha igen, azt a generálisunk a fegyverszünet megszegésének tekinthetné, s parancsot adhatna, hogy nyílzáport zúdítsanak rátok a csónakba.

W: Abban pedig biztos lehetsz, hogy a hajóról is fognak tüzelni, de most még golyó nélkül. Ha nincs jobb dolga a generálisotoknak, elkezdheti az ellenségeskedést, de biztosíthatunk, hogy boven visszafizetünk érte.

H: Túlságosan lebecsüled őket, nem tudod még, hogy mire képesek.

W: El tudom képzelni! De hidd el, hogy nem izgat minket. Ha akarod, le is eresztheted a fehér zászlót, s kezdhettek a harcot.

H: Jobban szerettem volna békét közvetíteni, s azt látni, hogy a végén barátságban váltok el.

W: Te magad is álnok gazember vagy, hiszen jól tudod, csak azért akartak a partra csalni, hogy ott csapdába ejtsenek. Hogyan lehetsz keresztény létedre ilyen hitvány alak?

H: Hogy mondhatasz nekem ilyet? Hát mit kívántok, mit tegyek?

W: Azt, hogy ne viselkedj úgy, mint egy áruló, hanem mint olyan ember, aki valaha keresztény volt, és ha akarná, még mindig az lehetne.

H: Igazán nem tudom, hogy mit tegyek! De hidd el, bárcsak elkerülhetnék ezektől, mert ez egy vérszomjas nép.

W: Akkor én megmondom, hogy mit tegyél. És ez nem is olyan nehéz. Tudsz úszni?

H: Igen. De ha megkísérelném, hogy odaússzak hozzátok, ezer nyilat és dárdát eresztenének belém, még mielőtt elérném a csónakotokat.

W: Közelebb viszem hozzád a csónakot, s felviszlek a hajóra, bármit is tegyenek. Csak egyetlen sortüzet adunk le rájuk, s kezeskedem, hogy mind elrohannak.

H: Biztosíthatlak, hogy tévesen ítéled meg őket. Mind iderohannának a parthoz, és tüzes nyilakat lonénekrátok, és felgyújtják a csónakotokat, a hajókat, mindent, ami csak körülöttetek van.

W: Megkockáztatjuk ezt is, ha átjössz hozzánk.

B: Tisztességesen fogtok bánni velem?

W: Erre szavamat adom, amennyiben te is becsületes leszel.

H: Nem fogtok fogságba vetni?

W: A magam életével kezeskedem, hogy szabad ember leszel, oda mehetsz, ahová akarsz, habár be kell vallanom, tulajdonképpen nem érdemled meg.

Hajónk pont ebben a pillanatban válaszolt három ágyúlövéssel a szlúpnak, mire az egyenesen arra fordult, ahol a hajónk horgonyzott. Azt azonban el sem lehet mondani, hogy három ágyúlövésünkre micsoda zuzavart, ordítózás, kapkodás és általános felfordulás keletkezett a felsorakozott tömegben.

Elorenyomultak mind a tenger partjáig, s azon nyomban százezer tüzes nyílvesszót zúdítottak ránk. Kénbe vagy valami hasonló anyagba mártott kis szövetzacskót erősítettek minden egyes nyílra, hogy a levegőn keresztül szállva mindent felgyújtsanak.

A támadásnak ez a módja, nem is tagadom, először meglepett minket, egyáltalán nem tartottuk már valószínűtlennek, hogy a hajónkat is felgyújthatják. William éppen ezért elhatározta, hogy tüstént visszavevnek a hajóhoz, s rávesz minket, hogy szedjük fel azonnal a horgonyt, és fussunk ki a nyílt tengerre. Erre azonban már nem volt idő, mert a part közelében álló hatalmas tömeg minden részéből sortüzet bocsátottak mind a csónakra, mind pedig a hajóra. De azután sem tartottak szünetet, hanem folyamatosan lodöztek, úgyhogy a levegő lobogó tuzzal volt tele.

Williamnek és embereinek éppen annyi idejük volt, hogy szorosan a csónak magas mellvédje mögé feküdjenek, amit pontosan ilyen célra készítettek, úgy, hogy mögé bújhassanak. Majd tüzfegyvereikből gyorsan leadtak egy sorozatot azokra, akik a hollandus körül álltak. William megparancsolta, hogy vigyázzanak, csak a többiekre célozzanak, és el ne találják a hollandust. Ezután bátran még közelebb eveztek, és leadtak egy második sorozatot is, ami rettenetes zuzavart keltett a fickók között. A hajóról is láthattuk, hogy többen meghaltak vagy megsebesültek.

A nyílvesszók azonban még mindig olyan surun szálltak az embereink fölött, hogy nem ülhetek fel az

evezekhez, ezért aztán kibontották egy kicsit a vitorlájukat, gondolván, hogy a mellvédjük mögött fekve, elvitorlázhatnak a part mellett. De egy-két perc sem telhetett el, máris legalább ötszáz tüzes nyílvezzot lottak a kibontott vitorlába, míg végül lángra lobbantották. De embereinket még az a veszély is fenyegette, hogy maga a csónak is tüzet fog; emiatt megpróbáltak fekvő helyzetből, amilyen gyorsan csak tudtak, távolabbi vizek felé evezni.

Most, hogy a csónak már nem volt közöttünk, tisztán megcélozhattuk a hajóról az egész vad hadsereget, s hatszor vagy hétszer a surujükbe lottunk; minden alkalommal öt ágyúból, melyeket apró lövedékekkel, vasdarabokkal, golyókkal és mindenféle törmelékekkel töltöttünk meg.

Könnyen kivehettük, hogy nagy pusztítást végeztünk közöttük, de ennek ellenére semmi jelét nem adták annak, hogy el akarnának menekülni, és egész idő alatt ugyanolyan surun lodózték a tüzes nyilait, mint azelőtt.

Végül egyszerre csak abbahagyták a nyilazást, és futva, teljesen egyedül előrejött megint a partig az öreg hollandus, kezében tartva ismét a fehér zászlót; olyan magasan lobogtatta, ahogy csak bírta, így adott jelzést a csónakunknak, hogy menjenek újra oda hozzá.

William elször nem akart a parthoz közelíteni, de az öreg addig folytatta a hívó jeleket, amíg végül William mégis odament, a hollandus pedig azt mondta, hogy a generálisnál volt, akít az embereinek a lemészárlása nagyon megpuhított, és William most bármit megkaphat tole.

- Nem akarunk mi tole semmit - mondotta William -, vigye el az embereit az ágyúink lotávolából, hiszen megteheti.

- Persze - felelte a hollandus -, de elmocanni sem mer a helyérol, mert a király minden bizonnal kivégezteti, hacsak partra nem száll néhány emberetek.

- Akkor hát máris hullá - mondotta William -, mert egyetlenegyünket sem fogja soha a hatalmába keríteni csak azért, hogy ezzel az o életét megmentsük. Azt azonban megmondom neked - folytatta William -, hogyan tudnád ot rászedni és ezzel a magad szabadságát is visszanyerni, ha ugyan valóban szeretnéd viszontlátni a szülőhazádat, és nem abban leled kedvedet, hogy életed hátralevo napjait pogányok és vadak közt töltsed.

- Lelkem mélyébol, boldogan megtenném - válaszolta -, de ha megkísérelném, hogy odaússzak hozzátok, biztos, hogy még félúton sem lennék, máris agyonlonének.

- Majd megmondom neked - mondotta William -, hogyan jöhetsz el, méghozzá az o beleegyezésével. Menj oda hozzá, és mondd meg neki, hogy felajánlottam, felviszlek a hajónkra, hátha rá tudnád beszélni a kapitányunkat, hogy kimenjen a partra.

A hollanduson már az első szó után látszott az elragadtatás.

- Megteszem - mondotta -, s meg vagyok gyozodve, meg fogja adni az engedélyt.

Ezzel elrohant, mintha valami nagy örömhírt vinne, s elmondta a generálisnak, hogy William megígérte, ha felmegy vele a hajó fedélzetére, ráveheti a kapitányt, hogy vele együtt kimenjen a partra. A generális olyan buta volt, hogy megparancsolta neki, menjen fel a hajóra, és megfenyegette, hogy vissza ne jöjjön a kapitány nélkül. Ezt a hollandus készségesen megígérte, s ehhez még alakoskodnia sem kellett.

Így hát felvették a csónakra, és felhozták a hajóra, o pedig állta is adott szavát, hiszen soha többé nem ment vissza hozzájuk. Amikor pedig a szlúp is odaért az öböl bejáratához, ahol hajónk állomásozott, mi is felvontuk a horgonyt, és kifeszítettük a vitorláinkat, de mivel elég közel voltunk a parthoz, kifelé menet még három ágyúlovéstadtunk le, persze töltény nélkül, hiszen most már semmi okunk sem volt, hogy kárt tegyünk bennük. A lövések után, ahogy azt a tengerészek mondani szokták, háromszoros hurrával köszöntünk nekik, s így vittük magunkkal a követüket. Arról, hogy aztán a generálisukra milyen sors várt, már semmi tudomásunk sincs.

WILLIAM RAVASZ ÜZLETEI

Észak felé hajóztunk egy ideig, hátha találunk valahol piacot a fuszereinknek. Rengeteg szerencsió volt, de nem tudtuk, mihez kezdjünk vele, mert nem mertünk az angol telepeken kereskedni. Nem mintha nem lett volna elég eronk és bátorságunk megütközni bármelyik hajójukkal, de hát az sem állt érdekünkben, hogy meglássonak, s elvigyék a hírünket egyik településtől a másikra. Még kevésbé lett volna elonyös számunkra, ha a Malabar-parton levo holland települések bármelyikén felfedeznek minket. Mivel olyan fuszerekkel voltunk roskadásig megrakva, melyekkel kizárólag ok kereskedhetnek, ez rögtön elárulta volna nekik, hogy mik vagyunk, és hogy rakományunkat nyilvánvalóan csakis rabolhattuk tőlük. Ok pedig kétségtelenül minden elképzelhető módon megkísérelték volna, hogy megtámadjanak minket.

Tovább mentünk hát, s Margaóhoz közeledtünk, amikor is utasítottam a kormányosokat, hogy állítsák meg a hajót, majd összehívtam a tanácskozó gyulést, amit csak válságos helyzetben szoktunk megtenni, hogy megvitassuk, merre menjünk, és milyen módon kereskedjünk, hogy le ne leplezzenek bennünket. Végül úgy határoztunk, hogy nem megyünk tovább, William viszont néhány rendkívül megbízható legénnyel a szlúpon Suratba utazik, ami tőlünk északra volt, s ott tisztes kereskedökként próbálnak az angol telepen üzletet kötni.

Minden gyanút el akartunk hártani, ezért a szlúpról leszereltük még az ágyúkat is. William két emberünket hamis okmányokkal látta el - az egyik seborvos volt, mint o maga, a másik egy rendkívül gyors észjárású, minden hájjal megkent öreg tengerész, aki azonkívül kituno színész is volt. Ezt a két embert William kvékernek öltöztette fel, s betanította oket, hogy úgy beszéljenek, mint a kvékerek. Az öreg tengerész kapta a szlúp kapitányának szerepét, a sebész lett a hajóorvos, William pedig a teherrakományra felügyelő tiszt.

Mielott elindultak volna, mindnyájan egy kis szigethez vitorláztunk, ahol egy jól elrejtett, mély vizu öblöt láttunk. Itt kikötöttünk, kiraktuk a szlúp rakományát, s csak olyasmivel töltöttük meg, amitol legeloször akartunk megszabadulni, vagyis szerencsióval és szegfuszeggel. Innen kelt útra végül William a két álkvékerével és a szlúp tizennyolc fonyi legénységével Surat felé, ahol is az angol teleptől némi távolságra horgonyt vetettek.

William annyira elovigyázatos volt, hogy eloször csak o maga és a doktor ment ki a partra. Eloször a doktor kötött ismeretséget néhány ott élo angol kereskedovel, majd bemutatta nekik a barátját, a rakományra felügyelő tisztet is. Úgy irányították a beszélgetést, hogy a kereskedok fokról fokra nagyobb kedvet kaptak az üzletkötéshez. Mindössze az volt az akadály, hogy Williamék rakománya túl sok volt nekik.

De hát ezt a nehézséget gyorsan áthidálták, másnap ugyanis még két kereskedot hoztak magukkal; ezek is angolok voltak, s oket is bevonták az alkuba. Williamnek nem kevesebb, mint harminchárom tonna szerencsiója és tizennyolc tonna szegfuszega volt. Rövidesen megkötötték az üzletet, majd a kereskedok két révkalauzt adtak Williamék mellé, akik bevezették oket egy kis öbölbe, s ott kirakták az egész rakományt.

Nagyon tisztességes árat adtak Williamnek, körülbelül harmincötezer nyolcast fizettek készpénzben, azonkívül számunkra értékes árukat is adtak és még két nagy, mintegy háromszáz font sterling értékű gyémántot is.

William ezután meghívta őket a szlúp fedélzetére, s ott a jó öreg kvéker beszédével óriási módon elszórakoztatta és addig traktálta őket, hogy így "barátom", meg úgy "testvérem", amíg annyira leitatta őket, hogy azon az éjszakán már ki sem tudtak menni a partra.

Szerették volna megtudni, hogy kik az embereink, és honnan jöttek, de egyetlen ember sem akadt a szlúpon, aki erre a kérdésekre válaszolt volna. Mindezt azonban oly módon csinálták, hogy azt higgyék, ok is csak tréfálnak és viccelődnek ezzel kapcsolatban. A beszélgetés közben azonban kiderült, hogy ha lett volna, akár kétszer annyi fuszert is megvásároltak volna ezek a kereskedők. William utasítására a kedélyes, szeretetre méltó "kvéker" kapitány elmondta az angoloknak, hogy Margaonál állomásozik még egy szlúpjuk, abban is rengeteg fuszert van, s amennyiben még nem adták el, amíg ő odaérkezik, szívesen idehozza azt a hajót is.

Újdonsült barátaik olyan mohók voltak, hogy már előre meg akartak alkudni az öreg kapitánnyal.

- Azt már nem, barátaim - mondotta ő -, látatlanban ne kössetek üzletet, hiszen azt sem tudhatom, nem adta-e már el a hajó gazdája a szállítmányát; de ha még megvan neki, remélem, hogy őt is ide tudom hozni hozzátok.

Idközben a doktornak is megvolt a maga feladata, akárcsak Williamnek és az öreg kapitánynak; ő ment ki ugyanis naponta többször az indiai csónakkal a partra, hogy friss élelmet szállítson a szlúpra. Végül jó félig megtöltötték a szlúpot rizzsel, rizspállinkával, valamint élő disznókkal és hat vagy hét tehénnel, majd visszatértek hozzánk.

Mindig is örömmel fogadtuk a szerencsés kezű Williamet, de soha olyan örömmel, mint most, hiszen beszorultunk a hajónkba, s némi mangón és gyökereken kívül semmihez sem jutottunk. Nem akartunk ugyanis beljebb menni a szigeten, nehogy felismerjenek minket, még mielőtt hírt kapnánk a szlúpunkról. William tizenhét napot töltött el ezzel az eredményes vállalkozással, majd újabb megbeszélést tartottunk.

Elhatároztuk, hogy valóban megpróbálunk ugyanazoknak a kereskedőknek még egy hajórakományt árulni. De mit tegyünk, hogy Williamék le ne leplezodjenek az angol kereskedők előtt, akiknek azt mondták, hogy ez az áru egy másik szlúpunkon van? Az öreg "kvéker" kapitány azonban ezt is megoldotta. Minthogy ő maga amint már említettem, kituno színész volt, az is könnyen ment neki, hogy a szlúpot új jelmezbe bújtassa. Mindenekelőtt visszarakta az összes faragást és díszet, amit a korábbi út előtt levett a szlúpról, a tatja, mely azelőtt tompa szürkés színu volt, most kékesen csillogott, de még vidám ábrákat is festett rá. Ácsaink a fedélzet mindkét oldalára csinos, fedett tornácot építettek, tizenkét ágyút helyeztek el a hajón, a párkányát ónnal borították, mindennek azelőtt nyoma sem volt. De hogy a szlúp átalakulását még tökéletesebbé tegye, azt is megparancsolta, hogy változtassák meg a vitorlázatát: míg addig félig felvont pályavárával, jacht módjára vitorlázott, most keresztvitorlával és hátsóárboccal ment, akár egy ketch. ^[8] Röviden összefoglalva tehát, az álcázás tökéletes volt.

Ebben az új alakjában ment vissza a szlúp, kapitányként, most egy másik megbízható emberünk szerepelt; az öreg kvéker most csak utasként volt jelen, a doktor és William vállalták a rakományra felügyelő tisztek szerepét, mégpedig egy bizonyos Singleton kapitány megbízásából, szabályos iratokkal ellátva.

Hatalmas mennyiségű szerecsendión, szegfuszegen, szerecsendióhéjon és fahéjon kívül a Fülöp-szigetek táján

zsákmányolt mindenféle egyéb áruval is roskadásig megraktuk a szlúpot.

Ezt a rakományt is könnyuszerrel eladta William; húsz nap múltán ért újra vissza, méghozzá hosszú időre elegendó étellel megrakva. Hozott azonkívül körülbelül harmincháromezer nyolcas pénzt meg néhány gyémántot is.

ÉS MOST HOVÁ?

Most már valóban nagyon gazdagok voltunk, és természetesen újra felötlött bennünk a kérdés, hová menjünk ezután. Egy szép napon behívott William a szlúp kabinjába, s azt mondta, hogy szeretne velem komolyan beszélni.

- Megengeded, hogy oszintén beszéljek veled jelen körülményeidrol, valamint életed további kilátásairól? - kérdezte William. - És szavadat adod-e, hogy semmit sem fogsz tolem rossz néven venni?
- Tiszta szívembol megígérem - mondottam én. - Úgy tapasztaltam, William, hogy a tanácsaid mindig jók voltak, éppen ezért mondj, amit csak akarsz, ígérem, hogy nem fogom rossz néven venni.
- De azt is ígérd meg nekem - folytatta William -, hogy ha nem értesz egyet azzal, amit javasolok, nem hozod nyilvánosságra az emberek között.
- Szavamat adom. És bármibe beleegyezem, csak abba nem, hogy elhagyj engem, mert semmi körülmények között sem tudnék megválni toled.

William most már minden aggály nélkül feltárta elottem gondolatait.

- Nos - kezdte -, akkor hát mindenekeleott azt kérdem toled: nem gondolod-e, hogy te magad és embereid is olyan gazdagok vagytok már, hogy azt sem tudjátok, mihez kezdjeteK vele?
- Ez igaz, William - mondottam -, ebben tökéletesen igazad van. Eddig igazán nagyon nagy szerencsével jártunk.
- Nos - folytatta William -, ha már valóban eleget szereztél, nem gondolsz-e arra, hogy abbahagyd ezt a mesterséget? Hiszen a legtöbb ember abbahagyja a szakmáját, amikor megelégedett azzal, amit szerzett, s ha már eléggé meggazdagodott, hiszen senki sem üzletel az üzletelés kedvéért, még kevésbé rabol csupán a rablás kedvéért.
- Helyes, William - bólintottam -, most már értem, hová akarsz kilyukadni. Az otthon után kezdel vágyódni, ugye?
- Bizony - felelte William -, te mondottad ezt ki, és remélem, te magad is így vagy ezzel. Hiszen az a természetes, hogy ha az ember sokáig távol volt, végül újra hazakívánkozik. Ez pedig különösképpen vonatkozik azokra, akik úgy meggazdagodtak, hogy ha több pénzük lenne, azzal már nem is tudnának mit kezdeni.

- Helyes, William - válaszoltam -, most te persze azt hiszed, olyan meggyozoen adtad elo ezt a bevezetést, hogy ehhez már semmit sem szólhatok. Azt azonban nem magyaráztad meg nekem, hogy mit értesz az

otthonon. Pedig éppen ez az, amiben mi ketten különbözünk. Én, barátom, itt vagyok otthon, itt az én lakhelyem, soha életemben nem is volt más, én afféle menhelyi gyerek voltam; így hát akár gazdag vagyok, akár szegény, sehová sem vágyakozom, mert hiszen nincs is hová mennem.

- Miért - kérdezte William, de kissé zavartnak látszott -, hát nem vagy angol?

- De igen - mondtam én -, azt hiszem, hogy az vagyok, hiszen látod, angolul beszélek. De már gyerekkoromban elkerültem Angliából, s azóta sohasem voltam ott, illetőleg csak egyszer, akkor is megcsaltak és rászedtek, s olyan gyalázatosan bántak velem, hogy azt sem bánom, ha soha többé nem fogom viszontlátni Angliát.

- Miért, hát nincsenek rokonaid vagy barátaid, akikre szívesen vagy egy kis megbecsüléssel gondolnál?

- Nincs, William - válaszoltam -, semmivel sem több, mint akár a nagymogul udvarában.

- És az ország iránt sem érzel szeretetet, ahol születted?

- Nem én! Semmivel sem többet, mint Madagaszkár szigete iránt, sőt még annyit sem, mert az, mint ahogyan te is tudod, nem is egyszer szerencsét hozott számomra.

Williamet teljesen megdöbbenette az, amit elmondtam, és elhallgatott. Én viszont így szóltam hozzá:

- Nos, William, mi mondanivalód van még? Hiszen azt mondtad, hogy valamiféle tervet forgatsz a fejedben. Hát csak gyerünk, ki vele!

- Nem - felelte William -, amit mondani akartam, az mind megdolt, a terveim mind semmivé foszlottak.

- Azért mondd csak el nekem, William, mert ha nincsenek is rokonaim és barátaim Angliában, azt azért nem állítom, hogy annyira szeretem ezt a kóbor, kalandozó életet, hogy sohasem kívánnám abbahagyni. Halljuk, tudsz-e nekem valami olyant ajánlani, amit még ez után várhatok?

- Minden bizonnyal, barátom - mondotta William nagyon komolyan -, feltétlenül van még valami számodra ez után is.

Látszott, hogy nagyon meghatódott, s nekem úgy rémlett, mintha könnyeket látnék a szemében. Én azonban sokkal keményebb gazfickó voltam, mintsem hogy ilyesmi meghatott volna. Csak nevettem rajta.

- Persze - mondtam -, a halál! Esküszöm, arra gondoltál, ugye? Mert az vár még miránk. Ilyen ez a mi mesterségünk.

- Bizony - mondotta William -, ez igaz, de azért helyesebb lenne, ha már előbb is gondolnánk rá, nem csak akkor, amikor eljön értünk.

- Ugyan, mit jelent, ha rágondolunk? - kérdeztem. - Elég rágondolni, amikor elérkezik.

De hadd jegyezzem itt meg, a magamfajta eldurvult gazfickók tanulságára, hogy amikor kimondtam: "Mit jelent, ha rágondolunk?", egyszerre csak belém nyilallt a lelkiismeret, amihez fogható mindaddig még sohasem éreztem.

William pedig, miközben könnyek csorogtak végig az arcán, így folytatta:

- Azért halnak meg olyan sokan még az előtt, hogy megtudták volna, miként kell élni, mert vannak emberek, akik úgy élnek, mintha sohasem halnának meg. De amikor azt mondtam, hogy ezen az életmódon túl is van valami, amire gondolnunk kellene, akkor bizony nem a halálra utaltam.

- Nem? - csodálkoztam. - Hát akkor mire?

- A bunbánatra - mondotta o.

- Micsoda?! Láttál te már olyan kalózt, aki megbánta bűneit?

Erre egy kissé meghökkent előbb, majd így felelt:

- Igen, láttam egyszer egyet, de már az akasztófa alatt. De remélem, hogy nem te leszel a második.

Ezt rendkívül gyengéden mondotta, szemmel láthatóan aggódva értem.

- Nos, William, köszönöm, és lehet, hogy nem is vagyok olyan érzéketlen ezekben a dolgokban, mint ahogy mutatom. De hát hadd halljam most már a javaslatodat.

- Az én javaslatom - kezdte William - pontosan úgy szolgálja a te javadat is, mint az enyémet. Véget vethetünk ennek az életmódnak, s megbánhatjuk bűneinket. Erre most mindketten számára itt a legjobb alkalom, olyan, amilyen sohasem volt még, és talán nem is lesz többé soha.

- Ide figyelj, William, hadd halljam a javaslatodat; hogyan vethetnénk véget ennek a mostani életmódunknak? Ez ugyanis az első megoldandó feladatunk. Hogyan is juthatnánk ki ebből a mostani pokoli helyzetünkből?

- Valóban - felelte William -, addig, amíg kalózok vagyunk, nem is szabad a bunbánatról beszélnünk.

- Helyes - mondtam én. - Az első lépés tehát, amit meg kell tennünk, az, hogy szakítsunk ezzel a nyomorult életmóddal. Én pedig szívvel-lélekkel elindulok veled ezen az úton. És szavamat adom neked: amiként attól a perctől kezdve, hogy felvetted a hajóra, én voltam a parancsnokod, úgy ettől az órától kezdve légy te az én parancsnokom. Én pedig mindent megteszek, amire csak utasítasz.

- Akkor hát - mondotta William -, tervem a következő: Itt vagyunk most a Perzsa-öböl torkolatánál. Suratban nemrég annyit eladtunk a rakományunkból, hogy elég pénzünk is van. Most pedig küldj el engem a szlúppal Basszorába, de előbb megrakjuk a nálunk lévő kínai árukkal, ami ugyancsak kitesz egy teljes hajórakományt. Biztosíthatlak, újra megtalálom a módját, hogy kereskedőnek adva ki magam, nagy mennyiségű árut és pénzt helyezzek letébe az ottani angol és holland kereskedőknél, amihez később bármikor hozzájuthatunk. Aztán, ha visszajöttem, majd kiagyaljuk a többit is. Te viszont közben intézd úgy a dolgokat, hogy a hajó legénysége rögtön a visszaérkezésem után Madagaszkárba akarjon visszautazni.

Emberek előtt azt a parancsot adtam neki, hogy tartsa magánál a szlúpon lévő pénzt, s vegyen rajta annyi loszert, amennyit csak lehet, újabb kalandos vállalkozásainkhoz. Ugyanakkor elhatároztam, hogy a nagy hajón lévő aranyból és ékszereimből igyekszem annyit összeszedni és elrejteni, amennyit észrevétlenül magammal tudok vinni, ha majd William visszaért. Így hát utasításainak megfelelően elküldtem Basszorába, én

magam pedig átmentem a nagy hajóra, ahol valóban mérhetetlen kincsünk volt.

SZÖKÉS ÉS BUNBÁNAT

Nem kevesebb, mint két hónapig vártunk William visszatérésére, míg elmondhatatlan örömünkre végre megérkezett. Hatvan hordó puskaport, vaslövedékeket s körülbelül harminc tonna ólmot, ezenkívül igen sok élelmet is hozott. Nyilvánosan beszámolt nekem az újáról, amit a fedélzeten bárki végighallgathatott, s ezzel minden gyanút elhárítottunk magunkról.

Ezek után William azzal állt elo, hogy újra szeretne utazni, mert ott kellett hagynia mindenféle holmit, a karavánok ugyanis még nem érkeztek meg. De megbeszélte az ottaniakkal, hogy visszamegy az ott maradt jogos tulajdonunkért, méghozzá újabb áruval megrakva. De az út fontossága miatt azt kérte, hogy én magam is menjek velük.

Pontosan ez volt az, amit én is akartam. Az embereket nagyon izgatta az ügy, foként azért, mert azt mondta William, hogy visszafelé rizzsel és élelemmel rakhatja meg a szlúpot. Én azonban látszólag vonakodtam velük menni, míg végül felállt az öreg seborvos, és ékesszólóan rábeszélt. Igen sok érvet sorolt fel, foként azt, hogy ha nem mennék velük, nem lenne rend, az emberek közül sokan leléphetnének, sőt talán még el is árulnák a többieket. Meg aztán, véleménye szerint, nem is lenne biztonságos, ha a szlúp még egyszer nélkülöm kelne útra. Még azt is felajánlotta, hogy o maga is eljön velem.

Úgy tettem, mint akit meggyoztek mindezek az érvek. Az egész társaság igen elégedett volt, amikor beleegyeztem, hogy velük megyek. Átraktuk a szlúpról a nagy hajóra az összes loport, ólmot, vasat és mindazt, amire a nagy hajónak még szüksége volt, s a helyére néhány bála fuszert, vagy hét tonna szegfuszegyet meg egyéb árukat raktunk. A bálák közé rejtettem az egész magán vagyonomat is, ami, elhihetik, nem kis értéket képviselt.

Indulás előtt összehívtam a hajó összes tisztjét, hogy megbeszéljük, hol és meddig várjanak ránk. Megállapodtunk, hogy a hajó huszonnyolc napig az öböl arábiai oldalán, egy kis sziget mentén fog horgonyozni, de ha a szlúp addig nem érkezne vissza, akkor nyugat felé, egy másik szigethez hajóznak át, ott még tizenöt napig várnak, s ha akkor még mindig nem jön meg a szlúp, akkor Madagaszkáron lesz a találkozó.

Ezek után elhagytuk a kalózhajót, melyet sem William, sem én, sem pedig a seborvos nem akartunk többé viszontlátni.

Egyenesen áthajóztunk az öblön Basszora felé. Egy kis falu előtt vetettünk horgonyt, három vagy négy nap alatt eladtuk az ottani kereskedőknek mindazt, aminek a rakományunkban nagyobb értéke volt, majd azt mondtuk az embereinknek, hogy vásároljunk itt még néhány dolgot. Én magam, William, a seborvos és még egy negyedik bizalmas emberünk tizenkét tengerész kíséretében csónakba ültünk, és kiveztünk a partra. Ott szürkületkor, amikor éppen kezdett leszállni az este, odaküldtünk egy törököt egy levéllel a vitorlamesterhez, aki a tengerészekkel a csónakban várt ránk. A levél, amit az öreg doktor írt, a következőket tartalmazta:

Thomas vitorlamester!

Mindnyájunkat elárultak. Az isten szerelmére, meneküljete el a csónakkal, és menjete fel a hajóra, különben mindannyian elpusztultok! A kapitányt, Williamet, a kvékert, és George-ot, a reformistát

elfogták és elhurcolták: én magam megszöktem és elrejtöztem, de nem tudok innen kimocanni, amint megkísérelném, rögtön megölnének. Amint felértek a hajóra, lépjetek meg, iszkoljatok, az életeteket mentitek meg, ha elvitorláztok. Isten veletek.

R. S.

Mi kissé távolabb elrejtöztünk, onnan figyeltük a hatást. Láttuk, amint a török átadta a levelet, majd azt is láttuk, amint három percen belül az emberek mind beugráltak a csónakba, és eleveztek, és amint azt előre sejtettük, a hajóra érve rögtön meg is fogadták a figyelmeztetést, azon nyomban felhúzták a horgonyt, kifeszítették a vitorlákat, és másnap reggel már a nyomukat sem láttuk. Hírt sem hallottunk felőlük azóta sem.

Mi pedig ekkor, tervünknek megfelelően perzsa kereskedökké alakultunk át.

Nem lényeges, hogy felsoroljam itt, mekkora galádul szerzett vagyont szedtünk össze magunknak; sokkal fontosabb, ha arról beszélek, hogy kezdtem végre megérezni, milyen bunös úton jutottam hozzá, s hogy e vagyon birtoklása egyáltalán nem tesz elégedetté. Nem is nagyon hittem, hogy meg tudnám tartani, de tulajdonképpen nem is nagyon akartam.

Miután, elriasztottuk innen társainkat, a latrokat, tökéletes biztonságban voltunk Basszorában.

Nagy szerencsénkre összeakadtunk itt egy hollandussal, aki Bengáliából Agrába, a nagymogul fővárosába utazott, onnan aztán szárazföldi úton jött Malabar partjára, majd valamiféle alkalmatossággal áthajózott a Perzsa-öblön, s amint megtudtuk, az volt a terve, hogy a nagy folyam mentén Bagdadig, vagyis Babilonig menjen, onnan pedig egy karavánnal Aleppóba és Scanderoonba. Minthogy William hollandul is beszélt, azonkívül kellemes, megnyerő modorú ember volt, hamarosan megismerkedett ezzel a hollandussal. Megtudtuk, hogy nála is jelentős értékek vannak, hiszen nagyon régen kereskedett már a világnak ezen a táján, és éppen a hazájába szándékozott visszatérni.

A hollandus is nagyon megörült az ismeretségnek. Láttá, hogy rengeteg árunk van még (a pénzünkről ugyanis neki sem tettünk említést), és szívesen felajánlotta segítségét, hogy a környéken minél több árutól megszabadulhassunk.

Miközben ezeket intéztük, megállapodtam Williammel, hogy a jövőnkkel illető bizalmas ügyeinkről csakis a szabadban beszélünk, ahol biztosak lehetünk, hogy senki sem hallhatja. Így aztán esténként, amikor kezdett lemenni a nap, és a hoség is mérséklődött, kísértáltunk a mezókra, hogy ott megbeszélhessük dolgainkat.

Mint már említettem, perzsa kereskedőknek adtuk ki magunkat, át is öltöztünk perzsa módra: hosszú selyemöltözékbe, finom bíborvörös anyagból készült köntösbe; a szakállunkat is perzsa módra növesztettük meg. Mellékesen megjegyezve, egyetlen szót sem beszélünk vagy értünk Perzsia nyelvéből, de legalább látszatra perzsa kereskedőknek tunhattunk, s ezáltal elejét vettük annak, hogy kiderüljön kalóz mivoltunk, ha mégis eljutna ide a partraszállásunk híre. Ez pedig, jól tudtuk, könnyen megtörténhet úgy is, ha valamelyik volt társunk fogságba esik.

Csaknem két hónapig maradtunk ott, s ez idő alatt William mélységesen megrendítette az én addig nem is gondolkodó éneket és kedélyemet. Arra figyelmeztetett, hogy van valami más is az eddigi bunös életünkön túl, hogy közeleg a számadás ideje, eddigi tevékenységünkönél sokkal nemesebb feladat vár most ránk: a bunbánat. Ezekhez hasonló gondolatok töltöttek el órákon át, és nagyon búskomor lettem.

A vagyonom, ami pedig hatalmas vagyon volt, csak annyit jelentett számomra, mint a por a lábam alatt, semmire sem értékeltem, és az sem izgatott, hogy elveszíthetem.

Egyik esti sétánkon azzal álltam elő, hogy hagyjuk itt az értékeinket. William azonban bölcs és körültekintő férfi volt, most is ő vállalta magára nemcsak értékeink, hanem önmagunk megőrzésének a gondját és módját is.

- Mondd, William - fordultam hozzá -, te tényleg hiszed, hogy eljutunk valaha is Európába mindezzel a sok holmival, ami itt van velünk?

- Nem is vitás - felelte William -, pontosan úgy, mint a többi kereskedő a magáéval, hacsak köztudott nem lesz, hogy mennyit és micsoda értéket tartalmaz a szállítmányunk.

- Na, és ha van fölöttünk Isten, amint te azt oly sokáig magyaráztad nekem, szóval ha ott van fölöttünk, és valóban igazságos bíró, ahogyan te mondtad, akkor megengedheti-e nekünk, hogy megszökjünk azzal a rengeteg zsákmánnyal, amit annyi ártatlan embertől raboltunk el? Nem fog-e minket felelősségre vonni, még mielőtt Európába érünk, ahol gaztetteink gyümölcseit akarjuk élvezni?

Úgy látszott, hogy megdöbbenette és meglepte Williamet a kérdés, mert hosszú ideig nem válaszolt, majd végül így szólott:

- Nagyon nehéz kérdést tettél fel nekem, és erre nem is tudok határozottan válaszolni, de megpróbálom a kérdést másként felállítani. Az igaz, hogy ha Isten igazságosságát vesszük figyelembe, akkor semmi reményünk sem lehet, hogy a védelmére számítsunk. De minthogy a gondviselés útjai általában kívül esnek az emberi dolgok megszokott rendjén, így hát bűnbánatunk alapján még reménykedhetünk a kegyelemben, s nem tudhatjuk előre, hogy milyen mértékben lehet az Isten jóságos és kegyes. Ezért hát úgy kell viselkednünk, mintha inkább ez utóbbira számítanánk, vagyis a kegyelemre, nem pedig az elsőre, ami semmi egyebet nem vonhatna maga után, mint ítéletet és bosszút.

- De hát te magad magyaráztad egyszer nekem - mondtam én -, hogy a bűnbánat lényege magában foglalja a megjavulást. Mi viszont sohasem tudunk megjavulni; hogyan tudnánk hát akkor bűnbánatot érezni?

- Már miért ne tudnánk sohasem megjavulni? - kérdezte William.

- Azért, mert nem tudjuk visszaadni azt, amit rablással és fosztogatással elvettünk.

- Ez igaz - helyeselt William -, ezt már sohasem fogjuk megtenni, mert nem deríthetjük ki, hogy kik a tulajdonosok.

- Akkor hát mit csináljunk a vagyonunkkal? - kérdeztem. - Ha megtartjuk, továbbra is rablók és tolvajok vagyunk; ha pedig elhagyjuk, akkor sem szolgáltattunk vele igazságot, hiszen a jogos tulajdonosainak nem tudjuk visszaadni.

- Erre röviden válaszolhatok - felelte William. - Elhagyni a vagyont, még hozzá itt, annyit jelentene, mint odadobni azoknak, akiknek semmi joguk sincs hozzá. Magunkat megfosztanánk tőle, de igazságot mégsem tennénk vele, holott inkább gondosan együtt kellene tartanunk ezt a vagyont, azzal az elhatározással, hogy annyi jót teszünk vele, amennyit csak tudunk. És ki tudhatja, milyen lehetőségeket adhat még a kezünkbe a gondviselés, hogy jót tehesünk legalább néhányal azok közül, akik ellen olyan súlyosan vétkeztünk? Ezt hát

rá kell bízunk Istenre, s tovább kell mennünk a megkezdett utunkon. Éppen ezért nem is vitás, hogy jelen feladatunk csakis az lehet, hogy valami biztonságos helyre jussunk, ahol kivárhatjuk az o akaratát.

AZ ÖRDÖG MESTERKEDÉSEI

Williamnek ez az elhatározása nagyon megnyugtató, hiszen mindaz, amit mondott, most is, mint mindig, igaz volt és helyes. Nekem azonban ettől kezdve semmi örömöm sem volt a kincseimből. Úgy tekintettem rá, mint lopott vagyokra, mint a mások tulajdonára, amit ártatlan emberektől raboltam el, s amiért boven rászolgáltam arra, hogy akasztófára kerüljek, és utána elkárhozzam.

E gondolatok nyomták állandóan a szívemet, csaknem beleorültem. Hogy rövidre fogjam történetemet: a legszörnyűbb kétségbeesésbe merültem, és semmi egyében nem jártattam az eszemet, csak azon, hogy miként tudnék eltávozni ebből a világból. Napok óta már egyében sem járt az eszem, mint hogy pisztolyommal fobe lövöm magam.

Egy este szokásunk szerint sétálni hívtam Williamet, de sokkal türelmetlenebbül sürgettem a mezok felé, mint máskor. Ott azután röviden feltártam előtte zurzavaros gondolataimat, azt is, hogy az ördög kísértésének a hatása alá kerültem, olyannyira, hogy kénytelen vagyok agyonloni magamat, mert nem tudom tovább elviselni a rám nehezedo nyomást és rémületet.

- És azzal mit oldottál meg? - kérdezte William.

- Az legalább véget vetne nyomorúságos életemnek.

- Helyes - felelte William -, és azt hiszed, hogy a túlvilági életed jobb lesz?

- Nem. Biztos, hogy még rosszabb lesz.

- Látod - mondotta o -, ha agyonlonéd magad, az csak az ördög mesterkedése lenne. Hiszen csak az ördög érvelhet úgy, hogy ha súlyos helyzetbe jutottál, akkor abból egy még rosszabbra taszítsd magad.

Ez teljesen megrendített.

- De hát énrajtam már nem lehet segíteni - így folytattam.

- Ebben még nem lehets bizonyos - válaszolta. - Tehát agyonlövöd magad, ugye, hogy megbizonyosodj? Mert a halálon innen még nem tudhatod biztosan, hogy el fogsz-e kárhozni, de abban a pillanatban, amikor átlépsz az ido másik oldalára, máris megbizonyosodhatsz.

Majd félig tréfásan, félig komolyan, egyszerre csak a következő kérdést szegezte nekem:

- Kérlek, mondd csak el: mit is álmodtál az elmúlt éjszaka?

- Iszonyatos álmom volt - feleltem. - Azt álmodtam, hogy eljött értem az ördög, és megkérdezte, mi a nevem, és mi a foglalkozásom. "Rabló vagyok - mondtam neki -, hajlamaimnál fogva is gonosztevo, kalóz és gyilkos, akit fel kellene akasztani." "Bizony, bizony - mondotta az ördög -, pontosan az az ember vagy, akit én keresek, ezért hát gyere csak velem!" Erre én rettenetesen megijedtem, és olyan hangosan kiáltottam, hogy

magam is felébredtem tole.

- Helyes - mondotta William. - Add csak ide azt a pisztolyt, amirol az imént beszéltél.

- Miért, mit akarsz vele csinálni?

- Látod, nem kell, hogy te lodd agyon magad - mosolygott William -, kénytelen leszek én megtenni helyetted. Ilyeneket kiabálsz álmodban, hogy "rabló vagyok, kalóz, gyilkos, akit fel kellene akasztani"? Hiszen ezzel mindnyájunkat tönkretesz. Az volt a szerencsénk, hogy az a hollandus nem ért angolul. Na, gyerünk, gyerünk, add már ide a pisztolyodat!

Bevallom, ez engem megint más módon rémített meg. Egyszerre csak megértettem; hogyha bárki tudott volna angolul a közelemben, elvesztem volna. Ettől kezdve elpárolgott az a gondolatom, hogy agyonlövöm magam.

- Rendkívüli módon zavarba hoztál, William - fordultam hozzá -, hiszen sohasem lehetek biztonságban, de még a társaságomban lenni sem biztonságos. Mit tegyek? Hiszen mindnyájukat elárulhatlak!

- Nyugodj meg, Bob barátom - mondotta o -, ezt meg fogom akadályozni. A tanácsom mindössze annyi, hogyha legközelebb beszélsz az ördöggel, beszélj egy kissé halkabban, különben mindnyájan elveszünk, de te magad is. Arra mindenesetre vigyázni fogunk, hogy csak olyan házban szállj meg, ahol senki sem ért angolul.

De ilyen eset többé nem is fordult elő, hiszen a lelkiállapotom sokkal nyugodtabb lett, és elhatároztam, hogy a jövőben egészen másfajta életet fogok élni, mint eddig. Ami a vagyonomat illeti, azt semminek tekintettem, és elhatároztam, félreteszem, hogyha Isten bármikor is lehetővé teszi számomra, igazságos dologra tudjam felhasználni. Az a csodálatos lehetőség, amire később egyszer alkalmam nyílt, amikor megmenthettem egy tönkretett családot, akiket valamikor én raboltam ki, ugyancsak érdekes olvasmány lenne, és érdemes is lenne leírni, de erre már nincs hely e történet keretében.

Csaknem három hónapig időztünk Basszorában, áruink nagy részét eladtuk, bár még mindig jó sok megmaradt, majd a hollandus irányításával csónakokat béreltünk, és a Tigris vagyis inkább az Eufrátesz folyón felmentünk Bagdadig, vagyis Babilonig. Még mindig nagyon jelentős rakományt vittünk magunkkal, ezért ott nagy tisztelettel fogadtak minket. Volt többek között negyvenkét bála különböző fajta indiai szövetség, selymek, muszlinok és finom, festett vásznak; volt tizenöt bála nagyon finom kínai selymünk, hetven bála fűszerünk, foként szegfűszeg és szerecsendió. A szegfűszegért pénzt ajánlottak, a hollandus azonban azt tanácsolta, hogy ne itt adjunk túl rajta, mert Aleppóban, vagyis Levantében sokkal jobb árat kapunk érte. Így hát felkészültünk a karavánútra.

Eltitkoltuk azt, hogy aranyunk és gyöngyeink is vannak, ezért inkább eladtunk néhány bála kínai selymet és indiai vásznat, hogy pénzt szerezzünk tevék vásárlására, a vámok kifizetésére, valamint a sivatagi úthoz szükséges élelmiszerünkre.

A legcsekélyebb mértékben sem izgatott semmi ezen az úton, azt hittem, mivel én magam az egész vagyonomat rablással és eroszakkal szereztem, Isten majd úgy intézi, hogy ugyanazon a módon vegyék is el tolem. De itt volt mellettem William, a leghuságesebb társ és barát, o volt a vezetőm és a kalauzom, o vigyázott énrám is és mindarra, amink volt. És habár még o sem járt soha a világnak ezen a részén, mégis minden gondot magára vállalt, és körülbelül ötvenkilenc nap alatt megérkeztünk a sivatagon és Aleppón át a levantei Alexandriába, vagy ahogyan mi nevezzük, Scanderoonba.

Itt határoztuk el Williammel, hogy elválunk a másik két huséges társunktól; ok ugyanis úgy döntöttek, hogy a hollandussal mennek Hollandiába.

A KÉT GÖRÖG ÉS A HUSÉG CSODÁJA

Mi még maradtunk egy ideig, nem tudtuk pontosan eldönteni, merre is menjünk, amikor végül Ciprus érintésével befutott egy velencei hajó, mely hazafelé indulva, rakományt keresett. Megragadtuk a kínálkozó lehetőséget, megalkudtunk a magunk útiköltségében meg az áruink fuvardíjában, s hajóra szálltunk Velence felé. Huszonkét nap múlva épségben meg is érkeztünk az összes kincsünkkel és akkora rakománnyal, pénzzel és kinccsel, amennyit két egyedülálló ember talán még sohasem hozott ebbe a városba, amióta csak megalapították a velencei államot.

Itt hosszú ideig rangrejtve tartózkodtunk; most örmény kereskedőknek adtuk ki magunkat, de időközben már annyi ragadt ránk a Basszorában és Bagdadban meg az általunk bebarangolt többi ország részben beszélt perzsa meg örmény nyelvjárásból, ami elegendő volt ahhoz, hogy úgy beszéljünk egymás között, hogy senki más ne értsen minket.

Itt az értékeinket pénzre váltottuk át, s hosszú tartózkodásra berendezkedve, letelepedtünk. William és én testvéreként éltünk; sohasem voltak külön érdekeink. Komolyan és megfontoltan most is állandóan a bunbánatunkról beszéltünk; sohasem öltöztünk át, azaz sohasem vetettük le örmény ruháinkat, s úgy hívtak minket Velencében, hogy: a két görög.

William végül azt mondta nekem, most már ő is attól tart, hogy nem láthatja többé viszont Angliát, és ebbe a maga részéről valamennyire már bele is nyugodott. De itt van ez a hatalmas vagyonunk, neki pedig voltak Angliában szegény rokonai, és ha én is beleegyezek, szeretne írni nekik és megtudni, élnek-e még. Amennyiben megvannak még néhányan azok közül, akikre mindig szeretettel gondolt, szívesen küldene nekik valamit, hogy könnyítsen a helyzetükön; persze, csak ha én is beleegyezek.

Szíves-örömet adtam beleegyezésemet, William pedig írt is egy húgának meg egy nagybátyjának. Körülbelül öt hét múlva meg is jött mindkettőtől a válasz, amit a maga kitalálta örmény álnevére küldetett magának, mégpedig ezzel a címmel: az ispanhabeli Signore Constantine Alexionnak, Velencében.

Rendkívül megható levelet kapott a húgától, aki megírta, mennyire boldoggá tette a hír, hogy életben van, hiszen már réges-régen azt az értesítést kapta, hogy Nyugat-Indiában meggyilkolták a kalózok. Elmondta, ő maga sajnos nincs olyan helyzetben, hogy jelentosen tudná segíteni fivérét, de azért boldogan fogadná, ha odamenne hozzá. Ő maga özvegyen maradt, négy gyerekkel, egy kis külvárosi boltja van, abból tartja fenn a családját. Végezetül még öt fontot is küldött Williamnek, hátha szüksége van az idegen földön a pénzre, hogy haza tudjon utazni.

Barátom könnyekre fakadt, amikor elolvasta a levelet, és meglátta a váltót, amiért egy velencei angol kereskedőnek öt fontot kellett kifizetnie. Bizony, még az én szemem is könnyel telt meg.

Miután mindketten így meghatótt e levél gyengédsége és kedvessége, e szavakkal fordult hozzám William:

- Mit tehetnék e szegény asszonyért?

Töprengtem egy ideig, majd így szóltam:

- Megmondom neked, mit tehetnél. O, ugye, öt fontot küldött neked? Ekkora összeg egy olyan szegény asszonytól, aki ilyen körülmények között él négy gyermekével, annyi, mint nekünk ötezer font; éppen ezért küldj neki egy ötezer angol fontra szóló váltót, de kérd meg, hogy egyelőre senkinek se szóljon róla. És kérd meg arra is, hogy adja fel az üzletét, és vegyen valahol vidéken egy házat, nem túl messze Londontól, s éljen ott, szerény külsőségek között, amíg újabb hírt nem kap feleled.

- Nahát - csodálkozott William -, csak nem forgatsz mégis olyasmit a fejedben, hogy esetleg Angliába merészkedel?

- Nem, William - feleltem -, teljesen félreértettél. Neked viszont meg kellene próbálnod, hiszen te semmi olyat nem követtél el, ami miatt félned kellene, hogy felismernek. Hogyan is kívánhatnám, hogy távol élj a családotól, csak azért, hogy velem maradj?

- Nem - mondta erre William -, mi jóban-rosszban kitarottunk, és együtt jutottunk el idáig, én bizony el nem válok toled, amíg csak élek. Ami pedig a hűgomat illeti - mondotta továbbá William -, annyi pénzt nem is küldhetek neki. Hiszen kié mindaz a pénz, ami a birtokunkban van? Nagyrészt a tiéd.

- Nem, William - válaszoltam -, nincs énnekem egyetlen pennym sem, ami ne lenne ugyanúgy a tiéd is. Küldd csak el neki a pénzt, mert ha te nem akarod, bizony megteszem én magam.

Most már nem ellenkezett tovább, nagyon barátságos levelet írt a húgának, s abban elküldte az egyik londoni kereskedonél beváltható váltót is.

Rövidesen megjött a válasz is, melyben a húga igazolta, hogy megkapta a pénzt. Azt is megírta, hogy egyetlen ismerosének sem mondta el, hogy akár egy shillinget is kapott volna bárkitől, de még azt sem, hogy a bátyja életben van. És mindaddig nem is szól, amíg erre nem kap engedélyt.

- Nahát, William - mondtam a barátomnak -, erre az asszonyra bátran rábízhatjuk az életünket is. Most már én magam is vállalom, hogy elmerészkedjek veled együtt Angliába, ennek az asszonynak a házába.

A következő levelében William húga megírta, hogy azt mondta a nagybátyjának, hogy betegsége miatt nem tudja tovább vezetni az üzletét, és körülbelül négy mérföldre Londontól kibérelt egy nagy házat, és abból akar ezentúl megélni, hogy lakókat fog tartani. Vagyis arra utalt, hogy ha helyesen értette, William inkognitó szeretne Angliába jönni, ez esetben pedig biztosíthatja, hogy nála olyan félrevonultan élhet, ahogy csak kedve tartja.

Így nyílt meg tehát számunkra az az ajtó, amelyről azt hittük, hogy életünk végéig bezáródott. Elhatároztuk, hogy vállaljuk a kockázatot, de teljesen titokban tartjuk kilétünket. Ennek megfelelően William üzenetet küldött a húgának, hogy valóban visszavonultan szeretne élni, éppen ezért arra kéri, ne legyenek a házában többen, mint ahányan eddig voltak.

Éppen el akarta küldeni a levelet, én azonban így szóltam hozzá:

- Nahát, William, csak nem küldesz neki üres levelet?! Írd meg neki, hogy veled jön egy barátod is, aki éppen úgy vissza akar vonulni, mint te magad. Én pedig küldök neki ötezer fontot.

Így tehát gazdaggá tettük e szegény asszonyt egész családjával együtt. De amikor eljött az idő, a bátorságom

cserbenhagyott, és nem mertem nekivágni az útnak. William pedig moccanni sem akart nélkülem. Ezért még két évig Velencében maradtunk.

Közben továbbra is sokat töprengtem, hogyan is szereztem a vagyonomat; néha arra gondoltam, hogy az egészemet odaadom jótékonyági célokra, mint olyan adósságot, amivel az emberiségnek tartozom. De még mindig nem tudtam, hogyan, hol és kinek a segítségével bonyolítsam le ezt a jótékonyágot, hiszen saját hazámba nem mertem visszatérni, attól tartva, hogy valaki, akár valamelyik hazavetődött volt kalóz társam megláthatna és leleplezhetne, esetleg a pénzemért vagy azért, hogy így szerezzen magának bunbocsánatot.

Választásom végül William húgára esett; az a jószág, amivel a bátyjához közeledtem, amikor azt hitte, hogy bajban van, nemes lélekre és jótékony hajlamra vallott. És miután elhatároztam, hogy oneki juttatom az első adományomat, egy percre sem kételkedtem, hogy ezzel a magam számára is valamiféle menedéket vásároltam, amely felé cselekedeteimet irányíthatom; hiszen ha egy embernek senkije és semmije sincs, ami az élethez kötné, ha nincs otthona, sem olyan hely, mely mágnesként vonzaná az érzelmeit, akkor igazán elmondhatja magáról, hogy a lehető leghelyetlenebb helyzetben van, amin pénzének minden hatalma sem tud segíteni.

Mint már mondtam, több mint két esztendeig éltünk Velencében és környékén, határozatlanul és tehetetlenül, legnagyobb tanácsalanságban. William novére naponta sürgetett minket, hogy jöjjünk Angliába, és csodálkozott, miért nem merünk megbízni benne, hiszen oly nagy mértékben lekötöztük, hogy azt csak huséggal hálálhatja meg.

Végül én is kezdtem hajlani az utazásra.

- Nézzed, William testvérem - fordultam hozzá egy szép napon, basszorai beszélgetésünk óta ugyanis testvéremnek neveztem -, szíves örömet hazamegyek Angliába, ha két vagy három dologban te is egyetértesz velem. Eloszor is: Angliában a húgodon kívül egyetlen rokonod előtt sem leplezheted le a kilétedet. Másodszor: nem borotváljuk le sem a bajuszunkat, sem a szakállunkat, de hosszú öltözékünket sem vetjük le, hogy továbbra is görögöknek és külföldieknek tűnjünk. Harmadszor: soha, senki előtt nem szabad angolul beszélnünk, kivéve a húgodat. Negyedszer: a jövőben is mindig testvérekként fogunk együtt élni.

William kijelentette, hogy lelke mélyéből egyetért mindezzel; a legnehezebb persze az lesz, hogy ne beszéljünk angolul, de igyekszik minden tőle telhetőt elkövetni, hogy ez sikerüljön. Megállapodtunk tehát, hogy Velencéből Nápolyba utazunk, ahol pénzünk egy részéért selyembálákat vásároltunk. Egy nagy összeget egy velencei kereskedőnél, egy másik tekintélyes összeget pedig Nápolyban hagytunk. Váltókat vettünk óriási értékben, de még így is akkora rakománnyal érkeztünk Londonba, amekkorával évek óta senki sem kötött ki ott, még amerikai kereskedők sem. Két hajót raktunk meg ugyanis hetvenhárom bála cérnázott selyemfonallal, azonkívül a milánói hercegségből származó tizenhárom bála selyemszöveggel, amit Genovában hajóztunk be. Mindezzel épségben megérkeztünk; egy idő múltán aztán feleségül vettem az én huséges oltalmazómat, William húgát, akivel sokkal boldogabban élek, mint ahogyan azt megérdemlem.

Most pedig, miután ilyen oszintén elmondtam, hogy visszajöttem Angliába, azután, hogy bátran bevallottam, miféle életet éltem annak elötte a távol idegenben, azt hiszem, itt az ideje, hogy elbúcsúzzunk, s egyelőre ne is mondjak többet, még mielőtt valaki túl melegen érdeklődni kezdene, valójában hát ki is lehet öreg barátjuk,

Bob kapitány.

Jegyzetek

1. Pirog - fatörzsből kivájt evezős csónak: a dél-amerikai és polinéziai bennszülöttek használták [\[VISSZA\]](#)

2. Angol urmérték. 1 gallon = 4,543 liter [\[VISSZA\]](#)

3. Angol urmérték. 1 pint = 0,568 liter [\[VISSZA\]](#)

4. Angol hosszmérték. 1 yard = 91,44 cm [\[VISSZA\]](#)

5. Angol urmérték, 1 peck = 9,097 liter [\[VISSZA\]](#)

6. Régi spanyol aranypénz, a XVIII. században egy pisztol kb. 17 angol shillinget ért [\[VISSZA\]](#)

7. Utalás a híres kalózra [\[VISSZA\]](#)

8. Kétárbocos kis vitorlás hajó [\[VISSZA\]](#)